

126⁰⁰ / 185
cat

Third EV (1613, 1624, 1625)

(24), 294, (8), (2) pp

JSL
00024272

CASPARI
BAVHINI BASILEENS.
ARCHIATRI

&

PRAXEOS PROFESS.

ORDINAR.

DE

LAPIDIS BEZARIS

ORIENTAL. & OCCIDENT.

CERVIN. & GERMANICI

Ortu natura differentiis
veroque usu

EX

Veterum & recentiorum placitis

LIBER

priore editione auctior.

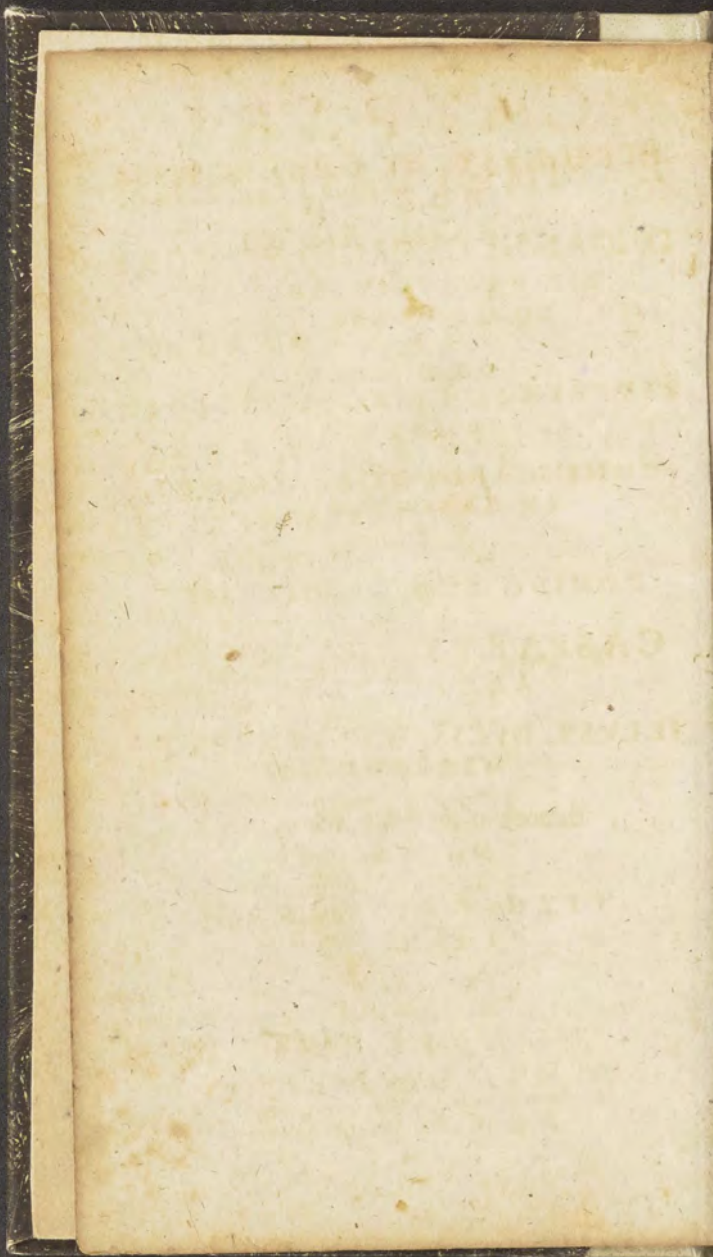

BASILEÆ

Sumptibus LVDOVICI REGIS

ANNO MD. IO. CXXV.

(1625)

PERILLVST. ET GENEROSISS:
DOMINO

D. IOANNI GEORGIO SENIORI
LIB. BARONI INFROBVRG
DOM. IN GLIERISS.
&c.

REVERENDISS. ARCHIEPISCOPI
SALISBVRGEN.

CONSILIARIO ET PRAEFECTO
IN RASCHENBERG
&c.

DOMINO SVO GRATIOSISS.

CASPARVS BAVHINVS
ARCHIATER

ILLVST. DVCIS WIRTENBERG:
MEDICVS

deuotè OBSERVANT:
MONVM.

ΤΥΧΗ ΚΑΙ ΠΟΝΩ
offert.

EPISTOLA DEDI- CATORIA.

*Antea est DEI OPT. MAX. in sub-
leuandis humanis nostris miseriis
beneficentia, PERILL. & GENE-
ROSISS. D. BARO, ut non solum
de necessariis prospiciat: verum
& varia abundantiaq. largam manu nobis fun-
dat in p. a. t. Ecce enim (ut etiam sagaciss. na-
turae scrutator C. Plinius Secundus testatur) ex
quolibet viridario hortove, vegetabile quod-
dam, herba frutexve, earumq. varia partes, se-
mina, radices, ligna, folia, fructus medico u-
sui inservire possunt: adeo ut ἀντιδόξα, ἀλεξι-
φάρμακα, aliaq. sanitatis humanae praesidia, et
longinquis orbis partibus accersere supervaca-
neum videatur. Nihilominus (rara cum sint
cara, varietasq. quandoque delectet) talis plu-
rimis est indoles, ut domi nascentia aspernen-
tur, exotica Indiarum & Arabiae indigena ex-
optent. Hinc & LAPIS BEZAR, qui ab A-
rabibus primum, ante annos plus minus septin-
gentos, inuentus, nostris autem temporibus
annis circiter septuaginta Europaeis usitatus,
velut*

EPISTOLA DEDIC.

*velut vniuersale quoddam aduersus quacun-
 que venena ἀλεξίθερον, febresq; malignas re-
 medium expetitur. Quo igitur de eo certi esse-
 mus, cum non modò quibusuis gemmis equipa-
 retur, sed & Auro præferatur: quo agris suble-
 uandis, dum opus esset, eo ipso vti possemus: quo
 denique & de eo nostram sententiam esflagi-
 tātibus satisfaceremus, in huius Lapidis natu-
 ram verumque vsum, omni studio, omniq; dili-
 gentia penitiùs inquirere libuit: non solum, vt
 quomodo utiliter atque absque dispendio in æ-
 grorum utilitatem adhiberi possit, quidq; de eo
 statuendum sit, palam fiat: Sed etiam vt simul
 Principum Magnatùmque Archiatris ansam
 præberemus, Dominos suos monendi rogan-
 dique, quo venatoribus suis, vt Bezaar Ger-
 manicum summâ diligentiam indagent, iniun-
 gant: in proprium subditorumq; emolumen-
 tum. Ex diuinâ siquidem DEI MAX. cle-
 mentiâ duplex nobis est Bezaar. Vnum Ceruo,
 alterum Rupicapra, primordia sua accepta fe-
 rens. Ceruinum quidem, siue viscosam illam
 interiori oculorum Cerui angulo adhaerentem
 materiam, consideremus. Hanc in Orientali-
 bus Ceruis Auenzoar, Scribonius Largus in Sy-
 alia reperiri asserit. Sordes hic eas vocat, quas
 eius loci venatores ad Scorpionum ictus mor-*

EPISTOLA

*iusq̄, asseruabant. Easdem sordes in Germaniã
 & Langius obseruauit, aliq̄, notarunt. Sin de
 Ceruinis in dicto oculi canto in lapideam duri-
 tiem lacrymis concretis loquamur, quemad-
 modum Veterinaria medicina grauis auctor
 Theomnestus scripto prodidit. Inter recentio-
 res quoque Christophorus Encelius Germanus,
 I. Cesar Scaliger Italus, & Iohannes Bodinus
 Gallus notarunt, atque ad omnis generis vene-
 na, veterum imitatione commendarunt. Aut
 tandem, de eo, qui Sexto Platonico Philosopho
 pregnantium Phylacterium est, lapide in Cerui
 ventriculo, Ceruae utero reperto: qui etiam
 Constantino Affricano testante, conceptum
 promouet. His Alexiteriam vim inesse euincit
 osficulum quod Ceruino Cordi innascitur quod
 applausu non exiguo, magnoque consensu o-
 mnes ea facultate dotatum asserunt: Cerui-
 num hoc est. Pila etiam in Rupicapris siue Da-
 mis, ex suauissimarum herbarum pabulo, & o-
 dia insigni praeclata, gratissimumque spirantes
 odorem inueniuntur. Harum usum & morbis
 malignis & agrè parturientibus, singulariter
 commendant. In illarum utinam (si praeser-
 tim quos Alpes accolae habent, ideoq̄, iis abun-
 dant) in viribus potius indagandis, quam
 iis acquirendis, diligentiolem nauarent ope-
 ram.*

DEDICATORIA.

ram. Sic etenim aequè facile pauperibus (nec minor enim horum Christiano Medico cura habenda) ac Magnatibus diuitiisq; abundantibus, mederemur: & tum enim domesticum Bezaar nobis abundans suppeteret. Eâdem ratione quoque nec ullus adulterii, quod in Bezaare Indico vulgare est, metus nos teneret: de his in Tractatu ipso ampliùs. Hæ, inquam, suscepti nostri laboris causæ fuere, quo ante decennium scriptum hoc luci exposuimus. Eius autem exemplaribus omnibus penitè distractis, Typographi rogatu, secundò nunc eum auctiorem, & nitidiorem damus. Hunc igitur factum in Tuum, PERILLVST, & GENEROSISS. BARO, sinum deuoluo, eum ut ab infensis defendas, & tutelare eius quodammodo sis numen. Et quem quæso rectius? quem iustius? quem æquius? ei Patronum eligerem? Ut enim fulgorem Illustrissimæ FROBURGIACÆ familia taceã: in eius enim laudem alii multi digressi cum sint, satius mihi, nihil, quàm parum dixisse videtur, ne offendisse videar. Tanta GEN. TVÆ in ILLUSTRISS. Principum Consiliis dexteritas, prudentia, & authoritas. Magna tua in literatos fauor & animi propensio. Tantum rerum naturalium perscrutandi desiderium. Non obscure sanè hæc

EPISTOLA DEDIC.

mibi, si ulli alio, perspecta fuere, dum in Arcem Tuam non ita procul à nobis distantem, ab annis aliquot, propria valetudinis mihi committenda causâ, vocare me dignatus es: ubi & inter alia, in quibus summum Heroicarum virtutum splendorem, quas incomparabilis acuit Humanitas, veneratus & admiratus sum, fato & consultò, ut & in ipso exposuimus opere, de Bezaare nostro Germanico colloquium nobis fuit. Cuius occasione non ita pridem par fragrantium illarum Pilarum tuo munere etiam obtinui. Cui, inquam, rectius iustiusq;, quàm ei cuius humanitate & munificentia splendidior hic prodit fœtus, hac in re Defensorem constituerem? sub cuius nomine equius in litteratorum manus iterum perueniret?

Suscipe igitur, PERILLVST. ET GENEROSISS. BARO, eum benignè, fronte hilaris & serenâ, quâ pro insigni tuâ humanitate cuncta soles. Obseruatiam meam in GEN. TVAM summam, hoc litterario munere testatam volui. Ne igitur eius detrectes tutelam, iterum etiam atq; etiam rogo, oro & obtestor, omniaq;, quæ à me proficisci possunt, officia paratissima offero. BASILÆ X. KL. Quinctileis ANNO M^{DC}. CXXIV.

Π Ι Ν Α Ξ

EORVM QVORVM OPERA

VSI SVMVS.

A

A BDALA	Anarach Medicus Arabs.
Adamus	Lonicerus.
Albertus	Magnus.
Alexander	Massaria.
Amatus	Lusitanus.
Ambrosius	Paræus.
Andreas	Alpagius Bellunensis.
Andreas	Baccius.
Andreas	Cæsalpinus.
Andreas	Dörerus.
Andreas	Lacuna.
Andreas	Libaius.
Andreas	Theuetus.
Andromachus,	
Anshelmus	Boëtius.
Antonius	Fornesius.
Antonius	Fumanellus.
Antonius	Guaynerius.
Antonius	Mizaldus.
Antonius	Musa Brassauolus.
Antonius	Portus.

Antonius	Schnebergerus.
Aristoteles.	
Arnoldus	Manlius.
Arnoldus	Villanouanus.
Auenzoar	Arabs.
Auerroes	
D. Augustinus.	
Auicenna.	B
Baldus	Angelus.
Bernhardus	Paludanus.
Bernhardus	Penottus.
	C
Camillus	Leonardus.
Carolus	Clufius.
Carolus	Gallus.
Casparus	Schwenckfeldt.
Christophorus	Acosta.
Christophorus	Encelius.
Christophorus	Hornius.
Christophorus	Hüebelin.
Claudius	Chapuys.
Claudius	Galenus.
Claudius	Ptolomæus.
Claudius	Richardus.
Conradus	Gefnerus.
Conradus	Heresbachius.
Constantinus	Africanus.
	D
Daniel	Sennertus.
Dauid	Propheta.
Diomedes	Amicus.

Diome-

Diomedes

Cornarus.

Emanuel

E

Tremellius.

Empedocles.

Euax

Arabs.

F

Fabius

Columna.

Felix

Platerus.

Ferdinandus

Lopez.

Ferdinandus

Ponzettus Cardinalis.

Ferrandes

Imperatus.

Franciscus

Hildesheim.

Franciscus

Pona.

Franciscus

Valesius.

G

Gabriel

Fallopium.

Gabriel

Hummelbergius.

Garzias

ab Horto.

Gorhardus

Arthus.

Gregorius

Bertinus.

Gregorius

Horstius.

Gregorius

Schön.

Gualtherus

Ryff.

Guido

Pancirollus.

Guilhelmus

Fabricius.

Guilhelmus

Gratarolus.

H

Hali

Abbas Arabs.

Hali

Rhodan Ægyptius.

Hamed

Ebenreriphus Arabs.

Henningus

Scheneman.

Henri-

Henricus	à Bra.
Henricus	Dobbinus.
Henricus	Ranzouius.
Henricus	Salmuth.
Hercules	Saxonia.
Hesiodus.	
Hieronymus	Brisianus.
Hieron.	Capeuaccius.
Hieron.	Cardanus.
Hieron.	Mercurialis.
Hieron.	Montuus.
Hieron.	Reufnerus.
Horatius	Augenius.
Hortus	Sanitatis.

I

Iacobus	ab Alen.
Ioachimus	Camerarius.
Ioachimus	Schillerus.
Ioannes	Agricola.
Ioan. Antonius	Sarracenus.
Ioan.	Arculanus.
Io. Baptista	Montanus.
Ioan. Baptista	Syluaticus.
Ioan.	Bauhinus.
Ioan.	Bodinus.
Ioan.	Caluinus.
Ioan.	Collerus.
Ioan.	Costæus.
Ioan.	Crato.
Ioan.	Fernelius.
Ioan.	Fragosus.

Ioan.

Ioan. Franciscus	Vlmus.
Ioan. Georgius	Agricola.
Ioan. Georgius	Schenckius.
Ioan.	Gorraeus.
Ioan.	Gunterus Andernacus.
Ioan.	Heurnius.
Ioan.	Hugo à Linscotten.
Ioan.	Kentmannus.
Ioan.	Langius.
Ioan.	Manardus.
Ioan.	Matthæus.
Ioan.	Mesues.
Ioan.	Porta.
Ioan.	Renodæus.
Ioan.	Schenckius.
Ioan.	Thomas Minadous.
Ioan. Iacobus	Weckerus.
Ioan.	Wittichius.
Iosephus	Acosta.
Iosephus	Quercetanus.
Israel	Spachius.
Iulius Cæsar	Claudinus.
Iulius Cæsar	Scaliger.
Iuuenalis.	

L

Leonhardus	Rauwolff.
Leuinus	Lemnius.
Ludouicus	Gyon.
Ludouicus	Mercatus.

M

Marcellus	Donatus.
-----------	----------

Marfi.

Marfilius
Martinus
Matthæus
Matthias
Michael
Moyfes

Nicolaus
Nicolaus
Nicolaus
Ricolaus

Octavianus
Oppianus.
Ofualdus

Paulus
Paulus
Petrus
Petrus
Petrus
Petrus
Philibertus
Philippus
Plinius.
Plutarchus.

Q. Serenus

Raby
Raymundus

Ficinus.
Rulandus.
Dresserus.
Syluaticus Pandectarius:
Döringius.
Kimhi

N

Agerius.
Florentinus.
Nancelius.
Monardes.

O

Roboreta:
Crollius:

P

Ægineta.
Cigalinus:
Andreas Matthiolus:
Apponenſis Conciliator:
Forestus.
Hispanus.
Sarracenus.
Hœchſtetter:

Q

Samonicus:

R

Moyfes.
Minderer.

Reinerus	Solinander.
Rhasis	Arabs.
Robertus	Guagninus.
Rodericus	à Castro.
Sanctes	Ardoynus.
Sanctorius	de Sanctoriis.
Scribonius	Largus.
Serapio	Arabs.
Sextus	Philosophicus Platonicus.
Simon	Ianuensis.
Simon	Mayolus.
Socrates.	
Solinus.	

T

Thebir.	
Theomnestus.	
Thomas	Iordanus.
Tiphafi	Arabs.

V

Valescus	de Taranta.
Vitalis	à Furno Cardinalis.
Vlyffes	Aldroandus.
Wolffgangus	Gabelchouer.

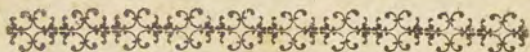
X

Xenophon.

Z

Zacharias	Belinus à Belfort.
-----------	--------------------

ARGVMENTA CAPITVM.

- D**E nomine Bezaar, cap.1. pag.5.
De Lapidis Bezaar differentiis, c.2. p.15.
De Lapide Paxar ex capite animalis exempti: simul & de lapide Aspidis & Buffonis, cap.3. pag.17.
De Lapide Malacensi, ex vesica fellea hystricis exempto, cap.4. pag.21.
De Lapide Bezaar metallico siue minerali Serapionis, Raby Moyfis & Cęsalpini, cap 5. p 25.
De Bezoare minerali Saxonix, cap.6. p.28.
De Lapide ex Cerui lacrymis condensato, c.7. pag.32.
Descriptio Lapidis Bezaar ex cerui lacrymis condensatis geniti, cap.8. pag.49.
De lapidis Bezoaris ceruini vsu & exhibendi modo, cap.9. pag.51.
Qui lapidem ex lacrymis cerui condensatum agnoscant, & qui eum ab altero distinguant, cap.10. pag.58
De lapide in Ceruo, ceruave genito, cap.11. p.61.
De pila in ventriculo Vituli, cap.12. pag.64.
De pila Rupicaprx, siue Bezoare Germanico, cap.13. pag.67.
De lapide in equo, cap.14. pag.73.
De lapide Bezaar ex Arabum sententia, cap.15. pag.75.
De lapide Bezaar recentiorum, cap.16. pag.94.
Animalis nomen, cap.17. pag.97.

Anima-

- Animalis forma, cap.18. pag.98.
Locus vbi animal hoc reperitur, cap.19. pag.102.
Locus in animali vbi lapis hic reperiatur, cap.
20. pag.107.
Materia huius lapidis, cap.21. pag.109.
Generationis modus, cap.22. cap.114.
Quo tempore generetur, & de huius lapidis la-
minis, cap.23. pag.120.
De forma lapidis, cap.24. pag.124.
De colore lapidis, cap.25. pag.126.
De odore & sapore lapidis, cap.26. pag.129.
De magnitudine, pondere, cap.27. pag.129.
De pretio lapidis, cap.28. pag.133.
An lapides hi adulterentur, cap.29. pag.135.
Quomodo adulterentur, cap.30. pag.141.
Quibus notis siue signis legitimos cognoscere,
auctores doceant, cap.31. pag.143.
Quid propositis signis tribuendum sit, Syluati-
ci opinio, & quibus signis in vero dignoscē-
do Medicus vti debeat, cap.32. pag.157.
De lapidis huius temperamēto, cap.33. pag.172.
De lapidis Bezaaris veri dosi, siue quantitate,
cap.34. pag.178.
De parte quæ exhiberi debet, tempore, persona
& vtendi modo, cap.35. pag.185.
Quomodo sanitatem conseruet, & sudorem
promoueat, & num vtiliter id fiat, cap.36. pa-
gina 193.
Quibus in morbis vsurpari debeat, cap.37. pag.
196.
An in febrib. ipsius vsus esse debeat, cap.38. pag.
204.

- An in peste huius vsus esse possit, cap. 39. pag. 209.
- In affectibus externis Bezaaris vsus, cap. 40. pagina 214.
- Contra venena quid possit lapis Bezaar, cap. 41. pag. 216.
- Historiæ plures eorum qui hoc lapide feliciter vsi sunt, cap. 42. pag. 223.
- Qui hunc lapidem non magnifaciant, vnà cum Historiis eorum qui sine fructu vsi sunt, cap. 43. pag. 244.
- De lapide Bezaar Occidentali siue Peruuiano, cap. 44. pag. 254.
- De Vicunnas & Taraguas in Peru, animalibus in quibus Bezaar reperitur, cap. 45. pag. 256.
- De ouibus Peruanis, Pacos & Guanacos, cap. 46. pag. 259.
- De loco in animali in quo lapis hic reperitur, cap. 47. pag. 262.
- De lapidis huius materia & generationis modo, cap. 48. pag. 264.
- De huius lapidis differentiis, cap. 49. pag. 267.
- De lapidis Bezaar occidentalis facultatibus, quantitate, & vtendi modo, cap. 50. pag. 272.
- Quibus in morbis huius vsus esse possit, cap. 51. pag. 274.
- De lapide Bezaar ex Hispania noua, cap. 52. pag. 279.
- Appendix in qua de Bezaardico animalis & Bezaardico minerali recentiorum breuius agitur, pag. 281.

DE LAPIDE BEZAAR

AD NOBILEM, CLARIS-
SIMVM VIRVM DOM. CASPARVM
BAVHINVM Anatomicum Botani-
cum, Med. Professore Aca-
dem. Basiliensis cele-
berrimum.

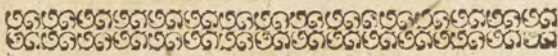
AUt nihil, aut aliquid Bezahar: BAVHIME quid
inquis?

*Est nihil, id dices, & tamen est aliquid.
Quod tanti pretii res sit, quae cuncta venena
Abstrusis superet viribus, id nihil est?
Si nihil: est aliquid sic ludi & ludere posse
Humanum in rebus tam nihili ingenium.
Ut nihil esse putem, suadent monumenta vetusta,
Et variis variè dissona scripta viris.
Hic hircum lapidis, capram fallit ille parentem,
Accepta hic ceruo premia tanta refert.
Deripit hic lapidem ex oculis, exenterat ille
Ventriculum; guttur diffecat ille cauum.
Quod si ergo est aliquid, quid Iupiter inuide nobis.
Non etiam tales dasq; creasq; capras.
Sunt nobis virides montes & amœna vireta:
Sunt Hederæ & Cyrti, sunt Salicúmque comæ.
Nec Machaoniades defunt ex asse periti,
Inuestigantes quicquid hic Orbis habet.*

*Corpora quiq̄, secant hominum, pecudumq̄, ferarum,
Et monstrant vulsis carnibus ossa suis.*

*Ergo age, me, BAVHINE, doce, dubiūmque resolve:
Anne lapis Bezaar sit nihil, anne aliquid.*

IOAN. FAVTSCHIVS Med. Doct.
& Profefs. Acad. Friburgensis
Brifg. Anno MDCXIII.

DE PRETIOSISSIMO IN-
DORVM LAPIDE BEZAAR, ET IN-
defessa in eo peruestigando industria
excellentissimi Viri D.D. Ca-
spari Bauhini, &c.

BEZOAR indomitos vitæ, cordisq̄, tyrannos,
Toxica vi nunquam deficiente domat.

Vipera nil dentis, nil caudæ Scorpius ictu

Officit: effæta & nunc Aconita iacent.

Nunc Rex, nunc Hostis sua sumit fercula tutus:

Illitaq̄, in cassum Thrax sua tela ferit.

Hæc dat Indus opes: sed opem parat inde salubrem

BAUHINI solers, fida perita manus.

Indica visceribus gemmam ferruminat imis

Dama: vbi detractas ruminat ore dapes.

At iterum ingenio, Methodoque resoluit eandem

BAUHINVS: vires intimiusq̄, probat.

Quas ferat Eous: quas procreet Hesperis: vt quæ

Vi variant: superent deficiantve, docet:

Vt su-

Vt subito Vita scatebras munimine firment:

Ne furtim accelerent subdola Philtra necem.

En horas etiam, & pondus, moriture, modúmque

Antidoti, citò te, quo tuearis, habe:

Et mecum ex animo, tanto pro munere rerum,

Opta, BAVHINVS secla superstes agat:

BAVHINO, cuius resonat sat fama per Orbem,

Summe DEVS larga quæquæ repende manu.

Obferuantiaë ergò p.

NICOLAUS AGERIVS

Philos. & Med. Doctor apud

Argentinenfes.

) (3

A L I V D.

Sunt plantæ, credas, vitæque lethum,
 Venena sunt, sunt pharmaca;
 En morsus cordis dedite Phæbo,
 Vitare si solers velis,
 Cognoscas solers ætior morbi,
 Cognosce solers pharmaca,
 Ut ledant pectus toxica tela,
 Ut ladat anguis viscera.
 Quæ gignat ceruus, ceruæque saxa,
 Quæ dama gignat marmora,
 Incertus Phœbus fluctuat hincce,
 Incertus est Asclepius,
 Hic mens dormiscit, nescia rerum,
 Hic clara turris Dadalo;
 Hic prolem damæ, Bezoar esse
 Putat, capræ hic, cerui putat;
 Hic scriptis laudat, culpat & alter,
 Hic, Bezoar, dicit, domat
 Quæ ledunt pectus dira aconita,
 Hic Bezoar virus vocat;
 Ceruini hic querat pondera saxi,
 Incerta scribit pondera;
 Ceruini saxi colligit alter
 Notæ labore plurimas,
 Hic vsum monstrat, sed negat alter,
 Effecta dum verbis negat.

Dum incertus Ponti carula sulcas,
Haut Castor, aut Pollux tibi,
Haut Phœbus Phœbe & lumina spargunt,
Et umbra Pontum contegit,
Si magnus nullus, cymba per undas
Si fluctuet, rauco Notho,
BAVHINVM Phœbum consule magnum,
Lucet Sophis hic vnicus,
Quod Phœbus cœlis & soror alma,
BAVHINVS hoc medentibus;
Quod Pollux Nautis, Castor & Vrsa,
BAVHINVS hoc medentibus,
Quod magnes Nautis, hoc tibi solus
BAVHINVS est perinclutus,
Quid magnus Mundus, parua figura
Mundana, quid sit, edocet.
BAVHINVVM Phœbum consule magnum,
Quid Bezbar sit, edocet;
His scriptis spargit munera Floræ,
Et mortis atræ spicula
Ostendit publi, quam altus Apollo
In rura mittit phœbica,
Morborum vt cedant agmina, Nili
In prole, scribit doctius.
Triplam, sic pestem, celitus ortam,
BAVHINVS arte depulit.
Hunc Phœbum magnum, suspice, castra
Sequutus es qui Phœbica;
Huic Phœbo magno, sacula Phœbus
Ex arcibus mittat Poli,

1582.1594.
& 1610.

Huic

Huic Phœbo magno, Phœbica proles
Et frutices sacros dicet,
Et ponat Phœbo saxa, colossos,
Sit sancta laurus Delphica;
Hoc scripsit metron curta Thalia,
BAVHINE te summè colens
Quod latâ, DOCTOR, suscipe fronte;
Per scripta Musas & doce.

Observantiæ & æuiterni
cultûs arrham p.

IOAN. HENRICHVS Frölich/P. Cæs.
& M. D. ANNO MDCXIII.

CA-

CASPARI BAVHINI
 BASIL. IN SVVM
 de Lapide Bezaar

LIBRVM

PRAEFATIO.

QVANTA, quamque immensa sit
 DEI OPT. MAX. erga humanum
 genus misericordia, & benigni-
 tas, in remedijs humano generi
 salutaribus producendis, siue Her-
 bae sint, siue Lapides, siue Metalla, siue Gum-
 mata, Resinaeve, siue Ligna, quae quotidie in
 nostram notitiam perueniunt, notius est, quam
 vt pluribus ostendere, necessum sit: vt non im-
 meritò Ioannes Mesues suum Grabadin, Medi-
 cinarum particularium, tali sententia exorsus
 sit: *Sanat solus languores Deus, & de frugalitatis folio
 produxit in largitate sua Medicinam, benedictus, glo-
 riosus, & excelsus Creator.* Tantum est etiam ho-
 minum in iisdem inquirendis & inueniendis
 studium, tantaque industria, ut praeter plurima
 Alexipharmaca, & Alexiteria, siue, ut vulgò vo-
 cant, Bezoardica, haftenus contra venena exco-
 gitata, hoc seculo plures lapides ostendantur,
 quibus aduersus venena vim singularem insti-

2 CASPARI BAVHINI DE
tam afferunt. Cuiusmodi sunt lapis Tiburonum
piscium, in mari Indico, Chelonites, Brachites,
Alectorius, Caymanus, Rubetarum, &c. in pri-
mis tamen lapidis cuiusdam Bezaar vsus, non
solum contra quævis venena, sed ad alios pluri-
mos morbos tanquam Panacea inualuit; qui li-
cet à Græcis, vt disertè Montuus, Monardes,
Syluaticus, & Pancirolla pronunciarunt, & an-
tiquioribus Latinis incognitus, ab Arabibus ve-
rò Medicis ante annos circiter septingentos (vi-
xit enim Rhases anno 960.) miris laudum præ-
coniis, tanquam inter Alexiteria, quæ ex ani-
malibus petuntur, nobilissimus & præstantissi-
mus celebratus est, qui postmodum hominum
incuria neglectus, annis plus minus quingen-
tis, penè intercidit. Posteaquam verò Febres il-
læ malignæ, quas ob macularum, culicum mor-
sus referentium, & in toto corpore erumpen-
tium, efflorescentiam, Pettechiales ab Italis, &
ab aliis pestilentes appellatæ, & à quibusdam
nouæ iudicatæ, grassari cœpère, Lapidis Bezaar
memoria, Medicis eum summopere commen-
dantibus, reuixit, ita vt de eo comparando, ho-
mines solliciti esse cœperint. Et, vt rectè Sylua-
ticus, Reges sanè ipsi, Principes & potentiores,
facile sibi persuaderi passi sunt, vt nullis sumpti-
bus parcentes, hunc conquirent, cùm ipsis
non solum insueta, peregrina, sed promissis e-
gregiis plena, multoque auro redimenda propo-
nerentur. Imò, & populus, Medicorum pollici-
tationibus persuasus, neminem ab eius generis
Febre

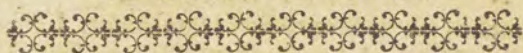
Febre pettechiali sine tali medicamento liberari posse, & ipse cœpit hunc auidè expetere, & quouis precio redimere. Hinc factum, vt etiamnum hodie, lapis hic apud Principes, & Magnates tanti nominis sit, vt eum non solùm inter sua ceimelia reponant, verùm etiam in Gemmarum numero, & quidem earum quæ auro æquiparantur, & etiam illo pretiosiores existimantur, habeant: ita vt hunc Medici, sed nonnulli etiam inuiti, in illorum gratiam, in vsum reuocare cogantur. Quod cum homines impij & auari animaduertent, hominum inquam, in his rebus credendis facilitatem nimiam, accedente quin etiam lapidis hujus, ob itineris longitudinem, raritate, modos varios, non solùm hos adulterandi, sed falsos veris similes faciendi excogitarunt, neutiquam dubitantes, ob tantam credulitatem, tantumq; desiderium lapidem hunc conquirendi, homines decipi posse: hæc causa cur quamplurimi falsi & adulterati adferantur, sicque fortè euentus speratus non succedat. Quare, cum de huius & inuentione, & forma, & vsu, opiniones variæ sint, ita vt non parùm difficultatis habeat, & obscuritatis plurimum; placuit (quo plurimis, qui sæpissimè suis literis nos sollicitarunt, gratificaremur) auctorum, quotquot inuenire potuimus, opinionibus diligenter consideratis, tractatum hunc, veritatis, non carpendi, studio ductus, conscribere. Socratis ergo apud Platonem *æ* exemplum imitatus, qui in difficilium contemplatione, *Deum* in-

4 CASPARI BAVHINI
uocauit, ad opusculi huius constitutionem cum
diuino Platone *b*, Deum inuoco, qui utinam audiat,
exaudiensq; propitius, & benignus nobis adsit, vnà nobis
cum orationem nostram exornaturus.

a in Philebo. *b* 4. de legib.

Dicam autem primò, de nomine Bezaar, quibus hoc nomen tribuatur, & quæ nominis sit ratio; dein, de Lapidis Bezaar differentiis; tum, de Lapide minerali: quartò, de lapide Paxar, Aspidis & Buffonis: quintò, de Lapide Malacensi: sextò, de Lapide Bezaar metallico sive minerali: septimò, de Lapide ex lachrymis cervi condensato, ceruique lachrymis & Lapide in ceruo ceruæ genito: octauò, de Lapide seu pila in vitulo, rupicapra & equo: nonò, de Lapide Bezaar Arabum, ipsorum verbis adductis, an fortè inde constare possit, de quonam Lapide verba fecerint: decimò, de Lapide Bezaar recentiorum, Orientali, eius generatione, generationis loco, legitimi notis, adulterati signis: de genuini lapidis vsu, hoc est, quibus in morbis vsurpatus fuerit, vel vsurpandus sit: exhibendi modo & quantitate: quibus utilis fuerit, vel nullum vsum præstiterit, exemplis & historiis aliquot edocebimus: vndecimò, de Lapide Bezaar Occidentali seu Peruuiano, & eo qui ex Hispaniola adfertur; duodecimò & ultimò, de Bezaardico animalis & minerali pauca aspergemus, & hæc omnia ad Alexicaci Opt. Max. laudem, & proximi utilitatem.

DE

DE NOMINE BEZAAR.

CAPVT I.

OCABVLVM Bezaar, alii *a* Hebraicum, alii *b* Persicum esse censent: illi Belzaar, vel Belzahard *c* legunt: vel vt Boetius, à Beluzar Hebraico & Chaldaico vocabulo: *c* nomine com-

posito *d* ex Bel, & Zaar, quorum illud dominum, hoc verò venenum significat; vel *e* Bahalzahar, id est, dominator veneni. Hebræi namque sagacissimi naturæ interpretes, & qui nomina rebus, pro cuiusque natura indiderunt, ita appellarunt. Vnde lapidem istum, Gesnerus *a* quasi dominum veneni, dictum coniicit. Cuius etymologiæ ratione, meritò pro cuiusuis veneni antidoto peculiari, vsurpatur; quem aliqui *f* Be-gaar vocant.

Qui Persicum asserunt, & ab Arabibus vsurpatum, Bedezahar legunt, vel *g* Badzahar: Serrapioni *h*, Albezahar nomen Persicum est, & est expellens nocumentum; quo nomine & Aui-cenna *i* vsus est, licet in veteri eius indice *k* Bezarahat occurrat: apud alios *k* Bezarad, vel potiùs *k* Bedezarahath: apud Rhasin *l* Bezahar, & apud Ianuensem, *m* cui & Bezard: apud Auer-røem *n* Bedazar: apud Pandectarium *o* Beza-char; & Bezaar. Bezahart legit Scaliger *p*, & vitam conseruantia reddit; & Arabes antidota ad

venena, patria lingua sic vocare solent. Lapis theriacalis, Arabibus Bezoar, Villanouo *q*; Bedzahar, Valeſco: tandem Gorræo *r* Bezaar, qui lapidem soliſ Arabibus notum, & nomen apud Græcos non habere ſcribit: & Pancirolla *s* ſuperiori ætate incognitum, Latinis & Græcis nunquam aſſerit. Notatu tamen dignum, Bezard, vt habet *t* Ianuenſis, vel vt Pandectarius *u* Bezaard, vel Bezadaret, vel Bezarat, Berz & Berzad, etiam ab Arabibus de ipſo Galbano *x* dici, propter virtutem eius excellentem contra venena: quod ex Auicenna *y* & Serapione colligere eſt, prout eius translator expoſuit, qui in Theriacæ deſcriptione eius meminere; & vbi Andromachus, & Galenus, Galbanum requirunt, ibi Auicenna Bezaar, vel Bezaard poſuit, licet Bellunenſis *z* Bazard, vel Bezard legat. Sic & ipſam Theriacam, Bezardem Pandectarius *u* nominat. Sed ad rem.

Nomen hoc dupliciter conſiderari poteſt, vel in genere, vel in ſpecie: In genere *aa*, quatenus omnibus medicamentis veneno reſiſtentibus, competit, & noxam corpori à veneno illatam, expellit. Probatur deſinitione ab Auicenna *bb* propoſita: Albezahar, & Theriaca, inquit, ſunt medicinæ, quarum proprietas eſt, vt conſeruent ſanitatem, & virtutem in ſpiritu, vt ex eis expellat nocumentum veneni à ſe. Quare Cardanus *cc* exponens, quæ ſint Alexipharmaca, & quomodo cognoscenda, quatuor genera conſtituendo, quartum genus inveniri aſſerit, quod

quod generaliter venenis etiam resistat, & vocetur Bezahar apud Arabes, cum sine adiectione profertur; & cum refertur ad venenum certum, dicitur Bezahar eius; vt Napelli, Moschus. Nam cum lapis *dd* Bezoar inter antidota principatum sibi vindicavit, factum, vt per *αὐτονομασίαν* omne id, quod toxica elidere creditur, ea denominatione insigniatur. Hinc electuaria, & pulveres Bezaardici, ex Arabum gazis accersiti; & quot sunt venenorum species, totidem Bezoar statuunt, vt cuilibet veneno peculiare sit Bezoar. Et sic Albezoar, seu Bezaardicum medicamentum, erit idem cum Alexiterio & Alexipharmaco; nihil enim refert, siue Alexiteria, siue Alexipharmaca, in hoc Galenum *ee* imitati, dicamus; quamvis *cc* neget, Bezahar Arabum idem esse, quod Alexipharmacum Græcorum. Quod si de his duobus lacryma cerui, & de smaragdo, cui vis omnibus venenis resistendi tribuitur, loquatur, concedimus: sin de aliis, vt de Terra sigillata, Bolo armeno, & similibus, tunc dicimus, hæc à Græcis inter Alexipharmaca, ab Arabibus inter Bezahardica fuisse relata, vt infra ostendemus. Sic Marsilius Ficinus *ff* smaragdum, Hyacinthum, Topazium, hos lapides ab antiquis, appellari Bezoar, id est liberatores mortis, asserit; & quod Theriacâ in hoc excelant, quod hæc venena à se pellat, non verò ad se trahat, huiusmodi autem lapides vtrumque facere; quare & per os exhiberi, & plagæ, morsuræ, & bullæ venenosæ superponi posse.

Ἀλεξήθεια ḡḡ quasi ἀλεξήθεια, τῶν ἰοβόλων ζώων,
 ἢ θηρίων. Αλεξιφάρμακον verò τῶν θανάσιμων φάρμα-
 κων, quorumcunque siue natura, siue arte con-
 stent. Nisi quis τὰ ἀλεξήθεια ad præcavendum,
 idem quod προφυλακτικὸν φάρμακον: ἀλεξιφάρμακα
 verò ad curandum, ex vi nominis pertinere di-
 cat. Idem quoque θηριακόν, quòd ferarum mor-
 sibus medeatur, dici potest; hinc Latinobarba-
 ris Tyriaca; quare secundū Ianuensem *hh*, Be-
 zard est Arabibus omnis medicina liberatiua à
 veneno, nos autem proprio vocabulo hoc signi-
 ficante carentes, Tyriacam vocamus. Aliis Ty-
 riacalis, & Bezoardica vel Bezaardica medicina
 nominatur, quam cum Plinio antidotum appel-
 lare possumus, quæ Auerroi *ii* medicinæ Beda-
 zaricæ, vel Bezahar dicuntur, siue simplicia, si-
 ue composita sint. Quamuis Auicennæ *kk* videat-
 ur, nomen Theriacæ, artificialibus, siue com-
 positis; & nomen Albezaar, singularibus con-
 uenire.

Eiusmodi sunt, quæ venenis omnibus com-
 petunt, quæ veneni impressioem prohibent,
 aut eius malitiam frangunt; vt inter simplicia,
 Terra sigillata, quæ propter virtutes mirabiles
 contra venena, Lutum diuinum appellatur;
 hanc enim Galenus in lepore marino, & can-
 tharidibus fuit expertus. Auicenna *ll* in morsis
 à cane rabido, cunctis venenis obuiare, scriptū
 reliquit. Sic bolus armena, à Galeno *mm* inter
 Bezoardica relatus. Sic venenorum Bezaar *nn*
 appellari debent etiam ea, quæ omnibus vene-
 nis

nis à tota substantia resistunt, vt semen citri, radix Zedoariæ *mm* & similia : sic inter composita, Theriaca à Galeno *mm* inter Bezoardica enumeratur. Quare Rabi Moyfes *oo* asserit, Theriacam magnam electâ, dein Mithridatium, tum diatesseron, omnibus medicinis compositis à venenis liberantibus, præferre debere : Sic Guaynerius, *pp* ignorato veneno, Theriaca magna statim in potu exhibeatur ; hoc enim omnium animalium commune Bezear esse potest : addens, ad idem valere lapidem Bezear, coagulum leporis, vnicornu, tormentillam, radicem diptamni. Hæc de consideratione nominis in genere, nunc de eo in specie.

Nomen Bezaar in specie, dupliciter quoque considerari potest. Nam primo modo, & particulariter *qq* sumitur pro medicina appropriata ad remouendum nocumentum alicuius particularis seu determinati veneni : hoc modo cuiuslibet particulari *qq* veneno, suum peculiare & specificum est antidotum, seu proprium habet Albezaar seu Bezaar. Vel ut Serapio *rr*, hoc nomen cadit super duo : vnum est, quod cadit super omnem medicinam conuenientem alicui veneno, eò quòd resistit virtuti eius, & expellit nocumentum ab eo, per proprietatem, quæ est in eo. Quamuis Conciliatoris *ss* sententia sit, hoc nomen non solum medicamento contra venena, sed etiam aliis competere : sic enim scribit : De omni medicina, quæ hominem à morte liberare potest, ab aliqua ægritudine, vel vene-

no, illud dici potest, quòd sit Bezoar illius morbi, sive sit illa medicina lapis, vel granum, vel succus, vel aliqua composita medicina: hæc ille. Nam ut eleganter Vallesius *tt*, in rebus quoque inanimis antipathia naturalis euenit: cum enim sint quædã antidota, & simplicia & composita, quæ censentur pluribus venenis aduersari, vt lapis Bezahar, & Theriaca, tamen sunt singulis venenis singula antidota propria, quia est quod cuique particulariter, ac propriè aduersatur, veluti aconito, ruta; opio, generosum vinum; lepori marino, lac. Itaque sunt quædam simpliciter antidota, quædam quorundam: atque deleteriorum generi aduersatur genus alexipharmacorum, vnum vni cuiunque venenorum antidotum.

Eiusmodi exempla plura apud Arabes, aliòsque reperiuntur: vt apud Auicennam *uu* in cura Napelli, vbi refert, esse qui Capparum radices, Napelli Bezehar existiment. Idem *xx* grana pini, & nucem, Anacardiorum Bezahar constituit. Sic eidem *yy* coagula omnia sunt Bezaard, & coagulum hædi, est Euphorbii Bezaard. Sic Conciliatori *zz* scorix ferri bezoar, est Magnes: magnetis bezoar, Smaragdus: Arsenici bezoar, crySTALLUS, &c. Vocat autem Conciliator cuiuslibet veneni bezoar, eam medicinam, quæ absque virtute elementari tale venenum curat: habet enim (ait) quodlibet venenũ, tam minerale, quàm vegetabile, & animale, propriam medicinam oppositam ei, à qua oppositione

tione virtute specifica fit liberatio mortis ab illo veneno. Quare idem *xx* inter medicamenta, quæ venenorum curam absoluunt, & inter Bezoar, differentiam fecit: ita ut in aliquibus curam specificam proponat, cui curæ postea peculiare Bezoar subiungit: in quibusdam, & curam Bezoar eadem esse scribit. Idem videas apud Guaynerium *aaa*, cui Nucis vomicæ bezoar, est cortex citri; Coloquintidis bezoar, Smaragdus; Cantharidû bezoar, semé alkekengi, & cætera.

Altero modo in specie considerari potest Bezoar, non quatenus specificum est contra hoc vel illud venenum Bezoar, sed quatenus hoc nomen vni medicamento competit, quod contra omnia venena ex æquo valet. Vel ut Serapio *bbb*, & ex eo Nicolaus Florentinus *ccc*, & secundum est, quod cadit super lapidem notum, qui conuenit omnibus venenis calidis & frigidis, cum tota sui substantia, & resistit eis bibitus, aut suspensus super patientem *ddd*: vel vt Marsilius Ficinus *eee*, siue sumatur per os, siue ore teneatur, vel à coilo suspensus, tum denique quouis modo applicatus *fff*. Eiusmodi dicitur esse lapis Bezoar, qui aliquibus Albezard *ggg*, vel Bezard, à quo ea, quæ veneno resistunt, Albezahar dicuntur; quem Serapio *hhh* Hager Albezahar, id est lapidem liberantem à venenis, vt Theriaca, vocat: quidam *iii* tamen, legit Hegiar Bedezarahath, lapis Alexipharmacus. Siue ergò in genere, siue in specie vocabulum Bezoar consideres, semper de antidoto contra
venena

venena intelligi debet: quare Scaliger *kkk* vocem Bezahart, vitam conseruans interpretatur: sic enim Arabes antidota ad venena, patria lingua vocare afferit: Vel vt Ianuensis *lll*, Bezard est omnis medicina liberans à venenis: & Marfilus Ficinus *mmm*, Persico idiomate id omne Bezoar ab antiquis appellari solet, cuius est proprietas virtusque pellendi venena. Quare mirari subit, cur Cardanus *mm* radici venenatæ, Bezaris nomen tribuat, dum scribit: In Pely Orientalis Indiæ regione, referunt radicem esse venenosissimam, nomine Bezar, quæ statim occidat, cuius fructus non solum aduersus radicem, sed etiam quæcunq; alia venena præstantissimum fit auxilium: vocatur autem fructus Nirabri. Verùm videtur Cardanus ex Scaligero *ooo* corrigendus, cuius hæc sunt verba: In regno Deli, quod Tartaris Catainis affine est, arbor nascitur, quæ Baxera nominatur: eius radix vorata, illico interficit: cuius mali remedium, fructus est, qui dicitur Nirabri: eo namque venenum tollitur cuiuscunque generis.

At possitne dari Alexiterium aliquod, quod contra deleteria omnia pariter & æqualiter valeat, non sine causa dubitare *ppp* posset, cum venenorum omnium effectus similes non sint, neque ab eadem causa manantes; quædam enim occulta, & specifica totius naturæ proprietate agunt: alia ab elementari aliqua qualitate præcellente. Itaque suo cuique suum, & proprium contrarium opponendum est, calido frigidum, eique

ei que quod formæ proprietate occulta oppugnet; aliud, quod eadem vi propugnet. Contrarium videtur Foresto *qqq*, qui ex Guaynerio *rrr* iubet, ignorato veneno, Theriacam magnam statim potu exhibere: esse enim Bezaar omnibus animalibus venenosis commune.

a Gesner. hist. quadruped. de ceruo, litera G. citat hæc ex Gesnero Monardes lib. de lapide Bezoar, ex capite de capra montana. & Fragosus ex capite de capra syluestri: Iordanus de Pestis phænomenis tr. 3. cap. 9. Hebræis, ait, Beluzaar appellatus, ac si dicas dominus veneni, cum Baal, & Bel. dominum illis significet, vnde Beli regum denominatio apud Chaldæos. *b* Serapio libr. de temp. simpl. cap. 386. & ex eo Pandect. cap. 396. Ianuensis in clauē sanit. Raby Moyses de ven. tract. 1. cap. 3. & ex hoc Arduynus 1. de ven. 9. & 10. Schnebergerus. *c* Io. Agricola de recens inuent. medic. litera B. Reginus, & ex hoc Hen. à Bra. *d* Sic & VVittichius: Salnuth in Pancirol. & Syluaticus. *e* Bodinus lib. 2. sui Theatri. *f* Pet. de Apano de venen. cap. 82. edit. in 8. *g* Auctori notar. in Garzarom. histor. & Rabi Moysi de ven. tr. 1. cap. 3. & Ardoyno 1. de ven. 9. Bezaart. *h* de temp. simp. cap. 386. & ex eo Nic Florentinus. *i* lib. 4. fen. 5. tract. 2. cap. 12. *k* Auctori notar. in Garzian. *l* lib. 2. diuul. cap. 141. & lib. 8. ad Almanforem, cap. 11. 14. 15. *m* in clauē sanitatis: & Costæus in antiquor. Arabic. nominum exposit. apud Auic. & Ch. Acosta. *n* 5. collect. 23. *o* Matth. Syluaticus cap. 96. Bezachar, id est omnis medicina simplex contra venenum. Bezaar, id est lapis viridis, qui valet contra venenum. & cap. 440. *p* exercit. 184. & Iordanus de Peste tractat. 3. cap. 9. Gabelhof. 1. Lonicer. Bezoar; Bezaar, & Bezahardt nomen est Arabicum & Persicum. *q* de dosibus theriac. & ex eo Schillerus de Peste Britan. sect. 2. cap. 7. & Penotus in Præfatione denarij. *r* in indice definitionū medic. *s* lib. 2. nouiter repert. tit. 3. *t* in clauē sanitatis. *u* Matth. Syluat. cap. 96. *x* Arduynus 1. de ven. 10. *y* 5. canon. in prima descript. Ther. prout eius interpret. exposuit. *z* In Arabicorum nominum interpret. apud Auicn. *aa* Bellunensis lib. de lapid. ex eo Gesn. de quadru-

quadruped. Monardes & Henricus à Bra: omnis medicina simplex contra venenum, Pandect. cap. 96. Theriacales, & Bezoarticae, Rabi Moyſes de ven. tr. 1. cap. 3. & ex eo Arduynus 1. de ven. 9. in cura veneni in genere: Scaliger. exerc. 184. *bb* Lib. 2. tract. 1. cap. 4. & l. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. & ex eo Capeuaccius lib. de venen. cap. 4. *cc* 2. de venen. 14. *dd* Jordanus tractat. 3. cap. 9. Gabelchouer. *ee* 5. facul. simplic. 18. Paræus lib. 20. cap. 36. Capeuac. de venen. 4. Mercurial. 2. comp. med. 23. *ff* in epidem. antid. cap. 6. *gg* alia tamen nominis fuit explicatio, Gale. 5. simpl. 8. moriente: ea enim quæ venenatarum bestiarum etius aut venena sanant, Alexiterra nominantur: quæ verò deleteriis medentur, Alexipharmaca. *hh* in clauē sanitatis. *ii* 5. collect. 23. *kk* secundo can. tr. 1. cap. 4. & Arduynus lib. 1. de ven. cap. 10. *ll* lib. 1. de viribus cordis. *mm* 9. simpl. & ex eo Augenius epist. tomo 3. lib. 4. epist. 10. *nn* Guagnerius tract. de ven. cap. 3. *oo* de ven. tr. 1. cap. 3. ex eo Arduynus 1. de ven. cap. 9. *pp* tract. de ven. cap. 9. & Forestus lib. 30. in Schol. obs. 11. *qq* Arduynus 1. de ven. 10. Schneberg. in cat. medic. *rr* de temper. simpl. cap. 386. ex eo Nicol. Florentinus. Encelius lib. 3. de lapid. cap. 49. & ex eo Schnebergerus. *ss* Petrus de Abano lib. de ven. cap. 82. edit. in fol. *tt* Francif. Vallesius de sacra Philosophia, cap. 75. *uu* lib. 4. fen. 6. tr. 1. sum. 2. cap. 1. vide etiam tract. 2. cap. 12. *xx* cap. 9. *yy* 2. sui can. tr. 2. de coagulo. *zz* de Abano. lib. de ven. cap. 50. 51. 53. 54. 55. & 56. *aaa* tract. de ven. cap. 9. *bbb* de temper. simpl. cap. 386. idem, sed paucis verbis mutatis ex Serapione & Rhafi, recitat Marsilius Ficinus in antidot. epidem. cap. 24. *ccc* in specie significat lapidem, qui generatur in oculis ceruorum. *ddd* Sic etiam Arduynus lib. 1. cap. 10. qui addit, prout alig. asseruerunt auctores, in 8. & 9. c. allegatis. *eee* in antid. Epidem. cap. 24. & Schneberg. *fff* Ficinus addit, ad extrā: Schnebergerus. ad dextram. *ggg* in expositione antiquarum Arab. vocum apud Auicem. edition. Costæi. *hhh* temper. simpl. cap. 386. *iii* Auctor notarum in Garzizæ aromat. hist. *kkk* exercit. 184. *lll* in clauē sanitatis. *mmm* in antid. Epid. cap. 24. *nnn* lib. 7. de subtilit. & ex eo Thom. Jordan. de Pestis phœnom. tr. 3. cap. 9. & Gabelchouer. in Baccium. *ooo* exercitation. 158. dist. 6. *ppp* negat Paræus lib. 20. cap. 36. *qqq* lib. 30. Schol. obser. 11. *rrr* tract. de ven. cap. 9.

DE DIFFERENTIIS.

CAPVT II.

Edicamétorum Bezoárdicorú classem triplicem esse, præcedenti capite ostensum fuit; verùm de iis tantum, quæ tertiæ classis sunt, sermo erit, maximè verò de eo medicamento, quod hoc seculo per excellentiam, tanquam remedium cōtra omnia venena certissimum, id nominis obtinuit, & Lapidis Bezaar nomine in Magnarum scriniis asseruatur. Quare vni ne, an pluribus hoc nomen tribuatur; & vtrum differentiæ aliquot dentur, inquirendum erit.

Diligenter ergo auctores perlegenti, & quæ ab ipsis de lapide hoc proposita, perpendenti, perspicuum fiet, nō vni lapidi, sed pluribus nomen hoc impositum esse. Alii *a* namque, lapidem in capite animalis genitum, exhibent: alii *b*, eum qui ex vesicula fellea hystricis eximitur: alii *c*, metallicum seu minerale faciunt: alii, ex lacrymis *d* cerui condensatis, sed in Oriente, natum asserunt: alii, in angulis oculorum quorundam *e* arietum in Oriente reperiri volunt: alii denique, in animalis corpore genitū, indeque extractum, proponunt; sed de loco, in quo generetur, non convenit inter hos, vt plenius suo loco ostensuri sumus. Sic Bezaardico lapidi similem in corde *f* cerui, in ceruæ *g* ventriculo, & intestinis reperiri nonnulli volunt: imò in equi *h* & ventriculo, & intestinis: plerique

rique tamen vſitatum nunc lapidem Bezaar, ex ventriculo animalis capræ hircouæ ſimili extra- hi, conſtanter affirmant.

Sed rurfus & hic, qui ex cauitate animalis hirco capræ ve ſimili habetur, non ſolùm ratione figuræ, coloris, magnitudinis, & ſubſtan- tiæ differentias ſuas obtinet, verùm etiam ratione loci natalitii, cùm alius ex India Orienta- li, alius ex India Occidentali, ſiue Peru, alius de- nique *i* ex Hispaniola adferatur: de quibus om- nibus ſingillatim acturi ſumus.

a Scaliger exerc. 153. num. 7. ex hoc Schenckius lib. 7. obſer. cap. de Alexiphar. Ferdinand. Lopez. lib. 1. hiſt. In- dicæ, & ex hoc C. Cluſius ad Garziam lib. 1. cap. 46 & VVittichius tr. de Bezoard. cap. 4. *b* Garzias lib. 1. arom. cap. 46. ex eo Schenckius, VVittichius, Sarracenus de Pe- ſte, C. Cluſius in Garziam. Saxonia lib. de plica, ſolum no- minat. *c* Bellunenſis lib. de lapidib. & ex eo Geſner lib. 1. de quadrup. Monardes lib. proprio: à Bra, lib. 1. cap. 2. Saxonia de febribus, cap. 37. *d* quinam ſint, vide capite proprio. *e* Rabi Moyſes de venen. tract. 1. cap. 3. & ex eo Arduynus 1. de ven. 9. *f* Iordanus de Peſte, tr. 3. cap. 9. Crato Epiſt. 160. *g* Encelius lib. 3. de lapidibus, cap. 49. *h* Iordanus de peſte. tr. 3. cap. 9. *i* Chriſtophorus A Co- ſta: Saxonia de febribus cap. 37. VVittichius tract. de Be- zoardicis. Nicol. Monardes de Orientali egit libro proprio, de Occidentali verò, lib. aromatum.

DE LAPIDE PAXAR,

EX CAPITE ANIMALIS EXEM-

pti, de lapide Aspidis &
Buffonis.

CAPVT III.

Vemadmodum in corpore humano, siue paruo mundo, nulla penè pars est, *a* in qua non lapides vel geniti sint, vel generari possint, non secùs,

quàm in magno mundo fieri consueuit; sic vix vllum est *b* animal, siue quadrupes sit, siue bipes, pedibùsue careat, in quo non & lapides reperiantur, quibus omnibus vsus aliquis ab auctoribus adscribitur, & in hoc, vel illo morbo salutaes prædicantur: nobis tantùm de iis, qui contra venena commendantur, sermo erit.

Lapis ergò Paxar dictus primò occurrit, à Iul. Cæsare Scaligero *c* descriptus: in regno Deli lapis, qui Paxar dicitur, in capite cuiusdam animalis inuenitur (quod animal ab Indis Bulgoldalf appellari Ferdinandus Lopez *d* testatur, ipse lapis Bulgolda, Boëtio dicitur) qui mollis est, fuscì coloris, amygdali magnitudine (auellanæ, rarus admodum, addit Lopez) qui certa vtilitate ad omnia venena apud incolas in prima commendatione habetur: hæc Scaliger; quem non *d* minore facultate ipso lapide Bezar, aut Malacensi præditum esse, Lopez asserit. Quæ à Scaligero proponuntur, Schenckius *e* etiam refert: quæ verò Lopez recensuit,

ea C. Clusius *f* inter suas notas retulit, & Wittichius *g* Germanicè exhibuit.

Hic non abs re fuerit meminisse etiam lapidis, in Aspidis *h* capite inuenti. Aspis enim cauda deligata suspensus, & vase aqua pleno subiecto, lapidem euomit, qui (siue suspensus *i* eum euomat, siue dissecto capite is eruat) inter Alexiteria *i* pestis refertur; & ingestus, & gestatus pestilentiali feбри, & venenis ebibitis, aduersatur: qui etiam hydropicorum *h* ventri alligatus, aquam ad se trahit, liberatque. Sic Aspidis linguam in mensa positam, venenum prodere, Vitalis auctor est.

Pari pacto etiam in Buffonis capite *k* lapis (uti volunt) reperitur, quem cum chelonite nonnulli perperam confundunt, qui in nuper natis, aut etiam annotinis, seu ranis rubetis, siue buffonibus vix inueniri potest, sed annosioribus, qui dudum in arundinibus, rubetisve, inter sentes ac vepres delituere: cuius materia haud dubie alia non est, quam ea, quam indies e terra, dum illa hinc inde circumlambunt, contrahunt. Vel, ut Libavius *l*, quibus plus negotii est cum viperis, ac serpentibus, aut quibus cibus aptior suppetit, & locus calidior euocat, colligit, coagulatque, & solidat istam materiam, perinde vt fit in articulis Arthriticorum. Huic & sua est gloria, cum omnes ferè praestantissimum, & efficacissimum ad pestem auxilium esse, asserant: quare etiam contra *m* venena commendatur: imò sunt, qui lapidem hunc gestatum

tum *n*, à venenis tutos præstare afferant. Sic & suo *o* contactu, & blando attritu, inflationes à venenatis bestiis discutere, ac virtus omne elicere. Vnde si forex, aranea, scarabei, vespæ, glires, aut aliud animal venenatū parti alicui damnū intulerit, lapide eo admoto, dolorem mitescere, tumorem omnem subsidere, multoties se expertum, Lemnius testatur. Quare sunt *p* qui lapidem hunc in veneni præsentia, varium effici afferant; hinc Albertus in suo de mineralibus tractatu, de lapidibus pretiosis inquit, legisse se in quodam libello de isto lapide, quem Crepandinam vocitent, & virtutes describendo omne venenum manifestare, si annulo aureo (vel *q* argenteo) versus carnem perforato, includatur, & digito ita gestetur, vt carnem *r* attingere possit, tunc veneno præsentem, tantam caliditatem *r* in digito sentiri, vt necesse sit, annulum abiicere. Refert Heurnius *q*, cum iter per Arduennam syluam faceret, vix sceminam se vidisse, quæ non talem annulum argenteum gestaret: quod & nostris satis familiare est. Huius duas species faciunt; alterum album, qui melior & raro inuenitur: alterum nigrum, fuscum cum cæruleo colore, qui in medio similitudinem oculi habet, & ex Buffone mortuo adhuc palpitante extrahi debet: & hi meliores existunt his, qui extrahuntur post diuturnam moram sub terra. Hi in veneno mirabilem virtutem habet: nam cum quis venenum sumpserit, hunc deglutiat: qui deglutitus intestina circumit, venenosam

CASPARI BAVHINI

qualitatem intestinis impressam, extinguit, & per secessum exit, ac reseruari potest. Huc & Draconites *t* referri potest, qui & dentrites, aut Draconius, vel Obsianus, *u* etiam Kimedius vespertinus vocatur, quem in Draconum capitibus reperiri volunt, qui venena, & maximè serpentum fugare fertur.

a Vide Ioan. Kentmanni libellum de calculis. Item Schenckii lythogenesisiam. *b* in capite Gamari, Cincædi piscis, in Tuburonibus piscibus Indici maris: In rubetarum seniorum capite: in prægrandium Lacertarum ventriculis, Caymanus dictis: Draconites, in capite Draconis; Chelonites, in capite testudinis: Chelidonium, in ventre hirundinum: Alektorius, in ventriculo galli: in Cyprino, in perca piscibus, &c. *c* contra Cardanum exerc. 153. num. 7. *d* lib. 1. hist. Indic. ex quo Boëtius lib. 2. de gem. cap. 183. *e* lib. 7. obser. cap. de Alexipharm. *f* ad Garziam libr. 1. capit. 46. *g* sui tract. de Bezoardicis capit. 4. *h* Fumanellus in ferm. de Pestis curat. cap. 6. *i* Fumanelus: Sarracenus com. de peste. Sic Libavius part. 2. lib. 2. batrach. in Schol. cap. 22. narrat, & Hydram, dum excoriatur, euomere in capite gestatam gemmam. *k* Sarracenus de peste: in capite seniorum Rubetarum: Bodinus lib. 2. Theatri: Boëtius lib. de lapid. & gem. 2. cap. 149. pro nugis habet quod de bufonio lapide, eiusque origine traditur: eumque ad lapides stellares obscuriores reduci posse, & qui in agris reperiatur, statuit. *l* parte 4. in Schol. cap. 22. *m* Bodinus lib. 2. sui theatri. Adam Lonicerus. *n* Henric. Rantzouius: Hortus sanitatis: Henric. à Bra. *o* Lemnius. Henr. à Bra. *p* Guil. Gratarolus. Forestus lib. 30. obs. 3. *q* Heurnius de peste. *r* Gratarolus, Forestus, Heurnius, Baldus Angelus lib. de Vipera cap. 31. *s* Camillus Leonardus in speculo lapidum lib. 2. lit. B. *t* Forestus de venenis lib. 30. obs. 3. Boëtius 2. lib. de gem. cap. 172. *u* Camillus loco citato.

DE LAPIDE MALACEN-

SI EX VESICA FELLEA

hystricis exempto.

CAPVT IIII.

IN Pan regni Malacensis Indiae Orientalis prouincia, eaque sola, in Hystricis *a* felle, vel vesicula fellea *b* porci, lapis reperitur, cuius color dilu-
 tioris purpuræ, qui tangenti læuis, & lubricus, Gallici *c* saponis instar, gustu amarus, quem venenis vnice resistere, Garzias *d* ab horto, & Linscottus, affirmant: cuius facultates, Garzia testante, Dimas Bosque, Valentinus Medicus insignis, experimento in duobus viris, qui venenum hauserant, comprobauit; aqua, in qua lapis aliquandiu maceratus erat, exhibita, & & quidem in aqua *e* vulgari (cùm aqua cordialis deesset, & periculum in mora foret) macerato: qua propinata, etsi gustu quidem amara fuerit, ventriculum eorum corroborauit, & venenum nihil obfuit. Et Linscottus asserit, hanc efficaciam, crebris & domesticis experimentis iam vulgò notissimam, & confirmatissimam esse. Addit Garzias *f* apud indigenas tanta in æstimatione, ob raritatem, esse, vt è duobus, qui simul suo tempore fuerint reperti, alter pro ingenti munere ad eum, qui pro Rege Lusitaniæ Indiam gubernabat, missus fuerit; & licet istic Bezar frequens inueniatur, hic tamen ab incolis, cùm rarius inueniatur, longè præfertur g.

Et Linscottus asserit, in crebris cōmerciis istic esse, eumque contra venena, & morbos venenatos, Bezoartico longè præstantiorem existimari.

Sed cùm lapidem hunc C. Clusius *b* claritus proposuerit, eius verba subiungere lubet. Anno 1603. ostendebatur mihi lapillus planus, vnguis humani digiti magnitudinem non superans, læuis, coloris ex cineraceo candicantis, paruis quibusdam rubiginosis maculis aspersis, qui glaber & lubricus erat, Gallici saponis instar, quem aduersus venena valdè commendabant, imò etiam lapidi Bezahari præferebant. Illum ex Orientali India recenter allatum ferebant, & Massica de Soho, (lapidem porcinum interpretabantur) appellari dicebant. Lusitanis *i* Pedra de porco dictus, & vt Boetius, aliqui lapidem hunc porcinum esse putant: quare Linscottus, *k* in felle porci inueniri tradit. Sarracenus *l*, qui triplicem lapidem Bezoar proposuit, eum qui ex Perside, eum qui ex lacryma cerui, & hunc quem secundum fecit, & ex Garzia descripsit, asserit, è felle hystricis, non promiscuè cuiusuis, nec semper, sed interdum eximi, qui egregiè, ac propè miraculi instar venenis omnibus resistat.

Saxonia *m*, postquam de lapide Bezoar egisset, caussamque addidisset, cur parui faceret, subiungit: quod dixi de Bezoar, idem dictum volo de Malacensi lapide: nam si quod celebrius est, non iuuat, neque iuuabit minus celebre: tutius atque

atque efficacius puto esse, medicamentum ex cornibus paratum.

Sic & in aliorum animalium cysti fellis (non secus quam hominis) lapides quandoque reperiuntur, ochræ colore, seu obscurè flauo, qui ex crassiore & terrestri bilis portione, prorsus eodem modo quo lapis Bezoar, crustis se inuicem complectentibus coalescit: qui, vt refert Boetius *n*, valet ad Venena, præsertim ille qui ex boum cisti exemptus est, qui ruffi coloris & friabilis, Gesnero *o*: verum ad venena, præfert eum qui ex ceruis, capris, aut aliis animalibus quæ in montibus salutiferis herbis pascuntur, eruitur. Præterea, lapidem in cisti fellis Boum repertum, Alcheron à nonnullis vocari asserit: Matthæus Syluaticus *p* verò, Arabica dialecto aliquibus Guers & Massatum dici scribit: at Boddino *q* auctore, à Iudæis in Asia, Haraczin, & Arabicè, Scaligero *r* teste, Harathzi, dicitur.

Lapis autem hic, ad morbum regium, siue Ictericam valet, vt Moyses Kimhi *s* scriptum reliquit: quare Iudæi, qui hoc morbi genere grauius quam cæteri vexantur, lapidem hunc à laniis diligentissimè requirunt. Lapilli, scribit Schwencfeldius, qui in folliculo fellis nascuntur, quandoque crocei coloris, friabiles, poti vesicæ calculos comminunt, ictericiæ medentur, & triti & betæ succo immisti, in errhinis comitialibus subueniunt, & visum mirificè acunt: sic lapis qui in vesica tauri aliquando reperitur, si puluerisatus, vel per se, vel cum succo rutæ à

naribus attrahatur, caput purgat. Verum Boëtio n, contusus, ac naribus inditus, visum acuit, ac fluxus ne in oculos fluant, prohibet. Subiungit ex aliorum sententia, lentis magnitudine cum succo Betæ naribus inditum, Epilepticos paroxysmos in posterum prohibere. Existimarem, addit, ad aluum deturbandam aptiorem, quod bilis ex qua coaluit, huic scopo à natura destinata sit.

Contraria est Cæsalpini *n* sententia, qui tradit, lapides in animalium viuentium renibus & vesica, & aliis partibus præter naturam gigni, cum non nisi morbofis contingat ex vrinæ sedimento, in renibus aut vesica condensato; aliquando ex fellis crassitie in eius vesica, qui crocei sunt, aut subuirides: at nullos, addit, ex his ad medicinæ vsus assumptos esse.

a Garzias, Sarracenus, Boëtius lib. 2. de lapid. & gem. cap. 182. Lapis Malacensis ex fellè hystricis; plura non habet Libauius parte 3. in Schol. cap. 26. *b* Linscottus, & ex eo Arthus. *c* Saponem Venetum vertit VVittich. lubricus vt sapo, Cæsalp. *d* lib. 1. arom. Ind. cap. 46. idem & Fragosus: Linscottus, & ex eo Salmuth: huius meminit etiam Cæsalp. 2. metall. cap. 46. Linscott. & ex eo Arthus, coloris limpidi rubei, saporis amariusculi, contactu saponem Gallicanum exhibens. *e* Lapidem cyatho aquæ iniiciunt, quo post aliquod tempus exempto, aqua amaritudinem contrahit, omnemque veneni vim tollit, vt experimentis cognitum est, Linscottus. *f* & ex eo Salmuth, & Fragos. *g* hæc ex Garzia, Schenckius lib. 7. obs. cap. de alexipharm. & VVittichius in suo lib. Germ. de Bezoardicis: item Fragos. *h* in notis ad Garziam lib. 1. cap. 46. *i* in margine ad Fragosum: Linscott: & ex eo Arthus. *k* cap. 87. suæ nauigat. *l* com. de Peste. *m* lib. de plica. cap. 19. *n* lib. 2. de gem. cap. 195. *o* de fig. lapid. cap. 12.

p cap. 521. meminit quoque Gesn. lib. 1. de quadrup. cap. de Boue, lit. G. *q* lib. 2. sui theatr. *r* de subtilit. exerc. 125. *f* in suis comment. de eodem lege Auicennam in ultimo ex quatuor illis capitibus quæ eius libro secundo Bellunensis proposuit, ubi & descriptionem eius, & ex eo remedia ponit. *t* in theriotrophio pag. 64. & 72. *u* lib. 2. de metall. cap. 46.

DE LAPIDE BEZAAR

METALLICO SIVE MINERALI

Serapionis, Rabi Moyfis,
& Cæsalpini.

CAPVT V.

Lapidem Bezaarem metallicum esse, eademque ratione, qua reliqui lapides Adamantes, Rubini, Smaragdi, Achates, ex suis venis erui, Andreas *a* Bellunensis, ex Tiphthasi Arabis de gemmis libello, refert. Cuius sententiæ Serapionem *b* quoque fuisse, sunt qui ex his ipsius verbis eliciant: Et minera eius est in terris Syriæ & Indiæ, & in terris Orientis. Quæ cum apud Serapionem, Paulus Cigalinus *d* legisset, censuit, Serapionem nomine lapidis deceptum esse, quem ex mineris erui, sibi persuaserit.

Verum cum inter metallicas mineras, & ventrem animalis, ex quo lapis hic erui communiter creditur, nulla sit similitudo; & Serapio in lapidibus describendis satis diligens fuerit, aliter difficultatem hanc tolli posse, Io. Baptista Syluaticus *e* censuit: utpote Serapionem ea in parte, non solum de Medicinis quæ ex metalli-

eis mineris desumuntur, sed etiam de iis, quæ ex lutis, & lapidibus sumuntur, egisse; quod ipsius titulus manifestè demonstrat, qui sic habeat: incipit Tractatus de Medicinis, quæ sumuntur ex mineris, & ex lapidibus, & ex lutis, & sunt quadraginta tres medicinæ. In eadem deinde tractatus parte, Hager albato, id est margaritas; Hager achtamach, id est, lapidem aquilæ, & Teri armeni, id est lutum armenum contineri, eorum essentias & facultates describi, quæ certè ex metallicis mineris colligi, nullus ne quidem existimauerit.

Sed cum Mineralium communis distinctio sit, ut alia sint Metalla, vel à Metallis sumpta; alia lapides, vel à lapidibus, ut lapis Armenus, Iudaicus, Lazuli, Lyncis: alia à venis terræ, ut terra sigillata, lutum armenum, alumé: alia sal, vel à sale, ut sal commune, sal gemmæ, dubitari potest, sufficienter Serapio sit defensus. Quare aliam solutionem cum eodem e subiungemus, quod videlicet vocabulo mineræ metaphoricè sit usus, eo modo, quo Medici frequenter vtuntur, dum huius aut illius morbi mineram, in hac vel illa parte residere, asserunt: ut exempli gratia, dum putredinis febrem facientis mineram, in venis esse dicunt. Hoc ex sequenti capite *f* probari potest, ubi de lapide Aquilæ hunc in modum scribit: & minera eius est in montibus Indiæ inter Chimonas, & Sarandin: nemo tamen dixerit, lapidem hunc ex metallicis mineris erui. Quod si hæc difficultatem non
tollunt,

tollunt, illud certè satisfaciet, Arabicã linguam nobis non esse notam, Serapionisque interpretem potuisse errare. Quare concludentes, censemus sententiam erroneam esse, dicere, lapidẽ Bezaar metallicum esse: in super statuiamus, Serapionem nil aliud voluisse, quàm regionem & locum nativum huius lapidis significare.

At Rabi Moyfes *g* alterius Albezaar mineralis Ægyptiaci meminit, cuius nullus sit in morsibus Scorpionum vsus; verba eius lubet subiicere: Verum Bezaar minerale *b*, est lapis in regione Ægypti in rupibus eius repertus, pluriũ & diuersorum colorum, de quo priores in libris suis asserunt multa mira. nihil tamen ex eis est per experientiam approbatum. Ego *i* autem pluries expertus sum, omnes species lapidum, in mineris, & saxis apud nos repertorum, in morsibus Scorpionum, & nihil penitus profecerunt.

Legitur etiam apud Cæsalphinum *k*, de quodam Bezaar instar aluminis scissilis filamentosi: ita namque scribit: Bezaar principale remedium contra Napellum, & medicina de Moscho, & Algeduar, id est Zedoaria. Ex Bezaar, illud præcipuè genus, quod filamenta habet, vt Alumen scissile, hæc ille. Quæ ex Auicenna haud dubiè desumpsit, qui in cura Napelli, inter alia hæc habet: & existimant quidam, quod radices Capparum sunt Bezahar Napelli: & omnia Albezahard sunt bona ei: & propriè illud, quod simularur alumini, & habet fila, sicut filalythar-

lythargyrii. Et Libavius *m* inter mineralia Bezoare recenset; & alibi *n* inquit, Bezar lapis dicitur, at est bulla potiùs, quàm lapis: alibi *o* gemmam ex animali vocat Bezar.

a lib. quem de lapidibus inscripsit: ex eo Gesnerus lib. 1. de quadrup. in historia cerui, cap. 3. qui Tiphasi legit: Nicol. Monardes lib. de Bezoar. Hen. à Bra, de simpl. contra venena lib. 1. cap. 2. *b* lib. de temp. simpl. cap. 386. Sic Fragoſus, alii sentiunt esse minerale quiddam, ut Scrapio. *c* Syriæ, legit Pandectarius. *d* in tract. de febribus, & ex eo Syluaticus lib. de Bezaar. *e* tract. de lapide Bezaardico, p. 79. *f* cap. 392. *g* lib. de venen. tract. 1. cap. 3. & ex eo Arduynus 1. de venen. 9. & 10: & Monardes de lapide Bezaar. *h* metallicus, legit Monardes. *i* Nam periculum feci, & nullam vtilitatem adferre, deprehendi, sic legit Monardes. *k* in sua praxi cap. 20. *l* lib. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. *m* lib. 5. de succino in Schol. cap. 7. *n* in Schol. cap. 11. *o* in Schol. cap. 16.

DE BEZOARE MINERALI SAXONIÆ.

CAPVT VI.

CVM excellentissimus Hercules Saxonia, in suo de Plica libro, Bezoaris mineralis etiã mentionē faciat: huius historia, præmissis tamen priùs ipsius verbis, subiungenda. In classe, scribit, præseruantium à veneno sunt Terræ variæ, vt bolus Armena, Terra Lemnia, Samia, Selinusia, & quæ nunc Silesiaca vocatur, atque alia Pedemontana, quam Bezoar minerale vocant: puto autem mixtam esse ex Samia & bolo Armena.

Hæc cum legissem, & dubius essem, quid sibi Saxonia vellet, Veronã ad D. Io. Ponam Pharmacomaco-

macopæum præstantissimum, rerumque naturalium indagatorem solertissimum, amicum singularem perscripsi, & quid esset, inquisiui: is pro singulari sua humanitate, Bezoar hoc, quod terræ potius vel boli, quàm lapidis, nomen meretur, ad me misit, Terram, inquam, præparatam, & non præparatam, & quidem triplici differentia: primam, colore rhabarbari: alteram, colore vini rubri, & tertiam, coloris albi. Addidit insuper schedam Italico idiomate cusam, de huius terræ viribus, quam Latinam reddere, & hoc loco subiicere voluimus, quo & Germanis huius terræ vis (licet similes quoque terras, & quidem diuersas habeant) innotescat. Titulus ita habet: Enarratio virium terræ cuiusdã Medicæ ad urbem Italis Mondoui, id est, montem Regalem dictam, inuentæ: additis notis, quibus bona, aut genuina cognosci possit.

Inter plurima beneficia, à diuina bonitate vrbi Montiregali concessa, neutiquam postremo loco haberi debet Terra tam pretiosa, & utilis, qua iam à multis annis vtuntur, quæ ex collibus, templo Sanctissimæ Virgini à vico sacro, vicinis effoditur: cuius virtutes excellentes, non modò eiusdem vrbis Medici, verùm etiam præcipuarum vrbiũ Italiae longa experientia comprobarunt. Quare vtile censuerunt, si boni publici causa huius vires, & notæ, quibus optima cognosci potest, scripto proponerentur, quo huius, præsertim tempore hoc contagioso, vsus esse possit.

Sunt

Sunt verò huius terræ multæ species, & optima ea habetur, quæ colorem Rhabarbaro optimo similem obtinet; at cum hæc inuentu difficilis sit, proxima est alba, hancque sequitur, quæ vini colorem refert. Bona si dici mereatur, leuis sit & mollis, linguæ glutinis instar adhaerescat, succi plena, friabilis, vinctuosa, ore detenta liquefcatur, masticata nil arenosi præ se ferat, a quæ imposita, bullas ad modum calcis bullientis excitet: vilissima est, quæ crustis oblecta est, ex qua hodie Antispodium, in vétris fluxu præstantissimum, confici solet.

Prior terra, si drachmæ vnius pondere cum aqua acetosæ exhibeatur, in febribus malignis, & pestiferis, remedium optimum est: si in febribus cum aqua Melissæ die critico propinetur, sudorem prouocat: contra venena omnia tam assumpta, quam admota, vtilissima est. Scorpiorum ictibus cum oleo & aceto medetur. A peste præseruat, & peste correptos sanat, si quotidie mane drachma vna assumatur.

Inflamationes omnes, speciatim verò, mammaram, & testiculorum, cum aqua & aceto adhibita, sedat: cum aqua portulacæ aut graminis epota, lumbricos infantum pellit: omnem fluxum sanguineum, cum aqua & aceto supprimit: sputo sanguineo, cum saccharo rosato medetur: Contra mensium fluxum nimium, optimum medicamentum: quemadmodum in alui fluore, vt est Diarrhœa, Dysenteria & Lienteria.

Catharros omnes, potissimum à causa calida productos, inhibet; vulneribus antiquis, præsertim tibiârum, cum oleo dissoluta, auxilio est. Vomitum sedat, tam per os sumpta, quàm foris admota.

Et quia viperarum & aspidum morsibus, cū aceto imposita, medetur: idcirco aliis etiâ morsibus applicata utilis esse censetur. Ab igne ambusta, cum oleo commista, sanat: & oris ulceribus putridis medetur: ventriculum corroboret; phthysicorum vires restaurat. Sunt qui in affectibus pectoris, & pleuritide commendent: cum aqua lactis, Gonorrhœæ medetur: & in succo semperuiui dissoluta, pustulas & maculas à Sole contractas, tollit. Insuper huic terræ varias adhuc vires adscribunt, quæ ubi experimento comprobatae fuerint, & ipsæ publici iuris fient.

Huius dosis est drachma vna per os sumpta: at si forinsecus applicetur, quantitas cuiuslibet arbitrio relinquatur.

Easdem proprietates, & vires obtinent Terra sigillata Serenissimi magni Ducis Hetruriæ: terra Lemnia Galeni, & Bolus Armenus Orientalis luteus, quod infinitis tam Medicorum, quàm aliorum fide dignorum experimentis, comprobatum est. Hactenus scheda transmissa. Plura de hac terra dicere non possumus.

DE LAPIDE EX CERVI
Lacrymis condensato.

CAPVT VII.

CUm ex cerui, qui serpentes deuorauerit, lacrymis, dum in aqua cōsistit, fufis, iisq; in lapidis duritiem concretis, Bezaar genitum esse, plures velint: lubet inquirere primùm, quo nomine donetur; dein, cur cerui serpentes deuorent, & cur aquam ingrediantur, & lacrymas fundant, ex sententia primùm Philosophorum, dein Theologorum: tum, ipsius descriptionem subiungemus: quartò, quis huius lachrymæ concretæ vsus sit: quintò, quinam hunc pro Bezaare agnoscant, & qui sint, qui hunc lapidem in oculorum cerui angulis genitum, à lapide qui ex ventriculo animalis, Hirco simili, eximitur, distinctum faciant: & tandem, vtrum in ceruo quoque lapis generetur.

Dicitur lacryma *a* cerui: lapis in angulis *b* oculorum cerui; lapis inuentus in oculis *c* ceruorum: lapis ex lachryma *d* cerui concretus: lapis *e* ceruinus: cerui lacryma *f* & sordes oculorum cerui virosi odoris, & Bezahar *f* Arabum: lapis *g* Gagacromeon: lapis *h* Kenne: lapis *i* Kemne: Bezehart, Bezahardt *k*: Bezoar *l*: Belzaar: Belzahardt *m*: Belzaharticus *n* lapis: Bezoar *o* ex ceruorum lacryma: Bezaar *p* in oculis cerui genitus: Bezahar propriè *q* lapis, qui dicitur lacryma cerui: Bezoard *r* Arabibus.

Ad al-

Ad alterum, cur serpentes deuorent, & lachrymas fundant. Ceruis, vt hinc ordiar, pugnam esse cum serpentibus, & colubris, Plinius testatur, ita vt cauernas inuestigent, & renitentes narium spiritu extrahant, quibus exitio sunt: cum, eodem *t* scribente, extractos mandant. Et Plutarchus *u* refert, à ceruis serpentes facile rari: & hinc *ἐλάφης* nomen inditum, non à leuitate, verum à serpentis tractione, quæ Græcè *ἐλάφης* dicatur. Ex Plinio id refert probatissimus Medicus Auenzoar *x*, existimás hoc ipsum regium Prophetam Dauidem in Psalmo *y* inuissè, dum dicit: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea desiderat ad te Domine. Nam posteaquam ceruus congressus est cum serpentibus in Orientalibus *z* regionibus, (vbi prægrades & valdè noxios, ob regionis illius feruorè, reperiri constat) & carnè serpentium deuorauit, siti correptus, proiicit se in pedes, vt stagnum, aut flumen aliquod, in quod se immergat, quærat: idq; agit, vt aquæ frigiditate ingens calor, quem deuoratis noxiis animalibus cõcepit, téperetur: istuc persistit, nihil bibendo, donec ingès ille calor temperatus, & sublatus sit. Quibus immersus, natura ita docente, velut Tantalus in mediis fluctibus sitiens, non bibit: nam si quid *aa* aquæ degustaret, illicò mortuus cõcideret *bb*: interim ex oculis lacrymæ lentè destillant *cc*, quæ in oculorum angulis paulatim crassescunt, coguntur & coagulatur, atq; in *dd* castaneæ *ee*, vel glandis *ff* magnitudinem excrescunt. De-

inde cum sese veneno exoneratum senserit, a-
quam egressus, in latebras diuertit, & ut lapis il-
le visus *gg* obstaculum decidat, caput arboribus
affricat; vel ut alii aiunt, è fluminibus *hh* egre-
dièti ab oculis statim in humum decidit: quem
inuentum venatores Siciliae, & Orientis, ut Be-
zehardt, contra quoduis venenum Antidotum
efficacissimum, magni vendunt. Vel ut Agrico-
la *ii*, homines obseruant, colligunt, & ut rem
pretiosissimam inter ceimelia meritò reponunt:
nam hoc est illud Belzahard tantè apud eos, qui
habent, æstimationis, ut cuius veneno, vel me-
diùm vnguem ostendat. Quod, teste amato *kk*,
lacrymam cerui, vel potiùs lapidem Belzahar-
ticum, id est lapidem Antidotum appellant: quæ
fabulosa esse, Lusitanos, qui multos ex India af-
ferant, asserere scribit.

Cur autem serpentes deuorent, inquiramus.
Euax in suo de lapidibus libello *ll* vult, ceruos
in Oriente serpentes deuorare, ut senium depo-
nant: & ut fortiores fiant, flumen intrare, vbi
morentur immerfi vsque ad caput (anteriorèm
enim capitis partem, aquæ non immergunt, ut
respirare possint) tamdiu, quousque sentiant,
virtutem veneni superatam, interea lachrymã
emittere, quæ coagulata in oculis (sub *mm* pal-
pebris) interdum ad nucis *nn* magnitudinem
desiccantur, & cadere tum, quando flumen e-
grediuntur, qui repertus venenorum Theriaca
dicatur, & esse lapidem multum carum Regi-
bus *oo*. Hæc quoque Simon Ianuensis *pp* sub
titulo

titulo Bezard, & Matthæus Syluaticus in pandectis *qq* sub titulo Kenne referunt: addentes, censere aliquos hunc lapidem in oculis ceruorum genitum *rr*. Bezaar elaphinum siue ceruinum, Schwwenckfeldius nominat.

Paulò aliter Cardinalis Ponzettus *ss*, agens de simplicibus, venenis resistentibus. Experimentum scribit, antidotum quod probant sapientes ad omnia genera veneni, est lapis appellatus Kemne seu Bezar, & habet colorem citri splendentem, & colorem vini, & generatur ex lacrymis ceruorum: nam facti debiles ætate (non dicit, serpētibus deuoratis) intrant quoddam flumen in partibus Orientis, & stant in eo immersusque ad caput, donec emittant lacrymas, quæ ab aquæ & aëris frigiditate coagulantur, & vertuntur in lapidem vsque ad quantitatem auellanae, vel nucis, qui cadit postquã exeunt ex flumine. Hæc quoque Gesnerus, & Henricus à Bratt ex Ponzetto referunt. Etiam si, inquit Nancelius, verum hoc esset, tamen vnica lacryma, qualis centenariis ceruis dicitur maiori oculorum cantho concresecere, non potest verè dicere præ fletu excidisse, aut veri fletus nomen mereri. Quam tamē quorundam Arabum sententiam, Serapionis, Auenzoaris & aliorum, se in tractatu suo de Peste elusisse scribit: quem librum nondum vidimus.

Ceruos serpentes deuorare volunt, ut iuuenescant, diuturnæ cum sint vitæ, & ceruis longæuitas inter omnia animantia præcipua sit.

Scribit enim cum Hesiodo, Oppianus, ceruum viuere *ἄγον τετρακόρων*, siue quatuor cornicis ætates: & Plinius *uu* centesimum annum superare affirmat: vt & Iuuenalis *xx*. Verùm Hesiodus, referente Plinio *yy*, multa de hominum æuo referens, cornici nouem nostras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatū cornis: & Plutarchus de oraculorum defectu, cerui ætatem his Hesiodi verbis expressit:

Secula viri nouies pubentis garrula cornix

Vincit, cornicis ceruus quater, at tria cerui

Tempora ceruus agit, quem deinceps Indica phœnix

Egreditur nouies, at vos nata Iouis alti

Pulchricoma decies superatis secula nymphæ.

Et licet Aristoteles *zz*, & ex eo Plinius *uu* senes duplici indicio cognosci referat; altero, quod dentes aut nullos, aut paucos habent: altero, quod adminiculis careant: (vocantur adminicula rami, qui imis cornibus ante frontem prominent, quibus iuniores in pugna vtuntur, senes autem carent) attamen ad eorum ætatem dignoscendam, Alexander Magnus, torques plurimis ceruis innexuit, qui post annū centesimum capti in magna obesitate, nec dum senii indicium præferebant, vt memorat Solinus *aaa*, Plinius, & ex iis Simon Maiolus *bbb*. Fecisse id ipsum & Cæsarem putarunt, nam annis iam ab hinc exactis supra ducentos, cum Carolus Galliarum Rex, Syluanectum se contulisset, canum latratibus ceruus in fugam excitatus, torquem æneam collo gerens inuentus est, quem ferro

Rex

Rex peti, vetuit; tandem retibus captus est: erat in torque literis Latinis scriptum: Hoc me Cæsar donauit: interpretantibus nonnullis, id de C. Iul. Cæf. intelligi non posse, alii responderunt, quod vltra mille annos cerui eius ætas fuisset protensa: quod longissimè à verisimili abesset. Alii igitur Imperatori id adscribendum fuit. Hæc Guaguinus annalibus Gallicis *ccc* annotauit.

Verùm magis placet Theomnesti *ddd* grauis veterinariorum medicinæ auctoris opinio, scribentis, Ceruos vermes intestinorum inuolucris implicitos (qui *eee* in senio confectis generentur) serpentum esu, quos ex cauernis narium spiritu eliciant, enecare: & ne virus illorum ipsis obsit, ad fontes aquarum accelerare, quibus ad labra vsque se immergant: tum oculis lacrymas lentè destillare, quæ viscedine sua coagulatae, in angulis oculorum *fff* in lacrymas nucis iuglandis pondere coalescant, &c. quæ etiam Langius *ggg* & ex hoc Schenckius *bbb*, & Heurnius *iii* habent: leguntur quoque apud Lonicerum, Mizaldum, & ex hoc apud Weckerum *kkk*, Spachium *lll*, à Bra *mmm*, & Wittichium, qui addit, Fallopium figmentum dicere.

Quis quæso dubitabit, in intestinis ceruorum vermes reperiri, cùm etiam in ipsorum capitibus aliquando repertos proditum sit. Sic enim Aristoteles *mm*, Vermes cerui continent omnes suo in capite viuos, qui nasci solent sub lingua

in concauo, & circa vertebram, vbi caput cervici neſtitur, magnitudine haud minores iis vermibus, quos maximos carnes putres ediderint: gigni vniuerſi, atque contigui ſolent, numero adeo circiter viginti. Et Plinius *ooo*, cervis in capite eſſe vermiculos, ſub linguæ inanitate, & circa articulum, qua caput iungitur humero, numero viginti, aſſerit.

Teſtatur Cōradus Heresbachius in ſuo The-reutices compendio, ſe menſe Maio in Menapiis vidiffe ceruum exenterari, cuius caput ſuccifis cornibus, apertoque cranio pollicaribus vermibus, præter capita rubra, albicantibus, ſca-tebat.

Sed Chriſtophorus Encelius *ppp* aliam cauſam reddit, tempusque quando id fiat, his verbis deſcribit: In Oriente ceruus verno tempore ſerpentum cauernas inueſtigat, nariumque ſpiritu extrahit renitentes, eosque comedit, vt ita annum tædium purget, moxque aquas & flumina petit, quibus ſe mergit ad ipſum caput, tamdiu quouſque ſentiat ſuperatam vim veneni: interea lacrymas emittit oculis vi veneni, quæ coagulatae penes oculos deſiccantur, & decidunt: Hæ lacrymæ coagulatae, ſunt Bezoar contra omnia venena, &c.

Claudius Richardus *qqq* faciliſſimæ concoctio-nis gratia flumen ingredi, ex aliorum ſententia aſſerit, his verbis: dicunt in illis deſertis regio-nibus, vbi cerui valde conſenuerint, ſerpentes venari, atque vbi illorū plurimos deuorauerint, faci-

facilioris concoctionis gratia, fluminibus & aquis ad collum vsque ad dies aliquot sese continere; quo tempore paulatim incipit lacryma aliqua ex oculis defluere, indurariq; & pedetentim augeri magis & minùs, prout apparet. Et Rulandus *rrr* lapidem Bezoardicum ex connescentium cervorum, viperis è cauernis rictu prolectis, victitantium, & celerioris concoctionis procurandæ gratia, fluuiorum ad summum aquis perfusorum oculorù lacrymis profilientibus & congelascentibus nasci, doctorum locupletum nonnulli contestantur.

Iam verò licet omnes scribant, ceruum deuoratis serpentibus in flumine aquam non gustare: alia tamen vnus Petri Hispani *sss* est sententia, sic scribentis: Et ista via renouant suam iuuentutem Aquila & Ceruus, & quædam alia, comedentiâ huiusmodi serpentes ex instinctu naturæ: & quando ista animalia cœperunt ista venena, currunt ad aquam, & bibunt tantum de illa aqua, quòd caro illorum inflatur, & extenditur, & fit solutio continui, & tunc cadit caro vetus, & noua regeneratur. Quod autem esus carnis serpentum vitam prolonget, docuit Auicenna *ttt*, imò virtutem corroborare, sensus & iuuentutem conseruare. Docuit idem Mesues *uuu*, hominem ex esu serpentis iuuenescere, hocque à forma specifica serpentis fieri.

Theologorum sententiam subnectamus, relicta de sexu controuersia, aliis volentibus vocem *βηξ* Aiol, licet masculinum sit, in hoc Dau-

dis Psalmo fœmininum esse: quare ceruam reddunt; aliis vocem hanc communis generis statuentibus: aliis denique adstruentibus, hoc in Psal. ceruam intelligendam, quia Hebræi peculiare nomen habeant, quo ceruum nominēt. Sunt qui velint esse propositionem vniuersalis studii, quò ad Deum ferebatur David, quæ illustretur per comparationem Cerui, qui ad aquas confugere dicatur, cùm anhelus est, maximè ineunte Autumno, quo tempore propter estum fit sitis impatientissimus, vt voluere Tremellius, & Iunius. Quare Calvinus, similitudine Cerui, summum desiderii ardorem expressisse voluit, cui non placet expositio statuentium, à ceruis expeti fluuios, vt ex lassitudine se reficiant: fatetur quidem, si venator ceruum vigeat, & canes instent, fluminis occursum nouas vires colligere: sed constare etiam, certis anni tēporibus, ceruos incredibili ardore plus quàm sitientes, aquas expetere, quam sitim Propheta notauit. Sed clariùs Commentatorum alius: hunc ardorem de siti interpretatur, agitati à canibus in venatione: vel quod est simplicius, de siti simplici in terra calida: aliqui de siti, ex deuorato serpente: exquisitiùs Iudæi de siti parturientis ceruæ. Fortassis & de alio noto æstu huius generis hoc interpretari licuerit, cupiditate nimirum *ὀχέας ἢ νηήσας*. Quare disertè Aristotelem scribere, mares antequam pluuia cadente abluantur, neque à fœtore hircino post *ὀχέαν* contracto liberari, neque ad pabulationem prodire.

dire. Verba Aristotelis *xxx* subiungere lubet: cum mares impleuerint fœminas, separantur per se ipsi, & propter libidinis graueolentiam quisque solitarius scrobes fodit: fœtent vt hirci: degunt ita, quousque imber accedat, tùm pascua repetunt; fugiunt etiam in aquas *διὰ τὸ λυῦμα, καὶ τὸ ἄσθμα*, id est, propter æstum atque anhelitum. Sed ne falcem in alienam messem mittere velle videamur, Diuini Augustini, qui hoc ad mysterium trahit, sententia prolata, concludamus: Serpentes, inquit, necat ceruus, & post serpentum interemptionem maiori siti incalescit, peremptis serpentibus, ad fontes acriùs currit: Serpentes vitia tua sunt, consume serpentes iniquitatis, tùm ampliùs desiderabis fontem veritatis.

At dubitari posset, an etiam alibi, quàm in Oriente cerui lacrymas fundant, & si fundant, cur tanto precio lapis Bezaar veniat. Testatur Plutarchus *yyy* & Oppianus, ceruos, & apros captos illacrymare, & ceruorum lacrymas salvas, aprorum verò dulces esse: saporis huius diuersi causam, in vtriusque animalis calorem, & frigus refert, his verbis: Animal frigidum ceruus, ardens verò calore ignis Aper: vnde ille persecutores fugit, hic verò ira inflammatus, dente atroci se vlciscitur: aper ira inflammatus, copia caloris spirituum ad oculos exhalante, spiritus in lacrymas eliquat; eiusque, inquit Xenophon *zzz*, recenter occisi, dentes adeò feruent, vt crines, si quis admoueat, exurat. Aliam quo-

que Empedoclis rationem, de vtriusq; animalis lacrymis, Plutarch. eo loci subiungit. Cur lacrymas fundant, an ex contracto mœrore & ægritudine: an potius ex cerebri repletionem, vt in cicuribus, ceruis, & maribus & fœminis obferuetur. Nanzelius zzzz dubitat.

Has lacrymas, Scribonius Largus *aaaa* Cæſaris Medicus, sordes appellat: Vt ſis, ait, tutus, etiam ſi quando rus ſeceſſeris, ponam Theriacarum compositiones, id eſt, ad ſerpētum morſus, atque iſtus medicamina: ſed prius, quæ cognita habui remedia, ne cui ſerpentes noceant, dicam. Habere ergò in cinctu oportet peucedanum, vel Cerui cùm captus eſt, in oculi angulo, qui eſt ad nares verſus, quæ inueniuntur ſordes viroſi odoris (addit Mercurialis *bbbb* quæ ſeſcentibus in formam lapidis durantur) has Siciliae venatores diligenter colligunt, & habent in cinctu (quod capitis inuolucrum eſt) propter ante dictam cauſam. Hæc Scribonius.

Hanc Scribonii ſentētiam Cardanus *cccc* falſam aſſerit: lapis, ſcribit, Pazar, corrupto nomine Bezar, quem Scribonius Largus, quamuis Cæſaris Medicus, falſò ſcripſit, lacrymam eſſe ceruorum in Sicilia inuentam, cùm conſtet in Pely Orientalis Indiae regione ſolitam inueniri. Verùm Cardano neutiſquam ſubſcribimus, non ſolùm auctoritatibus, quas ſubiiciemus, perſuaſi, verùm quod etiamnum diligenter obſeruanti, eiufmodi ſordes reperiri certi ſimus, venatorum teſtimonio edocti, & oculis propriis ſidem facientibus. Ad-

Adstipulantur ipse Cardanus (sui oblitus) Langius, Reusnerus, Encelius, Scaliger, Sarracenus, & Bodinus. Sic enim Cardanus *dddd*, Galenus commune alexipharmacum non no-uit, scilicet cerui lacrymam: & mox: celebrantur inter generalia Alexipharmaca, sordes oculorum cerui, virosi odoris, quas seruant Venatores in Sicilia, ut ait Scribonius: sed in regionibus calidioribus, & maximè in Africa crescunt in lapidem, & hic est, qui ab Arabibus Bezahar dicitur, & eum cognouit Auenzoar etiam.

At Langius *eeee*, ex quo Schenckius, asserit has sordes ex patulis infra ceruorum oculos foraminibus erui, & in solo papyri inuolucro benè olentes se per septennium illibatas seruasse, Et Reusnerus *ffff*, eandem, ait *λίγυλον*, in ceruis deprehendimus, cui natura proximè subter oculo oblongum folliculum, offe maxillæ illic dehiscente, affabrè machinata est, in qua sua viscedine coagulata colliqui queat: vnde etiam eruitur, spirans initio *βρωμῶδες τι*, propemodum ut suum iugulatorum tergora, dum setæ diripiuntur, superfusa feruente aqua: processu temporis *συνδίαυ* acquirit, adeo pertinacem, vt totum septennium illibata possit asseruari. Non autem nobis sermo est de lapide Bezaar, quem fingunt venatores in Orientalibus, &c.

Verùm siue sordes, siue lacrymas dicas, notandum etiam in lapidis duritiem non solum in Oriente, sed etiam Germania, & aliis regionibus

gionibus concrefcere, licet rarius reperiat: forfan quòd hactenus venatores ignorates, nec admoniti, non obseruarint: vel fortè quòd in annosis gggg tatum ceruis, lapidis aliquam consistentiam acquirant: siquidè Scaliger ante centesimum annum non fieri asserat, cui Bodinus subscribit.

Quòd in Germania simile quid obseruetur, hæc Encelii verba *hhhh* testantur: Volunt eas inueniri in Syria, India & Oriente: nos in Germania etiam in nostris ceruis videmus aliquid penes oculos sæpè lapidescere: & materia illa coacta, ossea quasi, ex lacrymis proculdubio colligitur à venatoribus, & est Bezaar, id est, aduersatur etiam omnibus venenis, propterea magni æstimari deberet à Principibus.

Bodinus *iiii* sic exhibuit: Post centesimum annum, in cantho cerui lapidescit, ex lacryma cerui, cuiusmodi ceruo cæso ad me delata est, quæ aliquantulum obduruerat, nondum tamen in lapidem planè concreuerat. Idem & Salmuth.

Sarracenus *kkkk* ita scribit: Tertius his accedit ad ruborem vergens, durus admodum, castaneæ glandis ve magnitudinem, & formam quadamtenus referens, lacryma cerui locorum, ac gentium vbique dictus: eum ex doctis plerique centenis annorum conuersionibus ceruorum ossibus ad oculorum angulos sitis, adnasci existimant. Attamen vero similior probabiliorque eorum, iudicio meo, videtur esse sententia,
qui

qui lentum humorem affeuerat statis anni temporibus è ceruorum, longo iam senio confectorum & ex aquis emergentium, oculis defluere, qui posteaquam humi deciderit, Solis ardoribus in eiusmodi lapidem tandem aliquando concrefcit.

Audiamus Scaligerum *llll* ad Cardanũ: Cerui lacrymam, rem fortasse minũs tibi notam, in nostris Musarum thesauris habemus carissimam: ante centesimum annum in ceruo nulla est, post eam ætatem accrescit ad oculi canthũ ipsis ofsibus, atque in os protuberans concrefcit, ea duritie, qua cornu superet: qua parte prominet rotunda est, insigni nitore, coloris fuluĩ, non sine vestigiis atriorum venularum: tanta leuitate, vt penè tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, vt propemodum seipsam mouere videatur (hęc etiam ex Scaligero exscripsit Schenbergerus.) Cũ hæc (subiungit Scaliger) in circulis aliquando recitarem, vnus ex iis, qui è legatorum comitatu rerum Asiaticarum cognitionem profitebatur, negabat, ad ceruum quidquam attinere, sed esse verè lapidem. Ego illi postridie ostendi, qua parte ex osse fuisset auulsa. Hanc Solimannus olim dederat dono Samblandardo Trierarcho. At ea ego postea eius filii Bernardi Oruesani munificentiam expertus sum. Hęc Scaliger, & ex eo Langius, ex hoc Schenckius: Iordanus, Heurnius, *mmum* & Salmuth.

Matthiolus commentariis in Diosc. *mm* an lapis

lapis hic detur, dubitat, & an hæc de ceruis narratio, historia an fabula dici mereatur, rerū naturalium studiosis, & peritioribus se, iudicandū relinquere, scribit. Et in epistola quadam *oooo* hæc habet, lapidi quem Mauritani Bezahar vocant, plures similes vidi, sed an veri, an adulterini sint, profecto nescio. Sic Reufnerus discretè *pppp*, non nobis sermo est de lapide Bezaar, quem fingunt venatores in Orientalibus terrarum tractibus, maximè verò in Persia, ceruis circa annum ætatis centesimum ad canthum oculi, accrescere ipsis ossibus; atque in os protruberans, coire ea duritie, qua cornū superet, insigni nitore, fului coloris, & tanta læuitate, vt tactum eludat. At Libavius *qqqq* de Bezaare in oculis cerui genito, testatur, quòd etiam annatum deteratur, & instar cornu deciduum sit.

Verùm vt dicam, quod sentio: lacrymas seu fordes obseruari ad angulos oculorum, in ceruis captis, certum est, venatorum testimonio edoctus, & oculis propriis fidem facientibus. An verò ratione motus, & cursus in venatione id contingat, dubito. Possè quoq; progressu temporis illas lacrymas, in sæpius persecutis, & non captis ceruis, vel etiam ex deuoratis serpentibus, & lacrymis, vi veneni protrusis condensari, non negarim, tot fide dignis attestantibus: maximè cum legamus, totos oculos Hyæne lapidescere: hinc gemmæ Hyæniæ apud Plinium *rrrr* dicuntur. Est autem, Camillo *ffff* auctore, Hyæna preciosus lapis dignus custodia, nomen sumens

sumens à bestia sui nominis, cùm in oculis eius reperiatur: multorum est colorum: huius hæc est vtilitas, si verà narrantur: Ore abluto, linguæ subiiciatur, statim facit vera prædicere: quartanam ac podagram, gestanti non finit euenire.

a Amato Lusitano cent. 3. cur. 74. Andernaco de vet. & noua medic. com. 2. dial. 5. Belzohartio lacryma cerui dicitur: Pancirola, qui negat esse Bezaar, qui in Mauritania nascatur, etsi eandem virtutem habere possit. Scaliger exercit. 1. 2. Schneberger. lit. L. Richardus, & Humelbergius, ex aliorum sententia. *b* Augenius 3. de Peste. 8. *c* Pandect. cap. 434. Encelius. *d* Hummelbergius in Q. Serenium. *e* Arculanus, & ex eo à Bra: Bodinus lib. 2. Theat. *f* Cardanus 2. de venen. 14. at Baccius lib. de gemmis 34. Bezahar Arabum, & lapidem ex visceribus Indici animalis exemptum, idem facit. *g* Pandectar. cap. 434. *h* id est Bezahar, siue Berzat. Pandect. cap. 377. *i* siue Bezar. Ponzettus 2. de venen. 11. ex eo Gesnerus de quadruped. lit. g. *k* Arabum Langio. 2. epist. 24. *l* Schenckio in Obleruat. *m* Io. Agricola, & ex eo Gesnerus de quadruped. lib. 1. cap. de ceruo, & Henricus à Bra. *n* Amarus. *o* Schenckius lib. 7. de alexipharm. *p* Libavius parte 4. lib. 2. batrachior. schol. cap. 22. *q* Andreas Bellunensis in Arabic. nominum interpret. apud Auicem. & ex eo Gesner. de quadruped. lib. 1. cap. de ceruo, lit. C. & Henric. à Bra lib. 1. cap. 2. de venenis. *r* Mizaldus. *s* lib. 8. cap. 32. & ex eo citat Io. Agricola: Rheginus: Amatus 2. in Diosc. 59. At Plinius lib. 11. cap. 53. elephantu attribuit Elephantorum, ait, anima serpentes extrahit, ceruorum item urit. *t* lib. 28. cap. 9. & ex eo Io. Agricola. *u* de animantium comparatione. *x* seu ut alii Abinzoar libro sui Theisir: vel vt alii lib. 1. tract. 13. cap. 6. & ex eo Io. Agricola, & Amatus l. c. & ex Agricola, Gesnerus de Quadrupedibus lit. G. *y* Psalmo 42. *z* Amatus, Ponzettus, Encelius: præsertim in Orientalibus prouinciis, legit Agricola, & ex eo Gesnerus, & à Bra: alii locum non addunt, vt Sarracenus: maxime in Persia, sic Bellunensis in indice Auicem. ex eo Gesnerus, & à Brall. cit. *aa* sic & Hum-

Hummelberg. *bb* Animo & viribus refici, addit Rheginus. *cc* humor lentus, qui Solis tandem ardoribus in lapillos glandis imaginem referentes, inibi concrefcatur. *dd* in multam magnitudinem, Rheginus. *ee* Agricola: ex eo Gefner. & à Bra: nucis magnitudinem, Euax, Ianuenfis, Pandectarius: Arculanus, ex eo à Bra: nucis iuglandis, Mizaldus, & à Bra: nucis iuglandis pondere, Langius, Heurnius de febribus: auellanæ, vel nucis, Ponzettus. *ff* Amatus in Diosc. *gg* Sic Langius, Heurn. de feb. Lonicerus: Salmuth: attritu oculorum ad arbores tophum illum visus obftaculum, lapidem, si placet, appella, excutit, Mizaldus: hæc omittunt Amatus, Agricola, Gefnerus, à Bra. *hh* Matth. in Diosc. lib. 5. cap. 73. *ii* & ex eo Rheginus. *kk* lib. 2. in Diosc. cap. 39. *ll* & Pandect. cap. 396. idem ferè Fragofus. *mm* sub palpebris, inuiscatur, Hummelbergius. *nn* iuglandis aut castaneæ, Hummelberg. *oo* vel vt Hummelbergius, Bezechard est cæteris omnibus perfectius, & efficacius, ad expellendum venenum & noxam eius. *pp* in clauē sanitatis. *qq* cap. 377. & cap. 396. sub titulo lapidis Bezaar. *rr* Sic Salmuth. adiunt in Orientali plaga ceruos longo senio confectos, serpentes deuorare, quorum esu reiuueneſcant: at veneni superandi causa, serpentibus deuoratis in flumen, & cæt. *ff* lib. 2. de venen. cap. 11. & ex eo Gefner. lib. 1. de quadruped. lit. G. *tt* lib. 1. de venen. curat cap. 2. *uu* lib. 8. cap. 32. *xx* Satyr. 14. *yy* lib. 7. cap. 48. *zx* 9. histor. 5. *aaa* cap. 21. *bbb* in colloquiis, colloq. 7. *ccc* lib. 9. & ex eo Maiolus colloq. 7. *ddd* lib. 1. artis veterinariæ. Idem ex eo refert Salmuth. *eee* ex Arabum sententia addit Lonicerus. *fff* in maioribus canthis, Mizaldus memorabil. cent. 1. aphor. 70. *ggg* lib. 2. epist. 24. *hhh* lib. 7. Obseruat. de Alexiphar. *iii* de Febribus. *kkk* in antid. spec. lib. 1. cap. 6. *lll* addidit cap. 10. histor. Indiæ Fragosi. *mmm* lib. 1. de venen. cur. cap. 2. *nnn* 2. histor. animal. 15. *ooo* lib. 9. cap. 37. *ppp* lib. de Lapid. cap. 49. *qqq* in Epist. ad Archiepisc. Strigon. quæ Thomæ Iordani de pestis phœnom. libro addita. *rrr* de lue Vngarica cap. 7. hist. 10. *fff* in comment. suprâ Isaaci Israelit. lib. de diæt. particul. part. 4. *ttt* lib. 2. can. tr. 2. cap. 616. de serpente, & ex eo Guaynerius. *uuu* de consolat. medici. intent. 2. cap. 2. quæ etiam à Guaynerio tr. de ven. cap. 3. citantur. *xxx* 6. hist.

DE LAPIDE BEZAAR. 49

xxx 6. hist. anim. 29. yyy 7. sympol. cap. 2. & in quaestion. natur. quaest. 20 & Heurn. de febribus cap. 19. xx. libr. de venat. ad Cyrum. xxx. in analogia microcolimi ad macrocosmum lib. 3. par. 3. cap. de fletu. aaaa de comp. medic. cap. 42. comp. 163. citant ex eo quoque Iordanus de pestis phoenom. tr. 3. cap. 9. Mercurial. lib. 3. de excrem. cap. 2. de lacrym. Laogius 2. epist. 24. Salmuth in Pancirol- lum: Heutnius de febribus, huius, ait, meminit etiam Scribonius Largus, sed nemo exactius lul. Scaligero, & Scaligeri verba lubnectit, & addit, se putare, saepius e- uenire, vt ostendantur eiusmodi lacrymae, tanquam Be- soartica quaedam medicamenta aduersus venena. bbbb lib. 3. de excrem. cap. 2. cccc lib. 7. de subtilitate. dddd lib. 2. de venen. cap. 14. & lib. 3. cap. 10. eeee lib. 2. epist. epist. 24. ffff de Scorbuto exerc. 5. gggg Baldus Ange- lus lib. de nat. Viperæ cap. 31. Lapis in oculis ceruorum in senecta concresecit, quoniam toto vitæ suæ spacio, olfactu & calore è terra serpentes euocantes Cerui ipsis vescun- tur, & cum siti vexentur ingenti, ad fontes præcurrunt, in aquisque diutius versentur, lacrymae ipsorum, quasi o- culorum profluvia fiunt, & in lapidem obdurescunt. hhhh lib. 3. de lapid. 49. iii lib. 2. sui theatri. kkkk lib. de peste. llll in exercit. exer. 112. mmmm de febribus. & Reusnerus de Scorbut. exerc. 5. licet sordes admittat, la- pidem verò Bezaar pro figmento habere videtur. nnnn in lib. 5. Diosc. cap. 73. oooo lib. 3. epist. ad Guil. Quacelbe- num. pppp de Scorbuto exerc. 5. qqqq parte 4. lib. 2. batrachi. in Schol. cap. 22. rrrr lib. 37. cap. 10. & ex eo Encelius lib. 3. de lapid. cap. 49. sss in Speculo lapidum lib. 2.

DESCRIPTIO LAPIDIS
BEZAAR EX CERVI LACRY-
mis condensatis geniti.

CAPVT VIII.

ET si lacrymas vel sordes in ceruorum ocu-
lorum angulis instar sordiu auriu con-
globatas, velut ceræ induratas, & virosi

odoris sæpius obseruari, cuius odor, primùm graui fœtore nares ferit, postea verò paululum exsiccat, aliquomodo odore moschum representat: attamen in lapidis duritiem concretas hætenus videre non licuit: lubet tamen eius notas, ab auctoribus propositas, quoad substantiam, formam, magnitudinem, & colorem subiicere.

Substantia ergò durus admodum, duritiæ cornu superans, tanta tamen læuitate, vt penè tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, vt prope modum seipsum mouere videatur, insigni nitore splendens. Forma latus, in pyramidem tendens, castaneæ glandis ve imaginem quadamtenus referens, & qua parte prominet, rotundus est. Magnitudine auellanæ, vel nucis, coloris citrini, vel mellei, vel fului, non sine vestigiis atriorum venularum, vel ad ruborem vergentis; est etiam coloris subuividis, & candidi, odore vini. Gesneri *a* hæc est descriptio: lapidis ovalis specie, magnitudine fabæ, fuscus, splendidus, leuis, mollis, ab vna parte simplicior, ab altera parte lineas quasdam habet: qui cerui lacryma à recentioribus dicitur, & Bezoar lapidæ equipollere existimatur: figuram quoque addidit.

Sic enim Ponzettus *b*, & ex eo Gesnerus *c* colore citri splendens, odore vini, ad quantitatem auellanæ, vel nucis. Amatus *d*, lacryma cerui lapillus alter est, coloris mellei, latus in pyramidem tendens, à paucis hucusque visus, quem

DE LAPIDE BEZAAR. 41

quem nos, cum hæc scriberemus, ob oculos habemus. Encelius *e*, reperiuntur hæ lacrymæ coloris citrini, puluerulenti, subuirides, & candidi. Scaliger *f*, (& ex eo Langius *g*, Schenckius, Schnebergerus) in os protuberans conerescit ea duritie, qua cornu superet: quâ parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fului, non sine vestigiis atriorum venularum, tanta læuitate, ut pènè tactum effugiat, ita enim sese subtrahit, vt propemodum seipsum mouere videatur. Sarracenus *h*, ad ruborem vergens, durus admodum, castaneæ glandis ve imaginem, & formam quadamtenus referens. Schvvenckfeldio *i*, moschus est infra oculos cerui, iuxta angulos lacrymales genitus, colore citri, odore vini, Castaneæ magnitudine.

a de fig. lapid. cap. 12. par. 3. *b* lib. 2. de venen. cap. 11. *c* de quadruped. lib. 1. cap. de Ceruo, lit. G. *d* libr. 2. in Diosc. enarr. 39. at cent. 3. cur. 74. alter ad rubedinem vergens admodum durus, castaneæ figura. *e* 3. de lapid. 49. *f* exercit. 112. *g* lib. 2. epist. epist. 24. *h* de peste. *i* in theriographio Siles. pag. 85. titulo Ceruus.

DE LAPIDIS BEZOARIS
CERVINI VSV ET EXHIBENDI MODO.

CAPVT IX.

CVM cerui cauernas, in quibus serpentes latitant, inuestigent, nariumque spiritu renitentes extrahant, vt vulgò creditur, mirum non est, si ex cerui corpore aliquid pro-

deat, quod venenis reluctetur. Quare in usu sunt cornua, quorum extrema nostri volunt comitialibus mirè prodesse, & veneno hausto aduersari, si cornu intra festa, vt vocant, S. Mariæ, hoc est, inter 15. Augusti mensis, & 8. Septembris, sit acquisitum. Imprimis autem, referente Plinio *a*, credunt dextrum cornu medicamento aliquo præditum esse, quod inueniri negant, quia à ceruis defodi putant: quæ ex Aristotele, *b* desumpta, qui tamen sinistri meminit, his verbis: cornu sinistrum, compertum esse à nemine adhuc fertur: occultit enim id tanquam quodam medicamento præditum. Idem libro *περὶ θάψμα* de ceruis Epiroticis id scribit, vt hoc ceruorum omnium minimè cōmune esse videatur. Etiam Plutarch. *bb* testatur, ceruos cornua decidua defodere, & terra recondere. Cornu, ipsiusque cinis aluum sistit, & vlcera tibiæ sanat, Plinio *c*: imò ipsius nunc contra vermes frequens usus est: sic adusti odor, serpentibus abigendis singulare Plinio *d*. Pulmo à Plinio *e* in phthisi & tussi commendatur. Os in corde eius reperiunt, contra venena maximi fit: & talia ossa de corde ceruæ, seu hinnulæ, partum custodiunt, & prægnantibus mirè conducunt, Encelio attestante. Et Schvvenckfeldio, omnibus cordis affectibus confert: occulta proprietate partum custodit & prægnantibus mirè confert: partum facilem reddit: cordis palpitationem, tremorè, lipothymiam auertit: omnibus venenis maxime aduersatur: antidotis theriacalibus &

& cor-

& cordialibus confectionibus miscetur. Sed notandum, quod Schvvencckfeldius in Tauro monet: sæpè in corde bouum, maximè Taurorù cartilaginem siue ossiculum cōtineri, ceruino non dissimile, quod lanii Vratislouienses diligenter colligant, & passim pro ossiculo è corde cerui, Pharmacopæis imperitis obtrudere. Genitale eius neruosum arefactū, sedat calorē coli, potu: ramenta pudēdi eius, in fluoribus alui, & ad Venerē incitandam cōmendantur; quemadmodū & sanguis, attestante Plinio *e*, aluum sistit (& secundum quosdam calculosis prodest) qui coagulū *f* sanguinem sistere, & medullam *f* ossium, vlcera tibiaram, curare asserit: & Encelius, omnibus inflammationibus, præcipuè vuluæ, conducere scribit: imò *e* & finum & ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, commendat. Et calcaneus, siue talus, siue astragalus cerui puluerisatus, dysentericis ex aqua appropriata, utilis, Schvvencckfeldio. Qua de re qui volet, libellum Sexti Philsophi Platonici de medicina ex animalibus, consulat. Fungi etiam *g* vel boleti ceruini, in vsū veniunt. Et tandem lacryma indurata, quæ omnium rarissima est, cuius nunc vsū, exhibendi modum, ab auctoribus traditum, eiusque dosin proposituri sumus.

Cū Scribonius Largus ipsis sordibus ex oculo cerui collectis, singularem contra serpentum morsus, & ictus vim tribuat: idcirco singularem, & insitam aduersus venena vim huic Scaliger *h*, & alii adscribunt; ita vt Heurnius

primæ notæ dixerit, & Principes studere debere, vt venando nansciscantur: alii *k* antidotum faciunt, contra venena epotum efficacissimum, & profus diuinum: imò contra pestem, & omne iobolorum virus, & deleteria, medicamentum alexipharmacum Langius *l* asserit: hinc omnium venenorum Theriacam, cum Ianuensi, Arculanus *m* statuit. Et Schvvenckfeldius, aduersus venena remedium præstantissimum esse, vim siccandi & adstringendi habere asserit. Quare, Amato *n* monente, ad ea valet, ad quæ lapillus ex ventriculo animalis extractus: & Fumanellus *o*, eadem vi cum lapide Bezoar rubeo, puluerulento, pollere scribit: & Augenius *oo*, ad cordis corroborationem, & veneni profligationem nonnullos commendare, refert: Cardiacis prodesse, & contra defectus animæ, sicut omnes ictus venenatos, Encelius *p* auctor est. Pleuritidem rebellem huius potu domari, vermesque expelli, Amatus *n* expertus est: ab aurigine *l* virulenta liberat: & in peste sudorem præclare elicere, testis est Heurnius *q*: & Cardanus *r* commune alexipharmacum Galeno incognitum scribit, & *sg* gestatum aduersus venena plurimum prodesse Pezar, Smaragdum, & lacrymam cerui credit: & Q. Serenus *t* Samonicus contra subitaneos dolores, febres & ostocopos magni fecit his verbis:

Seminecis cerui lacrymam miscere liquori

Conuenit, atque artus illinc mulcere calentes.

Quo loci Hummelbergius vult, lacrymam esse
lapi-

lapidē, ex lacryma cerui concretum, & esse contra venena præsentaneam medicinam, & Bezehard: quare his febribus maximè mederi, quæ originis suæ causam habeant, intus assumptum, aut extra illatum venenum, cuius virtuti resistat, illud è corpore pellendo.

Exhibendi modum addamus. Utendi modus *u* in remedio ignoto, & paucis viso, assignari, nisi coniectura vix potest, præterquam vt more Antidotorum, si eius copia data fuerit, vsurpemus. Attamen contra venena, in oleo, vel aqua Naphæ: contra febres pestilentes, in aqua nenupharis, vel acetosæ, vel alia frigida, ad minus pondere trium granorum, magno dari iuamento, Amatus auctor est. Peste correptis, cum vini momento datur, Scaliger *x*: sudorem, ait Heurnius, in peste præclare elicit, dantur tria grana ex vino, vel aqua scabiosæ: idem lib. de peste, Bezoar ad gra. 12. Hyacinthus Orientalis, Smaragdus ad gra. 6. ex aqua & vino; lacryma cerui, Topazius, Carbunculus, Sapphirus ad drachmæ vnus pondus datur. Vermes *n* puerorum vigente febre, in aqua portulacæ, sine febre, in vino propinatum, extirpat. Auenzoar *y*, filio Hali Regis Contesfrabili, huius ad pondus trium granorum hordei, vnà *z* cum vnçis quinq; aquæ cucurbitæ, quæ adscititiam caliditatem mitigare potis erat, potandum dedit, & eum à virulenta aurigine, à valde noxio veneno deuorato causata, liberauit. Tandem vt habet *aa* Ponzettus, hoc trito, quando sumitur

pondus duodecim granorū hordei, expellitur omne venenum, & virus per sudorem. Vnde, ait Scaliger *bb*, tantus oritur sudor, vt penè totū solui corpus videas: quo vno *bb* pestilens virus foràs truditur. Complet enim, monente Amato *n*, opus suum lapis iste aliquando per vomitum, nonnunquam verò per secessum, plerunq; tamen per sudorem. Fabæ vnus magnitudine ex vino rubro sumptum, mirum in modum remediū dysentericis appropriatū esse, Schvveckfeldius *cc* asserit.

Et vt concludamus, minimè dubitamus, etiā ipsas lacrymas, non induratas, siue sordes, vsui medico inferuire posse, cū & alia, quæ ex excrementis cerui ortum suum habent, à Medicis & magni fiant, & in vsu veniant. Quare cerui lacrymas collectas, cordis pulsu laborantibus, auxilio esse, Gesnerus *dd* ex Physiologo auctore asserit. Sordibus his etiam mulieres quasdam ad facilitandum partum vt, Clariss. D. Andreas Dörer, Electoris Saxoniae defuncti Archiater, ad me perscripsit; addens, sed quo id cum successu fiat, ipsum adhuc latere. Imò sunt qui nūc apud nos contra venena vtantur. Nemini ergò mirum esse debet, si vt Scribonius *ee* refert, Siciliae venatores, imò & Indorum, vt ex Auenzoare Langius citat, summo studio inquirant, colligant, & magni diuendant.

a lib. 8. cap. 32. *b* 9. histor. animal. 5. *bb* de Pythiae oraculis, & lib. 7. sermon. conuiual. cap. 2. *c* lib. 28. cap. 14. & 17. *d* lib. 8. cap. 32. & lib. 10. cap. 70. *e* lib. 28. cap. 12. & 17. *f* lib. 28. cap. 18. *g* Iordanus de peste tract.

tract. 3. cap. 9. *b* exercit. 112. Bodinus lib. 2. theatr. addens se tamen non esse expertum. *i* lib. de febribus cap. 19. *k* Ioan. Agricola, & ex eo Mizaldus, & à Bra: aduersus venena remedium præstantissimum, Scaliger: potest tamen lacryma cerui eandem quidem virtutem habere, quam habet Bezoar, at non is est, qui in Mauritania nascitur, Pancirolus. Item Baldus Angelus lib. de nat. Viperæ cap. 3. 1. aduersus venena & venenatos morbos, ac in peste miro sunt auxilio. *l* lib. 2. epist. 24. & ex eo Heurnius de febribus. Auenzoar. 1. Theisir. citante Ioan. Agricola, & ex hoc à Bra. *m* & ex eo à Bra. *n* in Diolcor. ex corde vel stomacho animalis. *o* de curatione Pestis cap. 5. & ex eo à Bra. *oo* lib. 3. de peste, cap. 8. *p* 3. de lapidib. 49. Sic Augenius lib. 3. de peste cap. 8. ad corroborandum cor, & venena profliganda. nonnulli hunc lapidem commendant. *q* lib. de Febribus. *r* lib. 2. de venen. 14. *s* 3. de venen. 2. *t* de morbor. curat. *u* Iordanus de pestis phænom. tract. 3. cap. 9. *x* exer. 112. & ex eo Langius, & Mizaldus & Schvvenkfeldius: ex hoc VVeckerus, & à Bra: Schenckius lib. 7. de alexipharm. Schnebergerus. *y* lib. 1. tract. 13. cap. 6. & ex eo Amatus in Diosc. lib. 2. c. 39. de genituali cerui agens hæc refert, Abinzoar nominans: Agricola, & ex hoc à Bra. *z* Langius 2. epist. 24. Sic habet: in lacte, aut aqua cucurbitæ, vel rosarum dissolutum: Sic & Heurnius de Febribus, & Salmuth. Monardes lib. proprio, in Hispania inter Cordubam, & Hispalim natum scribit, & ex aqua cucurbitæ grana tria exhibuisse. Schenckius l. c. *aa* 2. de venen. 11. & ex eo Gesner. lib. 1. de quadrup. lit. G. à Bra 1. de venen. 2. qui grana duo legit. *bb* & ex eo Mizaldus, ex hoc VVeckerus, & à Bra. idem & Schvvenckfeldius. *cc* in theriotrophio pag. 85. *dd* lib. 1. de quadruped. cap. de ceruo. *ee* de compos. medic. cap. 42. comp. 163.

QVI LAPIDEM HVNC EX
LACRYMIS CERVI CONDENSATVM
agnoscant, & qui eum ab al-
tero distinguant.

CAPVT X.

Lapidem hunc in angulis oculorum cerui ex lacrymis effusis, & condensatis nasci, aliqui asserunt, & agnoscunt: aliqui negat: alii dubitant, fortè quod in inquirendo tantum laboris, uti par erat, non impenderint: Agnouerunt, Euax *a*, Pandectarius ex Euace in vocabulo Kemne *b*, Auenzoar *c*, Bellunensis, in indice vocabulorum Arabicorum Auicennæ: Ioan. Agricola *d*, ex Auenzoare: Ponzettus *e*, Gesnerus ex Bellunensi: Agricola, ex Ponzetto simpliciter refert, quemadmodum etiam Henr. à Bras Amatus Lusitanus *g*, Encelius *h*, Hummelbergius in Q. Serenum: Scaliger *i* ex quo Langius in epistol. Schnebergerus in catal. Schœckius *k*, Fumanellus *l*, & ex eo à Bra. Mercurialis *m*, Sarræenus de peste. Saxonia *n*, Augenius *o*. Bodinus *p*, Rulandus *q*, Heurnius *r*: Salmuth in Pancirollum ex aliorum sententia, & tandem Adamus Lonicerus *s*, qui figuram adposuit, qua cerui serpentes eliciunt, aquæ innatant, lacrymantur, & aqua egressi oculos arboribus affricant, & scribit, maiorem partem auctorum concludere, & etiamnum hodie, ab iis, qui eiusmodi res diligenter inquirunt, confirmari, lapidem hunc

hunc nasci ex lacrymis in angulis oculorū an-
nosorum ceruorum, posteaquā serpentes quæ-
sitos deuorant, at non citiùs quàm centesimū
annum superarint.

Qui verò de hoc dubitanter scripserunt, sunt:
Simon Ianuensis *t* in claue Sanitatis, & Pande-
ctarius *u* putare aliquos tradunt: quemadmo-
dum & Arculanus in Rhasim: Andernacus *x*,
Belzaharticus lacryma cerui dicitur, plura non
habet: Matthiolus *y*, historia, an fabula sit, dubi-
tat, quod Salmuth quoque citat. Claud. Richar-
dus, alii cerui lacrymam esse statuunt. Mizal-
dus, tradunt rerum naturalium perscrutatores,
&c. ex hoc Weckerus *z*, & Wittichius: & à Bra-
Libaius *aa*, lacrymæ, scribit, ceruorum si lapi-
descant, & vrina, non multum distant ab illa-
rum natura.

Sunt denique qui negent dari, vt Cardanus
bb, qui falsò lacrymam cerui à Scribonio dici,
scribit: Fallopius *cc*, Wittichio referente, figmen-
tum esse asserit, quemadmodum & Reusnerus
dd, qui non de sordibus, sed de lapide intelligen-
dus. Quidam, ait Cæsalpinus *ee*, fabulati sunt,
lacrymam esse ceruorum in angulis oculorum
congelatam, fortè quia hic lapis aliquando la-
crymam præ se fert tereti figura, nullo intùs ca-
uo instar guttæ congelatæ. Sic Ryffii pharma-
cia reformata: quod de lacrymis cerui alii fabu-
lantur, peregrinatione aperta in Indias, ea con-
futata & annihilata sunt.

Nunc quinam sint, qui & vtrumque agno-
scant,

scant, & de utroque agant, ostendamus. Amarus Lusitanus *ff*, alterum è stomacho animalis, alterum ex lacrymis cerui coagulatis & proposuit, & quia vtrumque nouit, etiam descripsit. Fumanellus *gg*, agens de Bezoar ait, nec lapis hic ille est, qui ex lacryma è ceruorum oculis in globum concreta colligunt, dum serpentibus depasti fluminibus se immerferint: & cap. seq. inquit, lapis vterque Bezaharticus. Matthiolus à Bezahar Mauritanorum distinguit. Sunt, ait, qui memoriae prodiderunt in ceruorum oculorum angulis lapidem gigni viribus Bezahar prædicto (scilicet Mauritanorum) haud absimilem. Cardanus *hh* agnoscit, & à Pezar lapide ex India distinguit; idem alibi *ii* supremum, scribit, in cura morsus & ictus venenati animalis, & ex omnium consensu est Theriaca optima, & Pezar, aut sordes oculi ceruini: est & tertium genus, quod forsan fit ex sorditie illa ceruini oculi durata, & est lapis, quem describit Conciliator: hæc Cardanus. Andernacus l. c. Belzaharticus lacryma cerui dicitur: in India ex stomacho vel corde cuiusdam animalis extrahitur. Sic Iordanus, Bodinus, Rulandus, distinguunt, sed hic, potius ex aliorum sentetia. Mercurialis sic: puto sæpius euenire, vt ostendantur eiusmodi lacrymæ, tanquam Beseartica quædam medicamenta aduersus venena, qui libro de venenis ex ventre animalis cornigeri sumi asserit. Massaria *kk*, vtriusq; meminit, hunc lapidem in ceruorum oculorum angulis, alterum Bezoar

Bezoar nominando. Augenius de peste, sunt nonnulli qui ad eundem affectum lapidem in angulis oculorum cerui nascentem commendant. Saxonia, lapis Bezoarticus, siue Bezoar, siue illum intelligas in ventribus animalium inuentum, siue cerui lacrymam. Sarracenus triplicem lapidem Bezaar proponit: primum ex ventre animalis: alterum è felle hystricis, & tertium ex lacrymis cerui.

a lib. de lapid. *b* cap. 377. *c* in suo Theisur. *d* lib. 2. *e* 2. de venen. 11. *f* 1. venen. 2. *g* lib. 2. in Diosc. cap. 39. & centur. 3. curat. 74. *h* 3. de lapid. 49. *i* exer. 112. *k* lib. 7. obser. *l* de peste 5. *m* lib. 3. de excrem. 2. *n* de plica cap. 59. *o* lib. 3. de peste cap. 8. *p* lib. 2. theat. *q* de lue Vngar. cap. 7. hist. 10. *r* de febr. cap. 19. & de peste. *s* in herbar. German. cap. vlt. *t* in clau. sanitatis. *u* cap. 397. *x* medicam. comp. 2. dialog. 5. *y* lib. 5. in Diosc. 73. *z* in suo Antidot. *aa* part. 3. cap. 16. *bb* lib. 7. de subtil. *cc* de peste. *dd* de Scorbuto. *ee* lib. 2. metal. cap. 46. *ff* lib. 2. in Diosc. cap. 39. *gg* de cur. pest. 5. *hh* lib. 2. de venen. cap. 14. & lib. 3. cap. 3. *ii* lib. 3. cap. 10. *kk* lib. 2. de peste.

DE LAPIDE IN CERVO CERVAE GENITO.

CAPVT XI.

Absoluta historia lapidis, ex lacrymis cerui geniti, non abs re erit inquirere, vtrum etiam intrà cavitates Cerui lapis reperiat, & vtrum ipsius vsus esse possit. Ex corde ceruino lapides exemptos, item in ceruæ ventriculo, & intestinis genitos, Crato, Encelius, & Iordanus testantur, quorum verba apponemus.

La-

Lapis, inquit Crato *a*, qui in corde cerui reperi-
tus est, quiddam cum lapide Bezoar commune
habet, licet neque forma, neque colore eum re-
ferat: nam is quoque ad hunc modum incru-
stus est, neque dubito, quin aduersus venena
profit.

Sic Encelius *b*: eandem vim habet (scilicet,
quam lacryma cerui) & est Bezaar, os de corde
cerui: porrò talia ossa de corde ceruæ, seu hin-
nulæ custodiunt partum, & prægnantibus mi-
rè conducunt. Eandem vim habet lapis reperi-
tus in ventriculo & intestinis ceruæ.

At Iordanus *c* sic scriptum reliquit: Etiam
lapides è ceruino corde exemptos vidi, oui pro-
pè columbini magnitudine, laminis conflatos,
& quod iucundum fuit aspectu, postquam com-
minutus fuit, repertum est ossiculum in medi-
tullio, simile cæteris ossibus, in corde progna-
tis, circa quod putamina hæc sese aggregando
amplificauerunt, & in hanc molem atque duri-
tiem, calore cordis extorrente lapillum produ-
xerunt *d*: Eum longè prætulerim cuius Bezaar,
cùm non capræ ventriculo, sed animalis alexi-
caci corde repertus, maiorem affinitatem eun-
dem nobiscum habere, verisimile sit, nisi in pa-
stum causam referas, quòd capræ illæ pabulo
pollentiore vescatur, quàm cerui apud nos: ha-
ctenus Iordanus.

Sanè compertum est, vt superiùs quoq; mo-
nuimus, os in corde cerui repertum, ad Alexi-
pharmaca asseruari: sic cornua ceruina, præfer-
tim

tim ramorum extrema, non solum veneno hausto aduersari, sed comitialibus mire prodesse creduntur; sunt qui pulmonibus in phthisicis nihil vtilius statuunt: sic genitale eius arefactum, potu exhibitum coli dolorem sedat: ramenta eius pudendi, Venerem incitant: sanguis eius aluum sistit, & calculosis prodest: medulla inflammationibus, precipue vuluæ, conducit. Quid de lacrymis, vel etiam Tordibus in lapideam duritiem concretis statuendum sit, præcedente capite dictum fuit: quid ni ergo maximi faciamus lapidem intra ceruum repertum, imprimis si multis corticibus, vel laminis, ad modum Bezaaris Orientalis compositus, & conflatus fuerit?

Lubet aspergere ea quæ apud Sextum Philosophum Platicum e reperiuntur, qui postquam varia medicamenta à ceruis desumpta, proposuisset, sic inquit: Lapis, qui in vulua, aut in ventriculo cerui inuenitur, phylacterium est prægnanti, & perficit, vt partum perferat, eaq; ratio colligit, velocissimum esse illud animal, nec tamen abortum facere. Simili ratione ossicula inueniuntur in corde cerui, aut in vulua eius, quæ idem præstant. Et Constantinus Africanus *f.* lapis qui in vulua, aut ventriculo eius, aut in corde inuenitur, facit mulieres concipere. Verum qui volet, legat librum Iohannis Georgii Agricolæ, cui titulum fecit, Cerui excoriati & disiecti in Medicina vsus: in quo omnes cerui partes persequitur, & quem in Medicina vsu habent, ex auctoribus recenset.

a epist. 160. *b* de lapid. lib. 3. cap. 49. *c* de pest. phænom. tract. 3. cap. 9. *d* hucusque ex Iordano recenset Schenckius in append. suæ lithogenesis. *e* lib. de medic. ex animal. delumpt. cap. 1. *f* lib. de animal. cap. de ceruo.

DE PILA IN VENTRICO CVLO VITVLI.

CAPVT XII.

IN vitulorum siue boum iuniorum ventriculo, nōnunquam & in intestinis, pila pugnum æquans, reperitur, quæ æqualiter orbiculata, nigri vel ferruginei coloris, superficie læui, splendente, & pondere leuissima: intrinsecus verò ex pilis densè compactis, & arctissimè infarctis tota concreta conspicitur. Quarum generatio talis esse videtur, quam etiam Weierus *a* expressit: vituli adhuc lacte materno viuentes, si quando alimoniâ destituti, vel aliqui petulca ætate insolescentes, ad parentem, vel aliam vaccam accurrunt, eius furas, vel quemcunque locum hirtum ore contigerint, maxime posteriorum coxarum, tam exugunt auidè, vt etiam depilem reddant: pilique valido crebroq; suctu in ventriculum attracti, & frequenti motu, saltuque lasciuo paulatim conglomerati, plerunque lacte, vel chylo, aut pituitoso succo lento obuoluuntur: qui temporis successu tenacior redditus, membranæ faciem induit: quemadmodum hæc pilarum pelliculâ substantia limosa, albida, statim à sectione visa est primum obducta: quæ deinde sensim exiccata, corio
etiam

etiam nigritie tincto, assimilatur: hac vna in parte cultro nonnihil excisa, pili molles, uniformes admodum compacti apparent. Huiusmodi pilas plures vidimus, vnamque habemus. Meminit & Weierus eiusmodi pilæ, quæ admodum leuis, oui magni quantitate, sed orbicularis, coloris nigri, quæ Pisis ex colo intestino iuuentæ bubulæ extracta, pomo citrio vel arantio tam similis, vt si eo colore fuisset, visu solo discerni non potuisset. Imò, addit; fuisse quosdam arbitratos, ex integro Arantio deglutito, ita in ventre induruisse, quod arbitrarium & ridiculum: cortice enim vna in parte cultro vix ægrè inciso, & detracto, tomenti nigrioris congeries, & ex pilis tota concreta, & suffarcinata inuenta fuit.

Harum pilarum & Plinius *b* mentionem fecisse videtur, his verbis: In iuencarum secundo ventre, pilæ rotunditate nigricans tophus reperitur, nullo pondere: singulare, vt putant, remedium ægrè parturientium, si tellurem non attigerit. addit Gesnerus, quidam etiam partū, ab eo gestato custodiri, nugantur. At si de nostra pila loquatur, tum eam ineptè tophum appellasse VVeierus censet, siquidem tophus inter lapides foraminulentos numeretur: hæc verò pila, ex pilis compacta, nihil vel lapideum vel arenosum vel foraminulentum habet, sed circumquaq; spississima & solidissima est. Et Ferrandus *c* Imperatus Neapolitanus Pharmacopœus præstantissimus, Tophum iuuentæ no-

minat: addens esse pilam in vaccæ ventre genitam, ex pilis, substantia tophacea tectis. Meminit etiam Gesnerus, ego (ait) similes Plinianis tophis, pugno maiores leuissimos, superficie leui, vidi, & habeo.

At Cardanus *d*, Ouum bouis nominat: quædam sunt lapidibus similia, quæ in animalibus inueniuntur, nec tamen sunt lapides, vt ouum bouis: hoc sanè in ventriculo illius inuenitur, magnitudine oui anserini, ferrugineo colore leuissimum ac lenissimum, cogitur ex cibi excrementis, & motu rotunditatem acquirit pituita cogente: vnde si frangatur, ex pilis constare videtur: durum est pro leuitate tanta: ita natura ludit, vt etiam quandoque boues oua pariant: & hæc ille. Ridiculum profecto eiusmodi pilas, ex pilis conglobatis constantes, oua, cum quibus ne tantillum similitudinis habent, appellare. Sed rectè profecto VVierus monet, futurum vt huic sententiæ adstipulentur, fidemque habeant, quicumque veterinarie rei assueuere, & iumentorum educationem attentius obseruarint. Nam & ego testari possum, eiusmodi pilas sæpè in Ouis, imò & Capræ quoque ventriculo, & aliquando plures simul nucis magnitudine, leues quidem pondere, sed superficie non adeò læui, nec splendente, & compactioris substantiæ, reperiri.

Sed & Vlysses Aldroandus Bononiensis, in omnibus omnium iumentorum ventribus reperiri asserbat, & ostendebat pugnum æquantem,

res, puniceos, nigricantes: colore enim variare, prout animal variabat, censuit. A veneficis ad philtrea, veneficia, & alia portentosa edenda, adhiberi aiebat.

a lib. 3. de præstig. dæmon. cap. 5. & ex eo Schenckius in append. suæ Lithogenesiæ. *b* lib. 11. cap. 37. Gesner. lib. de figur. lapid. cap. 12. VVierus & Schenckius loc. cit. *c* hist. natur. lib. 28. in fine. *d* lib. de subtil. rerum.

DE PILA RUPICAPRÆ, SIVE BÉZOARE GER- manico.

CAPVT XIII.

IN capris alpinis, quas Rupicapras Plinius vocat, & quæ in præcelsis Rhætorum & Vallesianorum rupibus, & in alpibus Episcopatus Salisburgensis viuunt, frequenter pila (quod & Gesnerus *a* notauit) seu globus in ventriculo, circa Nouembrem *b* ubi capiuntur, (sed in maribus tantum reperitur: quam Gemsen Kugel id est, rupicapræ pilam vocant. Sunt autem pilæ hæ formâ quidem oblongæ, trium transuersorum digitorum longitudinem vix superantes, & compressæ (rotundam nullam vidi) magnitudine nucem magnam æquantes: quarum aliquæ cute coræacea nigra splendente, rugosa tamen, quas præstantiores iudico, obductæ: cuiusmodi binas, à D. Pötisella Curia Rhætorum anno 1612. accepi: aliquæ castaneæ colore, splendentes quidem, non verò rugosâ cute, aliquæ denique cute subcinerea, nec splenden-

te, nec rugosa, eiusmodi D. D. Zacharias Beli à Belfort Medicus Curiensis ad me anno 1610. misit. Odore sunt grato, valde aromatico, etiam non apertæ, sed non pari semper odore, alio enim tempore longè vegetiore & excellentiore, ita ut in conclaue aliquod si reponatur, totum odore suavi repleant. Nec mirum odoratas esse, cum ex radicibus & herbis odoratissimis depastis fragrantiam sibi concilient: si namque vel eas disseces, vel cutim obductam auferas, massam videbis compactam ex herbarum depastarum fibris, pilos quasi referentibus. Aliquando etiam ipsum Doronicum in medio reperitur. Nec omni tempore similes sunt; dum enim crescunt, massa quædã est magna quasi pilosa, quæ successu temporis magis compactis fibris diminitur, durefcit, & cutis coriacea nigra, micans, seu fulgens obducitur: imò aliquando lapidescere, ad me Doctor Beli perscripsit.

Pondere leues sunt, drachmas duas, tres & quatuor cum dimidio meæ pendent. Sapore sunt aromatico, instar cinnamomi, vel Garyophyllorum exoletorum, Cassia tamen gratiore, & nonnihil subacidiusculo & leuiter astringente.

Vim habent calefaciendi, & siccandi, & cerebrum corroborandi: quare apud Rhætos ipsarum vsus est cõtra vertiginem, haud dubiè propter Doronicum *c* (cui nonnulli falsò vim deleteriam tribuunt, Aconitum facientes) cuius vsus in vertigine est, & à nostrarum Alpium incolis

colis Gempfen Wurzel & Schwindelwurz id est, Rupicaprae radix, vel radix contra vertiginem, nominatur. quae radice etiam Caprae sylvestres admodum delectantur (venatoribus referentibus) quam copiosè ingurgitant, & ita diu famem tolerant. Animi alacritatem miram inferre, spiritum promptiorem reddere, se in seipso esse expertum D. Beli scribit, cum de hac pila aliquantulum in vino albo generoso assumpsisset, ita ut longè agilior & leuior sibi videretur.

Matronae nobiles apud Rhætos, diligenter asseruant in eum usum quem Plinius *b* Tophis iuencarum tribuit; quod sint ægrè parturientium singulare remedium: idcirco his vtuntur, ad partum promouendum & secundinas pellendas: suffocationem vteri auferendâ & menses promouendos. Sic & Dysenteria laborantibus conducere, & dolores colicos sedare, asserunt.

Exhibent tritas, in aqua aliqua destillata, pro ratione affectus & intentionis curatiuae.

Tandem ab aliquibus in morbis malignis commendatur, ut ex subiecta epistola colligere est; quam Cl. D. D. Nicolaus Agerius, Argentinensis Medicus, nunc Physices Professor, anno 1613. ad me scripsit.

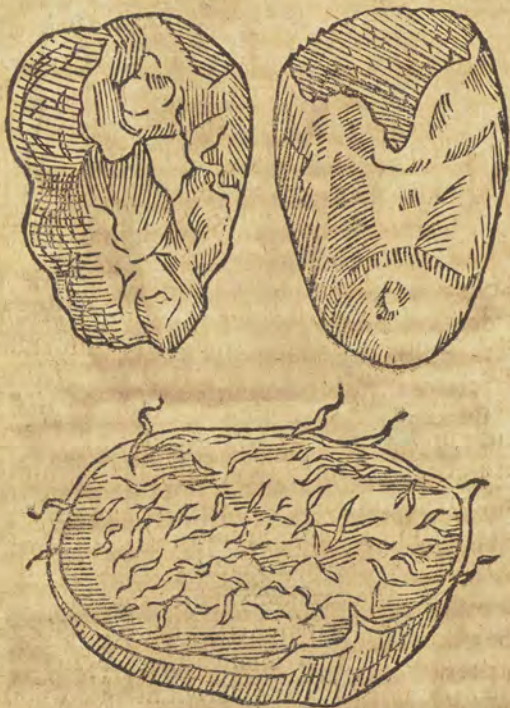
Quæ mea in his & similibus mens hætenus fuerit, aperiam: censui semper non ita nobis Naturam fuisse nouercam, ut licet non eadem, æqui tamen pollentia suppeditarit, & plantæ,

fructus, lapidis damna, alio æquivalente lapide, fructu, planta compensarit. Sic commodè Zingiberi, pimpinellæ, saxifragæ minoris radix succedit: Spicam Indicam æmulatur, imò potiùs excellit, Nardus nostra montana, quam aliqui Saliuncam vocant: alia nostratia, aliis exterraneis substituuntur vtiliter. Idem & dum mecum sæpè de lapide Bezoar volutarem, accidit, vt nobilissimo viro, Domino Hieronymo Augusto sum Jungen / qui diu in Vngaria Legati, vt vocât, bellici munus strenuissimè obiit, medicas manus æstare præterita adhiberem: & cùm febris mali moris laboraret, etiã ad anchoram hanc sacram Bezoar, nōnunquam nobis confugiendum esset, cœpimus de lapide isto vnà conferre: & cùm curiosè de eius natura & origine inquireret, quæ vnquam apud Monardem, & alios legi, recensui. Quibus ita attentè auditis, cœpit mihi commemorare: se, dum in aula Reuerendissimi Episcopi Salisburgensis aliquando viueret, æstiuis mensibus omne ferè tempus in Alpinis istius Episcopatus præcellis insumpsisse: & audissimè Damas ac Rupicapras insectatum fuisse. Cumque mactatas eas, sæpè à venatoribus videret exenterari, & in frusta secari, in aliquibus lapidem repertum fuisse, quo venatores, tanquam pretiosa quapiam re Episcopum & Aulicos donarunt, qui eum Bezoar Germanicum nuncuparunt. Variabant, vt retulit, in quantitate: maiores nucem equabant iuglandem, nigricabant, & cùm rumperentur, gratissi-

gratisimo ceu herbæ odoratissimæ odore fragrant. Quæsiui tum de loco; retulit, veluti de suis Monardes capris refert, non in ipso ventriculo, sed supra ipsum in Burfula quadam eos semper hæsisse: vti etiam eo feliciter Aulicos, in morbis malignis. Verùm non in omnibus reperiri monuit, sed è quinquaginta vix in vna aut altera: & venatores, vbi frequentius fortè reperiuntur, hyemem subsequaturam esse asperimam, opinari.

Operæ profectò pretium quispiam fecerit, si in similibus inuestigandis pecoribus operam daret strenuam, & quid in venenis domandis possent, exploraret: sic ingens hic thesaurus etiam pauperibus communicaretur, & nos à fraude impostorum securiores redderemur, &c. Hæc sanè me mouerunt, vt ante aliquot annos, hac de re cum Illustri & Generoso Domino, D. Io. Georgio Barone à Froburg, Reuerendiss. Archiepiscopi Salisburgensis Consiliario, sermonem commutarem, cum me valetudinis suæ causa in arcem suam nobis vicinam vocasset, & officiosè rogarem vt plenius hæc cognoscere possem: qui pro sua singulari humanitate postmodum Anno 1623. pilas duas obtulit, vnà cum scheda in qua earum vsus consignatus fuit: cuius hæc summa. Ad febres malignas valet, si grana quindecim aut viginti in aqua aliqua cordiali aut iusculo exhibeantur, prius tamen corpore purgato; eodem modo aduersus venena propinatur. Contra pestem, præseruationis

CASPARI BAVHINI
PILA RVPICAPRÆ.

loco grana quatuor aut quinque cum tantillo
vini ieiuno mane exhibetur. Vertigini prodest,
si instar amuleti de collo gestetur, carnemque
tangat.

a lib. de figur. lapid. part. 3. cap. 12. in capris alpinis, quas
Rupicapras Plinius vocat similes (quales in iuuenearum
ventre) reperiuntur, & in aliis quibusdam fortè: hæc etiam
Io. Georgius Schenckius in sua lithogenesia habet. *b* Ca-
merar.

merar. in suo horto. & Plinius lib. 11. cap. 37. & hoc Doronicum cyclamini folio, radice nigra dicitur. FONS columnæ in minus cognitarum plantarum parte altera.

DE LAPIDE IN EQVO.

CAPVT XIV.

NVnc de lapide in Equo genito, quem fortasse Bezoar vicarium esse, Iordanus & Crato suspicabatur. Quadriennium abiit (scil. A. 1562) cū D. Créko à Lippa, equus Neapolitanus concidit, mortis causam inuestigaturus, lapidem è vetriculo excidi fecit, oui fermè anserini magnitudine, lamellis cōflatum, pilis quoque refertum, scabrum tamen nèque splendens dupondii pōdere, quem Rudolphus Hungariæ rex, inter sua rariora reposuit. Eum fortasse Bezoar vicarium esse, vel de generatione huius, quæ recensentur, verissima esse, testimonio comprobari poterit. Crato excellentissimus hanc refert historiam. Chilianus Hotomanus Senator in patria mea (scil. Vratislaviæ in Silesia) equum habuit, qui superiore anno mortuus est: is multos lapides excreuit, qui & colore & substantia nihil differunt à lapide Bezoar: ita enim concreti sunt, ita puri & in superficie nitentes. Ipse vnum hîc habeo, oui columbini magnitudine: mortuus est equus superiori anno, & lapis perfectè rotundus magnitudine pomum arantiæ æquans, qui transire intestina non poterat, in intestinis repertus: plurimos lapides excreuit, sed grandior ille, rotunditate &

coloris pulchritudine omnes superat: habet integrum & fractum, nondum de viribus feci periculum: haecenus Iordanus. Huius lapidis etiam Schvvenckfeldius *b* meminit, quem Hippolithon & equinum Bezoar nominat. Possemus hic quoque adducere historiam lapidis insignis magnitudinis, in asino in Ducatu Wirtenbergico inuenti: sed institutum non est omnium lapidum in animantibus repertorum historiam recensere, cum totidem fere lapides in animantibus concrecant, quot animantium genera sunt. Labet tamen pauca addere de Onagari lapide, cum is contra venena commendetur, & quidem verbis Camilli *c*: Asinius siue Asininus lapis, qui ex syluestri asino extrahitur, subalbidus est, parum in citrinum tendens, cum rotunda & parum oblonga figura, in quantitate non magnae nucis, non durus, cum aliquibus anfractibus non multum penetrantibus: cum frangitur, subcitrini smalti liuidi similitudinem retinet: hic duplex est, maxillaris & cephalicus. Cephalicus capiti impositus, eius dolorem sedat, ac epilepsiam curat. Maxillaris, quia in maxilla reperitur, gestantem indefessum reddit: venenosus animalibus resistit: sumptus cum vino, quartanas febres excurit: in necando vermes puerorum, miram virtutem habet: si cum vino sumatur, nocumentum aquae bibitae in qua venenum steterit, corrigit, ac reptilium morsus curat: praegnantibus auxiliari fertur, & ex alio foetum mortuum educere.

a tract de pestis phænom. tract. 3. cap. 9. *b* in theriotrophio Silesiæ, titulo equus. *c* in speculo lapidum lib. 2.

DE LAPIDE BEZAAR EX ARABVM SENTENTIA.

CAPVT XV.

Qui de lapide Bezaar hodie vsitato scribunt, eundem ab Arabibus recentioribus, descriptum esse volunt: quorum alii lacrymam cerui condensatam *a*, alii lapidem ex ventriculo capræ, hircive Persici exemptum exhiberi statuunt. Quare ea, quæ apud Arabes inuenimus, primùm in genere & summatim producemus: dein in specie ipsorum verba subiungemus, cum sint qui negent (inter quos est Thomas Iordanus *b*) Arabum lapidem cum nostro cõuenire, quò manifestum fiat, de quo verba fecerint, & vtrum nostro accommodari possit.

Hager Albezahar, id est lapis liberans à venenis, qui aliter Keure & Bezard, vel Bezahar, fortè etiam Albedengesif dicitur: lapis est figura glandi similis, colore varians, est citrinus, & veluti puluerulentus; est valdè viridis, subviridis, ex albo virescens; est albicans, est & rubeus: melior tamen citrinus: leuis *c* vt sponsia: splendens sicut lumen, tactu mollis & frangibilis, vel *d* rasibilis, vt gypsum, non habens saporem. Generatur paulatim incrassando: quare in eo reperitur cortex super corticem. Locum inuenio tantùm apud Auenzoarem, in oculorum cerui
angu-

angulis, & apud Raby Moysen, in bursa fellis arietum in Oriente. Hic enim in Syria, India, & Oriente reperitur. Nec vnus solùm fuit, sed plures, alius Manibati, alius Chobori, alius Chindor, Serapione monéte. Sunt tamen nonnulli alii lapides, his, forma quidem, non autem viribus, similes. Quare & Arabum tempore, lapides hi adulterini deprehensi fuére.

Quoad vsum, proprietates eius est contra venena omnia: longè enim magis præstat aduersus deleteria venena, quàm cætera omnia, non modò simplicia, sed etiam quæuis alia composita antidota, etiam ipsa Theriaca; nam secundùm totam substantiam venenis tam calidis, quàm frigidis animalium & plantarum, seu intus assumptis, seu ictu venenosorum animalium illatis, maximè Napelli, morsibus item & puncturis venenosorum, imprimis scorpionum, resistit. Et id e tam haustus, quàm gestatus, & impositus suprâ plagas: intrò quidem sumptus, pondere duodecim granorû hordei, vel quarta parte aurei vnus: tritus, drachmæ f pondere in potu exhibitus fuit g Edoardo Regi Angliæ, cum gladio toxicato à Palsiasino Soldani apud Acaronem ciuitatem, transmarina illa aduersus Mahumetanos expeditione, vulneratus fuisset. Raby Moyses, hexagium vnum lapidis, cum sufficienti oleo dissoluit in patella, & ad octauæ partis absumptionem coquit, & ei, qui morsus fuerit, sorbendum exhibet, & locum ilinit: sic à morte liberat, & venenum per sudorem

rem expellit. Verùm Auenzoar, tria grana, cum vnciis quinque aquæ cucurbitæ, filio Haly Regis exhibuit, eumq; ictericum toto corpore ob venenum perniciosissimum sumptum, curauit. Sic de collo suspensus, vel suprâ puncturam, vt scorpionis, vel morsum animalis venenosi positus, aut tritus, & illitus venenum per sudorem attrahit, & expellit: quòd si vlceri à morfu causato inspergatur, id mundificat, & curat. Annulo inclusus, si ab eo, qui venenum sumpsit, ori imponatur, & aliquantum fugatur, confert.

Quòd si lapidi huic Scorpionis imago incidatur, luna ascendente, & existente in signo Sagittarii (alii Scorpionis) & annulo includatur, & cum eo olibanum sigilletur, luna existente in Scorpione, & de hoc olibano trito, in potu exhibetur, non secus quàm ipse lapis contra venenum scorpionis valet: quemadmodum etiam solus lapis signatus, in annulo gestatur. Quòd si pondere duorum vel trium granorum, in aqua dissolutus, serpentis ori indatur, eum statim suffocat: sic si scorpionis aculeus cum hoc attingatur, pungendi potentiam amittit.

Quare cùm huius lapidis olim, propter tantas facultates, tanta gloria fuerit, non mirum si filius Almirama custodis legis Dei, pro lapide hoc, palatium magnificum, & propè regium, quòd tum Cordubæ habuit, in principio belli rependerit: haud dubiè, quia rarus fuit, vt ex ipsorû scriptis patet, quare Abdalanarach, à Serapione, tanquam testis citatur, quod eum viderit,

derit, & cum Rhafi; Auicenna asserit, valdè vtilis
 lem esse, si inueniri possit; quæ sanè causa, cur
 lapidis huius, & cognitio, & vsus, aliquàdiu fue-
 rit intermissus: & huius lapidis Arabum Histo-
 riam etià Matthiòlus succinctè proposuit. Hæc
 summa est omnium eorum, quæ ab Arabibus,
 & Latinobarbaris sparsim proponuntur: quæ
 Bertinus in sua medicina *b* sic expressit, Beza-
 har lapis est autoritate Arabum, flauus, pulue-
 rulentus, ex albo virescens, saporis expers, lu-
 minis instar splendens & leuis, duodecim gra-
 norum pondere haustus & in ore retentus, ve-
 nenis mirificè obsistit, venenatisque morsibus
 admotus, strenuè occurrit. Et Gorraeus *i*, Be-
 zaar nomen apud Græcos non habet, sed lapis
 est Arabibus solis notus, mollis, colore flauo, le-
 uis, luminis modo splendens, sapore nullo, mi-
 rificè valens aduersùs omnia venena.

Nunc ipsorum Arabum testimonia, propriis
 eorum verbis adductis, subiiciamus. Rhafis, Ha-
 mech Benreripho, Abdala Nacach, Serapionis,
 qui tres priores citat, Auenzoaris, Auicennæ,
 Haly Abbatis, & Raby Moyfis.

Serapio *k*: Hager Albezahar, id est lapis libe-
 rans à venenis, vt Theriaca. Albezahar est no-
 men Persicum, & est expellens nocumentum.
 Et hoc nomen cadit super duo, vnum est, quod
 cadit super omnem medicinam conuenientem
 alicui veneno, eò quòd resistit virtuti eius, & ex-
 pellit nocumentū ab eo, per proprietatem quæ
 est in eo. Et secundum est, quod cadit super la-
 pidem

pidem notum, qui conuenit *kk* omnibus venenis calidis & frigidis, cum tota substantia, & resistit eis bibitus, aut suspensus super patientem. Alius *l*: colores *m* lapidis Bezahar sunt multi, nam ex eo est citrinus, & *n* velut puluerulentus, & manibati *o*, & ille qui participat viriditate, & ille qui participat albedine: melior verò omnibus est citrinus *p*, & post ipsum est puluerulentus, & hic *q* defertur ex Corascen, & ibi nominant eum Bezar, & expositio eius est, contra venenum: & minera eius est in terris *r* Syriæ & Indiæ, & in terris Orientis *s*. Et multi lapides simulantur eis, qui non habent proprietatem suam, nec approximant, ei in aliquibus operationibus *t*, & est quidam qui dicitur Chobori *u* & marina, & est lapis, in quo nullus errat; sed multi errant in alio, qui dicitur Chindor *x*, & est lapis multæ *y* humiditatis, leuis, mollis tactu, mollitie sine superfluitate, & caliditas eius est etiam sine superfluitate. Et proprietates *z* eius est, quòd confert venenis omnium animalium, & plantarum, morsibus & puncturis venenosorum. Et quando bibitur ex eo pondus *aa* duodecim granorum hordei, aut quando fit limentum cum eo super locum morsus: liberat namque à morte, & expellit venenum per sudorem. Et quando ponitur in annulo iste lapis, & reponitur in ore eius, qui sumpsit venenum, & fugit aliquantulum, confert ei: Et si ponitur *bb* lapis iste super locum puncturæ, aut super locum morsuræ animalis venenosi *cc*, quemadmodum

modum est punctura scorpionis, aut cantharidum malarum, qui Zambor *dd*, confert eis iuamentum manifestum. Et si teratur & ponatur super morsum reptilium venenosorum, atrahit venenum per sudorem. Et si locus *ee* in quo est morfus, est putrefactus, & puluerisatur super locum ex hoc lapide, mundificat & curat: & quando tangitur *ff* cum isto lapide aculeus scorpionis, prohibet ab eo potentiam pungendi. Et si teratur *ff* ex eo pondus duorum *gg* granorum hordei, & dissoluatur in aqua, & ponatur in ore serpentis, suffocat serpentem statim, & occidit eum.

Addit Monardis ex Serapione *hh* quæ in meo exemplari non habentur; si quis sinistrae corporis nudæ parti applicatum gestet, nec à veneno, nec à perniciofa aliqua re offendi, quia propria facultate quouis modo corpori applicatus, veneni vim arcet, & eo infectos sanat: idq; non modò in illis præstare qui venenum haufissent, sed quibus etiam vel in stapede, veste, epistola, aut aliqua alia re, qua offendi possint, positum fuisset, valdè utilis est, eodem Serapione teste.

Hahamed *ii* Ebenrirus (magnus Astrologus, qui de lapidibus sub cœlesti aliquo signo aut planeta sculptis, & quibus facultatibus sint præditi, scripsit, in eo libello, quem de plantarum, lapidum & animalium in medicum vsum receptorum viribus composuit) ait: Lapis Bezahar confert veneno scorpionis, quando portatur in annulo, & inciditur in eo *kk* imago scorpionis

pionis luna existente in signo Scorpionis: & aspice quòd sit ascendens, deinde sigilla olibanum cum eo, luna existente in Scorpione, quod tritum datur patienti ad potandum, & liberabitur. Tantùm (addunt // alii) valebit adversùs venena, quantum proprius ipse lapis.

Abdala Anarah *mm* (Medicus Arabs, qui Cordubæ vixit, eo tempore, quo Sarraceni Hispaniam obsidebant) vidi lapidem Bezahar filii *mm* Almirama manuum custoditoris legis Dei, & est verum quòd ipse emit lapidem istum, & dedit pro pretio palatium Cordubæ in principio Guerræ. Hæc Monardis paulò aliter & fusius: Abdala Narah, alius Mauritanus in Hispania natus, vir in Medica arte peritus, lapidem Bezaar, inquit, omnibus venenis aduersum, quod Miramamolinum Cordubæ Regem conspexi, cui venenum maximè perniciosum propinatum fuerat: sed lapide Bezaar sumpto, prorsùs à veneno liberatus fuit: eius deinde rei gratia, suum palatium illi dedit, à quo lapidem, quo sanitati restitutus fuerat, acceperat: regale profectò donum, quandoquidem Cordubense palatium Alcasar dictum, hodierno die valdè insigne adhuc esse, magnoque æstimari videmus, isque lapis valdè commendatus esse debuit, qui tanto pretio redemptus. Sic quoque Baccius *oo* refert, subiungens; hinc postea tanti æstimatum fuisse Bezoar, vt omnem medicinam morborum malignorum sæuitiã frangentem, per excellentiam Bezoarticum nun-

cupauerint, hoc nomine in hunc vsq; diem durante, eò quòd hominem à morte præseruet, ac liberet. Et Ludouicus Guyon addit, Abdaram ex Rhafi referre, lapidem hunc supra cor gestatum, eum qui gestarit, ab omni infectione & veneno præseruare.

Rhasis *pp* : Bezahar est lapis citrinus *qq* mollis, non habens saporem, confert venenis. Et ego vidi *rr* in eo sufficientiam ad remouendum *ss* bix nocumentum Napelli, & toxicum verum : Et erat ille lapis, quem ego vidi, vergens ad citrinitatem & albedinem, habens colorem vini, & cum hoc erat leuis & splendens, sicut lumen, & iam *tt* vidi in eo de sufficientia bix *uu*, illud quod non vidi in aliqua simplici medicina, imò etiam quod non vidi in Tyriacis *xx* compositis. Hastenùs Serapio.

Rhasis *yy* agens de remediis contrà assumptū Napellum, hæc habet : De his verò, quæ ad hoc multum valet, sunt butyrum vaccinum, & lapis qui vocatur Bezaar *zz*, citrinus, vel rubeus, purus, & probatus, & Theriaca de viperis, & mithridatum. Oportet itaque, vt si vnum ex istis quatuor medicinis habeatur, citò succurratur aliquid in potu de ea attribuendo.

Idem agens de venenis, quæ cor offendunt, & tota substantia noxia sunt *aaa* : sic inquit : O quam parùm confert in eo cura, ni sumatur Bezahar, resistens ei, & ego quidem iam vidi, quòd resistit Napello, qui est ex venenis, quæ sunt deteriora, & quandoque confert ei diamuscum re-

cens,

cens, & theriaca diacyminus, licet non viderim eius in expulsiōe Napelli magnum iuamentum *bbb*.

Idem *ccc*: quæ ad fel viperæ magis conferunt est Bezahar, si inueniri possit: & cap. sequenti: cui caudæ ceruinæ summitas data fuerit, auelanæ & pistacei, & Bezahar sumuntur.

Idem ait *ddd*, qui tenet venenum, aut morsum venenosum, suspendat in collo suo Smaragdum, aut corallium, aut lapidem Bezahar, & teneat in domo, &c.

Auenzoaris verba, suprà *eee* iam adduximus, quare non est, quod repetamus: quemadmodum de ipsius usu ex eodem *fff* dictum fuit.

Auicenna *ggg* de hoc lapide nihil peculiariter scripsit, qui tamen (vt Monardis refert) cùm in Persiæ ciuitate Bacora natus, eius rei maiorem notitiam habere debuisset, quàm Mauritani in Hispania nati, qui aded peculiarem eius mentionem fecerunt: is *bbb* enim de medicamentis, quæ propria facultate venenis resistunt, agens, in exemplum tantum producit Theriacam & lapidem Bezaar: dein vtrumque inter ea recenset, quæ sanitatem conseruant, & Spiritus corroborant, vt venenum propellere possint. Idem *iii* in Napelli cura tribus locis, his verbis commendat. Deinde cura eius principalis est Bezahar, & medicamen de moscho, & algeduar, & thus, & theriaca magna quandoq; confert in eo vsque ad terminum: & de melioribus rebus est, vt in potu detur moschus in fricatio-

ne Albezahard: aut quantitas drachmæ vnius de medicamine Muschi, cum filiqua vna muschi & existimant, quidam, quòd radices capparis sunt Bezahar napelli, & omnia Albezahard sunt bona ei: & propriè illud quod similatur Alumini, & fila habet, sicut fila lithargyrii. At in cura fellis viperæ *kkk*, sic scribit: Et illud quo succurritur post vomitum, est Theriaca & Mithridatium: & Albezahar est sublimis res ei. Refert Monardis, eodem in capite haberi: Lapidem Bezaar valdè vtilem esse, si reperiri possit; vnde appareat, quanta difficultate consequi illum licuerit. Quare & Marsilius Ficinus *lll*, lapis Bezoar, si quis posset habere eum, super omnia valet aduersus venena, & Serapionis & Rhasis testimonio. Idem Monardis scribit, apud Auicennam in capite de his, qui Napellum sumperint, hæc tradi: Lapis vocatur Bezoar, colore flauus, purus & probatus, ad distinctionem videlicet adulterinorum, qui etiam illo tempore reperiebantur.

Auerrhois hæc sunt *mmm*: Lapis de Bechan (alii Bezaard *nm*, alii Bezaar *ooo* legunt) est valdè manifesti iuuamenti omnibus speciebus venenorum, & propriè morsui scorpionis, & eius dosis est quarta pars aurei vnius.

Raby Moyse *ppp* agens de medicamentis simplicibus, eorumque vsum quomodo morsuris omnium venenosorum conferant, explicās: Referam, inquit, meliores ex simplicibus medicinis apud nos repertis, & maioris iuuamēti in

proposito: quorū quidē experientia est à plurib. approbata. Ex his ergò est semē pomi citri, &c. & ex his etiam est Smaragdus &c. Et Galenus fecit rememorationem lapidis Bezaar animalis, & est similis *qqq* glandi in figura, & color eius est valdè viridis: efficitur autem, vel generatur, paulatim ingrossando, vel inspissando, & ob hoc reperitur in eo cortex suprà corticem. Ferunt autem quidam, quod generatur in angulis quorundam Arietum versùs Oriētem existentium. Alii autem dixerunt, quod in sacculo seu bursa fellis prædictorum animalium generatur, quod quidem dicimus esse verum. Subiungit idem *rrr*, de Bezaare minerali, quæ suprà capite quinto adduximus, & nihil penitus profuisse asserit. Quod verò addit, de Bezaar animalis est relatum, est per experientiam pluries approbatum.

Modus *fff* autem propinationis & præparationis ipsius est, quod SeKel, id est hexagium unum, ex eo cum sufficiente oleo dissolutum, liquefiat in patella, & coquatur, donec octava pars ipsius sit consumpta, & sorbeat totum, ille qui morsus fuerit: & si eodem idem morsuram linierit, curabitur, & euadet auxilio Dei. Harum autem trium medicinarū, est experimentum veraciter approbatum in omnibus venenis, tam animalium, quàm vegetabilium, quàm etiam mineralium: & sunt istæ semen pomi citri, Smaragdus, & Bezaar animalis: Idem confirmat cap. 4.

Hali Abbas, à Monarde his verbis citatur: Haliabas tribus locis in quib. de venenis agit, lapidis Bezaar meminit, sed succinctè admodù: tenerum enim illum esse duntaxat dicit: deindè in aqua atteri debere, quæ ægris veneno affectis propinanda sit. Hactenùs Arabes.

Arnoldus *iii* Villanouanus: Scimus etiam, quòd lapis ille theriacalis, quem Arabes vocant Bezoar, non viridis, sed gypseus, qui de corpore repentis animalis extrahitur, in quantitate semi lenticulæ sumptus in puluere, potentissimè liberat à veneno, cuiuslibet nociui animalis.

Nicolaus Florentinus sub titulo de medicinis Bezaaralibus à venenis liberantibus, in genere agens, hunc lapidem valdè celebrat, eaque omnia dicit, quæ Serapio, Rhafis, & Auerrhoës, nihil de suo addens.

Hunc Cardanus *iiii* sic expressit: Nebrite gemma nobilior hoc, sed non ei tam valdè dissimilis est Pazar lapis, quem corrupto nomine vocant Bezar: gemma nec hic est, sed mollis ac cinerei coloris, auellanæ magnitudine, omnibus venenis egregiè resistit: hic est ille lapis ab omnib. laudatus, ac à nemine fermè cognitus, quem constat in Peli Orientalis Indiæ regione, solitum inueniri.

Matthiolus *xxx* pleraque quæ ex Arabibus in medium attulimus, recenset.

Andreas Lacuna *yyy*: meminere Arabes lapidis cuiusdam, quem Arabicè Bezahar vocant, id est, contrà venenum, quem prædicant, tanquam

quam admirabilem aduersus omnis generis venena, & contra morsus animalium virulentorum, & tandem contra pestem. Hic, prout referunt, ruffi coloris est, leuis & splendēs, sed mihi videntur confundere cum Bolo Armena legitimo, de quo verba faciens Galenus. &c.

Andreas Baccius *zzz*: Arabes testatur hunc lapidem incomparabilem virtutem corroborandi cordis obtinere: aduersus venena quoque & febres pestilentes, remedium esse præstantissimum. Idem *aaaa*: scribunt, quod lapis Bezaar Arabum non solum intus assumptus, sed etiam si à carne tantum calefiat, virtutem suam promat, & vim inde cælestem spiritus inferat, quare & contra venena tueatur.

Marsilius Ficinus *bbbb*: Lapis Bezoar, si quis posset habere eum, super omnia valet aduersus venena, quod Serapionis & Rhasis testimonius & verbis adductis comprobatur.

Cum ex Hahamed Ebenrifo meminerimus lapidis Scorpionis imagine signati, placet ex Haly Rodoham Ægyptii commentariis *cccc* ea, quæ ad hanc rem faciunt, Heurnii *dddd* verbis subiicere. Nonnulli hic extra lineam excurrere videntur, cum existimant, se programmata siderum, gemmis & metallis insculpere posse. Hæc opinio ex eo Ptolomæi libello, qui ὁ λιξπὸς inscribitur, nata mihi videtur: ubi ad nonum aphorismum affirmat Haly, secreta imaginum aperire Ptolomæum: nam, inquit, innuit peculiare rerum inferiorum formas *αυωνειώσαι* à pe-

culiariter cœlitùs sibi dicatis formis moueri. Sic cœlo hærens Scorpius, in nostros hic ius nature exercet: vt in serpentes, Serpens. Hinc imaginum magicarum studiosi, lapidi formam suis negotiis studentem cœlabât, cum iam iam planeta è radiis Solis emicans, ad hanc cœlestis syderis formam proficiscebatur. Tantam vim imbibebant, vt quodlibet negotium his, vel promouere, vel inhibere possint. Quin ipse vidi Satellitem Romanum Geometriæ gnarum, qui, cum diu habitasset Ægyptum, ex Christiano Saracenus euasit, temporibus Regis Camorchæ: hic (mirum) sponte mobiles imagines fabricabatur. Euenit cum ad satellitè essem, quòd obnixè eiulantem armigerum suum audiremus: ex icùtu enim Scorpii grauiter dolebat: hic meus ille satelles in certam antidotum quid porrexit, vt id potaret: id gerebat characterem Scorpii, & thus olebat: quo hausto, ilicò euauit dolor. Hic ego, quidnâ id esset, quod tam commodam & salutarem pressisset formam? ilico aureum obtulit anulum, qui Emblemata gerebat lapidis Bezaar, cui insculpta erat imago Scorpii. Rogabam, qua nam hora hanc sculpsisset: respondit, Luna in Scorpione versante, cum angulum centrumque cœli attigisset, tuncque olibanum mastiche imbutum se pressisse affirmabat: quin aliis rebus inusta hæc idea, æquè ac si thuri, hanc efficaciam exercebat. De his scripsit Thebir, & Albertus, &c.

Albertus enim ~~eeee~~ dicit, quòd imago astri
Serpens

Serpentarii alicui pretioso lapidi insculpta, venena fugat omnia: & subiungit, quòd talis portatus, valet contra venena, & morsus venenosorum: ac etiam si parum rasuræ de eo bibatur: & est talis imago alicui serpentarii, vir serpente cinctus, cuius caput manus dextra tenet, sinistra verò caudam. Scito ergo, quòd si hæc imago, alicui lapidi habenti proprietatem fugandi venena, fuerit insculpta, multò præualebit.

Item dicit Conciliator, quod in libro Regum Persarum scriptum reperit, quòd si quis sculpe-
re fecerit in lapide hæmatitis, virum genu flexum serpente cinctum, cuius caput teneat manus dextra, caudam verò sinistra; feceritque lapidem sic sculptum in annulo alligari aureo: & sub ipso radicem apponi faciat serpentariæ, talis portatus annulus, ab omni veneno præseruat: & quod ipse de veneno timebat, fecit sibi ad hunc usum talem annulum fabricari, ut ipse refert. Hæc Guaygnerius *ffff*. Sic verò Camillus, Leonardus *gggg*, Serpentarius est hominis figura habentis serpētum cinctum, tenentis in dextra caput, & in sinistra caudā: est in signo Scorpionis & in Septétrione, naturam habet Saturni ac Martis. Virtus eius si in lapide sculptus est valere cōtra venena, venenosorum animalium morsus curare: & si lotura eius bibatur, facit venenum euomere, sine læsione aliqua. Et Charel *hhhh* unus ex filiis filiorum Israel: Scorpionis (ac Sagittarii figura ad inuicem pugnantium, si in aliquo lapide reperta fuerit, & cum ipsa ce-

ram imprefferis, & cum ipsa aliquos tetigeris, maleuolos ac discordes beneuolos efficies, si in argento ligetur. Illud verò quod multorum fermone scriptisque confirmatum ostendimus, thus quod ab eo lapide statis téporibus insculptam Scorpii effigiem receperit, vires ipsi lapidi pares obtinere, hoc inquam, vt dicam, quod sentio, superstitione non vacat: quin potiùs, vt rectè Sarracenus, profanum est. Qui desiderat plura de imaginibus seu sigillis, ipsis lapidibus insculptis, quæ similitudinem habent constellationum cæli, imò hominis, vel alterius animalis, & quibus viribus pollere velint, is legat ipsum Ragieli libro alarum: ipsum Chael, qui vnus fuit ex filiis filiorum Israël antiquissimus doctor, qui cùm in deserto esset, vidit ac sculpefecit multas figuras, secundum figuras signorù ac planetarum: ipsum Thetel, qui etiam vetustissimus doctor, de sculpturis lapidum tractauit: & librum de Sigillis lapidum, qui Salomoni adscribitur, quem dicunt filios Israeliticos in deserto fuisse secundum cursum stellarum. Item Hermetis libellum quadripartiti, ubi quindecim imaginum meminit. Ex recentioribus Camilli Leonardi speculum lapidum & Petri Arrensis librum de Sympathia septem metallorù ac septem selectorum lapidum ad planetas. Lapidés autem planetarii iuxta Balemis sententiã sunt, Turchesia (plumbum, Saturnus) Carneolus (stagnum, Iupiter) Smaragdus (ferrù, Mars) Adamas vel Saphyrus (aurum, Sol) Amethistus

(cuprum, Venus) Magnes (argentum viuum, Mercurius) Chryſtallus (argentum, Luna) qui rationibus ſuperſtitioſis, & Arlunſis, demonſtratione phyſica probare conatur.

Haſtenùs de lapide Bezaar ex Arabum ſententia, quæ pleraque Monardes, & ex eo Hüblinus referunt: nunc ad eum, cuius hodiè uſus eſt, veniamus.

a Rheginus, & alii. *b* de peſte, tract. 3. cap. 9. contra Gabelhoferus agens de Bezaare Orientis, coloris varietatem & vires ex Serapione proponit. *c* Conciliator tract. de venen. cap. 82. eſt autem rubeus, puluerulentus, leuis vt ſpongia, & frangibilis, vt gypſum: & ex eo Guaynerius tract. de venen. cap. 7. à Bra: Fumanellus, de peſtis cur. capit. 5. & ex eo à Bra. *d* Monardes lib. proprio. *e* Diomedes Amicus de peſte cap. 46. eadem refert ex Rhafi & Serapione. *f* drachma hauſta ab omni tuctur corruptione; venenum namque ad ſe alliciens, ſudore extrà propellit, Fumanellus ſerm. de peſte cap. 5. & ex eo à Bra. *g* Sic conciliator, Petrus de Abano tract. de venen. cap. 82. & ex eo Iordanus de peſte tract. 3. cap. 9. qui illum lapidem habet (geſtarit ſecundùm Monardè) tutus eſt ab omni mortali veneno: teritur etiam & datur in potu de ipſo drachma vna (hæc quoque à Bra habet) & per ipſum dicunt fuiſſe liberatum Regem Angliæ D. S. Eduardum, &c. Ex hoc Monardis lib. proprio, qui addit, nam cùm nunc morti vicinus eſſet, propinatum illi fuiſſe lapidem Bezoar, à Templariorum ſummo præfecto, ordinis, tum magnæ exiſtimationis valdeque opulenti. Sic Scillerus, granorum duodecim pondere, Arnoldo teſte, venenum omne per ſudorem deponit: Sic Valeſcus, inter medicinas ad venena eſt lapis Bezoar. *h* lib. 18. cap. 15. *i* in indice definit medicinal. *k* in ſuo aggregat. de temp. ſimpl. cap. 386. ex quo Ardoynus lib. 1. de ven. cap. 8. Pandect. cap. 396. vſque ad vocem Alius: Nicolaus Florentinus & Conciliator, paucis mutatis, in ſua retulere. Monardis in ſuo lib. de lapide Bezoar, que Serapio de virib⁹ huius propoſuit. recenſet. *kk* Syluaticus pag. 90. *l* Ardoynus pro voce Alius,

lius, habet, auctoritate Afii: Florentinus, loco alius, habet, & colores. *m* Cæsalp. 2. de metal. 46. Sic habet. Serapio tradit multos habere colores: nam inquit, quidam lutei sunt, quidam cinerei, alii subuirides, alii candicantes: probatissimi omnium lutei, deinde cinerei, qui ex Corasceni adferuntur: oriuntur in Syria, India, & Oriente, &c. *n* Florentinus sic legit, & puluerulentus, & est qui participat, &c. *o* Conciliat. legit, Machaici: Pandect. & machachi, siue manibati. Arduynus verò, & nabati, & est ille, qui participat, &c. *p* quidam colorem habent citrinum & veluti puluerulentum: quidam præditi sunt colore balio obscuro: nonnulli viriditate participant: sunt qui albedinis aliquid præ se ferunt: melior verò omnibus est citrinus, & post ipsum puluerulentus, sic Gabelcoferus. At Florentinus hoc modo: est citrinus: estque puluerulentus & minera, &c. *q* Conciliat. & Pandect. & in hoc differt ex Corascen cum Bezahar. *r* Pandect. in terra Syria. *s* Marsilius Ficinus in antidot. Epidem. cap. 24. & ex eo Schnebergerus, ex Serapione & Rhafi sic recensent: oritur in Syria, in India, in partibus Orientis, estque diversus trini coloris: nam quidam glaucus est & fuscus: quidam glaucus, fuscus, & viridis: alter verò albus, & æqualiter glaucus, videlicet similis colori vini albi clari, hic inter cæteros est optimus, levis, delicatus, mollis, absque sapore, splendens, vt luna. *t* Sic Florentinus, operationibus: & est lapis multæ humiditatis. *u* Conciliat. Chebori & marina. Pandect. Cobohori & marian: Ardoynus, cobhori & marian. *x* Conciliat. Chimeses: Arduynus, Chintos, alias chicos. *y* Pandect. multæ humiditatis, mollis tactu: Ardoynus, humiditatis, mollis tactu. Ita legit Cæsalp. lapis est valde lubricus, levis & tactu mollis, mediocriter calidus. *z* eadem Gabelcoferus & Sylvaticus, *aa* Conciliat. & Florentinus, duorum granorum: Ficinus, & ex eo Schnebergerus, duodecim granorum: Sic & Cæsalp. de metal. Heurnius de Peste, Gabelcofer: 12. grana in vino sumpta, Pancirollus. *bb* eiusdem effectus est, si supra serpentis morsum ponatur, facit omnino, vt nullum venenum tibi noceat. Pancirol. *cc* Florentin. venenosi, confert iuumentum mirificum, reliqua interiecta omittit. *dd* Ardoynus addit: id est, calauron seu tafanus magnus niger, murmurans volando, & est sicut vespa. *ee* Sic & Gabel-

Gabelchoferus. *ff* Hæc etiam Ficinus l. c. ex Serapione citat. *gg* trium granorum, Florentinus: vel trium. addit Ardoynus. *hh* cap. 306. *ii* Sic Serapio & Syluaticus; Hamec Benreripho, legit Monardis lib. prop. at Ardoynus sic, ex Hahamed, & Abdala, narah omitt. Ficinus, & ex eo Schnebergerus, Hahamed habent, & omnia ea referunt. Syluaticus pag. 90. Hachamed Ebenterifi, legit. *kk* Con-
 eiliat. sic legit, Scorpionis signo Sagittario ascendente, de-
 inde sigilla. *ll* Ficinus, & ex eo Schnebergerus. *mm* Sic
 Serapio & Syluaticus: Abdalanarach, Matthiol. lib. 5. in
 Diosc. 73. Paræus, Lonicerus: Abdala Narach, Monardis:
 Abdalla hamarach, Ficinus, & ex eo Schneberger. Heurn.
 de peste. *nn* Pandect. filii Amamari custoditoris: apud
 filios Almirama, Fragosus: nobilis filii Mamari filius, Sar-
 racen. de peste: apud filium Calmiroma, Lonicer: Arabiæ
 quidam Princeps Almirama. Baccius: filium Mamari, Fi-
 cinus, ex eo Schneberg. Heurn. de peste: Almirama custo-
 dis legis, Paræus. *oo* de gemmis cap. 34. *pp* in suo con-
 tinenti, ex quo Florentinus, Matthiolus 5. in Diosc. 73. Mo-
 nard lib. prop. Syluaticus & Cæsalpinus de metallicis ex
 Serapione hæc adducit. *qq* flauescens tener & insipidus,
 Monardis. *rr* Florentinus sic, & ego bis vidi sufficien-
 tiam in eo in auferendo nocumētum veneni. Et lapis quem
 vidi, &c. *ss* Pandect. vocem bix omittit: Ardoynus sic
 legit, ad auferendum nocumentum bix, & est toxicum ve-
 rum, id est, Napellus. At Florentinus, Monard. Cæsalp. &
 Syluat. bis legunt, quasi velit Rhafis, se huius lapidis bis
 periculum fecisse, & aduersus Napellum efficacissimum
 comperisse. Ludouic. Guion. lib. 5. diuers. lect. cap. 13. asse-
 rit, Rhafim non scribere quod omnibus venenis resistat,
 sed expertum esse in infante, qui fortè Napellum comme-
 derat, cui parum huius lapidis exhibuit, eumque curauit.
tt Pandect. vidi in eo sufficientiam illam, quam non vidi,
 &c. Arduynus, vidi in eo de sufficientia in bix, id est, Na-
 pello. *uu* Florentinus, bis. *xx* Florentinus, in medici-
 nis compositis. *yy* lib. 8. ad Mansor. cap. 11. *xx* hæc
 etiam habet à Bra. *aaa* lib. 1. diuis. cap. 141. *bbb* hæc
 quoque habet Monardis lib. proprio, & Christ. Huëblin.
ccc 8. ad Mansor. cap. 14. *ddd* lib. 2. contin. 2. authorita-
 te Sarach, referente Ardoyno 1. de venen. 8. *eee* cap. 7.
fff cap. 9. *ggg* hæc & Monardis lib. proprio. *hhh* cap.

4. 2. canonis. *iii* lib. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. *kkk* lib. 4. fen. 6. tract. 2. cap. 12. *lll* in antidot. epidem. cap. 24. & ex eo Schnebergerus. *mmm* 5. collect. 55. quæ etiam habet Ardoynus lib. 1. de venen. cap. 9. vbi curam venenorum in genere proponit: Florentinus & Monardis. *nnn* Ardoynus. *ooo* Florentinus & Monardis. *ppp* lib. de venen. tract. 1. cap. 3. hæc etiam habet Ardoynus lib. 1. de venen. cap. 9. vbi curam venenorum in genere proponit: & Monardis. *qqq* Sic & Ardoynus 1 de ven. 10. *rrr* Raby Moyse l. c. & Ardoynus. *sss* Monardes lib. prop. ex Raby Moyse præcedentia & sequentia refert: at quæ hic habentur a voce Modus, vsq; ad Dei, omittit. *ttt* de dosibus theriacalibus: & ex eo Penottus. *uuu* 7. de subtil. & ex eo Iordanus, sed breuius, lib. de peste tract. 3. cap. 9. *xxx* lib. 5. in Diosc. cap. 73. *yyy* lib. 5. in Diosc. cap. 72. est antidotum, inquit, Io. Agricola, & ex eo Rheginus, contra veneni vim epotum efficacissimū & prorsus diuinum. *zzz* lib. de gemmis cap. 34. *aaaa* lib. de monocerote ab initio tertiæ partis. *bbbb* in antid. Epidem. cap. 24. & ex eo Schnebergerus. *cccc* in Ptolomæi centiloquium. *dddd* in suameth. ad praxin. lib. 3. cap. 18. vide & lib. 1. cap. 6. *eeee* lib. de imaginibus. *ffff* tract. de venen. cap. 2. *gggg* de lapid. lib. 3. cap. 13. *hhhh* Camillus lib. 3. cap. 15.

DE LAPIDE BEZAAR RECENTIORVM.

CAPVT XVI.

Lapidis Bezaartici, de quo nunc acturi sumus, Arabes primos, & primū antè annos circiter quingentos meminisse, Baccius *a* asserit, Monardi *b* subscribens, qui Arabes, Latinobarbaros & recentiorum aliquos citat, vt Serapionem, Rhasim, Hamech Benreipho, Abdala narach, Auenzoarem, Auicēnam, Auerroēm, Haly Abatem, Raby Moysem, Lacunam, Matthiolum, Valescum, Ardoynum, Amatum,

matum, Nicol. Florentinum, Agricolam, Montuum, Braffauolam, Petrum de Abano, & Conrad. Gesnerum; quæ omnia etiam Christophorus Hyeble in suum opusculum Germanicum transtulit; & nos singula suis locis, ex ipsis auctoribus partim adduximus, partim adducturi sumus.

Dicitur hic lapis, lapis Albezaar animalis Raby Moyfi c, & lapis Bezaar animalis, Arduyno d, ad differentiam mineralis. Vulgò Bezar, nomine corrupto, quem Indi & multi Lusitanorum, magis corruptè Bazar, Garzia f monente, quasi dicas lapidem forenses: nam Bazar eorum lingua, potissimùm apud Malabarenses, forum est: cùm tamen Pazar g, voeandus esset, à Pazan, id est, hirco, in quo generatur, cùm Arabibus tum Persis & Carafone incolis, & aliquando in foro pro Pazar, aut Bezahar, quod significat contra venenum, eodem auctore, vendunt h. Vnde mutuati i Arabes Bezar, Indi Bazar, promercalem lapidem dixerunt, cùm forum ubi mercimonia exercentur Bazar denotet, cui Pannonicum Watzar forum congruit.

Verùm aliter Garziæ innominatus Scholiastes; quomodo, inquit, Pazar à Pazan dictus? deinde friuolum pro Pazar, postea Bazar dictum: hæc omnia sunt anilia: lapis ille ab Arabibus vno ore vocatur Badzahar, id est, ἀλεξιφάρμακον: omnia enim quæ venenis resistunt, Arabes vocabulo Persico, Bedezahar vocant: hæc ille.

At Monardes k, Hager Arabibus, Bezaag
Persis,

Perfis, Bezar Indis, Alexipharmacum Græcis, contra venenum Latinis, Piedra contra veneno ij desmayos, hoc est, lapis venena, & animi deliquia curans, Hispanis dici asserit: & Syluaticus vult, Arabes Hager appellasse, addens Hager & Bezaar idem significare. Verum Hager, Arabibus non de solo Bezaar, sed de quolibet lapide dicitur. Hinc apud Serapionem, Hege-
 rasos, lapis asius: Hager Iacot, lapis Hyacinthus: Hager Albezahar, lapis liberans à venenis, aliæque Hager siue lapidum differentiaè habentur. Communiter lapis Bezoar nunc nominatur: at in Alepo & ab Arabibus, Rauwolfio teste, Bazaor vocatur: Bezahar Orientale, Lacunæ: Pezar lapis ex India, Cardano *m*: lapis Bezoarticus, Mercuriali *n*.

Genera autem huius lapidis cum duo communiter statuuntur: alterum Orientale, quod ex India, Persia, China, Ægypto, Cathaia, aut vicinis regionibus adfertur: alterum Occidentale, quod ex America & Peruuia asportatur: de Orientali primò & distinctim agemus. Addunt & tertium ex Hispaniola.

a de gemmis: Boëtius, lib. 2. de lapid. cap. 192 & Ludouicus Guyon lib. 5. diuers. lect. cap. 13. *b* lib. de lapide Bezoar. *c* lib. 1. de venen. cap. 10. *d* lib. 1. de venen. tract. 1. cap. 3. *f* & ex eo Salmuth. & Syluaticus. *g* Iordanus de peste, tract. 3. cap. 9. VVittichius, Gabelchofer in Baccium: Syluaticus. *h* Garzias, ex hoc Paræus, VVittichius: & Christophor. à Costa, Pazar Persis, Indis Bezar, Arabibus Bezaar: Cæsalp. de metall. Pazar Persis, Lusitanis corruptè, Basar siue Bezar: Indi Pedro de Bazar, id est, lapidem fori indigitant. Linscott. cap. 43. parte 4. Indic. *i* Iordanus l. c. *k* lib. de lap. Bezaar, ex quo Hyeblin & Sal-

ANIMALIS NOMEN.

CAPVT XVII.

ETsi Boëtius referat, Arabes Medicos lapidem hunc in Capriceruo reperiri, ante quingentos annos Rhasis testimonio scripsisse: attamen hactenus nec animalis nomen, nec ipsius formam speciémve apud Arabes inuenire potui: sic etiam inter recentiores hac de re non conuenit. Garzias namque *a* hirci genus esse, & hircum in Persia & Corasone Pazarî vocari tradit: Amatus *b*, capram Indicam: Monardes *c*, capram montanam, & Ceruicapram nominat: Capriceruum à figura capri, & cerui parui simul iuncta, tale animal vocari, affirmat Baccius *d*: quare *τραγέλας* & dici posset; Capram syluestrem, Lacuna *e*. At Cardanus *f*, capram certi generis, quæ nomine gentilitio Bulgoldâlf dicatur, ex literis ab Antonio Barrio Lusitano, viro illustri, ad ipsum perscriptis, refert: magni capri nomen, Christophorus Acosta *g* illi dedit. Linscottus *h*, modò ouem, modò hircum, modò capram vocitat. At Iosephus à Costâ, maiorem & speciei & nominis diuersitatem fecit: nam *i* Guancum & Vicugnem, hoc animal appellari scripsit: alibi *k* Tarucam nominat: alibi *l* vbi de lapide Bezaar ex professo agit, sic scripsit: in Xausa, & aliis regni Peru prouinciis, reperiuntur animalia similia, robusta & do-

mestica, cuiusmodi sunt Guanochi, & Pachi, & Vicugne, & Tarughe, quibus alii, & alterius generis adiungunt, & capras syluestres esse asserunt, quas Indiani Cypris nominant, &c. paucisq; interiectis subiicit: etiam in ceruis & Damis, lapidem Bezaar repertum esse.

a & ex eo Saracen. de peste. Paræus, VVittichius. Christ. à Costa. Cæsalp. de metall. Linscot. par. 4. Ind. cap. 43. Capri hi Persis Pazan. *b* centur. 3. curat. 74. *c* lib. 2. arom. mat. cap. 1. & ex eo Salmuth. Fragosus. Syluaticus addit & veruecem. *d* tract. de gemmis cap. 34. Syluaticus tract. de lapide Bezoar. *e* in Diosc. & Hueblin. *f* lib. 17. de varietat. rer. 97. *g* de medicam. Indiæ Orientalis cap. 21. *h* in nauig. in Indiam Orient. part. 4. cap. 43. *i* lib. 1. histor. Indiæ cap. 21. & ex eo Syluaticus. *k* lib. 4. cap. 40. *l* lib. 4. cap. 42.

FORMA ANIMALIS.

CAPVT XIIX.

ANimal hoc *a*, vt referunt qui ex illa regione redeuntes illud conspexerunt, Ceruo valdè simile, cùm magnitudine, tum agilitate, & aliis notis, exceptis quibusdam partibus, quibus cum capra magis conuenit: siquidem veluti capra cornua bina in dorsum valdè reflexa habet (vnde nomen capræ montanæ inditum) lata, in extremo mucronata: pilos breues habet, coloris cineracei, cui rufedo admixta, quamuis aliorum etiam colorum in iisdem montibus reperiuntur. At Garzias *b*, hirci genus rufi aut alterius coloris, mediocri altitudine, & se rufum & prægrandem Goæ vidisse scribit.

bit. Sunt qui figuram parui cerui & capreoli tribuant.

Quare cum partes quasdam habeat cum Ceruo & Capra communes, commodius Ceruicapræd vocari posset, cerui enim instar agile est, celeris cursus & ad saltum pronum, adeoque ferrox, ut interdum Indos etiam occidat; acutissimi e auditus, vocis gemebundæ: in antris viuit, vtriusque sexus mas & fœmina, gregatimq; incedunt. Alii cerui e proceritate, sed forma hircosimile dicunt: alii hircos, aut magno arieti, coloris rufescentis. Iosephus Acofta g, ceruum imitari, absolutè scriptum reliquit. At Christophorus Hueblin (ex relatu Ioannis Hartmanni Hyrús, qui tale animal in India vidit) refert, Capram hanc syluestrem nostris nō absimilem esse, nisi quòd pulchrior & maculis rubris aut nigris aspersa sit:

Refert præterea Monardis, sibi animal quoddam huic simile conspectum, quod ex longinquis regionibus per Africam generoso Archidiacono Nebiensi delatum, magnitudine cerui, capite & ore ceruino, agile instar cerui, pilis & colore ceruino simile: corporis forma capram referente, nam magno Hirco simile, hircinos pedes habens, & bina h cornua in dorsum reflexa, extrema parte contorta, ut hircina videantur, reliquis autem partibus ceruum æmulabatur. Illud autem, addit, admirandum, quòd ex turre se præcipitans, in cornua cadat sine vlla noxa, perinde atque pila vento plena subful-

tans ac resiliens. Vescebatur herbis, legumini-

bus, pane, omnibusque
cibis oblati: robustum
& firma catena vinctum
erat, quia omnes funes,
quibus ligabatur, rode-
bat ac rumpebat.

CORNU ANIMA-
LIS BEZAAR IN
India Orientali ge-
nerantis.

Ast Ludouicus Guy-
on *i*, Theuetum citat,
huic animali vnum tan-
tùm cornu tribuentis.
Et quia C. Clusius *k* cor-
nu & figuram & descri-
ptionem exhibet, eadē
hīc quoque subiicere lu-
bet, ne quid quod de hoc
lapide & animali apud
auctores reperitur, omi-
sisse videamur.

Cæterum, ait Clusius,
mihi persuadeo, non fu-
turum ingratum, si huic
scholio, eius animalis, in
cuius vetriculo celebra-
tus ille lapis Bezar, in

Orientali India generatur, cornu & vngulę ico-
nes

nes adiicerem, expressas quidem, curante Iacobo Gareto, aromatario Londinensi, qui eas ad me Francofurtum usque mittebat, permittente verò Generoso viro Waltero Raulæo, cui obtigerant in parte prædæ earum rerum, quæ in prætoria illa naui ex Orientali India reuertete, & à naucleris Anglis occupata, aduehebantur.

Erat verò illud cornu (cuius longitudinem non significabat) nigri coloris, incuruum, inferna & crassiore parte, qua capiti adhæserat, cauum (qua nota singulis annis, nō decidere, coniecturam faciebam) foris inæquale & multis tuberculis obsitum, instar ferè cornu ceruini, supernâ parte læuius, & in obtusum mucronem desinens.

VNGVLA EIVSDEM ANI-
MALIS.

Vngula autem nigra etiam erat, & breui fissura discreta, pilisque magna ex parte testâ: sed cuius coloris, non erat additum. Hactenus Clusius.

a Monardes lib. de Bezaar. & Carolus Gallus lib. de feb. pestil. tract. 1. cap. 29. *b* lib. 1. arom. cap. 45. *c* Baccius de gemmis, cap. 34. *d* Clusius: Camer. in Emblemat. *e* animal rufum ferunt cerui proceritate, Iordan. de peste tract. 3. cap. 9. ex hirci quodam genere, Salmuth in Baccium. *f* Ryff. pharm. restaur. *g* in histor. Indiæ lib. 4. cap. 42. *h* cornua habere dicitur duo ex fusco colore nigra & ferè recta, leuiaque non absq; gyris & nodis caprearum, quam Germani *Gemsen* vocant, cornibus satis similia. Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 192. *i* lib. 3. diuers. lect. cap. 13. *k* notis in Garziam.

LOCVS VBI ANIMAL

HOC REPERITVR.

CAPVT XIX.

ESt quidem regio, in qua animal hoc degit, ipsa India ab omnibus, ut rectè Syluaticus, constituta: sed cum Indiæ nomine, non modò antiquorum India, sed & vniuersus is terrarum tractus, qui à Columbo primùm apertus, & ad Occidentem positus, multis ac variis prouinciis distinctus Indiæ nomine donetur, in vtraque Indiæ parte, Orientali scilicet & Occidentali, animal hoc reperiri, similiter omnes consentiunt.

Indiam Orientalem Serapio *a* indicauit, & recentiorum nonnulli subscripserunt: sic & Indiæ Occidentalis partes, præsertim Peruvia-
nam prouinciam, recentiorum plures, & inter hos, qui illas perlustrarunt, illis addiderunt: no-
uam Hispaniam, Iosephus Acoſta *b* adnumerat. Verum non in omnibus harum regionum prouinciis, sed in quibusdam tantùm reperitur, qua-
re par-

re particularius loca ab auctoribus expressa subiiciamus. Et licet Christophorus Acosta *c* in variis Indiæ Orientalis prouinciis reperiri asserat, Garzias *d* tamen Persiam & nonnulla Malaccæ loca expressit, & ex Persiæ prouincia Corassone, & nonnullis aliis Indiæ locis adferri, scribit: addens, Indos in Sinarum regionem transferre, inde in Moluccas, & ex Moluccis Calecutū, vbi maior sit illorum negotiatio. Quare Persidū inquilinam dici refert *e* Iordanus: & ex Persia, Constātinopolim & Callicutho in Lusitaniam deferri, Richardus *f* asserit. Sic in Pan regni Malacensis prouincia frequens, Garzia & Linscoto testibus: hic & in Patane *g*, quæ est ad terram Sian, etiam haberi, quemadmodum & in capo Singabura, scribit.

At non solum in Persia animal hoc reperitur, verum etiam in India *h* maiore trans fluuium Gangem, in quibusdam montibus Chia *i* vicinis, quam Ptolomæus ab ybertate & opulentia adeo celebrat, certis montibus Sinarum regioni vicinis, trans auream Chersonesum *e* ad Comarini promontorium, qua ad Chinaram regionem itur, è cuius ventriculo lapides exacti in nostrum orbem transferuntur: hæc *e* Iordanus: nam cum in exercitus annonam istic multi prægrandes hirci mactarentur, in eorum ventriculis magna ex parte hos lapides repertos esse, Garzias asserit. Testatur quoque Rauvvolfius *k*, se in Alepo inter cætera vidisse lapidem, quem Bazaor vocant, quem Persæ ex peculiari

genere Hircorum, eorum in regione vulgariū, fumant.

Auctor est Christophorus Hueblin, ex relatu Hartmanni Hyrufz, lapides hos ex tribus locis Goam & Cochin adferri: ex regno Syan, & vicinis locis, qui in India optimi censeantur, quia sunt omnium ponderosissimi: & admiratione dignum, quod ferè omnia pretiosa ponderosiora sint ea in regione, quàm in aliis Indiæ locis, quòd non solum in hisce lapidibus, sed etiam in Adamantis fit expertus: siquidem Adamantes, licet aliis magnitudine pares sint, ponderosiores tamen multò sunt iis, qui ex Bisnaga, ex regno Narsinga, non longè à Goa & Cochin sita, adferuntur: Alii, addit, ex Ormus sinu Persico adferuntur, quos etiam magni faciunt. Tertiū, ex Insula Vaccarum adportantur, qui vilissimi censeantur: quamuis omnes in Oriente, Asia, Arabia, & Persia in magno pretio habeantur: hæc ille. Et Christophorus Acosta / Corrazan Vaccarum Insulas, vltra caput Commorin dictum, iacentes, quæ in Oriente sunt, addidit. Sic Hartmannus Hyrufz *m* affirmat, se in vrbe Cochin à Stephano Aluo diuite & primario mercatore, multos eiusmodi lapides emisse, qui eos ex Insula Vaccarum non longè à S. Thome sita, attulerat. Et Linscottus *n*, inuenitur in Vaccarum Insula ad sinus Cambaiæ ostium tractui continentes vicina, quam Lusitanica classis subinde aquandi gratia adit, interfectis tamen multis hircis, in quibus hunc lapidè inueniunt.

Frago-

Fragofus, ex Aluari Mendez, Commendatoris S. Iacobi testimonio scribit, illum in Arabia tales sæpius vidisse, esseque duum generum, quorum vnum melius, ex fælici Arabia: & alterum non tale, ex Vaccarum Insula magis versùs Septentrionem, adferatur.

Cùm ergo tanta sit regionum diuersitas, in quibus vnus, eiusdemque generis animal viuit, quis non cōcedet, vt rectè Syluaticus, possibile esse, vt aliqua in illius corporis forma, eiusque colore & cornibus differentia reperiat? nisi fortè is, qui ignorarit animantium corpora ob aëris vim, aquarum varietatem, pascuorum diuersitatem, immutari posse. Nōne Hippocrates in Scythia Boues sine cornibus ratione soli inueniri dixit? Ab animalibus, plantis, & herbis eiusdem omnino generis & speciei, quæ cùm in Orientalibus, tum in Occidentalibus locis viuunt, & feruntur, exemplum desumat, qui voluerit: in eisque, licet eiusdem generis & speciei sint, diuersitatem tamen aliquam in colore, in magnitudine, & aliis animaduertet, & huius rei testimonia apud scriptores, cùm antiquos, tum recentiores, inueniet. Sic equos, boues in Europa, neque genere, neque specie differre dixeris, attamen in plerisque regionibus in colore, magnitudine, aliisque conditionibus inter se differre, notissimum est.

Insuper, lapidem hunc in diuersis etiam animalium speciebus, in prædictis regionibus viuentibus concrefcere, Syluaticus affirmat, &

hoc ipsius naturæ principii minimè repugnare, & artem medicā hoc idem vt possibile concedere, asserit. Eadem errata, ex quibus lapidem in animali dicto gigni docuerunt illi, si animalia bruta diuersæ speciei se commiscuerint, eandem herbā si comederint, quid prohibeat, quò minùs idem effectus in his euenire possit? Vnum hoc tanquam necessarium supponendum est, huius diuersæ speciei animantia, in eo genere vniuersali conuenire debere, vt cum communi eiusdem naturæ participant, eodem quoque cibi genere vtantur: secùs, neque eodem modo lapidem illa congererent: vires, in genere saltem, easdem non haberet, cùm tamen herbæ illius medio, lapidem vim Alexipharmacam acquirere voluerint, vt infra plenius dicitur. Hoc Iosephus Acoſta *p*, apertè testatur: in super affirmans, omnia animalia lapidem hunc gignentia, in hoc conuenire, quòd ruminent, & in niuosis & saxosis depascantur. Aëris igitur, pascuorum & aquarum diuersitas, in eiusdem generis & speciei animalibus, cōditiones aliquas diuersas, & accidentia varia parere possunt. Possunt item diuersæ speciei animalia, vnum eundemque lapidem, in partibus internis colligere: quem quidem lapidem iisdem de causis, diuersitatē in conditionibus suis tam externis, quàm internis, essentialibus & accidentalibus, suscipere contingit: sicuti etiam in sua facultate. Sed antequam lapidis huius conditiones proponamus, lubet ostendere, quàm diuersa sit aucto-

rum opinio, circa locum, in quo lapidem hunc generari volunt: quæ tamen neque impossibilia, neque inter se contraria, neque lapidis Bezaar dignitatem minuere posse, Syluaticus credit.

a in suo aggregat. de simpl. cap. 386. *b* lib. 4. cap. 42. *c* de med. ex India Orientali cap. 21. *d* 1. arom. 46. & Linscottus. *e* de peste, tract. 3. cap. 9. Lacuna: in Perside Sarracenus. *f* in epistola ad Episcopum Strigoniensem. *g* Linscottus part. 2. Indiæ Oriental. cap. 24. *h* Frangosus de arom. ex India cap. 10. *i* Chinarum regioni finitimis, Salmuth. *k* in suo itineralio. *l* de med. Ind. cap. 21. *m* in lib. Christoph. Hueblin. *n* in 4. parte Indiæ cap. 43. *o* in lib. de aere, aquis & locis. *p* lib. 4. hist. nat. & moral. Indiæ cap. 42. & ex eo Syluaticus tract. de lapid. Bezaar.

LOCVS IN ANIMALI vbi Lapis hic reperiatur.

CAPVT XX.

ET si lapidem hunc in animalis corpore genitum, indeque extractum, recentiores asserunt: horum tamen aliqui, nec animal, nec partem, in qua reperiatur, definiunt, sed ex animali quodam eximi tantum scribunt: alii, ex repentis animalis *a* corpore: alii, ex capra *b* montana, ex capra quadam *c* Indica. Alii partem designant, ventrem *d* animalis: alii, ex ventre animalis *e* cornigeri: ex visceribus *f* Indici animalis. Alii, ex ventriculo capreolig *g* Persici: capræ *h* syluestris: capræ *i* montanæ: capræ *k* Persicæ. Alii, ex ventre *l* capræ Indicæ: capræ *l* syluestris: ouis *m* aut hirci, aut capri. Alii, ex ventri-

ventriculo *n* hirci in Perfide: ex animali hirco o simili. Alii, ex burfa *p* fellea arietum in Oriente alii, ex masculorum *q* caprarum vesiculis felleis. Alii, ex corde *r* animalis cuiusdam: ex corde capræ *s* syluestris. Alii denique, ex renibus *t* quarundam caprarum montanarum: ex interioribus *n* intestinis, aliisq; cauis corporis partibus, eximi tradunt.

Generatur ergo lapis hic, in internis partibus & cavitatibus, potissimum autem in ventriculo: non autem in maiore ventriculo, sed in prouentriculo *x*, in quem pabulum maiori ex parte reponitur, & ad meliorem coctionem præparatur, in quo eiusmodi lapides, nonnunquam nouem, decem, pauciores aut plures, pro ratione ætatis animalis, inueniuntur: vel vt Garzias & Monardes scribunt, etiam Camerario *y* referente, lapis hic in ventriculo, vel potius in receptaculo quodam fasciæ modo formato, & ventriculo parte inferiore adhærente, reperitur. Et quidem vt referunt (Cæsalpino monente) propè meatum, vnde pabulum ruminatum in alterum ventriculum trāsmittitur. Sed ex quānam materia generatur?

a Villanouanus de dosibus theriacal. ex quo Penottus in præfatione sui denarii. *b* Fragosus ex Gesnero de capra sylu. refert. *c* Montuus ex Amati sententia. *d* Saxonia de plica. cap. 59. & de febrib. cap. 37. *e* Mercurial. de venen. & ex eo à Bra lib. 1. *f* Baccius lib. de gemmis cap. 34. *g* Bodinus lib. 2. theatri. *h* Monardes: Richardus: Lonicerus ex aliorum sententia: VVittichius: Hublin, qui addit, & nonnunquam quibusdam aliis, quoque locis: Abrahamus Lusitanus, referente Manlio ad Cratonem epist.

pist. 191. Cæsalpin. lib. 2. de metall. cap. 46. i Garzias: VVittichius: Salmuth. k Lacuna in Dioscoridem. l Amatus cent. 3. cur. 74. & 83. & ex eo à Bra. m Linscottus in nauig. in Indiam Oriental. par. 4. cap. 43. ouium vel caprarum quarundam, Arthus. n Paræus, Rauuolffius: VVittichius ex Garzia. o Garzias: ex eo Sarracenus: Iordanus de peste tr. 3. cap. 9. Rauuolff. par. 1. cap. 6. Paræus lib. 20. cap. 37. in hirco simili animali vt plurimum inuenitur. p Raby Moyfes tr. 1. cap. 9. ex eo Ardoynus 1. de uenen. 9. & 10. Monardes tr. de lap. bezoar. q Manlius ad Cratonem, ex Brudi Lusitani epist. 191. r ex stomacho vel corde, Amatus lib. 2. in Diosc. 39. Andernac. com. 2. dialog. 5. s Chaimatus, citante Arnoldo Manlio ad Cratonem, epist. 191. & ex hoc à Bra. t Fragofus, ex relatu Aluari Mendez. u Monardis lib. proprio. Sic Vlmus, de occultis in re medica lib. 4. cap. 5. non dubitandum quin hic lapis sit in syluestrium caprearum quarundam intestinis repertus. Et Nancelius in analogia microcosmi cum macrocosmo lib. 4. cap. 2. in aluo capreæ cuiusdam agrestis progigni accepimus. x burfulam in ventriculo natam, Petrus de Osma nominat. y in emblemat. z lib. 2. de metall. cap. 46.

MATERIA HUIUS Lapidis.

CAPVT XXI.

ET si huius lapidis materiam Arabes, qui de eo scripserunt, non expresserint, & recentiores ipsius essentiam particulariùs non videantur explicasse, quia lapis omnis Bezaar, quisquis ille fuerit, terream & crassam habeat substantiam, quæ omnium lapidum vniuersalis materia, ab Aristotele, Theophrasto, & aliis omnibus, qui de lapidibus scripserunt, constituitur: Attamé cum Syluatico in huius lapidis materiam paulò pleniùs inquiramus.

Cùm

Cùm lapis hic instar terræ in subtilissimum pollinem teri possit, substantiam eius terream esse patet: at cùm res plures sint, quæ terræ ipsi, ex qua lapides fiunt, materiam suppeditant, vt est terra ipsa, quâ pedibus calcamus, succi plantarum, aquarum, metallorû, & rerum aliarum quam plurimarum: idcirco Bezaaris materiam terream, Herbam quandam esse recentiores affirmant, vt Monardis *a*, & Iosephus Acoſta *b* tradidere.

Verùm non tantùm herbam, sed etiam venenum comestum, materiam terream huic lapidi suppeditare, Monardes *a* his verbis recensuit: Opinio est, quod ex veneno tam pernicioso à prædicto animali deuorato, & ex illis herbis adedò salutiferis depastis lapis Bezaar generetur.

At Garzias *c*, herbæ non meminit, sed lapidem hunc circum paleam quandã tenuissimam semper augetcere, & veluti è multis tunicis contexti, refert: testatur id se à viris fide dignis accepisse, omnes in Persia collectos, simili modo circum palleolam efformatos inueniri: se suis oculis obseruasse affirmans; lapidem huiusmodi cõtritum, tenuem paleam in meditullio continere: quasi innuere voluerit, humores in lapides conuersos, circa palleolam illam coaceruari. Hæc etiam Marcelli Donati *d* opinio, volentis hoc ipso Fernelii sententiam de calculi generatione comprobare, quod videlicet omnis principium suum in renibus habeat. Quod ta-

men

men perpetuum non est, cum sæpè in eius medio puluisculum, vel etiam granum quoddam reperiri, infrà ostensuri sumus. Et vt Gallus e in veri lapidis cavitare, animula quædam latet, quæ & ipsa quoq; splendidissima & aurata est.

Sed hoc tanti faciendum non est, quasi idcirco lapidis materia talis non sit, siquidem dici posset ex herba commesta humores genitos, & circa illam paleam coaceruatos, in terream illâ lapidis substantiam commutatos esse.

Quod verò aliqui Serapionis *f* auctoritatem, difficultatem causare existimant, quod is lapidis huius essentiam, non ab aliqua terræ specie, neque ab aliqua herba, aliâue re commesta produci affirmet, sed eius materiam metallicâ constituit, dum eius mineram in terris Syri & Indiæ, & in terris Orientis esse admonuit: quibus manifestè refutatur id, quod ex communi sententia receptum esse ostendimus, scilicet in animalis cuiusdam interioribus lapidem hunc gigni: verùm, cum & auctoritatem & sensum supra *g* explicauerimus, eò Lectorem relegamus.

Sed ad rem: lapidis Bezaar materia essentialis ergò erit, ex venenis deuoratis, & ex herba quadam post commesta, postmodùm in animalis ventriculo, in lapidem simul concretis. Si enim Medici rectè statuerunt, lapideæ materiæ generationem in hominis aut animalis bruti parte aliqua fieri, quia excrementum aliquod terreum & crassum, à calore partis (in qua lapis concrefcit) aduritur, & sic in lapideam substantiam

tiam conuertitur; cur non etiam ex aliis rebus commestis, crassum & terreum excrementum gignentibus (vt sunt venena, & herba peculiaris) in eiusdem animalis ventriculo, lapis Bezaar pariter subcrescere possit? Ad hoc respondent, rectè quidem Medicos de homine id pronuntiare, non verò de brutis: hominis enim appetitum ad pleraque talia, eaque diuersa, præter rationem & necessitatem, comedenda sæpissimè incitari, ex quibus frequentissimè lapidibus materia suppeditetur. Sed in brutis secus fieri, cum iis à natura insitum, & vt tantum cibum sibi familiarem assumant, & solum in ea quantitate quæ ipsorum nutritioni sufficiat. Quòd si modum excedant (rarissimè autem animalia, præsertim quæ cicurata sunt, excedunt) ægrotae quidem, sed rarissimè in iis lapides con-
crescere.

Verum hæc causa vnica videtur esse, quòd non ex alia re, quàm ex venenis, & herba illa ab animali Bezaar generantis, commestis, lapis ille gignatur: quòd hæc sit materia natura sua apta ad excrementum crassum & terreum producendum, & quòd fortè hisce plus quàm par sit, vescantur, ad quod etiam inuita impelluntur: nam cum venena, quæ deuorant, minimè nutriant, in excrementa conuerti necesse est. Sic & herbas cuiuscunque generis sint, præsertim quæ hortenses non sunt, vel quæ minimè nutriunt, excremeta multa producere, notius est, quàm vt probatione indigeat.

Sed

Sed quòd nimia quantitate herbas deuorent, causa esse potest, quòd postquam venena ad fatietatem deuorarint, & ab iis se lædi celerrimè senserint, mortemque timentes, ad herbam salutiferam, & quidem naturali instinctu, (quemadmodum canis ad gramen caninum, Cynogrostin dictum; & ceruus sagitta petitus, ad Dictamnium) deuorandam, statim accurrunt, & valetudinis recuperandæ, vitæq; seruandæ desiderio, impelluntur: & cum iis saturentur, in ventriculo eorum excrementa cruda colliguntur, quæ lapidi materiam aptissimam subministrant: quæ omnia ex Monardis & aliorum testimonio confirmabimus.

Boëtius *h* materiam lapidis tantum succum herbarum aromaticarum & salubrium in montibus nascentium, censuit; cuius hæc sunt verba. Materia vnde lapis generatur, herbarum est succus viscosus & terrestris, aut si māuis dicere, terrestris herbarum succus in humorem resolutus: quæ si aromaticæ & salubres fuerint, lapidis augment vires: si insipidæ vt gramen, lapidem nullius facultatis proferunt: quod Indis optimè notum est. Nam animalium in planis locis degentium lapides flocci faciunt, tanquam ad rem medicam inutiles. In montanis verò degentium ad venena, aliosque ad morbos difficillimos sanandos, in maximo habent pretio. In montibus enim herbis odoriferis, ac quæ ad varios morbos vtiles sunt, victitant. Nunc generationis modum subiiciamus.

a lib. 2. hist. simpl. ex India cap. 1. *b* lib. 4. nat. hist. & moral Indiae, cap. 42. *c* lib. 1. de aromat. cap. 45. *d* de hist. med. mirab. lib. 4. cap. 3. *e* de feb. pest. tract. 1. cap. 29. *f* in tr. de simpl. ex miner. desumpt. *g* cap. 5. *h* lib. 2. de lapidib. cap. 193.

GENERATIONIS modus.

CAPVT XXII.

Quod supra de Ceruis scripsimus, eos serpentes deuorare, & saturos ad calorem ingentem attemperandum, aquae frigidae se immergere, & ibi donec calor ingens sublatus sit, nihil bibendo persistere: illud quoque Monardes *a* de Ceruicapra, ex qua hodiernum Bezaar extrahitur, refert. Posteaquam enim ea, quae Plinius *b* de Ceruis scripsit, quae superius etiam adduximus, narraisset, subiungit, Clusio vertente.

Istae Ceruicaprae in India eadem agunt, quae Plinius de Ceruis scripsit: ferarum enim antra subeunt, & anhelitu suo animalia noxia educunt, & vorant: deinde ad loca aquosa se conferunt, in quibus se mergunt, donec veneni vim extinctam esse sentiant, ab aquae potu prorsus abstinentes. Deinde aqua egressae, multas salutariferas & insignium facultatum herbas, per aruum depastum eunt, quas naturali instinctu venenis resistere cognoscunt: eaque ratione naturalis caloris auxilio, ex veneno ab illis deuorato, & depastis herbis, virtute quadam specifica infusa, generationis tempore in internis ipsius animalis

animalis partibus, & aliis cavitatibus, magni & parui lapides generantur.

Et Christophorus Acoſta c, Orientalis lapis hic, in ventriculis animalium dictorum generari creditur, & quidem mediante quarundam herbarum virtute, quæ iis in regionibus, in quibus hæc animalia reperiuntur, proueniunt, & ab ipsis depaſcuntur.

Sic Iosephus d Acoſta: referunt Indi, quemadmodum à maioribus ſuis accepere, in prouincia Xauſa, & aliis regni Peru locis, multas eſſe herbas & animantia venenata, quæ & aquas, ex quibus bibunt, & prata, quæ depaſcuntur, anhelitu ſuo inficiunt: inter herbas has, vnum eſſe valde ſalutarem, quam Vicugna, & alia animalia quæ lapidem Bezaar generant, naturali inſtinctu deuorant, ſe hoc modo à veneno tam aquarum, quam paſcuorum, præſeruantes, ex qua herba, lapis in eorum ventriculo generatur: mox ſubiicit: hanc opinionem eſſe Indorum, quæ à Peruuianis probetur, quod ſanè ratione non careat, & cum eo, quod Plinius de capra montana refert, conuenire, quod nimirum herbas venenatas depaſcantur, & non inficientur.

Apud Inſulæ Vaccarum incolæ, opinio recepta, lapidem hunc ex herbis quibuſdam depaſtis generari, eoque genito, morbidas & ſcabioſas reddi: quæ animalia, licet lapidis conquirendi cauſa non interficerentur, nihilominus morerentur, vt Hyebelinus, ex relatu Hartman-

ni Hyrufz refert: hicque ex Stephano Aluo, earum regionum mercatore, & in simplicibus Orientalibus versatissimo, cognouit: quemadmodum etiam calculum humanum, omnibus aliis lapidibus, tam contrà venena, quàm alios morbos præferendum esse. Addit insuper, vt plurimum in annosis & scabiosis capris reperi-ri, & quo seniores & scabiosiores sint, tanto maiores & pulciores in iis lapides reperi-ri.

Quare ex sententia eius, qui Gualteri Ryffi pharmaciam reformatam auxit, pro certo habendum, lapides hos ex herbarum optimarum succo, præsertim earum, quæ in montibus copiosè proueniunt, nasci; cum lapides ex iis, quæ in planitie pabulantur exempti, tantarum virium non esse affirmant; & quo capræ hæ diutius viuunt, tantò lapides, cum indies incrementa fumant, maiores fiunt. Hinc Libauius e, creditur ex cibo fieri nobile, quo quæ non victi-rant, non generant nobile. Et Camerarius *f* as-ferunt, lapidem ex capris montanis ablatum præferri, cum sit ob pabulum odoratissimum plantarum aliis multò præstantior. Quòd verò virtute singulari herbarum illarum depastarum generari, creditum sit, causam Linscottus re-feret, quia in nullis aliis locis istiusmodi inueniri certum sit, etsi animalia specie eadem alibi fre-quentia reperiantur. Hinc Manlius ad Crato-nem *g* scribit, se ab Abrahamo Lusitano cognouisse, lapidem hunc gigni ex certa herba nostris regionibus insueta, & in Persia tantùm, & In-
sula

sula Vaccarum Indiam versùs cognita.

Refert Boëtius *b*, Imperatorem Rudolphum II. oui anserini magnitudine aut paulo maiorem habuisse, è quo poculum dum confici iussisset, in ipsius meditullio herbæ eximiè redolentes (circa quas crustæ & laminæ superinductæ à natura fuerant) repertæ fuerunt.

Retulit mihi nobilis Austriacus, se dùm in Hispania viueret, cognouisse, animalia hæc, postquam serpentes deuorarint, radicem, quam contra Yerua, id est, contra venena Hispani vocant, comedere, & ex serpentis & radicis mixtione, lapidem hunc gigni.

Hanc autem radicem, Nicolaus Monardes *i* descripsit; est autem Iridis radicibus valdè similis, sed minor (multis filamentis oblongis, subflauis, prædita, cuiusmodi plures habemus, & Cyperum longum odorum Peruanum in Pinnacle nostro nominauimus) ficulnei folii odore, quæ ex Charcis Peruana prouincia aduehitur; Hispani, Indias inhabitantes, cōtrà Yerua, quasi dicas, Alexipharmacum appellant: quoniam earum puluis ex vino albo sumptus, aduersus omne venenum, (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) præsentissimū remedium sit, vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reiici ferunt: ventris etiam animalia pellit. Gustata radix, aromaticum quiddam cum acrimonia cōiunctum sapit: quare calida secundo gradu videtur. Hæc Monar-

dis, C. Clusio *k* transferente. Et sanè radix hæc, hodie apud Hispanos lapidi Bezaar præfertur, eiusque grana aliquot contra venena exhibentur: qua & ipsi Florentini in morbis contagiosis vtuntur.

Lubet & hoc ex Salmutho / per transfennam aspergere, quòd nonnulli animal istud serpentibus quoque vesci, partimque in succum & sanguinem, partim in lapidem Bezaar eos conuètere asserunt: quò mysticè declaretur, ab iis vitiis, vel rebus etià aduersis, quibus alii succumbere, aut omnino perire solent, viro forti, ac virtute prædito, nihil periculi metuendum esse, sed eum insuper inde propter constantiam & recti iudicii robur magis confirmari & spiritus alacriores conquirere. De quibus extant Gregorii Nazianzeni versiculi è Græcis ita Latine facti.

Granibus nihil mouetur incus pulsibus.

Infracta casus mens repellit anxios.

Idemque hoc Emblemate Camerarius *m* expressit,

Nulla venena probis vitii, fortisq, malignæ,

Obsunt: quin potius robor a dant animis.

Sed vt de lapidis materia concludamus, quòd si quispiam dixerit, herbæ hunc in modum depastæ, quidpiam à natura insitum esse, cuius occasione succus eius facillimè in lapidem conuertatur, non abs re, meo quidem videre, dixerit: Ad quod statuendum, mouent ea, quæ Plinius *n* de Lithospermo refert, his verbis: Inter

omnes

omnes herbas lithospermo nihil est mirabilius: aliqui Aegonychon (exonticon habet Ægine-ta) alii Diospyron, alii Heracleos vocant: Herba quincuncialis ferè, foliis duplo maioribus, quã rutæ, (oleæ habet Dioscorides *o*) ramulis furculosis, crassitudine iunci; gerit iuxta folia singulas veluti barbudas, & eorum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarum, magnitudine ciceris, duritia verò lapidea, ipsi, qua pediculis adhæreant, cauernulas habent, & intus semen: nascitur & in Italia, sed laudatissimum in Creta. Nec quicquam inter herbas maiore quidem miraculo aspexi: tantus est decor, veluti aurificum arte alternis inter folia candidantibus margaritis: tam exquisita difficultas lapidis ex herba nascentis.

Hæc sanè a Plinio proposita in herba, quæ vulgò Lachryma Iobi, vel Moysis, vel Iodoci dicitur, & Lithospermum arundinaceum vocare solemus, pulcrè obseruantur, siue hanc Plinius exprimere voluerit, siue non. Hæc esto lapidis Bezaar in ventriculo animalis concreti materia.

Modum generationis *p* eleganter Boëtius expressit: Generatur, inquit, lapis in marsupio prædicti animalis succo herbaceo ac terrestri, à tenuioribus partibus secreto: cui dum portio succi terrestri ipsius animalis accedit, paulatim humido expresso concrescit in lapidem terrestrior pars. Quæ, si similis succus non statim sit præ manibus, leuore obducitur, lapilli formam

induit, & quandam in extrema sui parte polituram recipit. Huic accedens postea circumquaq; (absolutis naturæ costionibus) noua materia, noua crusta inducitur, crassa vel tenuis pro affluentis materiæ quantitate; quæ iterum exsiccata & indurata, alia crusta obtegitur: idque toties à natura fit, donec ad iustam quantitatem venerit lapis, aut materia augendo lapidi idonea, non amplius à natura suppeditatur. Nam aliquando excrescit ad oui anserini quantitatem: paulatim enim augetur, donec animal intereat.

a lib. de lap. Bezaar, & ex eo Fragosus. *b* lib. 4. natur. histor. cap. 42. *c* cap. 21. *d* lib. 4. natur. histor. cap. 42. *e* singul. part. 3. lib. 4. in Schol. cap. 1. *f* in emblemat. *g* epist. 191. *h* lib. 2. de lapid. cap. 191. *i* de medic. India occid. cap. 17. *k* Et ex hoc Lugdun. historia lib. 18. cap. 46. *l* in Pancirollam, quæ ex Camerarii emblem. desumpta. *m* Cent. 2. embl. 62. *n* lib. 27. cap. 11. *o* lib. 3. cap. 158. de lithosperm. *p* lib. 2. de lapid. cap. 192.

QVO TEMPORE GENE- RETUR, ET DE HVIVS lapidis laminis.

CAPVT XXIII.

Lapidem hunc, Veris ac æstatis tempore, ex herbarum quarundam succo, quibus Capræ illæ victitant, congregari affirmant: at autumnis & hyeme accedente, alio pabulo deficiente, lapidem hunc ruminare & pro pabulo vti. Rem ita se habere, ex eo probari inquit: quòd eadem capræ Veris principio, aut hyemis

hyemis fine, (æstatis fine habet Lonicerus) captæ, lapide prorsus careant, cùm tamen au-
 umni principio (æstatis fine Lonicerus) notabi-
 lem semper habeant : hæc Richardus refert.
 Nunc de Laminis.

Concrefcit initio circa paleam quandam te-
 nuiffimam ex pabulo ruminato (vel vt Paræus,
 in formam coaguli fenfim aggeritur circa feftu-
 cam laminatim) succo ambiète in cruftam fri-
 abilem tranfeunte, femper augefcens, cum tem-
 poris proceffu, fuccus alius atque alius (vt in fi-
 ne præcedentis etiam capituli oftendimus) fu-
 perueniat, ita vt lapidis coagmentatio per cru-
 ftas, (alii laminas, cortices, pelliculas,) tunicas,
 squamas vocant) fiat, veluti è tunicis multis
 contextus, vt Garzias *a*, & alii omnes tradidê-
 re. Miro fanè naturæ artificio, ut rectè Monar-
 des *b*, per laminas feffe mutuò amplexantes am-
 plicatus & compositus, vt in cepearum putami-
 nibus & inuolucris, videre eft: quo pacto *c* & ve-
 ficæ calculos omnes principio à renibus ducto,
 pedetentim fuccefcente, auctor eft Fernelius:
 femper enim in medio & in cêtro lapillum ha-
 bent rubentem, cui mucofa materia fenfim iun-
 gitur, & lapis quotidie augetur. Ea enim ratio-
 ne generari, obferuare licet, fi lapidem contri-
 tum infpicias, in eius enim medio, huiusmodi
 paleam tenuem, monente etiam Garzia, inue-
 nies. Imò *d* fæpe laminæ feu cruftæ fractæ appa-
 rent, vt in meditullio herba aut feftucæ fra-
 gmentum, quæ lapidis generationi bafin præ-

bet, appareat, & conspectui se præbeat.

Sunt autem laminæ hæc adeò leues, splendentes *e*, vt singulæ magna arte expolitæ videantur, ita quidem, vt lamina etiam exterior sub-
lata, altera, quæ subest, splendidior multò conspiciatur: & quò vltèrius *f* progressus fit, clariores & splendidiores apparent: & vt Gallus *g*, laminæ quam plurimæ splendentes auratæ & contiguæ: hæc *h* pro lapidum magnitudine, vel crassiores, vel tenuiores sunt, quo enim maior, tanto crassior cortex est, & è contrà, vt Hyeblinus ex relatu Hyrusz tradit.

Huius rei rationem Syluaticus hanc reddit: quod cum lapides hi in animalis ventriculo per additionem crescant, vt in omnibus pariter animalibus lapides gignentibus, quæcunque illa fuerint, euenit, eadem materia quarumcunque tunicarum existente, ab eodem calore elaborata, eiusdem etiam omnino coloris, soliditatis & consistentiæ vt sint, necesse est. Intimæ verò, propter maiorem elaborationem splendidiores euadunt: prior enim secundæ, & secunda tertiæ, ac sic deinceps in elaboratione cedit, cum quæ priores sunt, maiore semper elaboratione fruantur, etiam ob minorem materiæ quantitatem, quam habent. Sed notandum, hunc splendorem internum, Orientalium tantum proprium esse, quorû laminæ solæ & etiam externæ splendeant. At occidentales, quorum laminæ siue tunicæ eundem prorsus in modum, vna super aliam contextæ sunt, cum splendore externo

terno careant, eiusdem coloris cum exterioris tunicæ superficie, internas tunicas habent. Ut cunque fit, externi cuiusvis coloris, vltimæque superfici ei consistentiæ, quæque illa fuerit, eiusdem & internas laminulas esse, si dixeris: iam omnia, quæ in coloris externi diuersitate & nitore, cum in Occidentalibus, tum in Orientalibus istis lapidibus, determinata sunt, dixeris. Vniuersalis ergo regula constituenda, vt laminæ omnes, tam externæ, quam internæ & penitiores, eundem colorem & nitorem, eandemque consistentiam habere debent: si lapides genuini fuerint.

Et licet extrinsecus densior ac solidior videatur, vbi tamen rumpitur, & fragilis & porosus apparet, sine aliqua arenositate: & si inter dentes ponatur, dissoluitur, ac si panis crustula esset, Richardo referente. Hinc Monardis lapis hic tener est, & alabastris instar radi potest, & si diutius in aqua hæreat, dissoluitur: quem in sensum, mollitiem & lenitatem huic lapidi à Serapione attributam esse, dici potest. Verùm antequam reliqua accidèria perpendamus, aliquam veri lapidis descriptionem subiiciemus.

Genuinus Bezahar in magnitudine & figura varius est, sed cæruleus & splendidus, vel ad colorem Melangenæ maturæ, aut corticis castaneæ, quamplurimis splendentibus, auratis & contiguis laminis præditus, in cuius cavitare quædam animula latet, quæ & ipsa quoque splendidissima & aurata est, & quæ à nemine vnquã
fingi

fingi potest, si bene animaduertatur: aliquando verò huius lapidis color citrinus est, nec minori virtute primi præditus. At qui cinericeo est colore, Occidentalis est, qui licet spernendus non sit, virtute tamen Orientali longè inferior est.

a lib. 1. arom. cap. 45. & ex eo Sarracenus & VVittichi^o: sic & Linscottus, & ex hoc Arthus. *b* lib. proprio, & ex eo VVittichius, Salmuth, Ryff. reformat. & Syluaticus. *c* Iordanus de peste tr. 3. cap. 9. & Gabelkhofer. *d* Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 191. *e* Monardes, Clusius, ex his Syluaticus. *f* Paræus. *g* lib. de feb. post tract. 1. cap. 29. *h* Monardes lib. propr. & ex eo VVittichius, Salmuth & Syluaticus. *i* lenis & blandus, Salmuth.

DE FORMA LAPIDIS.

CAPVT XXIV.

CUm lapides hi differant forma, colore, magnitudine, pondere & densitate, primum de eorum figura seu forma exteriori agemus.

Etsi omnes vtraque extremitate obtusi sint, non mucronati *a*, (quare Iudaico lapidi similem aliqui *a* dicunt) & plerique *b* sint oblongi glandis effigie (imò & formâ, & mole, vt plurimum glandem referre, sunt *c* qui velint) formâ tamen multum variant: nam modò glandem quernâ *d* æmulantur, & quidem absque sui capula *e*: alii *f* forma columellæ sunt: alii ossiculi dactylorû *g* instar, oblongi sunt, paulò tamen *h* crassiores: alii *i* castanearum formam imitantur, vna parte sessiles, & altera gibbi: alii *k* triangulares: alii rotundi, tanquam *l* orbiculi, vel vt *m* auellanæ
& nu-

& nuces: alii subrotundi: alii columbarum ovis similes: imò renis *n* figura. Refert Monardis se vnum habere, qui renem hœdi perfectè referat, qualem & nos apud Collegam nostrum D. D. Felicem Platerum vidimus. Cardanus *o* sic formam expressit. Fabæ longitudine & altitudine, sed latitudo tanta est, quanta crassities, vt fructum Ricini quasi, nisi quod longius est, referat: rectus est lapis, formamque columnæ habet, leuis, sed mollior etiam quàm leuis. Verùm admonet Rauwolffius, reperiri, qui illis nec forma, nec bonitate conferendi sint: quare studiosè curandum, ne quis à Iudæis Alepi degentibus, qui hos quoque vendunt, decipiatur.

Verùm quòd tanta sit horum lapidum in figura varietas, nemini mirũ videri debet: cùm, vti suprà monuimus, lapides hi ex accidente, in internis dictorum animalium partibus, & illis quidem diuersis concrecant, figuram hanc vel illam propriam habere haud possunt, imò facilimè hanc vel illam acquirunt. Quod exemplo à lapidibus in hominum renibus, vesica, tam vrinaria, quàm bilaria genitis, sumpto, comprobari potest. Hactenus de forma.

Quoad superficiem, magna ex parte læues *p* sunt, & æquales *q* (vel vt Iordanus, lapis hic glaber, læuis, splendore coruscus) foris elegantissime politi. At quòd Orientales lapides insigniter splendeant: Occidentales splendore careant, ab omnibus sine discrimine affirmatum obseruatumque fuisse, Syluaticus asserit. An verò natura

tura sua tales? Refert Hueblinus, ex relatione Hyrufz, natura sua pulchros & splendentes non esse, sed ita poliri, seque artem hanc à Iudeo in Cochinchinā didicisse, Hyrufz asserit: qua de re etiam infra.

a Dresserus lib. de partib. corp. Monardis, VVittich. Salmuth. Gyon: Boëtius lib. 2 cap. 191. *b* Amatus, Garzias, ex hoc VVittichius, Cæsalp. metall. *c* Saracenus de peste. *d* Jordan. tract. 3. cap. 9. *e* Richardus, Lonicerus, Paræus, addunt ferè. *f* Garzias. *g* Paræus. *h* Jordanus l. c. *i* Monardis, Jordanus, Ryffius, Boëtius. *k* Christ. Acosta. *l* Monard. & Jordanus. *m* Ryff. *n* Rauvvolf. Jordanus; & Boëtius. Carolus Gallus de febrib. pest. tr. 1. cap. 29. *o* Cardan. 17. de variet. rer. 97. *p* Saracenus: & in Alepo læues, Rauvvolfius. *q* Linscott.

DE COLORE LAPIDIS.

CAPVT XXV.

Quemadmodum lapides hi forma variant, sic etiam colore varii sunt (licet parum *a* referat) & quamuis plerique *b* ex viridi nigricent, siue *c* atrovirentes, vel *d* obscure, vel dilutius *e* virentes, vel virore subfusco nigrescentes, aut colore *f* herbaceo nigricante, aut pallefcente sint, reperiuntur tamen fuluifcentes, cinericei, subobscuri ad cœruleum tendentes, ex albo *a* cinerei: aut *g* subcinerei (atrocinerei *h* rarius) instar Malorum, quæ insana, vel Melanzana Italis dicuntur: siue vt Lacuna, coloris legitimi oliuastri, aut qualis Varingenarum: vel coloris *i* fului ad fuscum inclinantis, vt castaneæ colorem æmulari videantur; siue spadicei; vel vt Paræus, nunc sanguinei, nunc mel-

lei,

lei, aliàs subflauis, sepiùs tamen viridis nigricantis, qualis in felibus & zibetum fundentibus lu-
cet. Quare Monardes *l* plerosque dicit esse felini coloris, hoc est, venis illis præditi, quibus distinctæ feles Aligalium excernentes, saturi videlicet cinerici; vel vt Cardanus *m* cinerei coloris, sed rubiginoso mixti, cum splendore, vt quasi gemma videatur: ad colorem *n*, & quasi speciem ferri, igne perpoliti. Agnoscit Heurnius *o* glaucum, fuscum, viridem, album, qui aliquantulū glaucescit. At rubrum, putrilentum nunquam conspexit Iordanus, nisi friabilem, læuitate non pororum raritate, spongiam referentem. Vt plurimum tamen eos, ex nigro virescentes *p* affirmavit, & quidem rectè, Monardes: quod quidem ratione haud carere, censuit Syluaticus: siquidem horum lapidum colores varii, causam manifestam habeant. Nam si ex collectis cruditatibus, propter venena & herbam illam manducata, ab illius animalis ventriculi calore interno in lapidis substãtiam mutatis, dicti lapides fiunt: hos sanè iuxta maiore, minoreve cruditatum humiditatem, variãque mixtionem, magis minusve à calore elaboratam, colorem varium acquirere contingit. Humidior enim cruditas, à minore calore elaborata, albedinem suscipit: minus humida, in quam maior & intensior calor egerit, nigredinem acquireret. At si herbæ illæ maiorem partem cruditarum fecerint, color viridior euadet: at minus viridis, si vnà cum herbis, aliæ res cruditatem

tatem maiori ex parte fecerint. Hæc facilius credet, qui lapidum, qui in hominibus concrefcunt, varii coloris caufam, aliquando contemplatus fuerit. Credent etiam iidem, rectè Monardem dixiffe, lapillos illos vt plurimū ex nigro virescentes effe, fi considerauerint herbas à dictis animalibus manducatas, in veneni iam affumpti remedium, in lapilli materia maiores partes habere: eam ob caufam, quia ad vitam fugientem retinendam, maiori cum auiditate, & etiam ad fatietatē multam, manducantur. Cū autem herbæ viridis coloris fint, talem ideo colorem cruditates retinent. In his dein cū calor intenfus agat, & præfertim ob venena ante affumpta maximè auctus, cruditas illa viridis aduritur, quandoque etiam intenfius, propterea color niger facillimè introducit, qui cum viridi mixtus, colorem ex nigro virescētē conftituit. Orientalium hac de caufa lapillorum iftorum, multò plures Occidentalibus, eiuſmodi coloris effe contingit, quia calor in illis animalibus Orientalibus, regionis occaſione maior eſt: cū Occidentales cineritii coloris, cum nigrore aliquo admixti maiori ex parte fint, quia materia albidior eſt, & minus à calore elaborata, propter animalium calorem minorem, & quidem regionis frigidioris caufa. Haftenus de colore.

a Hueblin. *b* Garzias, ex eo VVittichius, Hueblin, Salmuth. Boëtius. *c* Rauvvolf. *d* Lincottus. *e* Chriſtoph. Acosta. *f* Cæſalp. de metallis. *g* Saracenus, Boëtius. *h* Ryff. addit, multos flauos reperiri. *i* Saxonia de fe-

de febrif. pestif. 37. *k* cinerei obscuri vt in felibus zibetum egerentibus, Salmuth. *l* lib. prop. & ex eo VVittichius. *m* 17. de rerum var. 97. *n* Richardus. & Lonicerus. *o* de peste, & ex eo à Bra. *p* interdum flauescens & subuiridis plerunque pullus, spadiceus, raurus, aut ex viridi nigricans, Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 191.

DE ODORE ET SAPORE.

CAPVT XXVI.

ODor huic nec gratus est, nec etiam ingratus, vt rectè Garzias *a*; quare omni odore destitui, asserit Lonicerus.

Saporem quod attinet, etsi Sarracenus *b* ex Garzia referat, saporem primo statim occursum haud iniucundum, sed diutius ore contentum, graueolens & hircinum quiddam respere: at tamen Cardanus *c* Scobem saporem vllum referre asserit; & Richardus, saporem illi nullum, vel potius gratum tribuit: & à Castro *d*, insipidum præfert.

a & Sarracenus de peste. *b* de peste. *c* lib. 17. varietat rer. 97. & Lonicerus. *d* de morb. mulieb.

DE MAGNITVDINE
& Pondere.

CAPVT XXVII.

VT verò figura & colore hi lapides differunt, sic etiam magnitudine, pondere & substantia variant: Etenim licet *a* magnitudine pares sint, pondere *b* tamen discrepant: quare alios aliis leuiores, alios aliis solidiores

videas. Et quamuis magni & exigui inueniantur, magni tamen rariores sunt, & ab illarum regionum illustribus viris, Garzia *c* scribente, expetuntur ob id, quod eos valentioris facultatis esse, sibi persuadeant.

Syluaticus scribit quosdam Pomum Arantiū æquare, quæ magnitudo, Garzia monente, rara admodum & peregrina. Rudolphus II. Imperator, oui anserini magnitudine, aut paulo maiorem habuit, Boëtio *d* teste. Oui magnitudine corticosum, ducentis coronatis à reductibus ex India redemptum, Ill. Baro à Bollwyl habuit. Refert Amatus *e*, ovalis ferè magnitudinis, Ill. Dominam Beatricem à Luna, Venetiis à nobili Lusitano, qui apud Indos prorex fuit, centum & triginta aureis ducatis emisse.

Hic lubet adponere, quæ Ferrantes Imperatus præstantissimus apud Neapolitanos pharmacopœus, Anno 1609. 1. Maii ad me inter cætera perscripsit. Intellexi te scribere de Bezaari animali Indiæ quadrupede, quare de re profectò admiranda te monere volui: vtpote Cardinalem Burgensem ex Hispania ad nostrū Summum Pontificem misisse lapidem Bezaar (si ita eum appellare eum liceat) admirandæ magnitudinis, ponderis decem librarum, naturalem, non factitium, rotundum, cinereum, corticibus donatum, quemadmodum parui habent: non credo esse ex animali Bezaar, quod scribunt esse magnitudinis Capræ, sed alterius animalis cornigeri multo maioris. Nec existimes dictum lapidem

pidem manu factum & falsum esse, quemadmodum reperiuntur aliqui compositi ex pulvere veri lapidis Bezaar, & radicibus eius herbæ, quæ ab Hispanis vocatur Contra Hierua, simul iunctis cum Gummi Arabico: quæ herba multum prodest contra febrem pestiferam, venena & quidem bono cum successu exhibetur. Visum ergo fuit de hac re te admonere, cum mihi videatur res rarissima, nihilominus vera, cuius rei testis sum, &c. Sed ad rem:

Vt plurimum, scribit Gallus *f*, instar parvæ pilæ aut castaneæ magnitudine.

Maximi oui gallinacei amplitudinē vix excedunt, plerique vt oua columbarum, & exiliores reperiuntur *g*. Ludouicus Gyon *h* ex Theueto refert, vidisse ipsum Cauri apud Patriarcham Græcum, magnæ nucis magnitudine, quo ab Arabe capitaneo, Christiano facto, fuerat donatus: addit, rem miraculosam fore, si tantæ magnitudinis reperiretur. Nuce auellana paulò maiorem, rex Cochini inter pretiosa dona, maximi muneris loco, Regi Lusitaniæ in prima expeditione misisse (qui omnium primus à Lusitanis in Hispaniâ illatus fuit) Amatus & Fragosus scribunt. Verum rectè Sarracenus, columellæ, aut glandis molem vt plurimum refert: sic quoque alii *h* amygdalæ, alii fabæ magnitudinem æquant. At maiores, à regionis primati- bus asseruantur, & quod maxime notandum, in maioribus potius dolus contingit.

Proditum est i illarum regionum venatores;

adeò peritos ac exercitatos esse, vt ex solo animalis intuitu, quænam magnum vel paruum lapidem gestent, diiudicare possint: quæ enim maiores habeant, minus agilia & subtristia esse: quin imò si ex iis animalibus aliquod mortuum reperiatur, lapidem valdè magnum gestare, indicium certum esse.

Pondere quoque variant, inueniuntur namque, qui quindecim & duodecim drachmas ~~k~~ pendunt, imò ponderosiores adhuc reperiri ferunt: drachmarum quinque Garzias habuit: Syluaticus admonet, multò plures circumferri minores, vnciæ communis pondere minores, plus minúsve. Verùm drachmæ vnus, scrupulorum duorum, & drachmæ dimidiæ pondo reperias: imò Hueblinus refert, ex Insula Vaccarum adferri, quorum quindecim, viginti & plures vnciam vnã non superent: in Goa verò & Cochin, vnus vel duarum drachmarum, & etiã ponderosiores haberi.

Quod verò horum lapidum magnitudo & pondus variet, nemini mirum videri debet, siquidem non semper eadem materiæ quantitas, ex quibus lapides hi generantur, in omnibus animalibus colligitur: nec quoque eorundem prorsus idem auctiois tempus existit. Etenim à materia copiosiore, maiorem, à pauciore, minorem procreari necesse est. Sic cum lapides hi per materiæ accessionem in animalis ventre augeantur, prout longiore, breuioréve temporis spatio in animali subsistunt, maius minúsve

incre-

incrementum acquirunt. At magnitudinis, seu augmenti huius metam quandam esse, ratio suadet: sin secus, in immensum excrefcere possent: quæ sanè meta, à maiore vel minore latitudine loci in quo gignuntur, dependet. Quare & pondere variant oportet: quamuis huius varietatis causa, in eorundem soliditatem quoque referri possit, cùm horum aliqui substantia sint densiore, siue materia compactiore, aliqui minus densa, iuxta maiorem vel minorem caloris in eorum materia actionem: idcirco Orientales, Occidentalibus solidiores sunt. Posse tamen in vna eademque regione, alios aliis solidiores esse, ex Serapionis supra adducto testimonio, probari potest, dum asserit, horum lapidum quendam in India esse multæ humiditatis, leuem ac mollem, molliciei sine superfluitate; quam humiditatem & mollitiem ad tactum, Syluaticus minorem duritiem & siccitatem interpretatur, cùm lapides omnes in genere duri & sicci sint.

a Ryff. phar. *b* Salmuth. *c* ex eo VVittichius: Ryff reform. item Cæsalp. de metallicis. *d* lib. 2. de lapid. cap. 191. *e* 2. in Diosc. enar. 39. *f* de febr. pest. tr. 1. cap. 29. *g* Cæsalp. de metall. *h* lib. 5. diuersar. lect. cap. 13. *i* Syluat. p. 87. *k* Acofta, Salmuth, Ryff.

DE PRETIO LAPIDIS.

CAPVT XXIIX.

CUm magnitudine & pondere lapides hi non conueniant, & de successu eius miraculoso, mira prædicentur, mirũ non est, si

vno eodemque pretio non veniant. Quare, Monarde referente, horum pretium variat; apud Calecutos namque tam ingens pretium, vt legitimus lapis coronatis aureis quinquaginta, perinde atque Hispali æstimetur: & Garzias *a* scribit, vnum drachmarum quinque, in Lusitania sexaginta quatuor aureis Lusitanicis (qui Clusio monente, vndecim Vngaricis æquipollent) venisse: Et Amatus, vt ante quoque monuimus, vnus meminit, qui 130. aureis ducatis emptus fuit.

In Goa & Cochin, pro vncia, viginti, & viginti quinque Taleri, aliquando plus, aliquando minus persoluntur, prout vel pauciores, vel plures vnciam constituunt: Lapidès verò vnus vel duarum drachmarum, & etiam maiores separatim venduntur, ita vt Æthiops albus, Ethnicus, Turca aut Iudæus, pro eleganti lapide, quinquaginta & centum Taleros facilius persoluat, quàm Lusitanus, Venetus, aut Armenus, quemadmodum Hueblin ex relatu Hyrusz, scribit. Quare rectè Iordanus *b*, raritas, & infani, qui in emendo fiunt, sumptus, solis Regibus & Imperatoribus ferè vernas fecit, idcirco ad viliora nobis migrandum erit.

Et Linfcottus *c* scriptum reliquit, in Insula atque vrbe Macau, ditionis Chinensium, lapidem hunc per Masas vendi, & quamlibet Masam Bezaris, duobus tribusve ducatis venire, prout magnitudine & bonitate excellent. Et Boëtio *d* anno 1600. solet ad pondus in inferiori

Germa-

Germania drachmam vnam pendens Orientalis, duobus Ducatis vendi, in Germania superiori quatuor: Occidentalis verò, dimidiato pretio: dum magni sunt, quia rari & à Principibus ad ostentationem desiderantur, ad libitum venditoris pretium intenditur.

a ex eo VVittichius. *b* de peste tract. 3. cap. 9. *c* 2. part. Indiae Orient. cap. 27. *d* lib 2. de lapid. cap. 194.

AN LAPIDES HI adulterentur.

CAPVT XXIX.

CVM de lapidis huius successu miraculoso, & quasi remedio ad omnes grauissimos morbos conuenientissimo, multi multa (at quam rectè haud scio) prædicarint, mirum non est, si lapidis huius dignitas & pretium creuerit: ita vt etiam, ob spem lucri, lapides plures, arte ad naturalium imitationem conficiantur.

Si enim Serapionis *a* tempore, lapides multi & quidem naturales reperti fuere, lapidi Bezoari similes, qui tamen proprietatibus & effectibus huic non correspondebant, quã ob causam, vt idem asserit, multi errarunt, quis mirabitur auaritia & malitia hominum crescentibus, si dixerimus hoc seculo artificiales pro naturalibus obtrudi? quam ob causam Bezaaris vsus (de vero non loquor) non modò inutilis, sed etiam periculosus euasit.

Quare dicimus cum Augenio *b*, verum & ge-

nuinum, non modò admodum rarum, sed rarif-
 simum esse: ideoque Medicis sedulò inuigilan-
 dum (modò eius vsum planè necessarium cre-
 diderint) ne ab hominibus improbis, qui desi-
 derio lucri sæpiùs vnum pro altero vendere so-
 lent, decipiantur: cùm & Matthiolus asserat, se
 iam dudum plures lapides similes vidisse, sed an
 veri, an adulterati sint, se nescire: imò, si Sera-
 pionem & Rhasin consulat, non videre se, cur
 lapidem hunc legitimum esse probet. Adauget
 sanè difficultatem, quod in ipsismet regionibus,
 in quibus lapis Bezaar ex animali colligitur, ta-
 les arte conficiantur, ita vt dolus difficulter, nisi
 lapis comminuatur, detegi possit. Quare meri-
 tò Baccius *c* veretur, ne Arabiæ vel Orientis
 mercatores auaritia ducti, arte quadam adulte-
 rent, & colore quodam obducant, quemadmo-
 dum & aliis rebus Chymicis vsuueniat: & sæ-
 pè, addit, falsos, si frangantur, frustra dura terræ
 coctæ, aut gypli more, relinquere, qui tamè pro
 Orientalibus & preciosis vendantur.

Ad sententiæ nostræ confirmationem faciūt,
 quæ Monardis *d* habet, inquietis, tam multos
 adulterinos aduchi, vt ex centum vix denos le-
 gitimos inuenias, quemadmodum ipsimet In-
 dici scriptores fatentur istie multos adulterinos
 conflari. Nam Iosephus Acoſta *e* scribit, Indos
 vbi lapidis huius vsum commendatum cogno-
 uere, statim arte multos confecisse, & pro veris
 falsos ad alias regiones transmisisse: Guidonem
 à Vazare ciuem Hispalensem, qui totù nouum
 orbem

orbem perlustrarat, præsertimque Chinæ regionem, affirmasse, retulit Monardis, & ex eo Syluaticus, Indiæ populos falsos lapides Bezaar componere solitos fuisse. Cuius rei etiam Christophorus Acofta *f*, vt infra ostendemus, nos admonet.

His addit Syluaticus *g*, quis est, qui Italicorū ingeniorum summam acutiem, & excellētiam cognoscat; quid item, quantumq; auri sacra fames, mortalia pectora cogat, sciat; qui simul etiam non credat, & in Italicis regionibus adulteria hæc eadem frequentissimè committi, horumq; lapidum numerum insignem astutè satis confici? Persuadere hoc potest facilimè quemque, lapidum huiusmodi quātitas in Italia prope modum infinita, vnà cum vili eorundem pretio: hæc ille.

Quæ sanè haud dubiè, Herculem Saxoniam *h*, Patauinae scholæ professorem, mouere, vt huic lapidi parum tribueret: dum admonitionis causa, inquit: lapidi Bezoartico, siuè Bezoar, siuè illum intelligamus, quem in ventribus animalium inuentum tantopere celebrant, siue cerui lacrymam, parum confido: magnatibusque ac principibus consulo, ne in eo tanti coemendo sint vsque adedò faciles. Nam talis est impostorum versutia, vt arte fabrefactum lapidem, nullius frugi, viginti, quadraginta, aliquando pluribus coronatis, venundare soleant. Ego certè, addit, non absque causa hunc parui pendo, qui toto eo tempore, quo Venetiis medicinam feci, ipso fre-

quentissimè vsus, & eo quidem optimo credito, vtpote huic vel alteri Senatori Veneto, à maximis Principibus dono dato, aut religiosis Fraciscanis habito, quem ex Indiis orientalibus delatum, asserebant se manibus propriis ex animalis ventre extraxisse: nullum tamen inueni fructum, neque sudorem inspexi illum salutarem ab his tantopere decantatum, sed lethalem tantum ac diaphoreticum: quam ob causam præsentì tempore, illius vsum prorsus intermissi, & cæteris prætermittendum suadeo: hæc ille. Fatear sanè oportet, me hætenus sæpè vsum hoc lapide, sed nihil laude dignum præstitisse, sed plerosque ex eius vsu attonitos redditos animaduerti.

Quare cum Francisco Vallesio *i*, Regis Hispaniæ Medico cubiculario dicimus, vereri ne omnes sint falsi (licet secus Solimandro & videatur; qui Bezoaris lapidis probatissimi nobis semper copiam esse, asserit) in primis cum etiam nunc apud Germanos, horum lapidum, præsertim occidentalium copia reperiat. Nam unde quæso earum tanta copia nobis suppetit? cù Indici scriptores attestentur, potissimum Garzias, tanto in precio apud Indos haberi, vt necessum sit omnes ad Regem eius regionis, in qua generantur, perferri, ita vt non sine difficultate inde haberi possunt. Imò testantur Indos magnates eos sibi reseruare, & aliis magnatibus pro splendido munere dono mittere.

Adde insuper, quòd in vnius folij animalis

ventre

ventre (in Oriente dico) duo, tres, vel etiam quatuor tantum lapides reperiantur: licet Petrus de Osma in Peru, nouem ab vno animali se extraxisse ad Monardem scribat: nec semper, eodem referete, in dictis animalibus reperiuntur: quare eorum copia esse non potest. Cum enim morbus quidam sit lapis, in animalis cutisque ventre, aut alia parte genitus, siue potius quidpiam à morbosa causa genitum, omnia & singula illa animalia, in eundem affectum perpetuo incidere, auctore Syluatico, dici non potest. Quod verò lapis hic à morbo dependeat, Christophori Acoſtæ / testimonio comprobari potest, dum asserit, animalia illa, ob lapidem insigniorem, ventri ipsorum inclusum, mori, & mortua à venatoribus reperiri, & ex mortuis lapides extrahi. Idem testatur, venatores, dum ea insequuntur, ex lento & pigro incessu, cognoscere, quænam lapidem maiorem habeant, quod sanè argumentum, non omnia prædicta animalia, perpetuo lapidem in ventre habere.

Accedit, quòd ea animalia à venatoribus maxima cum difficultate capiuntur, Monarde his verbis attestante: Indiani hæc venantur, interficiunt armis, laqueis & per insidias: aded enim ferocia sunt, vt aliquando venatores interimât; agilia enim sunt & saltu veloci. Hinc verisimile nobis fit, hosce lapides aded numerosos esse nõ posse. Rectè ergo Gallus *m*, inquit, bene animaduertant ii qui se Medicos esse profitentur, praximq; exercent, ne à fucatis lapidibus decipiantur:

piantur: vidi enim quandoq; talem mixturam adeò cautè concinnatam, vt ab optimo & genuino vix distingueretur, quemadmodum duo fuerunt quos Vespasianus Gonzaga, dux Sablonetæ ab aula Cæsaris detulerat, à qua quidem mixtura quamplurimi ignari Medici fortasse decepti fuissent, nisi rectè omnia perpenderent, forte etiam magnanimus hic Princeps deceptus fuisset, nisi periculum de illa mixtura diligentissimè fieri curasset: quare ipsi errorem manifestè ostendit, vt qui me prius in genuino dignoscendo exercueram, in quamplurimis maioribus quos nactus eram, à Lusitanis etiam edoctus, præsertim ab eximio Artium & Medicinæ Doctore Damiano Dias in Pisano Gymnasio Practicam profitenti, dum me febre maligna & pestilenti grauissimè laborâtem, & ab omnibus iam deploratam, vnico illo præsidio, ingenti omnium admiratione, me à faucibus oræ anno 1587. eripuit, reipsaque & ipsum Bezaar & eius virtutem omnibus notis & numeris ex ipso cognoui. Quare scitu planè necessarium, quomodo lapides hi adulterentur; dein, quæ lapidis veri notæ sint, quibus ve signis à falsis distingui possint.

a cap. 386. *b* de peste. *c* de gemmis. *d* lib. simp. ex India Occid. cap. 34. *e* lib. 4. hist. natur. cap. 42. *f* de medic. ex India Orientali cap. 21. *g* de lap. bezaar. *h* lib. de plica cap. 59. *qui* lib. de febr. pestifer. cap. 37. hæc habet: Si lapis reperiatur probus, etiam mihi probatur. *i* lib. 4 meth. med. cap. 2. *k* lib. 2. consil. 60. *l* cap. 21. *m* de feb. pest. tr. 1. cap. 29.

QUOMODO ADVLTE-
rentur.

CAPVT XXX.

QUòd falsi conficiantur non solùm ab Indis, verùm etiam à Iudæis, certum est: sed quomodo, quâve ratione, & cuius rei admixtione, non ita constat. Indos etenim inueniri, qui ex massa quadam adulterinos conficiant, Monardes *a* refert: asserens, illos tamen legitimi binas notas, laminas scilicet & puluerem imitari non posse. Et Fragosus *b*, idem de Indis refert: paleam tamen vel puluerem, qui intus contineatur, exprimere non posse, ex quo adulterium agnoscat. Sunt qui ex lapidum fragmentis & pice artificiosè iunctis, veris similes confici, & pro veris vendi scribant.

Quare modum, quo adulterati conficiantur, Christophorus Acoſta *c* plenius expressit: utpote ex creta, cineribus testarum ostrearum, sanguine sicco & lapidibus Bezahar minoribus subtiliter contusis, & cum aliquo liquore sibi incognito, simul diligenter incorporatis, ita ut naturales & veros æmulentur: & quia maiores minoribus, veluti maioris efficacix præferantur, idcirco eius magnitudinis efformare, ex qua plus vtilitatis sperare, dolumque melius tegere possint. Idem *d* alibi asserit, ita artificiosè confici, ut etiam exercitatissimi, lamina externa inspecta decipiantur, & nisi frangantur, à vero & naturali distingui non possint, & tales
ex Or-

ex Ormuz, Malabar & colonia Cochin dicta, vbi Regia est, deferri. Quare Clusio ad Garziam, & ex eo Fragoso, auctoribus, Vlysisbonæ mercatores licet magni æstiment, eam tamen conditione vendere nolunt, vt emptor periculum faciat, an legitimus sit. Imò consueuere isti nebulones Cinabarim^e, Antimonium, Argentum viuum, ignis artificio variè compingere, conglutinare, tingere, & exsiccare, vt verum Bezoar æmuletur. Quis quæso lapides ex creta, calce, ostrearum testis, & sicco sanguine confectos (vt ex Acoſta meminimus) taceo ex Cinabari, Antimonio, Argento viuo & similibus confectos, nocentissimos & lethales esse non dixerit?

Sic & Hyruſz, cuius sæpius meminimus, ipſi Hüebliino, Medico eximio retulit, dum in India viueret, in superiore Cochin fuiſſe diuitem Iudæum, Moyſem Villelam nomine, qui ex paruis lapidibus Bezoardicis, magnos duarum & plurium vnciarum pondere conficiebat, & magno pretio vendebat: paruos in puluerem comminutos, peculiari quadam aqua glutinosa, pro ea qua volebat magnitudine compingebat. Sed tales ab iis, qui nouerant, & probarant, emptos non fuiſſe: nec ipſum potuiſſe ex Iudæo, licet ſingularis eius amicus foret, conficiendi modum intelligere.

^a lib. de lapid. bezaar. ^b de aromat. tract. 1. cap. 10. ^c lib. ſimpl. Indiæ Oriental. cap. 21. ^d eodem lib. cap. 66. de Manna. ^e Ryff. pharmiac. reſtaur.

QVIBVS NOTIS, SIVE
SIGNIS LEGITIMOS CO-
gnoscere, auctores
doceant.

CAPVT XXXI.

CVM ergò constet lapides hos adulterari, omnino necessarium est legitimi notas cognitas habere, quas tamen non ita tuto proponi posse, Saxonia a asserit: imò ferè impossibile esse Syluaticus censet, quia talis tantaq; sit impiorum hominum avaritia & astutia, quorum ingenia auri desiderium tantopere acuat, vt lapidis istius omnes conditiones naturales, tam externas quàm internas, perbelle adeò imitentur, vt ferè discerni non possint. Nihilominus tamen conuenit, Medicos hac in re diligentes esse, cum sæpissimè istorum lapidum adulteratorum vsus nocentissimus esse possit: præterquam enim, quòd ea facultate careant, cuius potissimum ob causam vsurpantur, Alexipharmaca nimirum: verù etiam propterea, quòd in iis conficiendis, ea, quæ maxime nocere possunt, assumuntur. Attamen cum varii modi, adulterinos à legitimis dignoscendi, inuenti sint, notas omnes, quas apud auctores reperimus, ordine referemus: at quantum ad rei veritatem inueniendam valeat, & quantum iis fidei sit tribuendum, omni diligètia perpendendum erit.

Desu-

Desumuntur autem notæ à diuersis: à forma: à laminis: ab interiore cauitate: à pondere: à commiffione cum calce, vel etiam tinctura: ab euanescentia in auram carbonibus si iniiciatur: à flatu, friabilitate, liquatione & dissolutione in aqua: ab infectione dentium, & à colliffione ad dentes: à probatione cum acu facta: à lapidis fragmentis: à magnitudine: à vomitu: & denique ab experientia, periculo videlicet in bestiis facto.

A' forma: ex sola forma veros à falsis discerni posse censuit Baccius *b*: eos enim qui formam renum, aut oui columbini æmulentur, exterius læuigati, & expoliti sint, falsos esse.

A' laminis seu corticibus: cùm omnes, modò veri sint, corticibus *c* multis sibi inuicè incumbentibus cepearum instar constent: quamuis alii *d* aliis pluribus, aut paucioribus tunicis præditi sint: sic etiam alius *e* alio durior, compactior, vel laxior sit. Attamen Monardes *f* notas duas ponens, legitimũ dicit, si læuibus & quasi expolitis laminis constet, & si exteriore sublata, ea quæ subest, multò splendidior conspiciatur. Hinc *g* glabrum leuem splendore coruscantem commendat *h*.

Refert Syluaticus, Paulum Cigalinum, qui multos lapides Bezaar diligentissimè obseruauit, maximam fidem tribuisse, si tunicæ omnes siuè laminæ, haud minùs interiores, quàm exteriores, vbi pollice tenuissimum quèdam puluerem deterferimus, leuissimæ omnes, tersissimæ *i* ac

mæi ac splendentes sese offerant: quas verò impostor confecit astutè, præter exteriorem reliquas esse asperas, & splendore destitutas, quod læui tunicæ arte alia adnecti non possit.

Iam verò quatuor hîc opiniones inuenio: aliis laminam exteriorè splendens: aliis hanc rudem: aliis secundam splendens: aliis interiorè laminam rudem requirentes.

Verùm artificio splendentes reddi, Hueblin refert: naturales enim rudes esse & inæquales, quales sunt illi, qui ex vesica humana eximuntur, Baccius auctor est *k*. Idemque addit, artificium ex politura cognosci, falsos enim læuigatos & expolitos exterius esse.

Lacunæ, legitimus, læuis, splendens, squamosus, ex plurimis squamis, quarum tamè prima minùs læuis aut splendens & friabilis: & Iordano, bonitatis argumentum, si succedens pellicula, vel lamina superiore splendidior sit: & *l* Paræo, si laminæ, quæ primam sequuntur, clariores & splendidiores appareant.

Contrà Saxonia *m* refert Lusitanos scriptores asserere: si cortex interior sit rudis, probi argumentum esse: si verò sit politus, sicut exterior, sophistici argumentum esse. At Boëtio *mm* cõstat ex tunicis siue crustulis politis interdum & splendidibus, semper magis iis quæ subeunt: nonnunquam aliquantulum scabris, extima præsertim parte & reliquas complectente, vt in vesicæ & renum calculis videre licet.

Lubet & adponere ea, quæ Hueblinus ex

quodā Hyrusz nomine de falsis cognouit: Falsi corticibus destituuntur (cū impossibile sit cortices arte conficere)cauitatem in centro habent, in qua lapillus aut fructus alicuius granū, cum puluere continentur: eiusmodi plures se vidisse asserit, cū Indiani tales certis compositionibus conficere soleant, emptoribus non concedentes, vt periculum faciant corticēsne habeant, aut veri sint. Subiungit, Indianum quendam Ethnicum Goa in ædes suas detulisse lapidem Bezaar trium vnciarum, Andrea Marco primario mercatore præsentē, quē cū dictus Marcus falsum agnouisset, eum mallei ictu in frusta comminuisse, Ethnicum verò aufugisse: hæc ille. Sed quod Baccius scripsit, has laminas si frangantur, aureos fulgores, siue aureas scintillas emittere: id præterquam quod à nullo ex scriptoribus, qui eas regiones perlustrarunt, animaduersum est: à nemine etiam aliorum, id obseruatum fuisse legimus.

Ab interiore cauitate, quam alii veris, alii falsis tribuunt. Communis sententia est, legitimos & minime adulteratos, in meditullio concavos esse, vt notat Monardis *n*, nullum cor *o*, aut matricem habere: vt aquilinus *p*, quem ætitem dicunt: & hanc secundam facit & primariam notam, Monardes *q*, si interius concavus & puluere eiusdem *r* cum lapide substantiæ, plenus sit: quem puluerem *f* ab interiore lamina recessisse volunt, & iisdem *q* viribus præditum: quare maximè *r* commendatur, atq; ipsi etiam lapidi

lapidi præfertur: quo puluere falsi, Fragoso etiã teste, carent:

Alii paleam in concauitate repertam, pro signo probi habent, vt Fragosus: etenim circa paleam tenuissimam, quæ inueniatur, si lapis conteratur, concrefcere, Garzias t tradit: vel circa festucam laminatim, vt Paræus. Sic Acoſta, in meditullio semper aliquid reperitur, siue paruum u cinereum granulum, aut herbam siccam conglobatam, aut paleam tenuem: & Richardus, plerumque dum frangitur, cavitatis in medio apparet, in qua vt plurimum festuca paleæ reperitur. Sunt qui paleam in falsis reperiri velint & qui falsis cavitatem tribuant, vt paulo ante ex Hübblino monuimus: contra Cæſalpino, adulterati, si franganur, in meditullio nec cavitatem, neque paleam, sed aliquid aliud, habent. Hinc Saxonia ꝑ addunt probum cognosci, si lapis frangatur, si in meditullio puluis reperiatur: si verò granum, festuca reperiatur, sophisticum. Ego, addit, inueni aliquando, quos existimaui omnium præstantissimos, & tamen in meditullio folia exsiccata reperiabantur: quare mihi persuasi, hoc signum non concludere: ratio, quia congeritur in ventre animalium post alimentum assumptum: assumunt autem varia alimenta. Itaque fieri potest, vt huiusmodi materia in ventriculo concreſcat, circa folium, ergo non concludit argumentum: hæc Saxonia.

Quare Monardes ꝑ asserit, se vidisse confringi quendam, ad obseruandum an legitimus es-

set, & laminis constaret, sed in centro α granum, aut semé quoddam repertum, super quod Indus impostor lapidem formarat. Sanè & ego duos vidi, in quorum altero phaseolus exiguus repertus, in altero nucleus Myrobalani Indi forma, utroque tamen lapide, magno cum successu se vsos testabantur. Sic Iosephus Acoſta in Occidentali nucleos Pini Castellani, ut infra capite, de lapidis Occidentalis generatione plenius monebimus, obseruauit.

Sanè diuersa hæc, quæ de re huiusmodi hunc in modum affirmata audiuius, contraria inter se non esse, & omni ex parte possibilia, Syluatici est opinio. Nam cum primum dicti animalis calor internus in lapidis materiam agere incipit, si is intensus fuerit, & materia non multa, hæc maximè exsiccat. Addita deinde ad lapidis auctiorem alia materiæ portione, hæc quoque ab eodem calore aduritur & exsiccat: obque propinquitatem prior iam valdè exiccata, magis adhuc exiccatur, & in puluerem tandè, ut reducatur necesse est: cavitates propterea formata remanet. Sed si crassioris illius herbæ partis quidpiâ, quod durius sit, in prima elaborata materia esse contingat, illa ob crassitiem multam, in lapidem & puluerem verti non potest: cui cum statim alia tunica addatur, & huic alia consequenter, caloris actione ad vltimam internam partem amplius non perueniente, illa herbæ portio, eo in loco conseruatur. Quod idem si palea aliqua, acus, ferrum, pineus, aut tale aliud quid-

quidpiam ab animali manducatum fuerit, eo tempore, quo lapis sui ortus initium suscepturus est, facillimè eueniet. Confirmatur hoc exemplo lapidum, qui in hominibus concrefcunt, in quorum medio interdum acus, feftuca parua, aut quid fimile reperitur. Syluaticus, acum femel obseruauit: femel etiam cordæ fidicinæ portiunculam in vesicam, per penem, in quem imprudenter immiffa fuerat, irrepsam. Hoc in eo lapide, qui in animalis ventriculo concrefcit, euenire facillè concedes, cùm in hoc alimenta quoque crassiora, moram longiorem trahant: & quod animal ex ruminantium genere est. Quod verò Garzias dixit, tenuem paleam femper in lapidis Bezaar meditullio reperiri: id, vt aliqui censent, absolute non enunciauit: sed de his tantum quos in Persicis animalibus genitos, obseruauit.

A pondere: si pondus illi leue fit, perfectioni attribui, tradit Richardus *aa*: contra verò Lincottus *bb*, quo maior & grauior, è nobilior, carior, & efficacior, eiusdem cum aliis lapidibus duritiei, minus tamen ponderosus.

A commistione cum calce & tinctura, & euanescentia in auram, si carbonibus iniiciatur, Lapidem, vt refert Christoph. Acofta *cc*, lingua humectatum, vel calci, vel muro parum affricant: vel calcis puluerisatæ parum volæ manus indunt, & lapidem nonnihil affricant: quod si probus fit, calcem colore viridi eleganti subito inficit: si verò adulterinus, calcem tali colore non

tingit, & si inficiat, obscurus magis est. Addamus & hæc ex Carolo Gallo *dd*: vnum (scribit) notatu dignum mihi monstrauit in hoc tam insigni lapide famigeratus ille Doctor Lusitanus, Damianus Dias professor Pisanus, quod & ipse à mercatoribus deprehendit, qui ex Indis illum deferunt, id autem est quod ipsi calce lota & extensa in syluestri manus parte mox exsiccata ducant lineam huiusmodi lapide super hac parte, & vbi colorem cæruleum linea illa proferat, certum & indubitatum indicium optimi & genuini Bezahar mercatores Lusitani hoc esse attestantur. Vel vt Boëtius: si calce viua aqua admista vngatur lapis, ac illa paulo post flauescat, legitimum lapidem multi iudicât: alii chartam creta fricât, deinde supra cretam lapidè fricant, si fricationis linea viridis appareat, legitimû lapidem arbitrantur. Sic Rauwolfius *ee*, inter cetera veri lapidis signa, certissimum hoc ex mercatore didicit: si portio calcis viue, & huius lapidis puluis, aqua addita ad pultis formâ, diligenter misceantur, & exsiccari sinantur: postmodum in puluerem redacta, si flauescat, ex Persia allatus & legitimus censetur: si verò albus, pro falso habetur. At à Castro *ff* aliam notam addit: si lapidis puluerem cum calce & aqua misceas, colorem ex pallido virentem referet, & si carbonibus accensis iniiciatur, in auram penitus euanescere asserit. Sunt qui calcem, in vola manus, cum aqua dissoluant, dein lapidem affricant, quod si colore subcroceo eandem tingat, verum

verum probumque astruunt. Paulò aliter Lonicerus, qui pro tertia nota hanc posuit: si lapis hic sputo, aut aqua soluatur, & per pannum lineum album coletur, hicque colore tingatur, tunc bonus ac verus erit. At contraria est Baccii *gg* opinio, qui scribit, quando lapis hic cum salua hominis manus palmæ affricatur, si ibi tincturam, vel maculam quandam relinquat, falsi notam, à vero enim Bezoare minimè fieri: & Ryffii reform: dolus cognoscetur, si parum humectentur & manui affricentur, tunc colorant.

A flatu: Mauritani, scribit Garzias *hh*, lapidem manibus comprimunt: deinde spiritu inflant: quòd si aër permeet, adulterini indicium esse volunt. Paulò plenius Christoph. Acolta: si pugno firmiter includatur, ita vt spiritus inflatus alibi quàm per ipsum permeare nequeat, probi signum: quòd si falsus sit, ab vna parte fractus, & spiritu inflato, hic per aliam partem trāsit. Et Parçus, alteram notam probi tradit, quod digitis cōpressus, flatu oris, bubalini corii instar, infletur: nam si flatus perrumpit, nec in eius densitate persistit, pro adulterino habetur, cuiusmodi multi ad nos importantur.

A friabilitate, liquatione, & dissolutione in aqua: Etenim bonum comminutum scintillare, alabastrum modò facillè abradi & limari posse, & ore detentum in liquorem abire, asserit Iordanus *ii*. Verùm squamam primam friabilem, dicit Lacuna: Richardus verò scribit, licet extrin-

fecus densior ac solidior videatur, vbi rumpitur, fragilem tamen ac porosum apparere, sine aliqua arenositate, & si inter dentes ponatur, dissolui, ac si panis crustula esset. Sic alii *kk* eum laudant, qui diutius in aqua maceratus liquefcet. Boëtius *ll* etenim hæc habet: leuis est hic lapis & blandus, vt alabastri modo abradi possit, & in aqua hærens, aut etiam ad linguam facîle liquefcet. Contrà Hübblinus, qui tres præcipuos & certissimos probandi modos recenset, primum tradit eum, si aquæ bullienti iniiciatur, vero lapidi nihil obesse, ad adulterinum mollescere & diffluere.

Ab infectione dentium: Cæsalpinus *mm* asserit, experientia compertum, si lapis verus sit, & syncerus, dentes eorū nigrescere, qui hauserint, ideo cauere, cùm deuorant, ne medicamentum dentes attingat, cochleari inter fauces demisso: & hoc signum esse, vim aliquã deleteriam continere, vt soleant alexipharmaca.

A collisione ad dentes: Hübblinus, pro tertio probandi modo tradit, ex relatione mercatoris Hyrusz nomine, qui in India aliquando vixit, & plures lapides Bezoar coemit, hac potissimum probatione vsus: lapidem dentibus anterioribus allisisse, quod si sonum clarum parui silicis instar ederet, pro genuino habuit: falsi siquidẽ, sonum obtusum instar rei putris, & mollis exhibebant. At Christophorus Acoſta *nn* eos, qui concussi, resonent, falsos asserit, quod in nigris obseruetur.

Ab acu: iubet enim Hübblinus acum sumere, ad candelam accensam candentem reddere, & lapidi infigere, quòd si subeat, aut lapis à calore mutetur, bullæ ve excitentur, falsificati signum esse; & Cæsalpinus *oo* adulterinos apprehendi inquirunt, si ferro candente perforentur, calefacti mollescant: synceris, hoc nequaquam contingere. At Syluaticus refert, fuisse qui existimauerint cognosci adulterium, acu candente in lapidem immisso, si malè oluerit: est enim, addit, signum partem materiæ admixtam vri, ac fuligines tetrum odorem spirantes emittere: quod non contingit in germano & vero lapide.

A lapidis fragmentis: si lapidis con fracti frustula siue fragmenta admodum dura sint, & terræ coctæ, aut gypsi more relinquuntur, adulteratos esse, Baccius statuit, & maximã adulterii certitudinem, cum eodem, Syluaticus concedit.

A Magnitudine: Iosephus Acoſta *pp* scripsit, aliquos Indiæ incolas voluisse, lapidis magnitudinem insignem quæ communem eius magnitudinem nimis excedat, adulterium indicare: & ipse Syluaticus *qq* huius lapidis excedentem quandam magnitudinem, maius testimonium imposturæ semper existimauit.

A vomitu: Grani vnus vel duorum pondere exhibitus, venenum euomi facit, quo experimento probatur, Cardanus *rr*.

A periculo factò in bestiis, & quidem dupliciter, vel veneno ipsis solum exhibitò, vel prius foris applicato, & postmodum lapide hoc dato.

Quoniam Sepplasiarii *ff*, falsa & ficta pro veris sæpe obtruserunt; non aliter vœnit, quàm periculo bestiarum nece facta: duobus enim catulis aut felibus toxicum deleterium, aut venenum omnium deterrimum detur: deinde alteri ex catulis, tantulum pulueris eius lapilli ingeritur: ita fit, vt si alter ex catulis, cui antidotum nulum datum sit, moriatur, alter incolumis euaserit, lapidis integritas indicetur. Et Lonicerus *tt* pro secundo experiendi modo, scribit, alicui bestię, vt gallo, columbæ, anseri, aut homini exhibendum venenum: deinde huius lapidis puluerisati, & in aqua conuenienti dissoluti, propinandum.

At Clusius *///*, sic expressit: optimum solebant experimento deprehendere, quod hoc modo fiebat: filum toxico illinebant, (herbam balesteram vocari asserunt Vlmuş, Clusius & Fragofus, & succum esse radicum hellebori albi Cæsalpinus loco cit. scribit) dein per canis, aut alterius animalis pedem, aut aliam partem, filum traiciebant, filo in vulnere relicto. Canis ilicò ea symptomata habere incipit, quę eos, qui toxicum biberunt, comitari solent: cùm verò symptomata grauiora vrgent, & canis concidens desperatus videtur, tum puluerem ab hoc lapide abrasum, & aqua dilutum (grana aliquot cum aqua buglossæ, Vlmo) in os iniiciunt: nam si legitimus est, auxilium ex eo remedio animal sentit: sin minùs, adulterinus censetur.

Sed hodie mercatores *xx* examen id reculant,

lant, quasi promissis respondeat. Hæ notæ sunt, quas apud auctores reperi.

Lubet & Boëtii *yy* sententiam adponere: Eligendi sunt (inquit) qui ex capriceruis pascua in montanis habentibus extracti sunt. Nam qui ab iis, qui in planis locis degunt, eximuntur, viribus profus carêt, quòd herbis salutiferis non pascantur, vt illi qui victum in montanis quæritant, & aromaticarum herbarum copia saturantur. Proinde Malacenses vilipenduntur, Capriceruos enim in pascuis ad lanienam alunt, Perfici verò in pretio sunt, quòd in montanis degant. Præter hæc, lapidis substantia, color & forma diligenter examinanda est: nam ii laudantur maximè, qui è nigro seu rauo colore virides videntur, & quorum puluis subuiridis est. Deinde, qui ablata crusta superiore, inferiorem splendens habent, ac in meditullio concaui sunt, aut arenam lapidi substantia similem, sed ad venena efficaciorum continent, quique præterea ad linguam aut in aqua liquefcunt, nihilq; arenosum habent. Qui has notas habent, sinceri, & Orientales iudicantur. Nullum tamen certius probitatis indicium, quàm si venenum homini, aut cani detur, & oblato puluere euadat. Quis enim montanum à palustri, aut adulterinum à legitimo (quem Indi imitari posse exactè dicuntur) distinguere melius quàm effectu, qui à tota lapidis essentia manat, potest?

a de febrif pestif. cap. 37. *b* de gemmis, eleganter formati sunt, Ryff. reform. Syluaticus. *c* Hüebliu. Boëtius. *d* Sal-

d Salmuth in Pancirol. *e* Ryff. reform. *f* lib. proprio,
 & ex eo VVittichius. *g* Gabelchofer in Baccium: leuem
 splendentem. *h* absque sapore, Heurnius de peste: ex eo
 à Bra. *i* Crustarum splendor non ab omnibus pro indu-
 bitato legitimi lapidis signo habetur, Boëtius lib. 2. de
 gēm. cap. 194. *k* de gēm. Ryff. reform. & Syluat. *l* de
 peste tr. 3. cap. 9. Gabelhof. & Ryff. reform. *m* de febr. pestif. cap. 37. *mm* lib. 2. de lapid. cap. 191. *n* lib. prop. &
 ex eo Clusius in Garziam: VVittichius: Syluaticus. *o* Sal-
 muth in Pancirollum ex Monardi citat. *p* Iordanus de
 peste tract. 3. cap. 9. & Gabelchofer. *q* Paræus & Frago-
 sus. *r* ex Monardi Salmuth: eiusdem substantiæ, pollicen-
 tium tamen virium, Iordanus de peste & Gabelchofer.
s Ryff. reform. *t* Sarracenus, Linscottus, Arthus. *u* bo-
 nus parte caua nucleum non habet, Paræus. *x* de febr. 3.
 pestif. cap. 37. *y* lib. proprio, & ex eo VVittichius.
z Semen aut granum in meditullio, supra quod Indi la-
 pidem formant, adulterium arguit, Boëtius lib. 2. de lapid.
 cap. 194. *aa* in epist. ad Episcopum Strigonicns. bonus
 leuis est, Paræus, Heurnius, à Bra, Gabelchofer, à Castro.
bb hist. Ind. & Arthus. *cc* Syluaticus p. 100. ex Acosta.
dd lib. de pest. tr. 1. cap. 29. *ee* sui Itiner. part. 1. capit. 8.
ff parte 2. lib. 2. cap. 5. de mulier. morb. *gg* ex quo Syl-
 uaticus. *hh* idem VVittichius, addens tales ex Persia non
 esse: Syluaticus ex Garzia: Boëtius, Indos sic probare scri-
 bit lib. 2. de lapid. cap. 194. *ii* Iordanus de peste, tract. 3.
 cap. 9. & Gabelchofer. Paræus: Lonicerus: facile frangitur,
 Cardan. 17. var. rer. 97. *kk* Paræus, VVittichius, Gabel-
 chofer. *ll* lib. 2. de lapid. cap. 191. *mm* 2 metall. 46.
nn cap. 21. *oo* 2. metall. 46. *pp* lib. 4. hist. india cap. 41.
qq lib. de bezaar. *rr* lib. 17. de variet. rer. cap. 97. *ss* Bo-
 dinus theat. lib. 2. *tt* in herbar. German. *uu* notis in
 Garziam & Vlmus de occultis in re medica proprietatibus
 lib. 4. cap. 5. idem Fragosus, Cæsalp. de metallic. lib. 2. ca-
 pit. 46. Ryff. in reformat. pharmac. Syluaticus ex Clu-
 sio. *xx* Cæsalp. de metall. & Vittichius.
yy lib. 2. de lapidib. cap. 191.

QVID PROPOSITIS SIGNIS TRIBVENDVM SIT, SYLVATICI opinio, & quibus signis in vero dignoscendo Medicus vti debeat.

CAPVT XXXII.

ENarratis notis, quibus creduntur legitimi lapides ab adulterinis & factitijs distinguui posse: nunc placet Io. Baptistæ Sylvatici Medici Mediolanensis præstantissimi, de iis iudicium subiicere. Laudanda sanè tot prudentissimorum scriptorum est diligentia, hæc omnia in hominum vtilitatem, cum inuenerint & docuerint. Vereor tamen vel maximè, ne frustra hæc omnia contra impiorum hominum astutias fuerint iniecta tela, timeo etiam ne horum militum faces, paruipendant omnino scelerum technæ, suisque in arcibus adhuc persistent fortissimæ: nosque propterea in lapide Bezoar eligendo, longè minus tutò incedere possimus. Rationibus, ni fallor, moueor euidentissimis, cum videam, seruatim etiam diligentissimè propositis regulis, fallaciæ & imposturarum scopulos minimè posse nos ex toto euitare. Primoque non video, quid hæc profint documenta ad illud euitandum erratum; quod in ipsius lapidis Bezoar electione, contingere posse facilimè, Serapionem admonuisse, diximus: lapides scilicet multos esse similes lapidi
Be-

Bezaar sua natura, qui non habent proprietatem suam, nec approximant ei; in aliquibus operationibus, quod est in causa, quod multi errent.

Formam hanc, vel illam, adulterii argumentum esse certum, verum non est: quando forma quælibet etiam elegantissima, in naturalibus istis lapidibus contingere possit. Est quidem sine dubitatione verum, perfectas pulcherrimasque illas formas, ouum, lentem, oliuam, nucem iuglandem, aut tale quid aliud referentem, rarissimè his lapidibus introduci: posse tamen contingere, experientia ostendit.

Laminæ splendentes.) Quod Clusius adulteratos lapides, laminas splendentes habere negat: equidem laminas, siue tunicas lapidis omnes & singulas, splendentes, quales in genuinis sunt, effingi posse, difficile quidem, non tamen omnino impossibile esse nobis videtur. Quo detenerit hoc tempore artificum industria, quàm mirandæ sint in rebus fingendis astutorum hominum inuentiones, neminem ignorare puto. Adulterari gemmarum genus omne eum in modum, vt etiam ab his, qui imposturas profitentur, difficillimè deprehendantur adulteria, apud scriptores gemmarios legimus. Quæcunque etiam de splendore, de soliditate & æqualitate corticis exterioris, de grauitate & leuitate, de laminarum ordine & identitate, deque lapidis ipsius substantia, Christophorus Acosta scripsit: & ipse nihili prorsus facio. Sunt hæc

hæc sine dubio omnia & singula, genuini lapidis Bezoar, Orientalisque præsertim, admodum propria: possunt tamen ab ingenioso impostore, arte talia fingi.

Quod adduxit Cigalinus experimentum, tunicarum lapidis tam interiorum, quam exteriorum, pollice sic detergendarum, ut puluisculus abradatur tenuissimus, remaneantque nihilominus tunicæ splendentes: id & ipse in his lapidibus, qui tunicis carent, sed solidas habent internas partes omnes, non valere, existimauit. Addo ipse, verè posse etiam arte tales tunicas fingi, quæ etiam sic abrasæ, splendeant nihilominus. Concauas illas laminas, quæ circa meditullium præcipuè sunt, excipito, in quibus splendor & leuitas arte induci posse, vix crediderim: splendor enim & leuitas non nisi ex succo concreto & exsiccato, caloris medio, produci potest: quod in partibus illis internis, quibus statim aliæ exiccandæ adiiciuntur, seruari posse ferè impossibile est, splendorque præcipuè, quare etiam internarum harum partium splendor, certius quodammodo signum apud nos est.

Et quod dixit Baccius, artificium cognosci per lapidis elegantiam: cum sint naturales ruuidi & inæquales, ut qui ab hominis vesica extrahuntur, id sua eiusdem assertione reprehenditur, & sine fide esse demonstratur: qui cum aliis sentiens, Orientales lapides esse elegantes, solidos & planos dixit: Occidentales è contrà ruuidos & inæquales. Dic tu, impostores vtriusque

que generis lapides arte conficere, & quos voluerint conditiones vnicuique tradere. Nos vero lapides elegatissimos, solidos ac ferme splendentes ab hominis vesica, cum fellea, tum vrinaria extractos vidisse, bona fide testari possumus. Proximis annis mulieris Illustris cadauer aperiri iussimus, in cuius vesica fellea, lapides plus minus quindecim inuenimus, formæ triangularis perfectæ omnes, valde lucidos & planè solidos, coloris flaui nigrescentis, cum maculis nigrioribus hinc inde sparsis: quos certè artificem ingeniosum ex industria tales fecisse dixisses. Rarissima res hæc est, fateor, sed non impossibilis. Quapropter formas huiusmodi ad eò pulchras lapidis Bezaar, imposturæ suspicionem facere concedimus, non autem certum testimonium esse.

Cauitas.) Quod Clusius scribit adulteratos lapides, puluerem in meditullio non continere, sed granulum, aut semè aliquod, supra quod Indi illum confecerunt: id mea opinione certum non est ex omni parte signum: tale enim quidpiam sine impostura in eis collectum esse posse, antea ostendimus.

Commistio cum calce.) Quod Christophorus Acoſta addidit, madefactum lapidem, calce, vel alio tentorio affrictum, si colore viridi ac florido tinxerit, genuini argumentum esse; si nullo, vel liuido, falsi: hoc etiam infidam habet certitudinem. Peruani enim viridem non habent colorem, sed neque etiam omnes Orientales:

quare

quare eorum tantum, qui virescunt, fieri hunc in modum poterit exploratio. Quanquã etiam arte confectos, virescentes lapides, frictione media, facillè satis, posse rem frictam tingere, eo persuaderi quisque poterit argumento, quod artificiosi colores facillimè tingant res contactas. Experiatur hoc qui voluerit, remque sic se habere inueniet. Color in rerum substantiam à natura introductus est, eum in modum cum illa mixtus, vt nullo possit auelli ingenio, nullaque vi extirpari, cum sint res ferè omnes coloratæ, solidæ satis. Ab artificiosis color econtrà facillimè diuellitur, quia mixtio non sit naturalis, in qua ad minimas vsque, Aristotele magistro, vniuntur partes, sed partium potius quædam appositu. Quibus quidem iisdem argumentis & explorationi fides adimitur, quam Baccius fieri docuit, frictò lapide in planta manus cum saliuâ madefacta.

A flatu.) Modus quo cognosci possit lapis adulteratus, hic propositus fuit; manibus lapidem esse comprimendum, deinde spiritu inflandum: nam si aër aliquis permeat, adulterati lapidis indicium esse volût: sin minus, genuinum illum esse dicendum. Sanè verò experimentum huiusmodi facere, impossibile prorsus fuerit, nisi prius ab vtraque parte apertus fuerit lapis: eius exterior tunica solida valdè cum sit, & meatibus huiusmodi per quas aër inflatus permeare possit, omnino carens: quod Garziam, qui primus ingenium hoc in medium attulit,

non animaduertisse, satis miramur. Quin etiam huius obseruationis medio, rei certitudinem aliquam habere nos minimè posse, non vno persuademur argumèto. In iis primum lapidibus, qui sua natura dictis laminis, siue tunicis carèt, suntque omni ex parte vnitim & solidè compacti (tales verò aliquos reperiri, nullus scriptorum exterorum negauit) vana est, & ex toto inutilis exploratio huiusmodi. In iis deinde, qui distinctas habent tunicas, siue laminulas, res est admodum incerta: quòd possint impostores laminulas illas arte sic effingere, vnamque alteri tali glutinis genere, apponere, quod glutinis crassities, aëri inflato, transitum ex toto impediat. Poterit hoc qui voluerit experiri. Neque item res hæc manifesta adeò est, vt de ipso experimento non dubitemus valde: vel scilicet inflatum aërem per tunicas transeuntem, non benè percipientes: vel si eum percepimus, quod potius per spacium inter manus & lapidem existentem, pertransierit, dubitantes: Artissimè comprimatur lapis in manu, & tamen tale ex necessitate remanebit vacuum, per quod subtilissimus sua natura inflatus spiritus possit pertransire.

A dissolutione in aqua.) Inter conditiones veri genuinique lapidis Bezaar, Serapio & Monardes, eam connumerarunt, (quam tamè hucusque experti non sumus) quod si in aqua diu detineatur, liquefcere & in læuorem abire. Hoc si est, non dubito, quin lapidis veri Bezaar, certum

tum omnino sit signum. Nulli namque alii lapidi quod sciamus, aut legerimus, id euenit, Lemnia terra & Bolo Armena excepta. Quare si ex his lapidem aliquem, qui Bezaar similis sit, contingat: decipiemur quidem hac in exploratione, quia liquefcet in aqua positus: sed minus malum erit adulterium huiusmodi, qui ex ea terræ specie sit confectus lapis, quæ & ipsa febribus aduersatur malignis, fuitque hunc in usum à grauissimis scriptoribus Medicis commendata. Quæque fuerit alia terræ lapidisve species in conficiendo lapide sumpta, ea in aqua posita liquari haud poterit, totaque quia grauis aquæ fundum petet celerrimè. Non tamen absolute adeò hoc accipi velim, quin lapidum & terræ cuiusuis specie dimissa, materiã aliquam in aqua liquefcentem eligere impostores possint, & lapides conficere. Animaduertere tamen conuenit, sine terræ aut lapidum materia aliqua, substantiam quandam lapidi similem, non ita efformari posse, quin citò & facillimè adulterium deprehendatur, vbi diligens adhibeatur animaduersio.

Ab acu candente lapidi immissa.) Qui adulterium hoc manifestè cognosci existimarunt, acu aut ferro aliquo candente in lapidem immisso, si malus exierit odor, quod non contingit in genuino lapide: ii, id omne & totum, quod fieri potest, mea opinione, non animaduertunt. Sanè verò, malus qui exeat odor, imposturam sine dubio detegere non nego: nullus è contra

odor, aut saltem non malus, certitudinem facere non existimo: componi cum possint lapides ex rebus minimè odoratis, siue odorem malum nullum emittentibus. Porrò etiam verissimum cum sit, odore quouis carere genuinos & veros lapides Bezaar: ex necessitate fateri conuenit, odorè quendam suauissimū emittentes lapides artificiosos esse & falsos: quod adnotasse tanti refert, quanti impostores ad fallendos idiotas, & præcipuè deliciaiores mulieres, in hoc maximam reponere solent industriam, eiusmodique odores suauissimos magno artificio lapidibus inserunt, tali ingenio quemque sine dubio falli posse existimantes.

A lapidis fragmentis.) At maximam adulterii certitudinem esse cum Baccio fateri conuenit, si lapidis confracti fragmenta, terræ figurinæ, aut gypso fuerint similia & admodum dura: cum tales in genuinis lapidibus non possint esse conditiones. Vereor ipse tamen, astutissimos impostores, ea, in his lapidibus conficiendis, uti diligentia, ut lapidum substantiam, naturalibus conditionibus, quam simillimā componant, imposturam omni ingenio abscondere studentes, conscii cum sint & certi, secus lapide fracto adulterium detectum iri, si dissimilem à naturali habuerint lapides substantiam.

A magnitudine.) Maius ego testimonium huius lapidis imposturæ esse semper existimaui, excedentem eius quandam magnitudinem. Rarissima namque res est, ut ad talem tantamque

que magnitudinem excrescat lapis hic. Id tamen in sensum accipio, vt extraordinaria admodum sit magnitudo huiusmodi: nam ad mali Arancii magnitudinem, aliquem lapidem Bezoar, aliquando peruenisse docuerunt, vt audiuimus, scriptores fide digni: ea etiam adhibita animaduersione, quod Peruani soli hanc magnitudinem suscipere apti sint: Orientales minime, Neque enim nos huius magnitudinis Orientalem lapidem Bezoar, circumferri hucusque vidimus: aut quòd alii obseruauerint talem, legimus. Cæterum animaduertere conuenit, nisi quidpiam aliud suspicionem magis augeat, aut certius rem determinet, certitudinem in hoc signo reponere, periculosum esse: nihil horum in ipsa natura, impossibile prorsus cum sit.

Ab experimento in cane.) Easdem porrò dubitationes & difficultates habet proposita secundo loco Clusii exploratio. Nam experientiae nomine indigna est talis exploratio, fidemque idè meretur nullam; cuiusque solius lapidis non omnium sit experimentum. Adde in bruto non in homine fieri explorationem: multaque cani accidere posse, quæ homini non euenient. Adde item genuinum, & verum esse posse lapidem exploratum, tametsi nullum canis senserit auxilium. Agens enim quoduis etiam naturale, in agendo aliquando deficit, suamque propriam non edit operationem: præsertim si pallum in quod agit, nõ fuerit rectè dispositum.

Esse eapropter poterit, vt canis in quo recitatum fit experimentum, ad recipiendum à medicamento auxilium, fit minimè aptum, & quidem non vno nomine tantùm. Nihil denique moror, quin dicam, mirabilem illam aduersus venena facultatem lapidis Bezaar, ab Arabibus Medicis tantopere exaltatam, minimè hoc æuo fuisse obseruatam: quamuis febrium excellenti putredini, inimicam valdè illam esse, cognitum fit manifestè. His igitur febricitantibus utilis esse poterit lapis ille Bezaar, qui oblatũ cani venenum euincere non potuit. Non ideò damnari lapis poterit, & adulterio condemnãdus, quia cani illi auxilio non fuerit: neque etiam econtrà genuinus prædicandus.

Dicat fortasse quispiam, vnam nobis offerri experientiam, cuius medio verus lapis Bezaar cognosci potest, & non modò ab his, qui ei sua natura similes sunt, & sine virtute; sed etiam ab omnibus adulteratis distingui. Experientiæ quidem ipsius vires, id suadere posse videntur, cuius vnus auxilio, occultas medicamentorum proprietates percipi & cognosci videntur. Certi tamen sumus, experientiam hoc in negotio nihil posse, etiãsi traditæ ab antiquioribus Medicis & Philosophis eius leges omnes ex toto obseruentur. Medicamenti genus vnum, si proponatur per experientiam explorandum, herba puta aliqua, semper & vbique erit eadem, à se ipsa nequaquam diuersa, longoque propterea tempore in pluribus & diuersis animantibus in
vsum

vsum venire poterit: suęque eiusdem speciei copia nunquam deerit, perfectęque & verę experientię leges omnes explebuntur, sicque eius facultatis cognitio erit aliquando ex toto confirmata. Eiusmodi omnia & singula nequeunt in lapidis Bezaar exploratione per experientiam obseruari, propter imposturas & adulteria non semper idem, sed à seipso sæpissimè diuersus cum sit: eundemque propterea effectum in omnibus semper & lógo tempore minimè producturus: suaque quantitate modica, ad explendum experientię tempus omne, minimè suffecturus. Clarius rem hanc explico. Lapis vnus Bezaar pro hac experientia facienda proponatur, cuiusuis etiam maioris magnitudinis ille fuerit, ad experientiam perficiendam sufficere certè haud poterit: eoq; lapide iam ex toto consumpto, quod pro paucis etiam sufficet experimentis, vix inchoatam esse dixeris experientiam. Donemus hæc cum vno lapide facta experimenta ex voto successisse optima: alios ob id oblatos lapides omnes & singulos, eiusdem cum illo bonitatis & præstatię esse, dicere haud poteris. De singulo igitur lapide sumendum erit experimentum, nullique ante fides dabitur aliqua. Quin etiam dum lapidem istum hunc in modum explorant Medici, illum, exempli gratia, eis qui pestilenti febre laborant, offerentes, animaduertant conuenit, solóne illo vtantur, vel etiam simul aliis medicamētis: si simul cum aliis eo vsi fuerint, non plus lapidi, in putredinis

extinctione, quàm aliis medicamentis tribuere poterunt. Neque signum habere possunt aliquod, cuius medio, relictis aliis medicamentis solum lapidem Bezaar extollant, eique vni victoriæ palmam tribuant. Ego sanè nullam, quæ id persuadeat, rationem video, qui sciam vnam solam naturam, vt censuit Hippocrates, morborum esse medicatricem. Quare & à pueris ipsis auxilia omnia quandoque recusantibus, & à rusticis multis eisdem ex toto carentibus, morbos eiusmodi grauissimos sæpè sola Natura depellit. Non licet igitur vnus lapidis Bezaar exploratione rectè succedente, alios omnes & singulos, vt bonos, veros & genuinos approbare. Neque econtra vno inefficaci & falso deprehenso, reliqui omnes & singuli sunt, vt tales damnandi. Quapropter lapides Bezaar adulteratos, à veris & genuinis, experientiæ auxilio dictum in modum, cognosci & distingui haud posse, manifestè constare arbitror. Ad id ideo negotium redire videre est, vt omni ingenio cognoscantur & deprehendantur adulterati. Multis audiuius propositos fuisse modos pro hac cognitione: qui quantum ad inueniendam rei veritatem valeant, & quæ fides eis sit danda, est à nobis iam explicatum.

Atque tandem, quoniam in veris dignoscendis lapidibus Bezaar, & imposturis circa eos factis deprehendendis, certo caremus signo, an ne igitur ex toto damnandi sunt lapides isti Bezaar, nullaque illis fides tribuenda? an etiam

sunt

sunt ab arte nobilissima propterea eliminandi? minimè sanè. Hæc cognitionis difficultas, Medicos, vt cautè incedant, admonet, & in lapidibus commendandis, sese diligentiores præstet, vndique prospiciant, nullius quanquam potentis auctoritate moueantur, vrque adulteria & imposturas detegant, totis viribus studeant, & inuigilent. Quid nos hac in re sentiamus, in medium proferemus, iudicent alii, qui iudicio valent & doctrina. Quare Medicorum rationalium imitatione, in morbis certo signo carentibus dignoscendis, ad signorum, quam vocant, syndromen confugiemus, signisque multis & minus dubiis in vnum collectis, probabiliorem quandam quæremus cognitionem, posteaquâ ex arte medica certam habere nequimus.

Lapide itaque aliquo Bezaar ad iudicandum nobis oblato, formam eius, colorem, & magnitudinem inprimis considerabimus diligenter, nullaque ab his adulterii suspicione nobis oblata, lapidem ipsum per medium frangemus protinus, eiusque intimam cavitatem, quam meditullium vocant, inspiciemus, quæ si nihil, quod adulterium innuat, cõtinuerit, & puluisculum, aut paleolam, aliorumve quidpiam eorum, quæ possibilia esse dicta sunt, habuerit, genuitatis & bonitatis, satis probabile erit argumentum: atque adhuc longè probabilius, si tunicas habuerit lapis, sibi quidem ipsis strictè adhærentes, sed ad visum conspicuè distinctas, eiusdem omnino coloris, splendoris, & substantiæ cum externa:

quæ si etiam pollice deterfæ splendeant adhuc & subtilissimum puluerem emittant, sique fragmenta eius, vbi frangatur lapis, nihil extraneum habuerint, nullumq; odorem bonum malumve emiserint: maiori, dubio procul, commendatione dignus erit lapis. In vniuersum signorum omnium syndromes erit colligenda, & signum quodque attentius ponderandum, eaque inter se comparanda omnia & singula, eaque etiam, quæ imposturam significant: lapisque ille commendandus, quem plura commendauerint signa, & probabilia magis, artificiosæ imposturæ suspicio, aut nihil penitus, aut saltem minus damnauerit. Qui si etiam in aqua positus liquefiet, maioris etiam approbationis voces merebitur. Quapropter ex his manifestè constare arbitror, quam facile & sæpè ii decipiantur Medici, qui in istis commendandis lapidibus, faciles adeò sunt, solaque eorum pulchritudine, aut etiam possidentium auctoritate freti, eos in vsum ducunt protinus. Dicent, arbitror, se his lapidibus frequentissimè vtentes, nocumentum quod fecerint aliquod adhuc non animaduertisse. Sed præsidium quod attulerint, idque certè an cognouerint, quæram ipse. Ex æquo enim & præsidia & nocumenta incerta esse, clarum est apud me, cum præsertim alia simul in vsum veniant medicamenta. Hactenus Syluaticus.

Vt concludamus, Orientales, Occidentibus in virtutis excellentia ab omnibus vno ore præferuntur: & Garzias ab horto, & Christophorus

phorus Acoſta iis qui in Perſia colliguntur primum locum tribuunt, tanquam iis quibus nulli bonitate comparari poſſunt: & Mauritani adeo dextri ſunt, vt facile qua in regione nati ſint, diſcernere & diiudicare poſſint. Quod verò Orientales reliquos omnes bonitate excellent, cauſam hanc Baccius aſſert: eò quòd in fronte aſpectum Solis obtineant, qui rebus maiorem vigorem & virtutem inſundit, reſpectu Occidentalium, qui reſolutis per diei calorem partibus ſubtilioribus & alimentalibus, vapores aduſtiores, minusque efficaces accipiunt. Quare addit Gabelchoferus, multa quoque inibi prouenire, quæ in aliis orbis partibus nuſquam comperiantur: cuiuſmodi ſunt, gemmæ, aromata, leones, tygrides, & quæ caloris copiam ampliorem expetunt. Inter Orientales, citrinos aliis Serapio antepoſuit: colorem oliuæ habentes, Iosephus Acoſta magis laudauit. Sic maioribus, minores (modò & cæteræ notæ correfpondeant) omnium optimi & probatiſſimi, & mediocres à drachma vna ad duas cæteris præferuntur, licet contrarium ſuprà ex Garzia monuerimus. Et vt numero dicam, eos probò, quorum experientia facta eſt in homine, & quidem ſine alterius medicamenti admixtione, vbi veneno exhibitò, & puluere oblato, euadit.

DE LAPIDIS HUIVS
TEMPERAMENTO.

CAPVT XXXIII.

DE Lapidis huius temperamento, variae & quidem diuersae sunt auctorum opiniones: aliis, à tota substantia iuuare: aliis, à proprietate occulta: aliis, temperatum; aliis, frigidum & siccum statuentibus: aliis denique, certi nihil de eius temperamento adduci posse, censentibus, quare ipsos audiamus.

Equidem Arabum sententia, lapis Bezaar tota sui substantia operatur: hinc Serapio *a*, nomen Bezaar cadit super lapidem qui conuenit omnibus venenis calidis & frigidis, cum tota sui substantia: & *b* Auicenna, modos quatuor habet, quibus veneni actio impediri possit: quorum primus fit per quandam formam specificam, formae veneni totaliter repugnantem, quod in lapide Bezoar, & Theriaca magna obseruatur, quare omnia venena tam calida quam frigida, seu quomodocunque aliter agentia sua venenositate denudare asserit. Et Petrus de Abano *c* de lapide agens, eius propriam ac specificam virtutem ad lethale venenum dicit, quae subito absq; vlllo Medici ingenio à morte liberet. Hinc Fragosus cœsui de lapidis huius temperamento, certi nihil adduci posse, cum non operetur per facultatem manifestam, sed per virtutem specificam: quare à tota substantia iuuare, etiam
suo-

sudorem copiosum mouendo, astruit Amicus *d.*

At Chainus, referéte Manlio ad Cratonem *e*, voluit quidem proprietate occulta valere, sed & certa proprietate Cor respiciente, cùm in cordibus illarum caprarû reperiatur, ac experientia compertum sit, quasdam brutorum partes, similibus hominum partibus, ratione similitudinis conferre. Idem Manlius *f* subiicit: Quid ergò Chainus de lapide Bezoar? lapidem hunc temperatura non frigidum, & siccum, non maximè calidum, non maximè frigidum, quod multi arbitrantur, sed symmetrum in calore & frigore, cùm neutra harum qualitatum corpus afficiat, ac venenis cùm calidis, tùm frigidis resistat, spiritus cordis maximè reficiat, substantiamque ipsius corroboret proprietate occulta, seu facultate Bezoardica, vt loquebatur.

Eadem & Richardi sententia: licet, scribit, de ortu nobis non admodùm constet, effectus tamen & operationes mirabiles experientia pluries confirmatæ, haudquaquam suspectæ nobis esse debent, quin potius medicina est salubris & benedicta humanæ naturæ amicissima, ex qua incredibili sympathia operationes suas mirabiles edit, non quòd calidus, humidus, frigidus, siccus sit, cùm omnis saporis expers reperiatur.

At Brudus Lusitanus, Sultanicis aromatibus præfectus, Manlio ad Cratonem *l. c.* referente, censuit temperamento frigidum esse gradu primo versus secundum: siccum in medio secundi, &

di, & vltra. Reuera autem de ficcitate visus est dubitare, cum nunc in principio, non in fine secundi gradus eum siccum faceret, perstitit tamen in medio secundi & vltra. Sic Cæsar Claudinus *g* inter Alexipharmaca frigida recensuit. Quæ opinio, Ryffio in sua pharm. non placet, dum à multis frigidus in secundo, & siccus tertio gradu censetur, his enim contradicere eos, qui loca illa longinqua perlustrarunt, qui natura temperatos affirmant: quare nec calefacere, nec ita potenter exiccare, quemadmodum alii lapides, idcirco eo nos tutissimè uti posse.

Boëtius *h* vult, in hoc lapide facultatem manifestam nullam præter eiccandi ac sudorem mouendi, deprehendi: occultas verò quamplurimas. Nam nullum hoc tempore ad Venena, aliosque morbos difficiles prædicari præstantius medicamentum lapide Bezoar, siue extrinsecus, siue intrinsecus adhibeatur.

Sed quæri possit, quomodo Medicinæ Bezar operentur? Verum considerandum primò venit, numquid remedia hæc sint venenata, an salutaria, & utrū indiscriminatim & quocunq; modo medicamenti his uti liceat. Galenus *i*, agès de facultate Alexiteriorum & Alexipharmacorum, censuit medicamenta Alexiteria & Alexipharmaca, naturæ duplicis esse, ita ut ex corpore patiente, seu venenum corrumpens, seu deleterium medicamen tollant, idq; vel alterando, vel euacuando. Quæ alterant, aut vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut tota substan-

substantia alterare. Quæ euacuant, aut per attractionem, aut per dissipationem euacuare: & quæ euacuant per attractionem, aut totius substantiæ similitudine, aut caliditate subtilium partium attrahere & euacuare, & sic quatuor esse differentias, duas alterantes, & duas euacuantes.

Addit insuper, Alexipharmaca, quæ deleteria medicamenta alterant, naturam habere mediam inter corpora patientia, & medicamenta ipsa lædentia, vt videlicet eadem sit proportio corporis ad facultatem Alexiteriam, quæ illius ad deleteriam: & rursus deleterii, ad alexiteriũ, quæ alexiterii ad corpus. Eapropter propemodum omnia quæ deleteriis aduersantur, si largius sumpta fuerint, grauitè animantis corpus oblædere. Quapropter ea moderatione quantitatis exhibere oportet, vt neq; copia nimia corpus offendant, neque exiguitate sua à deleteriis vincantur.

Auerrhoes k autem de hisce medicamentis, quæ ab Arabibus & ab ipso Bezohar dicuntur, verba faciens, voluit primo, medicamenta venena arcentia operari conuersim, hoc est, quia quædam permutant sua qualitate venenum, quando sunt contrariæ: & quædam hæc agere à tota substantia: & quædam hoc facere sua attractione. Dein, istas medicinas Bedazaricas non curare, nisi fumantur, cùm in corpore dispositio venenosa est, facta à veneno, & tunc corpori inserere virtutem contrariam, virtuti veneni, & sic

fic curari venenum quasi per accidens. Tertio, dicit, idcirco quando homo sanus hisce medicamentis utitur, fieri ipsi, sicut venenum, quibusdam exceptis, ut semine citri, & similibus. Quarto addit, propterea Medicos dicere, Medicinas Bedazaricas esse media inter corpora & venena: quam sententiam non probat, quia medium & extrema sunt unius generis: & si sint eiusdem generis, ergo similia esse: quare non poterunt corpora, si sint similia, curari. Propterea rectius dici, Bedazar esse in fine contrarietatis cum veneno: quia medicatio contrarietatis semper debet attribui contrarietati. Postremo causam affert, quare haec remedia sanis obsint, & non prosint nisi quando in corpore est dispositio venenosa. Ratio haec est, quia istae Medicinae duas operationes habent in corpore humano. Vna est, quando recipiuntur, non existente in corpore dispositione venenosa, tunc enim operantur ut venena. Altera, quando in corpore est dispositio venenosa, & sunt sicut venenum ex vna parte, & medicina ex alia, siue dicas tunc ut contraria venenis operari. Et quia potuisset aliquis obiicere, absurdum videri, idem medicamentum contrarias edere operationes: concludendo respondet, non esse extraneum siue inconueniens, ut dicatur, quod diuersificantur actiones unius agentis, diuersificatis dispositionibus subiecti locorum: hoc est, dicere ratione variae dispositionis corporis, idem medicamentum contrarias edere operationes.

Ex hac Galeni & Auerrhois sententia, duo eliciuntur, vt rectè quoque Mercurialis *l*: primum, Alexipharmaca neque prorsus salutaria, neque prorsus lethalia, sed media esse, & qua sunt lethalia, venenis, qua verò salutaria, corporibus assimilari. Alterum, Bezaartica, venenatos iuuare, non venenatis nocere. Hinc Antonius Portus *m*, inter naturæ sagacissimæ arcana hoc vnum maxime putat, quòd Alexipharmaca, & Bezahardica medicamenta, vt Auerrhoës affirmat, id operari possint, vt in his qui venenum hauserunt, venenum interimant, non venenatis autem, sint instar veneni. Quare Gabelchouerus *n* scribit, lapidem Bezoarticum non curare, nisi adsit dispositio venenosa in corpore à veneno, vel illi non absimili producta: quia hi lapides corpori conferunt virtutem quandam, quæ est contraria virtuti veneni. Sunt enim medium quoddam inter corpus & venenum, ita vt sint ex vna parte sicut venenum, & sicut medicina ex alia, non quòd sint medicinæ ex parte, qua sunt venena: non enim absurdum est actiones siue operationes diuersas ab vno agente prodire, pro subiecti & locorum dispositione varia. Vnde sani homines ab eorum vsu abstinere debent.

Quod & Cæsalpinus *o* haud dubiè voluit, dū lapidem hunc vim aliquam deleteriam continere, vt soleant Alexipharmaca, asserit: quod hoc signo comprobatur, quod experientia constat, à lapide vero assumpto dentes nigrescere,

vt supra monuimus. Haftenus de lapidis huius temperamento, & quomodo medicine Bezaardicæ operentur.

a de temper. simpl. cap. 386. *b* in 6. quarti cap. de cura eius qui venenum in potu sumpsit. *c* lib. de venenis cap. 86. *d* de peste cap. 46. *e* epist. 191. *f* epist. 191. & ex eo à Bra. *g* de ingressu ad infirmos lib. 2. sect. 2. cap. 22. *h* lib. 2. de lapid. cap. 193. *i* 8. simpl. 18. *k* 5. collect. 23. *l* de compos. medic. 23. *m* lib. 3. de peste cap. 12. *n* in annotat. super cap. 38. Baccii. *o* lib. 2. de metall. 46.

DE LAPIDIS BEZARIS VERI, DOSI, SIVE QUAN- titate.

CAPVT XXXIV.

ALexipharacorū quantitatem definire, difficile admodum est: nam si rationem spectemus, planè nullam habemus: si veterum auctoritatem, ex iis nulla certa ratio inueniri potest. Non ergo mirum si de huius lapidis dosi ambigatur: aliis magnam probantibus, eò quòd nullam facultatem noxiam habere credant. Quare nonnulli, referente Cæsalpino, non timentes noxam ex medicamento, cui nulla sit qualitas insignis, ad grana triginta propinare audēt; quam quantitatem Garzias *a* reprehendit: nam (addit) tametsi nullas noxias facultates hic lapis in se contineat, tutior tamen est eius exigua quantitas: atque etiam parua quantitate exhibere solent in Ormuz, nec sine periculo liberalius sumi dicunt: Hæc Garzias:

At, ut

At, vt *Vlmus b*, in *Ormutz* clarissimo finus *Persici* emporio, ad grana decem perueniunt, si exceſſerint, ſubſequi noxam arbitrantur.

Improbat & *Cæſalpinus*, minimeque tutum aſſerit, cum omnia metallicã, & quæcunq; venenis aduerſantur, aliqua ex parte naturæ humanæ inimica ſint: videtur teſtimonio *Galenii* ſuperiore capite adducto, qui talia in moderata quantitate probat, ne vel copia offendant, vel exiguitate ſua à deleteriis vincantur. Deleteriam autem vim in eſſe, oſtendit, quia dentes nigros reddat. Probat ergo ſi ad imitationem eorum, qui circa *Ormuz* degunt, non niſi exigua quantitate exhibeatur: pondere enim trium granorum exhibent, & quotidie per plures meſes in morbis diuturnis. At urgente qualitate venenofa, ſatiùs ducit, ſi ampliore pondere ſumatur, idque rarius, vt vnica vice aut altera venenum vincatur, tardare enim, & mollius agere periculofum eſſe.

Manlius in *Epiftola* ad *Cratonem* quærit, cur medicamentum hoc corroborans ac alexipharmacum, & omnibus ſuis facultatibus, vt putatur, innocuum; tam parua quantitate, & quaſi trepidanter ſumatur: *Wittichius* reſpondet, etiamſi nil nocere poſſit, tutiùs tamen in minori doſi ſumi: quia, inquit, *Ryff*. in *pharm. reform.* ſic natura commodiùs iuuatur, & morbo reſiſtitur.

Nunc doſes variantes ſubiiciamus.

Doſis minima eſt à grano vno, ſumma verò

drachma vna, vt nunc ostendemus: etenim Villanouanus *d* Arabū Bezaar semilenticulę quantitate (alii quantitate vnius grani milii, legunt) in puluere sumptum, potentissimè à veneno liberare asserit: & Cardantus *e* Amatum reprehendens, quod duo posuerit, asserit se vidisse vnum tantum granum omnis veneni vim fregisse. Garzias vnum vel alterum quotidie in morbillis exhibet. Æthiopes, à grano incipiunt, & singulis annis granum vnū addunt, bis quotannis assumentes, Hüebolino referēte. At Iordanus *f* ab vno alteroque grano ad decem & duodecim accedit.

A duobus granis ad decem, habita ratione ægri & morbi exhiberi solet, etsi dicant Æthiopes in Ormuz (ad maris vel sinus Persici fauces) & Corazone pondus triginta granorum fumere, Christoph. Acoſta, ex Garzia.

Ad grana tria cum Monardi (qui nonnullis per dies aliquot, nonnullis per suos continuos menses quotidie exhibuit) Amatus & Cæsalius accedunt: at Vlmo, consueta quantitas triū granorum pondus haud superat: grana tria parturientibus & aliis, Gabelchofer: tria vel quatuor grana, cū aqua rosarum, Solinander *g* probat: tria, sex, aut duodecim grana, secundum arbitrium dantis, Fragosus.

A granis quatuor ad duodecim, Brudus Luitanus: à granis quatuor vsq; ad sex, Carolus *h* Gallus.

Grana quinque contra Napellum, probat Richardus

chardus *i*: tantundem in aqua Boraginis, ad sudorem in febris continua, commendat Cornarus *k*: à granis quinque ad duodecim, potest tamen plus minusve pro re nata sumi, secundum Lonicerum.

Sex grana cum sudorificis in lue Vngarica propinat *l*, Rulandus & Claudius *m* grana sex, ex aqua florum citri, vel arantiorum, vel aqua rosarum cum acido citri aut lemonis exhibet: imò ad grana decem: & ubi nullus feruor adest, ex vino odorato dari posse, scribit. Verùm Diomedes Amicus *n* scribit dosin secundum opinionem omnium esse à granis sex vsq; ad duodecim, se verò sæpiùs in peste ad viginti quatuor dedisse.

Decem grana, Indi opulètiore sanitatis causa diebus quinque continuis in stillatio rosarum liquore maceratis, sed post purgationem, & quidem bis in anno, Martio & Septembri assumunt, Garzia *o* monente; addit Paræus, esse qui triginta sumant, cautiores tamen duodecim non excedere: & Portus *p* tantundem cum saccharo rosato aduersùs venena probat: quam dosin maiorem esse Richardus asserit.

Duodecim grana ad sudorem propinat Arnoldus, & ex eo Scillerus *q*: tantundem in lue Vngarica, Rulandus; & Heurnius *r* in febris pestilentiali, sed aliis admixtis. Et quamuis Richardus maiorem dosin decem granorum frumenti esse velit, credit tamen etiam scrupulum vnum atque alterum, à sanis absque periculo,

aut nocumento aliquo sumi posse, quare & Imperatorem Turcicum sæpius in anno, etiam san-
nitatis tempore assumere.

Drachmæ vnus pōdere Regulos sumere, A-
braham⁹ Lusitanus affirmat, Brudo referente: &
Mercurialis / drachm. vnā summā dosin statuit.

Audiamus tandem & Syluaticum; quantita-
tem eius singula quaque vice ægrotantibus of-
ferendam, non ita facile fuerit determinare, ob
opinionum obseruatam varietatem. Nos san-
ne iis non assentimur, qui medicamenti huius
quantitatem, vnā cum Theriacæ quātitate præ-
scribendam volunt: dispar omnino & maximè
diuersa cum sit huius vtriusque medicamenti
natura. Vim propriè Alexipharmacam habet
Theriaca ipsa, cuius quantitatem cōuenientem
qui excesserit, maximè ob id nocere Galenus
censuit, quia naturam habet mediam inter cor-
pora perpetentia & medicamenta ipsa læden-
tia: vt videlicet eadem sit proportio corporis ad
facultatem alexiteriam, quæ illius ad deleteriā:
& rursum deleterii ad alexiterium, quæ alexite-
rii ad corpus. Hanc facultatem præcisè lapis
Bezaar non habet, tametsi venenis aduersetur,
& propterea eius vsus tutior est, nec in illius
quantitatis oblatae excedentia tale periculum
contingit. Habet tamen & ipse suæ conuenien-
tis quantitatis terminos quosdam, quos si mul-
tum excesseris, ægrotantibus detrimentum ad-
ferre non vno nomine possis: e contra, si multū
infra steteris, minimè iuuabis. Eorum igitur
Medi-

Medicorum opinionem non adprobo, qui usque ad pondus granorum triginta, singula vice exhibendum esse voluerunt: idque non ea ratione damno, quod in hac quantitate, ægrotantium sumptus nimium excedat: sed quoniam puluere hoc multis diebus (non enim in febribus dictis, vnica aut iterata eius oblatio sufficere potest) in tanta quantitate oblato, ventriculus omnis grauabitur, illamque quantitatem sustinere non poterit, nec rectè distribuere: erit autem longè grauius erratum huiusmodi in venenorum curatione, quæ huiusmodi medicamentorum etiam eodem die repetitam oblationem ex necessitate postulat. Minus etiam cum iis sentio, qui huius lapidis trium granorum pondus excedere ausi non sunt, quorum vnus fuit Monardes: certus cum sim parua hanc quantitatem, eas vires habere non posse, quæ venenis & febrium dictarum excellenti putredini valdè resistat & aduersetur.

Dicat quis fortasse, longum vsum, quantitatis defectum resarcire tandem posse: esto, sed cum venena perniciosissima sint, & febris pestilentis motus lethales celerrimi, tantas non dant inducias: sique lentè cum eis pugnabis, oppugnaberis, non oppugnabis. Hac eadem ratione non sunt ii audiendi, qui granum vnum, ad summum duo non excedunt. Serapionis auctoritatem hac in re maximi ipse facio, qui duodecim granorum hordei pondus hoc esse voluit: quantitas meo iudicio, eius mediocritatis, quæ inter

multam & paruam media est, quæ suas vires contra morbos sæuissimos valenter exercere potest, & à ventriculo probè ferri & distribui.

Nolim tamen exactè aded hanc quantitatis metam siue legem accipi, vt non possit illa, aut minoris ætatis, aut imbecilli ventriculi causa, alteriùsve cuiuspiam vrgentiæ, quadantenus diminui: infra tamen granorum septem pondus, subsistere neminem debere existimo. Itaque Christo: Acostræ sententiam in eo non recipio, quòd duo tantum grana interim exhibenda esse censuit: eam tamen eius partem laudo, quæ ad decem vsque grana quantitatem hanc augeri posse, voluit. Qui igitur septem, qui decem, & qui duodecim grana offerenda determinarunt, mea opinione rectè determinarunt: hancque communem huius temporis Medicorum nostrorum sententiam esse video. Illud etiam scriptores omnes affirmasse legimus, atque à Medicis omnibus obseruari scimus, Peruani scilicet lapidis tanquã imbecillioris, paulò plùs exhibendum esse: minùs de Orientali, qui valentior est: hæc tamen Syluaticus. Et hæc de pondere & dosi, quæ lapis hic ab auctoribus exhibetur: ego verò ad grana quinque, etiam sex, ad summum nouem hæc tamen exhibui.

a lib. 1. cap. 45. idem Iordanus de peste tract. 3. cap. 9. *b* de occultis in re medicalib. 4. cap. 5. *c* 191. *d* de dosib. theriacalib. & ex eo Penotus. *e* 3. de venen. 2. *f* de peste tract. 3. cap. 9. *g* in consultat. sect. 2. cons. 60. *h* de feb. pest. tr. 1. cap. 30. *i* in epistol. & ex eo Cornarus & à Bra. *k* lib. obser. cap. 32. *l* de lue Vngar. hist. 30. *m* de ingressu

ingressu ad infirmos lib. 2. sect. 2. cap. 22. *n* lib. de peste cap. 46. *o* item Fragosus, Paræus, VVittichius. *p* 3. de peste 12. *q* de peste Britan. sect. 2. cap. 7. *r* & ex eo à Bra. *f* de peste cap. 43.

DE PARTE QVAE EXHIBERI DEBET, TEMPORE, persona, & vtendi modo.

CAPVT XXXV.

DIctum fuit superius, lapidis cavitati puluisculum inclusum reperiri, quem maioris, quàm lapis efficaciam esse Monardis *a*: at Fragosus *b*, eiusdem cum lapide facultatis asserit: Verùm cum eiusdem cum lapide sit substantiam, vt rectè Monardis *a*, idcirco & lapis, & in eius cavitare inclusus puluis exhiberi possunt.

Quo verò tempore sumi debeat, non omnes idem statuunt, sunt qui quouis anni tempore sine omni periculo exhiberi posse censent, vt Lonicerus *c*: quare Christoph. Acofta *d*, singulis quindecim diebus semel ad imitationem Persarum, qui vt saniores sint & vegetiores persistat, singulis mensibus bis assumunt. Ormuz incolæ, vt iam supra monuimus, Martio & Septembri mense, sed præmissa purgatione, quinque diebus continuis vtuntur: Æthiopes verò, tantum bis in anno.

Quare, si quærat, quo tempore ille ægro-
tantibus offerendus sit: Respondetur cum Syl-

uatico e, distinguendum prius esse, Veneniñe an Febris putridæ occasione, eo vti necessitas requirat. In Venenis namque vsque ad omnimodam eorum euictionem, ab initio morbi vsque ad finem inclusiuè eo vti Medicus cur non debeat, rationem nullam video.

At in Februm putridarum curatione, Medici tempora duo, vniuersale vnum, particulare alterum, considerare solent. Vniuersale tempus quadruplex est: principium, augmentum, status, & declinatio: in quibus omnibus temporibus, declinatione excepta, tali medicamento, Medicum vti debere, eo argumento persuaderi, vel facile quisque poterit, quia ad excellentem putredinem februm pestilentum euincendam, illud in vsum veniat: quæ quidem putredo iis temporibus maximè viget, & naturæ potentissimè aduersatur, propterea auxilio valdè potenti eget. In declinatione verò, cum putredo à natura iam euicta sit, præsertim si crisis in statu præcessit, tanto auxilio illa non eget, sed fere sola virium instauratione.

An verò in morbi initio & augmento vniuersali, tuto lapis hic offerri possit, viri gravissimi, magna ratione dubitarunt: quia scilicet Serapione *f* monente, sudorem mouere soleat is, qui Orientalis sit: Occidentalem verò, ventrem mouere, aliqui voluerunt: quorum neutrum in vniuersali morbi initio, in quo crudi sunt humores, sicuti & in augmento conuenire, satis manifestum esse puto.

Addit Syluaticus, neque etiam in statu, antequam omnino concocti sint humores, huiusmodi medicamentum conuenire. Siue enim sudorem mouerit, siue aluum excitauerit, his temporibus natura à coctione distrahetur, & ægrotanti damnum euidentissimum & penè irremediabile accedet. Verùm difficultatem hanc dirimi posse, hoc modo iidem existimarunt, si dixerimus, Serapionem affirmasse, à veneno assumpto lapidem Bezaar sudorem mouere, eiusque mediò venenum expellere: neque de febribus locutum fuisse, quibus quidem non ad expellendum quàm celerrimè venenum, sed ad putredinem excellentem euincendam, huius medicamenti vsus conuenit. At Serapionis scripta attentius legentibus, illud manifestè innotescet, illum non præcipuè de lapide Bezaar enuntiasse, quòd venenum per sudorem expellat, sed de lapide ab Arabibus Chobori dicto, qui lapidi Bezaar similis est: eumque lapidem non omnibus venenis aduersari dixit, sed tantum venenis animalium & plantarum, moribus & puncturis venenosorum. Quapropter quod huic lapidi inest, illud idem lapidi Bezaar inesse, nulla ratione affirmari potest. Vtcunque sit, inquit Syluaticus, lapides Bezaar siue Orientales siue Occidentales, quibus hoc tempore vti solent Medici, sua natura sudorem mouere & aluum soluere, qui cognouerint, nescio: nos sanè, & nobiscum multos alios, tale quid non cognouisse affirmamus.

Quod

Quod si aliquando euenisse contingat, aut posthac continget, horum effectuum aliquem lapide Bezaar oblato euenire: id certè non lapidis causâ euenisse, sed naturæ prauos humores ante tempus euacuare conantis, Cigalinus censuit. Ast huic solutioni, Nicolai Monardis *g* & Christophori Acostræ *h* auctoritatem, si quis opponat, qui talem sudorificam facultatem lapidi Bezaar tribuerunt, præterquam quòd illi hac in re Serapionem sunt secuti, illis opponuntur alię auctoritates: siquidem nec Garzias ab Horto *i*, nec Iosephus Acostræ *k*, neque etiam Petrus de Osma *l*, qui in ipsa India, animalia lapidè hunc in ventre habètia, propriis manibus quam plurima occidit, lapidem extraxit, eius facultates omnes obseruauit & ab Indis obseruatas diligentissimè didicit, talis facultatis lapidis Bezaar, minimè meminerunt. Hęc de vniuersali tempore dicta sunt: nunc de particulari.

Particulare tempus rursus considerari potest, vel quatenus contra venena, vel quatenus in Febribus exhibetur. In venenorum enim curatione, quocunque diei ac noctis tempore, à cibo & ante cibum exhiberi potest ac debet, etiam eodem die sæpius, quo venenum superetur, Alexipharmaca exhibenda sunt. In febribus verò, quietiore tempore & ventriculo ieiuno, horis ante cibum plus minus quatuor. Chaini sententia fuit, quam Manlius in epistola ad Cratonem *m* scripta refert: in morbis tempore oportuno propinandum, & non nisi post vniuersales euacua-

euacuationes & exobstructiones, alioqui humores peccantes agitari, & vehiculum ipsorum ad locum affectum fieri.

Quanto verò tempore lapide hoc vti expediat, Syluaticus vnius necessitatis vrgentis durante præsentia, breuiter determinari rectè posse existimat; siue venena, siue excellentem febrium putredinem euincere necessitas ferat. His enim potentissimis vitæ inimicis, aduersantes Medicos, vsque ad absolutam victoriam, aduersari par est: ne fortè inimicorum reliquiis aliquibus in suo vigore relictis, morbus iterum reuiuiscat, & sic ægrotantis conditio deterior euadat. Quare idem reprehendit, eorum Medicorum errorem, qui in Febris pestilentibus, simplici, duplici, ad summum triplici huius lapidis exhibitione contenti sunt.

Si de personis agatur, hæc Richardi *n* sententia est: mihi (scribit,) vt verè, quod sentio, semel dicam, videtur Bezaar, medicamentum esse regium, facile, placidum, omni periculo carens, & vt Aetii verbis vtar, pueris, mulieribus, senibus, tutissimè datur hæc medicina, vel sub ipso canis feruore, quo præcipuè tempore, reliqua medicamèta omnia suspecta sunt, quandoquidem corpus nullo alio pacto alterat, debilitatve, sed maximè roborat.

Nunc vtendi modum subiiciamus. Vtendi modus varius est: vel enim in cibo, aut potu assumitur: vel confringitur, vel in ore detinetur, & quidem vel lingua circumactus, vel aliter ore
volu-

volutatus: vel maceratur in aqua, vel in pulvere exhibetur: vel quod mirandum magis est, ex ceruice suspenditur, vel ita alligatur, vt cutim tangere possit: vel, vt Sarracenus *p*, vt nudam sinistri lateris carnem contingat: cum nullis ex præstantissimorum genere, quantumuis eximiiis aduersus venena præfidiis cedere videatur: puluis etiam, addit Fragosus *q*, moribus & anthracibus aspergitur.

Modus exhibendi communissimus est, momente etiam Syluatico, vt in puluerem tenuissimum redactus, exhibeatur, quo facilius fit illius ad corporis venas internas, aliosque patentiores meatus, distributio, eiusdemque à calore naturali ad actum celerior reductio.

Ne verò ob suam terrestreitatē faucibus & œsophago nimis adhæreat, & de sua conuenienti dosi, quidpiam in his partibus, deperdatur, Medici solent liquore aliquem, qui lapidis puluerem promptius in ventriculum deducat, adiungere, & quidem liquorem talem, qui & ipsi morbo, cuius gratia exhibetur, aliquomodo aduersetur. Hinc alii cum *r* vino, alii cum aqua, aliove liquore propinant: in vino *f* cum febris abest, aut in aqua stillatitia, pro morbi conditione. Diomedes *t* sæpius cum vino Rhenensi diluto, cum aqua rosarum, vel Scorzonere, vel florum Arantiorum, aut Citri, vel acetosæ, vel Borraginis, vel simili, ægris obtulit: at si acutior febris, absque vino cum folis prædictis aquis; vel etiam cum aceti albi momento: vel cum aqua
deco-

decocta cum citro in frusta dissecto, in quo cornu Vnicornu infusum detinet, eoque vtitur. Aquam propterea in febribus pestilentibus, ex oxalide, melissa, scorzonera, boragine, citri floribus, & id genus aliis per alembicum vitreum destillatam, ad tres vel quatuor vncias, ad summum quinque adiiciunt: & quidem recta cum ratione secundum Syluaticum, qui puluisculos huiusmodi vnà cum Syrupo lubentius propinat, quia tunc ieiunus cum sit ventriculus, simul cum eo ad internas venas traducuntur. Quandoque etiam, aut palati delicatioris causa, aut etiam propter aliquam à capite fluxionem, dictum puluerem in Bolum cum aliquo ex recitatis liquoribus, reduci iubet: quem exhibendi modum ab Hippocrate // didicerunt, qui medicamenta maioris momenti offerens, statim à medicamento deuorato, ptisanæ quidpiam exhibere consuevit: quemadmodum & Galenus in theriaca exhibenda admonuit: ad œsophagû scil. abstergendum, & medicamenti reliquias illius parietibus adhærentes, statim in ventriculum deturbandas. Quod si fortè quis nec potioni, nec bolo aptus fuerit, nebulam, in aliqua ex supra dictis aquis madefactam, puluisculo repletam, deglutiendam dat Syluaticus. Sic Portus x saccharo rosaceo cõmiscet: sunt qui conferuis corroborantibus: alii sudorificis admiscent. Monardes, cum Vnicornu puluerisato: Raby Moyse, cum semine citri dat: Diomedes Amicus y, cum Smaragdo ac margaritis miscet,

ac propinat: quibusdam & in locis, ex lapide in puluerem comminuto, & aqua rosarum asperso, tabellæ conficiuntur, quæ in vsum asseruntur: sed consultius est, si lapis tunc, quando eius vsum esse debet, comminuat (ita tamen, vt, monente Fragofo, instrumento aureo, aut argenteo radatur, ne terendo virtus ipsius exhalaret) nam eiusmodi tabellæ cum margaritis comminutis, cornu cerui & ossibus elephanti, &c. valdè adulterantur.

Cum medicamentis vomitum promouentibus, Amatus exhibet: & in hausto veneno, vomitoriis permiscere Mercurialis a iubet: in diurnis & importunis morbis, quatuor vel quinque grana purganti pharmaco miscent. Verùm placet Syluatici sententia, qui censet vnà cum lapide Bezaar, aliud medicamenti genus miscendum non esse, quod & Arabes ipsi damnarunt: facile enim euenire potest, vt ea medicamenta, quæ eandem in genere facultatem habent aduersus venena, ea inter se antipathiam aliquam habeant, secretiorémve inimicitiam adhuc non cognitam, quæ vtriusque medicamenti simul mixti actionem è vestigio impediat. Quin etiam Indi ipsi, qui primi medicamentum hoc cognouerunt & inuenerunt, illudque primi pariter in vsum medicum traduxerunt, eo simplicissimo & impetmixto vti consueuerunt, quemadmodum ex sæpius citatis Indicis scriptoribus colligere est.

^a lib. proprio. pollentiorum virium eiusdem materiæ, lorda-

Iordanus de pestetr. 3. cap. 9. *b* & Paræus. *c* in herbar.
 German. *d* cap. 21. *e* lib. de Bezoar. *f* de temper.
 simpl. cap. 386. *g* lib. proprio. *h* cap. 21. *i* de arom.
 mat. Indicis. *k* lib. 4. hist. natur. Ind. cap. 42. *l* in epistol.
 ad Monardem. *m* epist. 191. *n* in epist. *o* Fragosus
 & Sarracenus. *p* de peste. *q* de aromat. Ind. *r* Ior-
 danus de peste. *s* Ryff. reform. *t* de peste cap. 46. *u* de
 tat. victus in acut. *x* lib. 3. de peste cap. 12. *y* de peste
 ca. 46. *z* Ryff. in pharmac. *a* de venenis cap. 12.

QVOMODO SANITATEM
 CONSERVET, ET SVDOREM
 promoueat, & num vti-
 liter id fiat.

CAPVT XXXVI.}

Lapidis huius intra corpus vsus est, vel ad
 sanitatem conseruadam, vel morbos pro-
 fligandos. Quare Ormuz incolæ opulen-
 tiores, vt iuuentam, & membrorum robur sibi
 cōseruent, posteaquam singulis annis bis Mar-
 tio & Septembri mēse se purgarint, subsequen-
 tibus diebus quinque continuis, huius lapidis
 in doses singulas grana decem, in rosarum li-
 quore stillaticio macerata, hauriunt, Garzia
 auctore: interdum nonnulli (eodem *b* monen-
 te) vsque ad triginta grana sumunt: & quidem
 auctore Christ. Acoſta, ad præcautionem à mor-
 bis, cōseruationem sanitatis & iuuentutis: qua-
 re vt idem *c*, & Persæ dicuntur, singulis quindecim
 diebus semel, ad membrorum principum,
 & genitalium corroborationem sumere: sic e-
 nim se saniores & vegetiores persistere, sibi per-

suadent: Quinetiam (vt Boëtius *d* scribit) medicamentis purgantibus vehementioribus aliquot grana lapidis addunt, ne maligna illorum qualitas corpori obfit: hac enim ratione absque dolore & noxa operatur medicamentum: quæ certè cautio vti non nisi prodesse potest, ita Medicis obseruatu digna est: hæc ille. Imò vitæ humanæ robur, & iuuentutem conseruare, & senium impedire potest, si Lonicero credimus, & si in anno aliquoties fumatur, hominem à multis accidentibus præseruat; quam ob causam, eodem teste, Turcicus Imperator, sæpius in anno assumere consueuit. Refert quoque Manlius ad Cratonem *e*, se ex Abrahamo Lusitano auditione accepisse, Persas ac Indos bis in anno exigua quantitate assumpta purgari: & Hübelineus ex relatione Hyrusz testatur, Æthiopes opulentiores & magnates in India, quemadmodum & alios Ethnicos, pro singulari remedio ad sanitatem conseruandam, semel aut bis in anno hoc vti, à grano vno incipiendo & singulis annis quantitatem, vnus grani additione, augendo.

Sudorem mouere, sunt qui asserant, & alii quidem laudabilem, alii lethalem, vel imperfectum. Etenim per sudorem omne venenum deponere, ex Arnaldo Scillerus *f* refert: & Ryff, sudores potenter mouere, & omnia maligna ad cutem pellere scribit: quemadmodum & Brudus Lusitanus *g* dicebat roborare virtutem vitalem, atque adedò adiuuando vim expultricem cordis,

cordis, sudores prolificere : & Amicus *h*, sudorem copiosum mouendo, à tota substantia iuuat, si adulteratus non sit. Verùm contraria est Syluatici *i* & Saxonix sententia: Sic enim ille.

Sudores mouendi facultatem soli Orientali aliqui adscripserunt (qui Occidentalem aluum potius mouere, se obseruasse dixerunt) quam quidem venena ipsa sudore proritato superare, & extrà corpus pellere, fuère qui dixerunt : quod à nobis hucusque an verum sit, haud potuit obseruari, ac multorum annorum adhibita diligenti obseruatione innotescere haud potuit : Audiamus Saxoniam *k*. Reperio apud Scriptores, quòd eo sumpto sudor copiosus excitetur, post quem statim subleuentur : Ego tamen non vidi sudorem prorumpentem : vel si apparebat, erat sudor imperfectus. Idem *l*, sudorem tantùm lethalem, & diaphoreticum, nō salutarem se vidisse scribit, quare seridè dehortatur omnes à lapidis huius vsu, sanctè affirmàs se nihil commodi, etiam ex optimo credito, percipere potuisse. Hinc ex mineralibus *vdipwōnois* quidem, sed maligna qualitate præditis, hunc cōfectum esse, quidam suspicantur. Fateor equidem me aliquoties vsu esse, sed plerumq; euenisse quod Saxoniam scribit, vel non erupisse sudorem, vel imperfectum fuisse. Et Io. Baptista Syluaticus *m* credit hunc lapidem non ex se sudorem mouere, sed quòd eo exhibito sudor moueatur, id euenire vel à natura, vel ab alia causa.

* Ex hoc Fragosus, Paræus, Cæsalpinus de metallicis,

Vittichius, Ryff Boëtius de lapid. *b* Paræus, Cæsalpin.
c ex Acoſta, Ryff. *d* de lapidib. *e* epiſt. 191. *f* de
 peſte Britan. ſect. 2. cap. 7. *g* referente Manlio ad Cra-
 tonem epiſt. 191. *h* de peſte cap. 46. *i* lib. controuerſ.
 93. *k* lib. de febr. cap. 37. *l* lib. de plica cap. 59. *m* in
 controuerſ. 93.

QVIBVS IN MORBIS

VSVRPARI DEBEAT.

CAPVT XXXVII.

ET ſi lapidis huius præcipuus vſus ſit con-
 tra venena & morbos venenatos & con-
 tagioſos, ita vt Monardes, contra omnes
 morbos, quibus materia aut humor ineſt vene-
 noſus prodeſſe aſſerat: Luſitani tamen, referen-
 te Cæſalpino, ab Indis edocti, huius lapidis v-
 ſum, ad multos alios morbos, quàm ad venena
 tranſtulerunt, & poſt vniuerſales purgationes,
 ieiuno ventriculo ſæpiùs propinant. Quare &
 Richardus, morbis ferè omnibus & præſertim
 venenofis auxiliari, ex aliorum ſententia, tradit.
 Et Crato *a*, in magnis morbis eo ſe feliciter v-
 ſum eſſe, ſcribit. Attamen in omni generis
 morbis, ſine omni periculo exhiberi vult Loni-
 cerus: & quidam affirmare audet, huic lapidi
 cōtrarietatem propriam & determinatam con-
 tra quofuis morbos ineſſe, illumque cum omni-
 bus morbis antipathiam habere. Et ſanè nullus
 plures morbos enumeravit, ab huius lapidis v-
 ſu depulſos, ipſo Chriſtophoro Acoſta, qui Me-
 dicos in vniuerſa India eo vti, ſicuti & in Perſia,
 Arabia & China oſtendit. Quare ordine nunc,
 quibus

quibus in morbis vsurpetur, ex auctoribus recensentur.

Deploratos, atque à Medicis derelictos, huius vsu, pristinae sanitati restitutos fuisse, intelligo, ait Garzias *b*: idem addit, hoc defatigatos & debiles ad robur conciliandum, & carnem augendam vti. Imò in chronicis & diuturnis morbis commendatur, vt probat exemplum à Richardo propositum, quod infra adponemus. Nunc ad particulares morbos, à capite facti initio.

Vertigini prodest, auctore Monardi & Cæsalpino.

Epilepticis pueris plurimis profuit, Monardes: vel cum, vel sine lacte datum, Paludanus: quare contra Epilepsiam efficax, Lacunę & Cæsalpino: in Epilepsia ab aliis laudari, ait Brudus. Sed quid Boëtius *bb*? Ad epilepsiam, morbúmque sacrú, siue adultos, siue infantes oppugnet, non parum iuuat. Infantibus lactantibus datur cum lacte: adultioribus & viris, cum aqua lili conuallium, pæoniæ, aut tiliæ. Pueris, pondere granorum duorum, viris triplum aut quadruplum, aut etiã plus, pro morbi & corporis constitutione offertur.

Ad Cordis affectus huius etiam vsus est, quare Solinander *c* asserit, certú esse ipsius vsu vires Cordis mirum in modum refici: hinc in Cordis ægritudinibus, Orientalis insignes facultates obtinet. Quare omnibus affectibus Cordis mirè auxiliari, si à granis quatuor ad decé cum liquo-

re conuenienti propinetur, Boëtius refert: quare ad Syncopen, in ipso paroxyfmo, aut paulo ante ex aqua rofacea, fi febris adfit, fi abfit, ex aqua Cardui benedicti, meliffæ, fcorfoneræ, aut florum garyophyllorū, granorum quatuor pondere propinat.

Animi deliquio (ex quacunque caufa, Lonicerus) diurno (quod per interualla repetit, addit Cæfalpinus) pollinis grana tria in aqua Bugloffæ, medentur, Monardes.

Palpitationi confert: Quare fic Chainus, referente Manlio ad Cratonem *d*: Cordis fpiritus maximè reficit, fubftantiamque ipfius corroboret proprietate occulta, fiue facultate Bezoartica: & aduerfus palpitationem conducit, non tenuium partium ratione, fed certa proprietate cor refpiciente, cum in cordibus caprarum illarum reperiatur, ac experientia compertum fit, quasdam brutorum partes, fimilibus hominum partibus ratione fimilitudinis conferre: Et Brudus Lufitanus, eodem Manlio *d* referente, aiebat, roborare virtutem vitalem & adiuuando Cordis vim expultricem, fudores prolicere: & ab aliis in palpitatione Cordis, & animi deliquio laudari. Idcirco Boëtius, quotidie mane ieiuno ftomacho grana duo cum aqua meliffæ oblata, multum prodeffe afferit. Hinc Heurnius *c* inter Cor roborantia, fi calor fubfit, Bezoare lapide vtitur: vino item ex variis parato, fingulis dofibus parum lapidis Bezoar addere iubet. Electuarium quoque fubiungit, ex margaritis, hyacin-

hyacintho, moscho & aliis, quibus Bezoaris scrupulum admiscet. Idem in sua ad praxin methodo *f* inter ea quæ cor humidum alterant & roborant, lapidem Bezaar, & Hyacinthum refert. Et Guil. Fabricius *g* inter cor corroborantia & Syncopen in Dysenteria auertétia recenset. Gregorius Horstius, aliàs apud Giessanos Professor, nunc verò Reipub. Vlmensis Archiater, amicus noster singularis, inter Cardiaca *h*, & quidem ea quæ tetros vapores expurgâdo, cordis robur firmant, imò inter medicamenta occulta vi alterantia, reposuit. Quare delicatioribus sœminis, quæ vel cordis saltu afficiuntur, & iis præsertim, quæ melâcholicæ sunt, quibusve semen corruptum est, exhibet Roderius à Castro *i*: assumuntur, inquit, singulo mane quinque vel sex grana, in subtilissimum puluerem redacta, & aqua aperiente vel conuenienti dissoluta: vel admiscentur conseruæ Adianti, seu Boraginis, & parùm aquæ eiusdem herbæ, superbibitur: aut tabellæ concinnantur, vtiliter, etiam adhiberi alicui ex Electuariis ex chalybe confectis, aut rotulis cordialibus & aperientibus. Sed hîc quæri possit, an non illa medicamenta, quibus hic lapis miscetur, absque huius lapidis admistione, idem præstare possint: & si possint, cur hic, ad pretiû fortè augendum, additur; vel si hic lapis tantarum virium, cur non solus exhibeatur.

Pleuriticis & Peripneumonicis, multû conferre, à fide dignis Brudus accepit. Et Amatus,

lateris dolorem peruicacé, etiam maligna qualitate admixta, curauit: in quo casu, cum aqua Scabiosæ, aut Cardui Benedicti, Gabelchouerus vtendum censet. Quare Pleuritidem deploratam sanare, Lonicerus asserit: & sanè in Galliis, generosum quendam pleuriticum, à Medicis derelictum, hoc sanitati restitutum fuisse, mihi relatum fuit; verùm, felix is Medicus est, qui in declinatione morbi vocatur.

Ictero mederi, auctor est Auenzoar *k*: testatur enim se hoc vno medicamento, quendam (qui periculosissimum venenum ingurgitarat, quod cum biliosum esset, protinus vniuerso corpori auriginè induxisse) granis tribus cum vnciis quinque aquæ cucurbitæ exhibitis, curasse. Verùm loquitur Auenzoar de eo Bezoare, qui ex cerui lacrymis condensatis generatur. Attamen, cum hic, de quo loquimur, lapis, fellis obstructionem tollat, Monarde monente, idcirco & Icterus curat secundum Lonicerum: & Crato *l*, cuidam Ictericitia laboranti dedit, quem vrinam nigram, atramenti instar, minxisse vidit, & melius habuisse affirmat. Quin & Cholericæ passioni, autore Christ. Acoſta, medetur.

Appetitum prostratum, eodem auctore corrigit: quare ad stomachi vexationes Lusitani, memorante Cæsalpino, propinant. Relatu dignum, quod Ludouicus Guyon *m* ex Theueto refert, pellem huius animalis, ipsi ventriculo, aduersus ipsius dolores, & eiusdem deprauatam concoctionem imponi, eiusmodi enim

morbis, etiam in decrepitis mederi.

Colicam & ventris dolores tollit, Lonicerus.

Dysenteria vtilem, & in epidemica dysenteria Lugduni feliciter se vsum, Philipertus Saracenus Medicus Lugdunensis, amicus noster, ad nos perscripsit. & Guil. Fabricius nasserit, se experientia edoctum, lapidem bezoar in dysenteria praestantissimum esse; cuius historiam infra adponemus. Sed idem & pomo odorifero quo praeservationis causa uti liceat, multis aliis lapidem bezoar addit.

Vermes necat, Christ. Acoſta o, quod p & Mōtanus, & Amatus suis scriptis tradidere: contra hos enim admirabilis efficaciam, cum eos expellat, & à symptomatibus quae parere solent, liberet, Monardes: si nulla febris adsit, ex vino datum, Amato q: si febris adsit, cum aqua stillatitia portulacæ, Fragoſo: vel cum succo limonum, vel citri, vel eorundem syrupo, Ryff; & quidem in infantibus grana tria, Lonicerus praescribit: & Boëtius ad vermes & tineas felici successu cum aqua graminis, aut cardui benedicti, solum lapidem propinari affirmat.

Calculum renum eiicit (atterit Brudus) in vesica comminuit pollen ex vino propinatum, Lacuna: quare renum ac vesicae vrinam, & ex iis viscidam materiam pellit, referente Acoſta.

Ad Vteri molestias, Lusitani propinant, Cæsalpinus: quare mensium obstructions tollit, Monardi: & in vteri strangulatu, prodest sumere grana sex Bezoar orientalis cum aqua Ar-

temiffæ, auctore Roderico à Castro r.

Partum faciliat, & secundas pellit, Chriftophorus Acofta: tria huius grana cum aqua liliorum alborum, betonicæ vel pulegii, parturientibus exhibita, secundas remorantes, certo experimento educunt, vt Gabelchoferus afferit.

In Morbis Melancholicis inueteratis, Indi, Ormutz & Corafone incolæ vtuntur, Garzias f: fic Iordanus r, veterrimis melancholicorû morbis succurrere, afferit: & quidem caput, cerebrum, & cor afficientibus, Ryff. Quare Abrahamus Medicus Lufitanus, qui in India annis aliquot egit, afferuit à Regulis ipsis, ibi lapidis huius drachmam vnam, ad expurgandam infernè bilem atram fumi: quod etiam à Lufitanis frequenter audiuerit: hæc Brudus. Monardes u in mæftitia & melancholia, & melancholicis animi deliquio afflictis, tria grana ex aqua Buglofæ, propinat. Sic & Boëtio, ad melancholicos humores domandos, fiue vniuerfum corpus, fiue eius duntaxat partem nempe caput occupent, miros effectus præbet, & cutis vitia ab iis caufata tanquã præfens remedium fanat. Et Solinander x, aduerfus omnes melancholicos morbos probat, certoque ipfius vfu cordis vires mirum in modum refici: quare nobili cuidam puellæ à qualicunque purgatione iubet tria, vel quatuor grana puluerifata, in tantilla aqua rofacea odora exhibere. Idem comprobat y Francifcus Hildeshemius, his verbis: lapis Bezoar contra omnes affectus melancholicos confert, & cer-

& certum est ipsius vsu omnis cordis ac corporis vires, mirum in modum refici. Quare in melancholia hypochōdriaca, post assumptam purgationem, semper tria vel quatuor grana lapidis Bezoar ac tria grana Ambræ grysiæ in aqua boraginis ac buglossę superbibat, in qua aliquoties aurum ignitum extinctum sit, vt hoc pacto cor corroboretur, ac tanto minus purgans medicamentum de viribus ac substantia corporis auferat ac tollat: hæc ille. Imò iis, qui absque causa manifesta mœsti sunt, & angustiis oppressi, plurimum confert, quos reficit & exhilarat, Gabelchofer. Quare Heurnius z, lapis Bezoar insperatam quandam lætitiã subito affundit, eo ipso die, quo fuerit haustus: & mox: cordis & hepatis sanguinem mundant, Myrobalani chebuli & Indi, & Bezoar lapis, & Hyacinthus. Et vt caput hoc concludamus, lapis hic ad omnes diuturnos & importunos morbos, etiam qui à flatu originem ducūt, Panacæ instar est, si præuia purgatione, per aliquot dies mane exhibeatur, modò Boëtio credamus. Fateor, me contra anxietates, aliquoties fœliciter ad grana sex, etiã nouem exhibuisse.

a lib. de præser. à feb. pestilent. b ex eo VVitichius: Ryff, omnes à Medicis derelictos curat. bb lib. 2. de lapid. cap. 139. & Quercetanus in sua Tetrade, in epilepsia exhibet opiatam corroboratẽ ex variis capitalibus, tam simplicibus quàm cõpositis proponit, cui Lapidis Bezaaris veri scrupulum vnum addit. c consil. sect. 2. conf. 60. d epist. 191. e cap. de palpitatione cordis. f lib. 2. cap. 5. g lib. de dysent. cap. 16. h disp. de medicam. disp. 4. th. 33. & disp. 5. th. 16. i de morb. mulieb. part. 2. lib. 2. cap.

cap. 5. k lib. 1. & ex eo Io. Agric. l consil. 174. & ex eo Gabelhof. m lib. 5. diuer. lect. cap. 17. n lib. de dyfent. cap. 10. o Monardis, Lonicer Paludanus. p Richard. q & ex eo Gabelhof. r de morb. muliebr. part. 2. lib. 2. cap. 1. s Paræus, VVittichius, Cæsalpin. metall. Fragof. t de pest. tr. 3. cap. 9. u lib. 2. de lapid. cap. 193. x consil. sect. 2. consil. 60. y in Spicilegio 2. in consil. de melanchol. hypochond. à Christ Henrico Ayretero cuidam dato. z lib. 2. suæ meth. ad prax. cap. 5.

AN IN FEBRIBVS IPSIVS VSVS ESSE DEBEAT.

CAPVT XXXIIX.

CVM febrium diuersa sint genera, alię quidem febres verę, alię symptomaticę, alię malignę & cõtagiösę, in earum cura alii probant, alii improbant. Amatus scribit, in febrium paroxysmis datum, sudorem excitando, à febre plerunque liberare. Sic Chainus dicebat, Manlio referente, non exhibendum in febribus non malignis, nisi post vniuersales euacuationes ac exobstructiones, alioqui agitare humores peccantes, & fieri vehiculum ipsorum ad locum affectum: tempore igitur opportuno rätummodo ad ipsius cordis corroboracionem propinandum esse.

Febres putridę: Augenius a reprehendit eos, qui putant non solùm pestilentibus ac venenatis, sed in vniuersum putridis febribus opitulari: insuper redarguit quendam, qui peruerso iudicio, nõ modò in putridis febribus omnibus non pestilentibus, sed etiam passim in cunctis morbis, aut à materia, aut citrà materiam,

eius

eius antidoti scilicet lapidis Bezaar vsum ad-
mittebat: cum vnicuique morbo, propria & de-
terminata contrarietas insit, quam lapis ille
cum putrida febre, omnibusque morbis antipa-
thiam non habeat.

Febris quartana: Quartanis conuenire posse,
arbitratur Garzias *b*: & quartanam pellere ait
Ryff: quare Lusitani in quartana sæpius exhibent,
Cæsalpinus. Verum Boëtius *c*, etsi quartana-
nam febrem non sanet, tamen eius aufert Sym-
ptomata: nam animi mœrores, anxietates, cor-
disque affectus, quæ in istis febribus vulgaria
sunt, lenit & aufert.

Febris catarrhosa: in febre catarrhosa in Hi-
spania, lapis Bezoar plurimum profuit, quo &
Imperator, & alii, quibus ad manus fuit, vsi
sunt, Crato *d*.

Febres malignæ *e*. Aduersus febres malignas
& epidemicas, commendant Monardis, Acoſta
& Lacuna: & in aqua acetosæ Lusitani propi-
nant, Cæsalp. Fragosus: earum malignitatem
extinguendo, Amatus: contra has utilis etiam
est aqua, in qua lapis hic maceratus est, Monar-
des: malignitatem omnium febrium extingue-
re, protestatur Monardes, referente Diomede
Amico *f*: quare in febribus pestilentialibus, si-
ue malignis Montanus, & Amatus *g* commen-
dant, infra historiam recitabimus; & inter præ-
seruantia in febre pestilenti, Theriacam, Michri-
datium, lapidem Bezaar, Matthæus *h* recensuit.
Mercatus *i* agens de medicamentis, febre mali-
gnæ

gnæ analogis, his, inquit, adiungitur lapis nuper ex Lusitanorum India apportatus, qui Bezoar ab effectu appellatur, quibus singulis vicibus grana quatuor aut quinque porrigere oportet, aqua aut syrupo, aut iusculo aliquo excepta. Augenius *k* febres pestilentes Bezoardicis indigere scripsit, quæ putridis conveniunt, vocat autem Bezoardica, Theriacam ex Galeno ad Pisonem, & Bolum armenam ex 9. simplicium, lapidis verò huius non meminit.

Aut ut Gallus *l*, desumuntur ex ipso Bezoar pro singula vice grana quatuor usque ad sex grana, cum vino albo odorato, aut alio aliquo convenienti liquore, veluti est aqua acetosæ, tormentillæ, Scorzonæræ (scil. in febre maligna) iteraturque hoc medicamentum, bis, ter, quater, plus & minus, prout necessitas & opes assumentis exigunt: ac si quis huius frustulum in ore deferat, is nunquam contagioso morbo & pestilenti, aut ab aliquo veneno affici poterit. Et Roberetus in febre petechiosa laudat.

In febre, quam stigmata rubra comitantur, & pulicum morsus instar per cutim aspersa apparent, probat Monardis. At Sylvaticus *m*, ostendit lapidis Bezoar usum non esse tutum in febribus exanthematibus coniunctis, si detur ad sudorem movendum, quem ex se non movere creditur, his verbis. Quo tempore exanthemata crumpere solent, crudus adhuc est ut plurimum morbus, neque tunc sudores movere rectum est ac tutum: & mox subiungit: cæterum in fe-

In febribus quoque huiusmodi, lapidem istum exhibitum sudorem ex se mouisse, etiam longo tempore ac multorum annorum adhibita diligenti obseruatione, innotescere haud potuit: ita vt in eam tandem circa hanc rem deueniremus deliberationem, non ex se mouere sudorem nunc lapidem, sed euenire interim, vt eo exhibito, vel à natura, vel ab alia causa, sudor moueatur.

Ast longè aliter Boëtius *n* sentit, cuius verba adponamus: Pestè febriumq; pestilentium virus, etiam earum quæ exanthemata, petechias, herpes & papulas malignas producant, cito ac miraculi instar compescit ac extinguit, ad quos affectus Indi quotidie cum aqua rosarum, puluerem duorum granorum pondere, propinant. Mihi exigua dosis videtur, vbi febres iam in statu, aut prope statum sunt. Soleo tum sex, aut octo grana magna utilitate cum aquæ Acetosæ vncia vna quotidie, donec vel sudore, vel vrinæ profluuium melius habeat æger, propinare, eumque ab omni potu alio per horam arcere, ne alterius potus accessu, actio ipsius lapidis hebetetur, aut impediatur. Meo enim iudicio errant vehementer, qui vel ante, vel post eius sumptionem, aliquid ægro offerunt, etiam si id æquale viribus lapidi putetur. Nam rerum sæpe occultus dissensus est, nec homini notus, & talis, qui effectum optatum impediatur & prohibeat, quem vtraque res seorsim usurpata produxisset. Qui id non capit, Spiritus vitrioli & spiritus tartari
anti-

antipathiam perpendat : vterque enim istorum acidissimus & acutissimus est. Si misceas, utriusque acrimonia perit, & liquor redditur insipidus. Suadeo igitur, vt nobile istud medicamentum perpetuo solum, si eius certum cōmodum desideretur, exhibeatur: hæc ille. Omnium *o* februm symptomata, animi mœrores, anxietates & cordis affectus curat, quatuor granorum pondere ex conuenienti liquore sumptus. Verum Mindererus *p* lapidi Bezoardico soli, ne in febre quidem simpliciter austeriore, vel parum maligna, nedum in pestilente fidere vnquam vel voluit vel potuit, eò quòd lapides ex equo excretos Bezoardicis simulacro, colore, substantia ac nitore æquiparandos, excretos vidit, verum tamen lapidem Bezoar non contemnit, ne cum aliorum doctissimorum virorum experientiis certare videatur, At consimilia figmenta plura in Medicinam clam irrepisse, quæ vana spe & medicos & ægros, non modò aliquando frustra lactarunt, sed etiam funebri exitu precipitarunt, &c.

a epist. tom. 1. lib. 9. epist. 1. & 2. *b* ex eo Paræus & VVitichius. *c* lib. 2. de lapid. cap. 193. *d* epist. 105. *e* febr. malign. & diuturnis, Lonicerus. *f* de pest. cap. 40. *g* centur. 3. cur. 74. Rulandus. *h* de febr. pestil. *i* lib. 7. de febr. *k* tom. 3. lib. 4. epist. 10. *l* de febr. pest. tr. 1. cap. 30. *m* in controuers. 93. *n* lib. 2. de lapidib. cap. 193. *o* Heningus Scheuneman. lib. de morbo sulphureo cagastro, scilicet. 2. cap. 4. *p* lib. de peste pag. 221.

AN IN PESTE HUIVS
VSVS ESSE POSSIT.

CAPVT XXXIX.

Lapidis huius in pestis & præcautione & curatione, vsus à quibusdam commendatur: quare inter medicamenta Bezaartica pestis venenum superantia, lapidem Bezaar, margaritas, os de corde cerui &c. Portus *a* recenset: hinc plerique pestis tempore lapidis huius fragmentum in ore gestant, tum quando à veneno, aut venenosa aliqua materia, sibi metuent, Monarde referente: hic cum aquis violarum, rosarum sumptus, à peste mirè defendit, & posset tingi cornu monocerotis in aquis prædictis, cum ipso lapide exhibendum, ex sententia Fornesii, in suo de peste libello. Quare contra omne genus veneni ac pestilentiam ex hoc & aqua rosarum tabellæ ab Andernaco parantur *b*: & Gabelchofer, tempore pestis in Officinis benè constitutis tabulas, quæ miram vtilitatem præstant, præparari asserit.

Pesti medetur, Monardis: admirabilis contra pestem, Lacuna: imò certiùs auxilium & remedium non habetur, quàm huius lapidis puluis exhibitus, potenter enim sudore venenum è corpore expellit, Lonicerus. Fallopius, referente Wittichio, affirmat hoc medicamentum in peste omnia superare, & se in peste Ferrariensi, multos hoc lapide exhibito conseruasse testa-

tur: & Manardus, vt Diomedes Amicus *c* recitat, de eo in peste Germanica periculum fecit, à qua qui illo vfi, curati & præferuati fuere, cæteri minimè. Rulandus *d* sudorificum præscripsit, quia dicit, alexipharmacum esse, malignitatem pestilentem ocysimè conterens: tale est; lapidis Bezaar scrupulus semis, pulueris rubei Cæsaris, cornu cerui vsti drachmam vnam ex aquis scabiosæ, cardui benedicti, propinat. Sed quæso cur puluis rubeus additur, si Bezoar solus hoc præstare possit? Et Mercurialis *e*, quæ eorū mtiniunt aduersus venenum & intrinsecus adhibentur, sunt bolus armenus, lapis Bezoarius, puluis cornu vnicornis, cornu ceruini, corallorum rubeorum, dictamni cretici, quorum puluerum dosis est ad summum drachmæ vnius, & sumitur huiusmodi puluis cum vino; quemadmodum Galenus Bolū armenum etiā in febribus cum vino dabat. Quare in peste huius lapidis efficaciam magis manifestè apparere, quàm in nulla re alia, exemplis Monardis ostendit, quæ infra Lector inueniet.

Crato in libello de præcautione à febre pestilentiali, inquit: Bezoar lapis in acutis magni fit, sed quantum ego obseruare potui, non præstat hoc in isto casu, quod ab eo expectatur, quamquam in aliis magnis morbis eo sæliciter me vsum esse, sciam. Quòd si tamen maiori in quantitate daretur, nō dubitarem etiam in peste eum profuturum, quod in cæteris venenis facit (vide finem capitis præcedentis.) Ibidem adponit pulue-

puluerem præseruantem Vienensium, qui lapidis Bezoar scrupulos quatuor recipit.

Sed distinctio fortè adhiberi potest, à tempore desumpta: Brudus enim Lusitanus, referente Manlio *f* in febris pestilentialis initio magno cum ægrorum commodo exhiberi, expertus est: in augmento verò datum, non tantum non iuuare, sed nocere etiam. Eandem cum Brudo distinctionem Chainus adhibebat.

Audiamus Herculem Saxoniam *g*, qui huic non multum tribuit. Inter cardiaca medicamenta, quæ in pestiferis administrari solent, est lapis Bezoarticus ab Arabibus celebratissimus, & nostris temporibus à Ioâne Manardo & Garzia ab horto: de quo lapide contra febres pestiferas & omne venenum plura dicuntur: ego tamen, vt ingenuè dicam, dum Venetiis practicer, maximam huius copiam consumpsi, nec egregiam operam sensi: scio plurimos, quibus exhibui fuisse sanatos, sed non retuli in lapidem. Causa, quia reperio apud scriptores, quòd eo sumpto sudor copiosus excitetur, post quem statim subleuentur: ego tamen non vidi sudorem prorumpentem: vel si apparebat, erat sudor imperfectus. Itaque quantum ad me, abieci omnem spem huius lapidis in his febribus. Fieri potest, vt ego inciderim in sophisticum adulterium, sed cum Venetiis medicinam facerem in primatum ædibus, persuadebant esse omnium excellentissimum. Itaque si genuinus reperitur, fortè habet illas dotes, quas tribuunt:

notæ tamen non possunt ita tuto proponi.

Quid Crato *h*; Bezoar in peste parùm conferre animaduerti: & alibi *i*: hoc satis constat, Turcas in Terra lemnia uti, nec terræ lemnia, sicuti etiam lapidi Bezoar, vllam vim contra pestem tribuunt. At contra Hornio *k*, lapis bezoar pesti, cunctisque venenis obsistit.

Carbunculus pestifer: In carbunculo pestifero, Bezoare intra corpus vitur confectioe ex confer. acetosæ & acetosi. citri ana vncia vna, puluer. margaritar. & cornu ceruini, ana scrupulis duobus parata, Bezoaris scrupulum semis admiscet. Verùm & extrinsecus à Garzia commendatur; si carbunculis enim pestilentialibus apertis imponatur, venenum exugendo conducere, asserit *l*, quemadmodum & Wittichius, qui & Fallopium probare refert: sic expressit Sarracenus *m*, pestilenti è carbunculo si vel crusta excidit, vel emissarium natura aut scalpello vllum est, impositus lapis venenum protinùs totum exugit. Vnum hoc addam, in peste, quæ anno superiori 1610. apud nos hîc Basileæ sæuiit, plures hoc lapide in curatione, sed absque omni successu, vsos esse.

Lues Vngarica: Rulandus, etsi disertis verbis lapidem hunc non magni faciat, & cornu ceruino plùs tribuat, nihilominùs in luis Vngaricæ curatione, omnibus medicamentis, imò & cibus admiscet: argumentum sanè incertitudinis in Medicina facienda; capite enim sexto, pulueri cardiaco cibus admiscendo, lapidem Bezoar

zoar intermiscet, quo, vt loquitur, efficacior fiat. Sic aquam nucum cum cornu ceruino vsto preparatam, vel cum lapide Bezoar, magnarum esse virium, si alexipharmacis admisceatur; & capite 7. histor. 25. pulueri alexipharmaco, ex cornu ceruino, terra sigillata, Smaragdo, & aliis confecto, Bezoaris Orientalis scrupulum semis addit. Ibidem analepticum proponit noctu bibendum, ex feminibus melonum, papaueris albi, amygdalis, iulepo rosaceo, essentia margaritarum, & addit lapidis huius scrupulum semis, bina vel terna vice bibendum. Sic historia 29. aquæ alexiteriæ, & analepticæ cordiali tantundem addit; & tandem historia 30. sudorifico alexipharmaco ex decocto cardui benedicti, cornu cerui, terræ sigillatæ, Bezoaris Orientalis grana sex addit. Verùm ex sequentibus verbis, quid illi tribuat, colligere est, dum scribit, demirandum Bezoarticum lapidem, maximi quidem pretii, minoris tamen efficacitatis, nobilissimo cornu ceruino præferri, eiusque laudibus ornari, qui cornu ceruino potius tribui deberent.

Aduersus exanthemata, siue pustulas (contra variolos & rubeolas *n*, qui morbus Indiæ est epidemius, sæpè verò & perniciosus, Paræus) & Herpetes, quæ subindè Indos necare solent, huius lapidis puluerisati, granum vnum aut alterum (duorum granorum pondere, Paræus) ex aqua rosacea per singulos dies magno cum successu propinant, Garzias *o*: alii *p* cum aqua

acetosæ, cardui benedicti, anagallidis, aut scabiosæ, vel limonum, aut citronum succo vel syrupo. Sic Philippus Höchstetterus Medicus Augustanus, in suis ad me literis anno 1613. datis: vidi, scribit, in morbillis delitescentibus, retrocedentibusve, vnde magna symptomata oborta, præclarum effectum, ex quinque vel sex granis enim in brodio carnis, puellæ quinque circiter annorum exhibitis, liber spiritus rediit, morbilli protrusi sunt, & syncope desit. Crato q̄ verò in fluore alui in morbillis, lapidi Bezoar non multum tribuit.

a de peste lib. 2. cap. 38. *b* cōment. 2. dial. 5. *c* de peste cap. 46. *d* de lue Vngar. cap. 6. *e* de peste cap. 23. *f* epist. 191. *g* de febr. cap. 37. *h* epist. 159. *i* epist. 130. *k* in dialog. de auro philos. *l* & Parænes. ita credit scribit Boëtius. *m* lib. de peste, & Ryff. *n* Fragofus & Ryff valere dicunt. *o* & ex eo VVitichius. *p* Ryff. *q* epist. 145.

IN AFFECTIBVS EXTERNIS BEZAARIS VSVS,

CAPVT XL.

IN Scabie mala, quam ferinam Cæsalpinus, lepra, prurigine, & impetiginibus vtitur Garzias *a*: quare cum aqua buglossæ Lusitani sæpè propinant, Acoſta & Cæsalpino auctoribus.

Arabum lepram, seu Græcorum elephantiasin, malam scabiem, prurigines, impetigines, erysipelata & reliqua cutis vitia, tanquam præfens remedium sanat: hæc Boëtius.

Scrophulis apertis, effectu miraculoso inspergitur: Christ. Acofta c.

Collectio dura quindecim annorum, in latere exterius eminens, intrà tres hebdomadas, qualibet die, quantitate vnus grani milii sumptum, resoluta fuit, Arnaldo d affirmante.

In Vlceribus antiquis Indi vtuntur, Christ. Acofta & Fragofo referentibus,

In Cancro vlcerato iam apparente, lapidis Bezoartici Orientalis puluerem linimētis, Rodericus à Castro e admiscet. Et vt Claudius Chapuys fvult, in cancro Bezoard est singulare, si in potu exhibeatur cum aliqua aqua cordiali, & in lecto sudor prouocetur.

In morsu virulentorum animalium diuinum medicamentum, Agricolaë: quare Ormuz & Corasonæ incolæ, aduersus tales morsus vsurpant, Garzias: vt viperarum & serpētum, Christoph. Acofta. Et Cardano g in cura morsus & ictus venenati animalis, supremū ex omnium consensu est Theriaca optima, & Bezar, aut sordes oculi ceruini: quare puluis vulnēri impositus, à mortiferis animalibus ictos liberat, Garzias h. Et Fabricius canis rabidi morsui, cum aliis vlceri inspergit, qua de re infrà historia exhibetur. Sic Iordano i, vulneribus virulentorū animalium morsu inflictis, puluis aspersus, venenum extrahit: & vt Ryff. vulnus sine villo damno curat.

Vulneribus sagittarum toxico illitarum, lapidum Bezoarticorum puluerem vtilissimè in-

spergi se intellexisse, Monardes *k* scribit: & subiungit, lapidem hunc Alexipharmacū esse perniciosissimi illius toxicī, quo sagittas suas illinunt Canibales ad sese mutuo conficiendos, quorum plerique post vehementes cruciatus & furores mortui sunt.

a ex eo Paræus, VVittichius, Ryff, Paludanus, Syluaticus. *b* lib. 2. de lapid. cap. 139. *c* cap. 21. *d* de dosibus theriacal. & ex eo Mercurial. 2. de comp. medic. 13. & Penottus. *e* de mulier. medic. par. 1. lib. 1. cap. 22. *f* lib. de cancro. *g* 3. de venen. 10. *h* Paræus, VVittichius, & Boëtius, contra ictus & morsus commendat. *i* de peste tract. 3. cap. 9. & VVittichius. *k* & ex eo à Bra cap. 3. imò mederi Boëtius asserit.

CONTRA VENENA.

CAPVT XLI.

ET si plures lapides à vi ipsis aduersus venena insita commendentur, huic tamen singularis vis contra omnia venena tribuitur, vt supra capite decimotertio ex Serapione (qui vnus ex Arabibus longiorem de lapide Bezaar sermonem habuit) Rhafi, & aliis ostendimus: & hoc Indos ad venena euincenda vti, Garzias scribit, ita vt non solùm *a* Amuletum, sed etiam aduersus Venena omnia Antidotum salutare dicatur, eò quòd repenti vim omnibus venenis adimere credatur. Et quia lapis hic eximie supra omnia Alexipharmaca, vt Garzias *b* scribit, aduersus venena facultatis est, ideò omnia Antidota & medicamenta, quæ à tota substantia venenis aduersantur ab hoc per excellentiam

lentiam Bezardica, quasi Alexipharmaca dicuntur: quare inter Antidota primum locum sibi vindicare, si adulterinus non fuerit, Amicus c^o asserit. Hinc deleteriis extremum moliri excidium, ex historia Matthioli de Napello, Iordanus d^o ostendit. Quare & Paræus refert, Matthiolum testari se pluribus experimentis compertum habere, hunc longè magis præstare aduersus deleteria venena, quàm cætera medicamenta, etiam quàm Theriacalia, & alia quæuis antidota. Et Foresto e, venena omnia sicut mithridatium & theriaca, sua venenositate expoliat. Idcirco & Ardoynus, omnibus medicamentis tam simplicibus, quàm compositis, facultate propria venenis resistentibus, aut animalium virulentorum morsus iuuantibus, ex longa experientia præfert: quemadmodum & Matthiolus, qui ea, quæ apud Arabes habentur, recenset. Et quia omnes, qui eo vsi sunt, vt Christophor. Acoſta loquitur, vno ore asserant, vniuersale & præstantissimum esse Antidotum. non modò intrò sumptum, sed etiam foris adhibitum, maiorisque esse vtilitatis, quam sint alia auxilia. Hæc causa est, cur in tota India, Persia, Arabia & China, vtantur: apud quos, vt habet Amatus, in magno pretio est, & magnis curis, quas Indi cum lapide præstitere, conspectis, etiamnum hodie cum aliis pretiosis mercibus adferuntur: & f Indiae principes, & omnes Lusitani pro summo Antidoto habet: & Rauwolfius auctor est, puluerem hunc à Persis aduersus

quæuis lethalia venena exhiberi. Crato *g* quoque testatur, se contra venena sæliciter vsum esse: & Lacunæ *h*, admirabile est remedium aduersus omnis generis venena: cum, vt Ryffius, omne venenum certò cogat. Hinc Montuus scribit vincere omnia venena infallenter, siue sumptus, siue gestatus, & præstare omnibus Alexipharmacis, testibus Rhafi, Auenzoare, Conciliatore, & Matthiolo: & affirmat se multa experientia in multis illustribus viris id obseruisse. Et Augenio *i*, præ omnibus efficacissimus ducitur in corroborando corde & venenis profligandis, potus vel gestatus. Et omnium aperitissimè Diomedes Amicus; hunc Rhafis & Serapio voluerunt resistere sua virtute, siue per os sumatur, siue collo suspendatur, siue ore contineatur, siue aqua, in qua infusus fuerit, propinetur, omnibus venenis, tam calidis, quam frigidis, & cunctis vulneribus & morfibus venenatorum.

Verùm cum efficaciora omninò existimanda sint, quæ corpora ingrediuntur, quàm quæ appenduntur, idcirco Amatus aduersus omne venenum, Bezoaris grana tria ex aqua stillatitia florum Arantiorum (aquæ herbæ Scorzone-ræ Gabelchofer) propinat: vel vt Cæsalpinus *k* ex aqua florum citri, aut Lansæ quæ ex floribus Arantiorum habetur. At Portus *l* ad grana decem cum saccharo rosaceo, dare iubet, Cæsalpinus *m*, in cura venenorum commendat Bolum armenum in vino mero aut diluto, pro febris

vehe-

vehementia, vt remedium feratur in venas: & addit, lapis Bezaar eodem modo, fragmenta pretiosa tenuissimè supra lapidem porphyriten lœuigata. Sic Mercurialis *n*, ad præseruationem à venenis insigniter valet, & ab omnibus efficacissimum remedium aduersus venena existimatur. Et Boëtio, ad venena quæuis quæ alicui offerri possunt, nihil hoc præstantius haberi potest: nam non solùm corpus præseruat à veneno, sed infectum aut oppressum liberat. Ad præseruationem (addit) sufficiunt duo grana mane cum vncia vini, aut aqua cordiali, vt melissæ vel cardui benedicti propinata. Ad curam verò, si quis venenum hauserit, octo vel decem grana cum vino exhibenda sunt.

Vomitoriis quoque nonnulli addere iubent: sic enim Amatus *o*, toxico infecto, cum medicamentis vomitum procuratibus, datus, cum vomitu venenum expellit, qui verò vomitu reiecerint, per sudorem aut aluum educit: & Mercurialis *p* iubet vomitoriis semper miscere aliqua, quæ vim habeant venenis resistendi, vt est puluis cornu cerui, lapidis Bezaar, smaragdi, terræ sigillatæ, boli armeni: huiusmodi enim si misceantur, nō solùm famulari vomitui faciundo, verùm etiam & vi emplastica, & vi alexiteria, ipsorum venenorum vires minuere.

Adpensum contrà venena quoq; commendant, haud dubiè hac in re imitantes Serapionem, cuius verba Monardis ita proposuit: si quis sinistrae corporis nudæ parti applicatum gester,

gestet, nec à veneno, nec à pernicioſa aliqua re offendi, quia propria facultate, quouis modo corpori applicatus, veneni vim arcet, & eo infectos ſanat: plura vide ſuprà capite de Bezoar Arabum. Matthiolus *q* ex Mauritanorum testimonio refert, lapidem ita adalligatum, vt nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia venena ſuperare. Sic & Boëtius, qui brachio ſiniſtro alligare iubet. Et vt Boëtius, cor tueri ne à veneno aëréve peſtilente, aut contagioſo lædatur. Hinc Sarraceno vis lapidis ea eſt, vt nõ modò hauſtus, ſed & vel lingua circumactus, vel aliter ore volutus, aut quod mirádum magis eſt, ex ceruice ſuſpenſus, vel ita alligatus, vt nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, nullis ex præſtantiffimorum genere quantumuis eximiis aduerſus venena præſidiis cedere videatur. Et Cardanus *r* agens de amuletis, quæ collo appenſa venenum hebetent, ait: Pazar etiam geſtatum plurimùm prodeſſe crediderim: qua de re ſuprà capite de lacryma cerui. Sic Augenius *s*, præ omnibus efficaciffimus dicitur in corroborando corde, & venenis proſtigandis, potus, vel geſtatus. At Garzias *t* ſe experimentum eius, quod nudæ carni alligatus proſit, non vidiffe, nec ſimili modo eos in India vti, ſcribit.

Sic pharmacix Ryſſianæ reſtaurator, hunc lapidem ineffabiles & præſtantes dotes & vires, non ſolùm in omni veneno expellendo & ſuperando, ſed etiam venenofam & putridam materiam in corpore ex cibo potúve, aliáve de cauſa

colle-

collectam deturbando, habere asserit: cuius nomine omnibus lapidibus pretiosis longè præferatur, ita vt etiam Ethnici & Idololatræ Indi apud quos reperitur, nō vereantur dicere, Deum omnipotentem, rerum omnium Creatorem, omnia quidem in bonum hominis creasse, sed peccatum esse, quòd hoc lapide, alii quàm diuites & primarii, vtatur: pauperes enim aliis contentos esse posse: quare apud ipsos vsus huius, ne eius multum absumatur, prohibitum. Hinc historicis illis, Linscotto, & Artho, lapis hic pretiosissimus est, & contrà tum venena omnia, tū multos alios grauiores, medicina præstantissimos, ita vt valor eius longè suprà vnicornu sit, cū etiam illud viribus superet.

Verū vt concludam, etsi concederem lapidem Bezoar, contrà venenum valere, non tamen vniuersale remedium contrà omnia venena, concesserim, imò potius singulis venenis, singula antidota esse cū Vallesio crediderim: Antipathia, inquit, naturalis, in inanitis quoque rebus euenit: cū enim sint quædam antidota & simplicia & composita, quæ censentur pluribus venenis aduersari, vt lapis Bezahar & Theriacà, tamen sunt singulis venenis singula antidota propria, quia est, quod cuique peculiariter ac propriè aduersatur: velut Aconito, ruta: opio, generosum vinum: lepori marino, lac. Itaque sunt quædam simpliciter antidota, quædam quorundam: atque deleteriorum generi aduersatur genus alexipharmacorum, verū
vni-

vni cuiunque veneno suum antidotum.

Contra Napellum commendavit Rhafis *x*, ex quo & Matthiolus *y* habet. Aiebat Brudus Lusitanus, Manlio *z* referente, lapidis Bezoardici facultatem alexipharmacam etiam contra ipsum Napellum, ab aliis fatis decantari. Sic & Auicennæ *aa*, Bezahar principale remedium contra Napellum, & medicamentum de moscho, & algeduar, id est, Zedoaria. Sed hac de re vide historias duas, capite sequenti.

Contra Arsenicum quoque valere, Monardis auctor est: utilis, inquit, qui sublimatum, aut corrodens aliquot venenum hauserint, malignitatem & symptomata tollendo, in corrosionibus tamen remedia conuenientia etiam adiacienda, alioqui nullius efficaciam in illis lapis esset, quare lac primò propinandum, deinde lapidis puluis dabitur. Vide etiam infra Historiam de Arsenico assumpto.

a Bodinus in suo theat. lib. 2. *b* Cæsalp. de metall. Lonicer. *c* tract. de peste cap. 46. *d* de peste tract. 3. cap. 9. *e* lib. 30. obs. 3 & in Schol. obs. 11. *f* Amatus & ex eo à Bra. *g* de præteruat. à febr. pestil. *h* in Dioscoridem. *i* lib. 3. de peste cap. 8. *k* de metall. *l* 3. de peste cap. 12. *m* lib. 3. sui speculi cap. 53. *n* de venenis, & ex eo à Bra. *o* lib. 2. de lapid. cap. 193. *p* 1. de venen. 22. *q* 5 in Diosc. 73. ex hoc VVitichius & Ryff. *r* 3. de venenis 2. *s* de peste lib. 3. cap. 8. *t* ex quo VVitichius & Ryff. *u* de Sacra philosophia cap. 75. *x* ad Mansor. 11. & 1. diuisio. 141. *y* lib. 5. in Diosc. cap. 73. *z* epist. 191. ad Cratonem, & ex eo à Bra. *aa* lib. 4. fen. 6. tract. 1. sum. 2. cap. 1. & Cæsalp. 3. speculi sui 20.

HISTORIAE PLURES, EO-
RVM, QUI HOC LAPIDE
feliciter vsi sunt.

CAPVT XLII.

NVnc lubet ea, quæ proposita fuere, histo-
riis & exemplis comprobare, initio facto
à morbi chronici cura, quare ex Claudii
Richardi epistola historiam hanc ipsius verbis
adponimus.

Nos sacratissimæ Cæsareæ Maiestatis iussu,
quatuor experimenta sui hucusque vidimus, in
duobus nempe reis lege supplicii dānatis, qui-
bus venenum studio oblatum est: & in duobus
præterea aulæ Maiestatis suæ nobilibus vehe-
mentiore morbo afflictis. E quibus primus Do-
minus Scander sese nobis offert, qui cum longo
& graui ægritudine cum ingēti omnium mem-
brorum, & pulsus imbecillitate Oeniponte de-
cūberet, nauſeabundus, ac in ventriculo & præ-
cordiis vehementer dolens, annum agens se-
ptuagesimum quintum, lapidis Bezoartici gra-
na quinque in cochleari vini fuere oblata. Nul-
la illo die subsecuta est alteratio, nullaque im-
mutatio. Noctu tamen melius quieuit: sequen-
ti die attollebat brachia, & crura ad sese attrahe-
bat, quod antea haudquaquam facere potuerat.
Tribus postea elapsis diebus vomitum quidem
biliosum habuit, qui præcordiorum & stomachi
dolores finiuit, ac licet lōgo adhuc tempore de-
cubue-

cubuerit, credo nihilominus suæ salutis fundamenta Bezoar extitisse. Hanc historiam Diomedes Cornarus quoque *a* recensuit:

In mœstitia & melancholia valdè etiam utilis est hic lapis, inquit Monardes *b*. Imperator enim Carolus V. *æ* felicis memoriæ, in hunc effectum sæpè sumebat, atque etiam sumpserunt plurimi, qui sine manifesta causa tristes sunt & anxii, quia tristitiam adimit, & alacres reddit, qui eo vtuntur. Multos admodum anxios, & animi deliquio afflictos, melancholicosque vidi, qui sumptis huius lapidis tribus granis ex aqua buglossi, sine difficultate liberati sunt: hæc Monardis.

Aduersus animi deliquia, exempla duo ex Monardi: Exemplum primum: decimus quartus iam agitur annus, quòd Illustrissima Dux de Beiar à Domino Ioanne Mantique admonita fuerit, in aula frequentem vsum esse Lapidis Bezar, aduersus animi deliquia: erat autem Illustrissimæ huic *æ*minæ filius isti morbo ab in-eunte quasi ætate valdè obnoxius, cumq; illius salutis cupida admodum esset, singulare aliquod remedium requirebat, cum ordinaria medicamenta, quæ à doctissimis Medicis præscripta fuerant, nihil profuisse, animaduerneret. Intelligens ergo, quantæ efficaciam esset lapis Bezar, negocium mecum communicat: valdè insolens id mihi visum est, qui illius nullam etiam notitiam habebam, præter eam quam in libris scriptam repereram, sed neque existimabam in his regio-

regionibus reperiri: eam ob causam illam submissè oravi, vt in illo acquirendo omnem diligentiam adhiberet, mihi enim cara erat illius adolescentis salus, ob insignes eius virtutes, & multam in omni scientiarum genere, atque in omnibus aliis rebus illustri viro necessariis doctrinam: tum etiam vt lapidem maximè à me desideratum, conspicerem. Allati tandem sunt Vlysbona, Genuensis cuiusdam opera, bini lapides probi auro inclusi, ofsis dactyli magnitudine, paulò tamen crassiores, colore præditi ex viridi nigricante, instar malorum, quæ Infana appellantur. Itaque communi consensu statutum est, vt corripiente illum inopinanter animi deliquio, lapis illi præberetur. Vespere quodam in syncope incidit: illicò secundum ordinem in aula consuetum, tria pollinis vnus lapidis grana, in stillatitii liquoris buglossæ sufficienti quantitate dissoluti, in os eius apertum iniecta sunt, quæ cum difficultate deglutiit. Deinde, quanto tempore ad Symbolum apostolicum bis recitandum necessarium opus fuisset, tum facilè animi deliquium ipsum reliquit, ac si illo correptus non fuisset. Perspecta tam insigni lapidis facultate, magna in æstimatione illum habuimus, præsertim cùm obseruarem, quotiescunque daretur lapidis puluis, illum tanta facilitate ab animi deliquio liberari: nam manifestè apparebat, puluere non exhibito, animi deliquium longo tempore durare, & cum difficultate ab eo plene liberari: dato autem puluere,

subitò & facilè ad se redire, perinde ac si nullum passus esset animi deliquium. Illustrissima itaque Dux, semper in marsupio eam pulveris quantitatem gestabat, quæ pro vna dosi necessaria erat, vt corripiente illum animi deliquio, faciliùs propinari posset, & ipse breuiore tempore liberaretur. Illud etiam accessit commodi, quòd postquã puluere vti cœpit, ad eò frequenter Syncope molesta non fuerit. Hac re considerata, Illustrissimæ Duci dixi, ex Medicorum præceptis, ea medicamenta, quæ morbum aliquem curant, posse etiam præseruare, ne in illum incidamus, eamq; ob causam, commodum mihi videri, si singulis diebus manè puluerem sumeret: fieri enim posse, vt continuo illius vsu, vapor cerebrum subiens, qui ex venenosa & maligna aliqua qualitate generatus erat, absumeretur, & lapidem, nudam illam qualitatem extincturum, vaporemq; ex vniuerso corpore, ceu ex peculiari aliqua corporis parte ascendentem, absumpturum, & sublata mali radice, atque origine, ipsum liberum futurum. Id igitur factum, dataque sunt illi singulis diebus manè ieiuno ventriculo, tria pulveris grana, ex Buglossæ stillatio liquore. Deo porrò fauente, ad eò efficax fuit id medicamentum, vt ab illo die, quo vti cœpit vsque ad eius interitum animi deliquium illum nunquam corripuerit: pluribus autem quàm decem post annis alio morbo extinctus est: per sex verò continuos menses, nullo die intermisso, puluere vsus est.

Exem-

Exemplum alterum: Deprehensa tanta adeoque manifesta lapidis efficacia: cum nobilis adolescens fœmina, cui nomen Maria Catano, multo tempore animi deliquiis afflictâ fuisset, & licet magni Medici medicamenta illi præscripsissent, tales Syncopes interdum pateretur, ut decem aut duodecim horis durarent, easque singulis penè diebus, iamque adeò imbecillis esset, ut multo tempore lectulo non surrexisset, euocatus sum ad illam: animaduertens autem medicamenta ab aliis præscripta, nihil opis attulisse, relictis vulgaribus remediis, quibus alii Medici multis annis vsi fuerant, Vlysisibonâ lapidè Bezaar adferri iussi, atque ipsi, prius purgatæ, lapidè, ordine, quo decet, exhibui: ex illo tempore, quo uti cœpit, in hunc vsque diem (iam plures sunt, quàm duodecim anni) nunquam animi deliquium passa est: lapidem autem integrum dactyli magnitudine absumpsit: hætenus Monardis.

Aduersus obstructiones; in consiliis medicinalibus Solinandri c, hæc ad Solinandrum, Hermannus Coneringus Medicus. Saltem hoc de valetudine nobilissimæ matronæ à Schulenberg addere volebam, ipsam in initio morbi sui, educta tamen prius maxima ex parte vitiosa materia, & corpore prius expurgato, plurimis alexipharmacis non sine fructu vsam esse, ut lapide Bezoardico, Theriaca & cæt. aliquoties exhibitis decoctis, quæ viscerum in sacribus soluendis, & humoribus contemperandis dicata erant.

Sic Monardis in vertigine & obstructione commendat, his verbis. Neque solummodò efficax est hic lapis in rebus noxiis ac venenis: verùm etiam in aliis morbis, vt experientia demonstrat: nam & in vertigine, & in obstructionibus valdè prodest: quod hac ratione deprehensum est. Monachà quædam animi deliquiũ & obstructiones patiebatur: sumpto lapide ad curandam syncopen, simul ab obstructionibus libera euasit: mensesque qui diu obstructi fuerunt, copiosè fluxerunt.

Partum promouere, Ludouicus Gyon Dolanus *d* testatur his verbis: Huius lapidis grana quinque, in aqua Artemisiæ exhibere vidi, cuiusdam matronæ nobili, postquam diebus septem integris, doloribus partus fuisset cõflictata, quæ subitò fœtum mortuum eumque putridum enixa est.

Dysenteriam curare, tali exemplo Guil. Fabricius *e* ostendit. Princeps quædam magni nominis post vsum fungorum dysenteria, aliisque symptomatibus tam grauitè laborans, vt quasi in agone versaretur; cum ad grana quadraginta lapidis Bezoar sumpisset, post semihoram sudor calidus & quidem vniuersalis superuenit, mox quoque secutus est somnus, & intra paucos dies pristinae sanitati restituta fuit.

Febri continua maligna, lapide hoc curata mulier grauida, vt historia à Diomede Cornaro *f* comprobatur. Honestà, scribit, matrona, octauo ab imprægnatione mense, corripitur febre conti-

continua maligna in diebus canicularibus ex incandescencia. Hæc quarto die à febris principio, ex morbi vehementia pariebat puellam, quæ vixit per vnam atque horam alteram: post partū lethaliter decumbebat in æstu vehementissimo, sibi immensa ac manuum tremore: quare sumptis granis quinque lapidis Bezoartici in aqua Boraginis dissolutis, cœpit sudare mirum in modum, finito sudore, calor præter naturalis cum reliquis molestis symptomatibus, paulatim remisit, & quotidie melius inde habuit, ac sanata est.

Exemplum aliud in feбри maligna, Claudio Richardo referente. Laborabat D.D. Staphylus sedecim continuis diebus acuta febre maligna & sopita, ab affectu renum suum sumente initium, abhorrebatque ab omni ciborum genere, nauseabundus, de capite sæpius quæritans, nihil nisi de morte loquebatur, delinquebatq; frequenter animo. Habebat sedes colliquatuias, cum ani exitu doloroso. Urina erat turbida, cruda, & ferè subiugalis. Articuli & præsertim genua dolebant, lassitudo ingens, facies Hippocratica, oculi in dormiendo aperti, & ob vehementem virium corporis imbecillitatem, ad pedes delapsus. His ita sese habentibus, cum de vita illius ab omnibus minùs speraretur, motu proprio clementia Cæsaris, septem grana huius pretiosissimi medicamenti, sibi in vini cochleari fuere oblata. Non tamen erat stomacho tunc omninò ieiuno Staphylus: siquidem medium

oui vitellum per semihoram ante sumpserat, biberatque aliquid. Porrò hora à Bezoartica assumptione elapsa, bonum haustum feri caprilli calidi cum saccharo ebibit, & intra semihoram adhuc etiam. Subsecutæ istos sex vel amplius sedes cholericæ & fœtidæ sunt, cum quadam tamen faciliori tollerantia solito: possumque verè affirmare, illum intra hosce quindecim ægritudinis dies, in totum, quantum medietas cruciati panis, minimè commedisse. Cùm nocte illius diei cœnæ suæ vnà cum D.D. Stephano interestem, paropsidem hordei in iusculo cocti plenam tanto appetitu comedit, vt nos illud intuentes, lethalem quandã auiditatem potiùs, quàm famem esse, crederemus. Et dum inter edendum nos ambo ipsum ad strenuè edendum, si seruari cuperet, cohortaremur ac laudarem: respondit, se idèò commedere, quòd cibus sibi placeret, alioquin inaniter nostra iactaturos verba. Fuit nocte illa, Reuerendus pater Canysius in iisdem ædibus, veritus ne Staphyli obitus sequentem lucem præueniret. Quieuit nihilominùs ita placidè noster infirmus, vt potuerit seruitio corporis, & consolatione simul animæ carere. Manè cùm rectà ascendere dubitarem, fit mihi pater Canysius obuiam, spem meliorem salutis de infirmo afferens: & ex illa hora, res in meliùs statim & continuata serie sunt progressæ.

Exemplum etiam Monardis habet. In malignis, inquit, & Epidemicis febribus, admirabiles

les sunt eius vires, quia malignitatem tollit, & veneni qualitatem extinguit, quod imprimis Medico procurandum est: nam nisi primum ea tollatur, frustranea est eius cura. Nobili cuidam omnes famuli maligna febre (quam Hispani modorra appellant) correpti fuere: lapidem Bezaar in aquæ pleno cantharo maceravit, de hac aqua omnes ægros bibere iussit, qui deinde à morte liberati sunt. Eam ob causam multi in aqua, quam bibere debet, assidue hunc lapidem tenent, dum ægri sunt, quia ad tollendam febris malignitatem utilis est, & cor roborat.

Sed insignis etiam efficaciam est hic lapis in febre Cauardete Hispanis dicta, infectis, hoc est, in qua stigmata rubra, pulicum morsus instar per cutim sparsa apparent, præsertim in humeris & musculosis corporis partibus, id autem fit, natura propellente ad externas partes humorem. Itaque initio curandum, ut euacuetur, non autem intrò reprimatur: quod fiet frictionibus, cucurbitarumque applicatione & aliis remediis, quæ humorem per eas partes extrahant, per quas natura propellere satagit: epithemata autem non vsurpanda, neque vnctiones, aut aliæ res similes, quæ stigmatum eruptionem præpedire queant. Deinde illicò postquam stigmata apparere incipiunt, ægro danda sunt ea, quæ venenum tollendi & extinguendi vim habet, missionem sanguinis fugiendo, apparentibus iam stigmatibus, nisi sanguinis copia & plenitudo aliud suadeat. Aduersus hunc morbum & ma-

lignas febres, valdè vtile, & in multis experientia comprobatum medicamentum comperi, Bolus armenum nostratem, in tabellas cum stillatio rosarum liquore formatum, in omnibus medicamentis exhibitum, quæ æger sumere debet, atque in cibis quibus vtetur, potissimum anno quodam, quo febres acutæ grassatæ sunt, quia illius vsu multi liberati sunt: noster enim hic Bolus parum ab Orientali differt. Sed eius vsus esto in lapidis Bezaar defectu: nam hic omnibus præferendus est. Id expertus sum in nobili quodam viro huius vrbs, maligna febre correpto, cum frequente vomitu, animi deliquio, aliisque malignæ febris symptomatibus, in cuius humeris exanthemata illa, & stigmata apparebant: sed propinato illi lapide Bezaar cū pauxillo Vnicornu, subito cessarunt symptomata, & meliusculè habere cœpit, quia febris malignitas extincta fuit, quæ tanti mali causa erat. Multos præterea enumerare possem, qui in Hispania quatuordecim ab hinc annis, quibus illo vti cœpi, illo sumpto à sæuis morbis liberati sunt: vt reuera miraculum videatur, lapidem ex animalis, Ceruo aut Capræ simili, ventre extractum, parua quantitate sumptum, ea præstare, quæ retulimus: hæc Monardis.

Addere lubet aliam historiam ex Ludouico Gyon d: Dominus Vicecomes de Conborn & Nouicatri Dominus, Regis apud Lemouaces locum tenens, retulit se Luteriæ febre pestilenti correptum, (qua plurimi, & quidem cuiusvis condi-

conditionis, ætatis, & sexus moriebantur) & tum cum ab omnibus Medicis derelictus esset, consilio Soceris sui Marecalli Bironii, lapide Bezaar per dies aliquot usum esse: cuius usu paruo temporis interuallo conualuerit, & quidem rectius magisq; alacris, quàm quisuis alius, qui morbo hoc correptus fuit, magna cum omniũ admiratione.

Pestem curare & ab ea præseruare, historia Ludouici Gyon d comprobatur, quæ sic habet. In arce Lucensi, quæ apud Lemouicenses est, pestis adeò sæuiit, vt horarum vigintiquatuor spacio tres ea in arce mortui sint: at postmodum domesticis reliquis, qui octodecim numero supererant, quotidie manè lapidis huius grana duo, in aqua Enulæ Campanæ, & quidem per dies septem, exhibita fuere: à quo tempore nullus obiit, nec quidem peste correptus: imò plures qui anthraces & bubones habebant, eodem modo Bezoare vtentes, conseruati fuere: verum medicamentis, quæ bubonibus & anthracibus adhibentur, lapidis huius parum admisceatur, necessum est: hæc Guyon. Quare Monardis, plerique pestis tempore huius lapidis fragmentum in ore gestare solent, tum quando à veneno, aut venenosa aliqua materia sibi metuunt. Valdè etiam utilis est aqua, in qua maceratus est hic lapis, iis qui pestilente aut maligna febre correpti sunt. Nam (inquit) in nulla re magis manifesta apparet eius efficacia, quàm in peste: Cum enim in Germania pestis valdè grassaretur,

quotquot lapidem Bezaar sumpserunt, plurimum illis profuisse, liquidò apparuit. Eius autem factum est periculum in Xenodochio quodam, in quo erant peste correpti: duobus propinatus est lapis, aliis minimè: qui sumpserunt liberati sunt, reliqui duo extincti fuerunt. Tum multis ista lue correptis exhibitus est, quorum nonnulli binos carbunculos, alii tres haberent, qui omnes liberati sunt. Huius exempli testes fuerunt multi magni nominis & nobiles viri, tum etiam plebei: hæc Monardis.

Veneno infectis mederi, exemplis nunc docebimus. Brassauolas g historiam narrat, quæ Ferrariæ accidit multis veneno infectis: reiecto enim veneno liberatos fuisse ait, Vitrioli oleo, & lapide Bezaar sumpto: hæc ex Monardi adposuimus, cum Brassauolæ liber ad manus non fuerit. Sequuntur historiæ tres ex Monarde descriptæ.

Eo tempore Licentiatus Ludouicus de Cucua, vir in sua arte doctus, venenosum quidpiã imprudens sumpserat, atq; illico ad eò grauias symptomata sunt subsequuta, vt breui moriturus videretur: & licet medicamenta vomitum ciencia, Theriaca, aliaque remedia venenis resistentia, illi administrata essent, ad eum accersitus, ad eò ægrum deprehendi, vt eius salutis exigua spes esset. Animaduertens autem venenum eius morbi occasionem esse, & quàm inutilia fuissent medicamenta illi exhibita, ipse requisitum iui lapidem Bezaar, quem nullibi reperi,

præ-

præterquam apud supra memoratam Dominam Mariam Catanno, cui duntaxat interior pulvis restabat, sex fortè grana pendens: pulverem ab ipsa acceptum in duabus chartulis reposui, magna lætitiâ affectus, me remedium ei qui tantoperè illo indigebat, reperisse: ad eum regressus, magis afflictum reperi, quàm quispiam existimare posset. Ilico tria pulveris grana, quæ attuleram chartulæ involuta, cum aqua stillatiua buglossi propinaui, atq; intrâ temporis spacium, quo Symbolum Apostolorum ter recitari posset, à pulvere sumpto, manifestè symptomata, angustia, & animi deliquia mitigari & cessare cœperunt, sic vt sub noctem iam meliusculè haberet, & liber à mortis periculo (cui adèò vicinus fuerat) esset, & postridie sanus appareret: plurimùm tamen per multos diès afflictus, ob prædicta symptomata.

Eodem Licentiatò Ludouico de Cueua, ad venationem cum nobili viro profecto, vnus è famulis aquam bibit è lacuna stagnante valdè corrupta, & venenosis animalibus plena, atque statim adèò afflictum se sensit, vt loco se mouere nequiret, intumescente aluo & reliquo corpore, magnis angustis pressus, & animi deliquis, vomens & sudans, vt transuersim equo impositus, in proximum pagum vehendus esset: adhibitis quibusdam remediis, datus & lapis Bezaar, quem nobilis ille vir gestabat in similes euentus, fuit autem pulvis ille adèò utilis, vt postridie cum suo hero proficisci posset.

Puella

Puella quædam venenosum quidpiam edit, ex quo subsecuta sunt grauiâ admodum symptomata, qualia inducere solent venena: cum autem medica remedia nihil prodesse, auctor fui, vt lapis Bezaar daretur: & statim conualuit; hætenus Monardis.

Hinc Boëtius *h* asserit, eos qui ab aquæ potu in qua virulenta animalia versantur, ilicò intumere, sumpto bis aut ter isto lapide, quemadmodum & illos qui venenum hausere, sanari. Aduersus quoq; Napelli & Arsenici virus, quod truculenter in corpus humanum sæuit, vix aliquid præstantius reperiri posse, idem scribit.

Contrà Napellum valet; in quam rem Historias duas subnectam, alteram ex Matthiolo *i*, alteram ex Claudio Richardo. Cæterum aliter longè se habuerunt symptomata in altero pariter ad furcam damnato, cui data fuit eiusdem Napelli drachma, vt de lapide, quem Bezoar appellant Arabes, periculum fieret, an huiusce veneni immanitatem expugnare posset. Agebat latro annum circiter vigesimum septimum, qui epoto lethali pharmaco, piperis omnino saporem illi inesse dicebat: Hora subindè peracta, cum vomere cœpisset, lapidis illius grana septē ex albo meraco data sunt. Verum ab ebibito antidoto, variis & acerbissimis symptomatibus exagitatus est. Euomuit enim frequenter biliosa, porraceo colore. Quendam quoque veluti globum circa vmbilicum se sentire dicebat, qui inde superna petens, in supremâ & postremam capi-

capitis partem frigidam auram quandam dif-
 fundebat. Accessit paulò pòst stupor quidam
 paralyfi non absimilis, qui sinistri lateris bra-
 chium, & crus occupauit, adeò vt vix summam
 manum mouere potuerit, motu iam in cæteris
 partibus extincto. Interim non multo pòst tem-
 pore, hæc morbi vis, sinistra corporis parte in-
 columi relicta, in dextram repentè se contulit,
 eandemque simili modo occupauit. Vagum
 profectò symptoma hoc fuit, nam cum dextrũ
 brachium is attollere potuit, sinistram non po-
 tuit, & econtrà: tandem vtrumque eleuauit.
 Aiebat quoque vniuersas corporis venas frige-
 scere. Non defuerunt Vertigines, quas secutæ
 sunt cerebri commotiones adeò feruentes, vt a-
 que in caldario bullienti similes esse diceret. Ac-
 cessit quoque oris & oculorum conuulsio, atq;
 acutissimus mandibularum dolor. Quare sæpè
 manibus affectas illas partes perstringebat, ve-
 ritus ne exciderent. Forinsecùs turgentes ocu-
 li, liuida facies & nigra labia cernebantur: quin
 etiam ventris tumor videri poterat, perinde ac
 hominis aqua intercute laborantis: varia ad-
 modùm extitit arteriarum pulsatio, & varia
 quoque mentis perturbatio, pro symptomatum
 recurrentium acerbitate. Nam iam prorsus de
 vita desperare, mox in spem se erigere videba-
 tur, modò rationis cõpos, modò delirans, nunc
 ploranti, nunc cantanti similis. Aquam frigi-
 dam sibi dari potandam, tantoperè appetebat,
 vt ea subitò se liberatum iri consideret. Toto
 hoc

hoc tempore se ter excæcatum, terque in mortis agone colluctatum affirmabat, lingua tamen perpetuò constitit, nullo vnquam symptomate affecta, siquidem nunquam intumuit, nunquam is balbutire auditus est. Cæterum septima post ebibitum Napellum hora, veneni tandem vi ab antidoto extincta, omnia euanescere symptomata: arteriæ ad rectam rediere normam, naturalis reuixit color, & breui quoque virium constitit robur. Atque in hunc modum miser ille, magno conflictu atque certamine periculum superauit.

Historia altera ex Richardo. Primus ex reis, cui Bezoar post venenum oblatus est, fuit ante biennium Pragæ, qui cum per aliquot dies in carcere detentus, solo pane atque aqua fuisset usus, atque præcedente nocte prorsus incæcatus, drachma pulueris Napelli fuit oblata. Erat corpus præcedente diæta valdè præparatum, venæ inanitæ, & meatus omnes aperti, ex quo facillimè veneni vis ad extrema quoque membra distribui potuit. Superuenere accidentia, nempe angustia pectoris, dolor stomachi, oculorum obtenebratio vertiginosa, pulsus immutatus. Cum verò infirmus assereret, ni statim subueniretur, sese penitus deficere; oblata illi quinque grana remedii in pauco vino sunt: continuò alleuiatus est. Paulò post, non sine tamen angustia, euomuit, & benè sperabat. Nihilominus sentiebat, materiam circa stomachum aggregari: pars posterior capitis & collum dolebant: inde cæ-

ðe cœpit delirare, & canebat altè in folio quodam lacero. Præteriit delirium, recurreruntque alia symptomata, dolores scilicet stomachi, capitis, maxillarum, pectoris, modò vnus, modò alterius iuncturæ. Verùm septem horarum spacio omnes doliere, venter intumuit, quasi hydropicus esset. Erant præcordia cum dolore, & duritie tensa, sensit punctiõnem in renibus, vrina suppressa, item est vno brachio & præterea crure resolutus. Pulsus sæpè fuit interceptus & febriculosus. Vomuit illo die aliquoties, habuitque sedes, sed perpetuò de duritie quadam frigida, ac si lapis quidam in stomacho foret, nobis est conquestus. Vltimò verò, de quo astantes omnes mirati sunt maximè, Ophthalmia quædam lippitudinosa illi superuenit, adedò dolorifica & horrida, vt patiens ipse mori potius, quàm paulò magis cum tali dolore perseverare cuperet. A veneni assumptione per horas quinque guttam quidem sumpsit, vt ed certius procederet experimentum. Conquievere spacio octo horarum hæc omnia: noctu cum voluptate cœnitauit, quieteq; dormiuit. Manè erat sanissimus, neque membrorum læsio vlla est subsequuta, prout ego quinque vel sex mensium spacio sum percunctatus. Factus est liber, & etiam à S. Cæs. Maiestate liberaliter donatus.

Contrà Arsenicum, historia etiam apud Richardum habetur talis. Altera etiam experientia fuit decima proximi mensis Decembris hinc Viennæ celebrata, in quodam adolescente nondum

dum vigesimum attingente annum. Habitus corporis erat rarus, & quoquo pacto cachecticus, & à carcere tabefactus. Præcesserat etiam in ipso tenuis diæta, neque nocte præterita dormierat. Exhibita est illi Arsenici puluerisati drachma semis cum saccharo. Hinc ad horam, grana decem Bezoartici lapidis in aqua boraginis sunt ipsi potui data. Sciscitatus postea qualis status ante remedii assumptionem in eo fuisset, dicebat se prius magnam stomachi cum erosione sensisse incendium, fauces ardore quodam detentas: oculos cum vertigine fuisse obtenebratos, non intellexisse loquentes, neque nouisse homines. Epoto verò medicamento, stomachum fuisse ilicò refrigeratum, oculos apertos, inquietudines & angustias multas, quas prius vniuerso corpore senserat, sublatas. Percontatus an genua dolerent, id asseruit, & cum punctione, quod venenorum ferè omnium proprium esse credo. Paulò post secutus est dolor stomachi, ardor gutturis, & sputum falsum, cui vomitus phlegmatis veneno permixti successit: alleuiatus est parùm, neque diu moratus, conquestus est de ventris dolore, quare ferreis vinculis è pedibus remotis vnam habuit ferè naturalem sedem, ex qua ventris dolor quieuit. Recurrit verò intra semihoram stomachi dolor nauseatius, expuit amarum, extremitates sunt refrigeratæ. Dicebat se quasi cõuolutum filum, aut linum in ore stomachi, & œsophago sentire, quæ phlegmatis crassi & vitrei per vomitum

excre-

excretio est subsecuta. Inde à vexantibus symptomatibus alleuiatus, iterum inquietior factus, doluit venter, caput & genua, hypochondria tensa sunt, & vna cum stomacho intumuerunt, & alia tunc habuit ventris excretionem. Iterum sensit dolorem ventris cum corporis inquietudine, alius tertio materiam nigram liquidam, & in transeundo comburentem excreuit, adhuc vomitus facilis & exiguus fuit. Duodecima audita (cum circa septimam venenum accepisset) curauit sibi iusculum carnis afferri, de quo ad tria sumpsit cochlearia, ægerrimeque tunc temporis odorem carnis decoctæ ferebat. Elapsa hora, dum sitiret, obtuli panem in vino lymphato infusum, non potuit comedere, parum tamen bibit. Verum iam spem certiore de salute concipiebat, de qua prorsus antea desperauerat, omnia pedetentim in tranquilliorè statum sunt reducta. Cœnauit nocte commodè & bene dormiuit: manè, cum hominem, quo pacto se haberet, interrogassem, respondit, ganz wohl / quasi diceret, omninò bene, licet hypochondria tensa adhuc & renitentia tactui apparerèt, quod symptoma absq; alia medicamentorum ope omnino quieuit.

Hinc Monardis: valde utilis est iis, qui sublimatum, aut corrodens aliquod venenum hauserunt, quia veneni malignitatem, symptomataq; tollit: in corrosionibus tamen conuenientia remedia adiicienda, quia alioqui in illis nullius efficaciam esset lapis. Lac in isto casu pluri-

mum cōmendatur, cum magna quantitate, & frequenter ingestum: nam præterquã quod admirabile est remedium, in corrodentibus venenis eo vtendum est, quoniam venenum per vomitum expellit, eiusque malignitatem extinguit: vera enim est antidotus aduersus corrodentia venena: deinde illo epoto, lapidis puluis dabitur, aut aliquod ex prædictis medicamentis veneno resistentibus.

Aduersus morsum canis rabidi etiam vsurpatum, vt sequens historia ex Guilhelmo Fabricio h̄ edocet.

Anno 1602. 30. Iulii, Dauid Willometus Paterniacensis adolescens, propè cubitum dextrum à cane rabido vulnus accepit, qui prima Augusti ad me venit, primò morsum scalpello scarificaui, cucurbitulam cum largiore flamma apposui: dein totum brachium posca, in qua dissoluta erat theriaca, parumque salis marini, abluui: postea cauterio actuali morsum vndique ac profundè inussi: vulnere imposui gossypium madefactum aquã vitæ, in qua dissoluta erat theriaca: postea emplastrum imposui ex seq. &c. Vlcus ad menses tres apertum retinui, singulis hebdomadibus per interualla bis tẽrve vlceri sequentem inspersi puluerem. ℞. pulueris præcipitati, lapid. Bezoardici, pulu. rad. angelicæ ana scrupulum vnum: misce. Mirificè enim malignitatem ex profundo ad se attrahit, & veneno aduersatur puluis ille. Per os alexipharmaca, veluti theriacam, mithridatium, cornu cerui vlti,

vsti, & præparati, & lapidem Bezoardicum propinaui. Sic diuino numine curatus fuit. Eodem tempore huius fratrem, ab eodem cane septem in locis morsum, eadem methodo curauit, qui anno post pleuresi correptus, obiit.

Ludouicus Gyon, loc. cit. historiam refert cuiusdam à serpente morfi. Iuuenis quidam nobilis, cum quo lauandi causa stagnum eram ingressus, à serpente in tibia morsus fuit, quæ nigra reddita intumuit: huic Bezoartici lapidis grana quatuor cum pauca aqua rosarum propinata fuere: vulneri verò granum vnum impositum, hic intra dies duodecim curatus fuit, omnisque dolor & tumor remisere.

Lepram curare idem asserit. Contrà scabiem inueteratam, inquit tineam, herpetem & præcæteris aduersùs lepram confirmatam, medicamentum huic simile non reperitur. Huius rei testimonium perhibere poterit, Ecclesiasticus quidam in Gallia Narbonensi, qui adhuc in vitis est: qui cum animaduertisset, se hoc malo correptum esse, vltra centies manus violentas sibi ipsi inferre, & se de fenestra præcipitem dare voluit, nisi fuissent, qui ipsum obseruassent. Verùm huius lapidis auxilio, quo per menses tres, quotidie mane sumendo vsus est, adhibita tamen bona victus ratione, quæ ipsi præscripta fuit, sanitati restitutus fuit.

Quare omnibus lapidibus pretiosis, & vnicornu præfert Ryff: & Linscottus & Arthus historici facultate efficaci Vnicornu longè supera-

re, cuius rei à longo tempore experimenta sint certissima, scribunt.

a lib. histor. hist. 10. *b* lib. proprio. *c* sect. 4. consil. 9. *d* lib. 5. cap. 13. *e* lib. de dysent. cap. 10. *f* lib. consil. & obser. & hist. cap. 32. *g* in prologo in comment. supra Mesuem. *h* lib. 2. de lapid. cap. 193. *i* in comen. in Diosc. lib. 4. cap. 73. de Napello. *k* obseruat. chirurg. observ. 87.

QVI HVNC LAPIDEM
NON MAGNI FACIANT, VNA
cum Historiis eorum, qui si-
ne fructu vsi sunt.

CAPVT XLIII.

ET si præcedenti capite in lapidis Bezoaris commendationem, historias varias proposuerimus: nunc lubet opiniones eorū, qui non tanti fecere, vel alia huic prætulere, apponere, additis historiis quibusdam, in quibus utilis non fuit, initio ab Historiis factō.

Ambrosius Paræus *a* verba faciens de medicamento iis, quæ sint & dicantur Bezahardica, inter cætera hæc habet.

Iactabat superioribus annis corā Carolo Rege, tūm apud Claromantes Aluerniæ agente, huius lapidis aduersum omnia venena certissimas vires nobilis quidam, penes quem ex eo genere vnus erat Hispania importatus. Quærenti tum ex me Rege, num quid esset Alexiterium, quod contra deleteria omnia pariter æqualiterque valeret, Respondi nequaquam id natu-

naturam admittere, &c. (reliqua suprà adduximus) mox: facile verò esse eius rei periculum facere in facinorosis cruci damnatis. Placuit Regi conditio. Adductus est à Latrunculatore coquus, qui ob pelues argenteas duas furto in domini ædibus subductas, patibulo breui affigendus erat. Rescire tamen ex eo antè Rex voluit, num venenum sumere vellet, ea lege, vt si Alexiterium, quod vires diuinas contra venena omnia habere dicebatur, statim ipsi à veneno exhibendum eum à morte vindicaret, vita illi facta testaque esset. Alacriter aleam istam subiturum se respondit coquus, grauiora etiam, non redimendo modò vitæ, sed & infamis mortis vitandæ gratia subiturus. Ergo à Pharmacopola, qui tùm in officio erat, exhibitum illi fuit venenum, extemploque à veneno, Hispania aduectum Bezahardicum. Quibus ingestis, mox vomere cœpit, & per inferiora, multa cum diris torminibus excernere, inclamareque sibi igne quodam viscera peruri. Itaque aqua sitienti & poscenti oblata est: horam vnã post, cum bona Latrunculatoris venia, ad ipsum intromissus, hominem comperio in terram prouolutum, manibus, pedibusque feræ modo gradientem, lingua ab ore exerta, flammeis oculis, vomiturientem cum frigidis sudoribus copiosis, sanguine denique per aures, nares, os, anum & vethram, manante. Exhibui hauriendas olei vncias octo, sed nihil opis attulit, id enim tardius venit remedium. Itaque magno cum cruciatu,

& vlulatu tandem mortuus est, cum vix septima à sumpto veneno hora esset exacta. Cadauer præfente Latrunculatore, & quatuor aliis, difsecui, comperique ventriculi fundum, tanquam ab inulto cauterio atrum aridumque: ex quo intellexi sublimatum ipsi fuisse exhibitum: cuius vim, Bezahardicum Hispanicum eludere non potuit: Rex id in ignem dari iussit. Hæc Paræus.

Ludouicus Guyon *b* refert. Carolo nono Francorum Regi, dum Molinis esset, lapidem Bezaarticum oblatum, cuius periculum, volente Rege, in duobus, qui mortem ignominiosam promeruerant, factum est: quare ambobus venenum propinatum fuit, sed illorum alteri lapidis huius portio data, qui tamen non secus ac alter, cui lapidis nil fuerat exhibitum, mortuus est. Quare lapis confractus fuit, & eum ex massa continua, non verò ex laminis compositum fuisse animaduersum, idcirco in ignem proiectus fuit: & is qui dono obtulerat, sperans se à Rege insignne honorarium reportaturum, nil nisi trucem Regis & Reginae matris aspectum accepit.

Hieronymus Brisianus Salodiensis Medicus *c*, Donauerat, inquit, vni de nobilioribus Bezoarticum lapillum, quem tanquam Zopyri talentum scrinio credula incluserat, postquam verò eius spectandi copiam fecit, fucus detectus. Nam confractus arenulam vitream præ se ferebat, ex qua precarii globuli, vel sphaerulae constrictioni vestium corporis vsui frequentes, conflare solent.

Perfi-

Perfimilem gemmam elargitus erat & alteri: facilis enim iactura terreni: huius pura mulier comminutam particulam cuidam familiari dederat potandam, ipse ad eum vocatus, offendi symptomatibus variis agitatum, nümne ab epoto veneno, est enim lethale vitrum, obiit ille non longum post miser.

Non ergò mirum, si Manlius *d* ad Cratonem scribat: quid si istis Abrahami illius Lusitani mihi hic familiaris sententiam tribus verbis expressam adiicimus, nempe hunc lapidem in stomachis caprarum syluestrium ex certa herba nostris regionibus insueta, in Persia tantum, & insula dellas Vaccas, Indiam versùs gigni, & ad pestem hoc ipso facere, quod cor, exacto inde humore melancholico, corroboret; nec expellere malum per sudorem, & Persas ac Indos bis in anno exigua eius quantitate assumpta purgari, hæc si corollarii vice superioribus addimus, ac cum his rursùm ea conferantur, quæ à nobis aliàs ad te perscripta sunt, apparebit liquidò quàm isti, non vniuersi tantum inter se, sed singuli etiam secum reipsa dissideant. Quid verò ego mecum dum ista audiui? discedo incertior, quàm prius, vt Terentianus ille aiebat. Magna res est clamant omnes, magna certè, sed eerti nihil: & tamen non est nihil, quod tum de hoc lapide, tum de terra Lemnia, aliisque nonnullis hîc compertis, exiguo scripto, quod nunc est in manibus, possim admonere, nisi tuam audire sententiam potius, quàm meam proferre mallet.

Quare Massariæ de febre pestilentiali e agentis, hæc est sententia : de lapide Bezoar , cornu monocerotis , osse de corde cerui, & reliquis id genus præfidiis & pretiosis medicamentis, multi mirabilia prædicant, sed ego hætenûs, vt liberè dicam, tot & tanta miracula non potui obseruare, vnde neque admodùm illorum vsu soleo delectari, atque eò minùs, quòd non solùm sint inuentu difficilia & rariora : sed etiam nonnulli rerum naturalium studiosi & peritiores, ea velint pro maiori parte esse commentitia & fabulosa. Et alibi *f* addit, his contra pestilentiam, atque adeò venena omnia tantas vires plerosq; attribuere, vt ceteris non modò simplicibus huiusce facultatis medicamentis, sed ipsi etiã Theriacæ, & alteri cuiuis antidoto illa præferre non vereantur, quæ tamen omnia à peritioribus pro maiori parte commentitia habentur.

Hinc Valesius *g* non multum huic lapidi tribuere videtur, cuius verba adnotare lubet. Vfus & multorum approbatio maximam auctoritatem comparauit inter simplicia lapidi Bezaar, & primùm quidem ei, qui aduehitur ex India: secundùm ei, qui ex America. Inter composita, compositioni celebri ex Hyacinthis. Lapide quidem multi iique prudentissimi attestantur. Mihi verò nullus non est adulterationis suspectissimus: timeo, ne nullus nõ sit factitius: multos tamen iuuat, nescio an opinione, sed & hoc debet Medicus vti. His Valesii verbis, Syluaticus *h* hoc addit. Quis quæso Scriptoris huius cele-

celeberrimi auctoritatem non multi fecerit? præterquàm quòd doctissimus est, nullusque opinione nostra post Galenum & Græcos alios scriptores rectius de rebus Medicis scripsit & luculentius: Hispaniarum etiam regis maximè Philippi huius nominis secundi Medicus fuit cubicularius: ad quem Regem tanquam omnium post Salomonem potentissimum, ex suis etiam propriis regionibus, & regnis veri genuinique lapides Bezaar fidelissimè deferri debuissent, & à Medico illius omnium peritissimo probè cognosci; qui tamen tantum hac in re habuit dubium, vt nullum non factitium, se agnouisse, liberè admodùm fassus fuerit: hæc Syluaticus. Sic testatur Hercules Saxonia *i*, se Venetiis maximam huius copiam consumpsisse, nec egregiam operam sensisse: scire se quidem plurimos quibus exhibuerit, fuisse sanatos, sed id in lapidem non retulisse.

Sic Io. Thomas Minadous *k*: Sunt aniles fabulæ omnia quæ de lapide Bezahar ab Arabibus, & recentiorum nonnullis scribuntur: nam & ego qui innumeros febre maligna correptos curavi, non sum grauatus curiosè inquirere vires huius remedii, & illius utilitates diligenter explorare, cùm tamen nihil ex eo vel eximii vel præclari vnquam colligere potuerim, &c.

Et Rulandus *l*, qui lapidem hunc inter sudorifica alexipharmaca malignitatem pestilentem ocysimè conterentia retulerat, postmodum *m* demirandum inquit. Bezoardicum la-

pidem maximi quidem pretii, minoris tamen efficacitatis, nobilissimo cornu ceruino præferri, eisque laudibus ornari, quæ tribui potius cornu ceruino deberent. Inferes, Bezoar non antidotum duntaxat esse, sed & Cardiacum: effectuararius, pretio summo euidentius, vtrumque arguitur verum. Quoties sine vlllo fructu Bezoardicus lapis etiam tempestiuè, euacuatione ritè priùs facta, exhibitus est, isque minimè parca, sed larga manu, nihilo fecius defunctis ægris: si tantarum virium est, cur plerosque non iuuat? Dei maledictionem & morbi vim maiorem, quàm vt eo oppugnari queat, obiiciendo nihil proficies: apud plerosque enim quibus administratus est, neutrum habuit locum. Deinde si Cardiacum est Bezoar, aut manifestis aut occultis qualitatibus cor corroborabitur. Si manifestis, iis quoduis conflatum Cardiacum erit: ergo occultis qualitatibus, quibus nec cornu ceruinum priuabis. Quomodo autem eiusmodi terrestres soboles, qualis est Bezoar aureolus, cor corroborare valeat, maximum est dubium: cum quotidie iis solum rebus robur afflari cordi obseruemus, quæ laudabilem sanguinem de se promunt, indeque spiritus vitales quantitate qualitateque adaugent. In talem sanguinem, vel momentum eius transire Bezoar solum, nemo mortalium probabit: nisi spiritus cordis robur ex Bezoar spirantibus stabiliri sinxerimus, & languentes spiritus vitales suscitari. Sed quid spirituum in scrupulo dimidio Bezoar omnino

καίτοι infidere poterit, si que infident, quid ob-
 stat quò minus subito euanescant in auram, in
 tenuissimum præsertim pollinem contrito la-
 pide? teste magnete & succino, quæ in pulue-
 rem contrita, ferrû & paleas non amplius tam
 expeditè attrahunt, utpote suis priuata spiriti-
 bus, quorum ope tractus est factus. Oportebit
 sanè spiritibus corpusculo minimo inclusis a-
 gere, si quam agendi contrà virulentiam est for-
 titus Bezoar virtutè: corpore ipsomet tam exi-
 gua dosi dato, ut longè impar sit resistendæ ma-
 lignitati per capacissimum disseminatæ corpus:
 hætenus Rulandus.

Quare Thomas Iordanus *n*, Lemniam terrã
 præfert: Terram Lemniam, ait, per se & aliis
 permixtam, tam fœlici successu exhiberi quoti-
 die cernimus, ut si mihi optio esset danda, mal-
 lem lapidem Bezahar, qui Turcicis cõmerciis
 Satraparum nunc muneribus frequentior apud
 nos esse cœpit, excludere, quàm terras medica-
 mentosas è pestilentium antidotorum catalogo
 extorres reddere.

Ratio, inquit Sanctorius *o*, cur Bezoar qui ad
 nos defertur, despici debeat, est, quia referunt su-
 dorem excitare, quod, ut docet experientia, est
 falsum: præterea in nostro Bezoar, intrinsecus
 est nucleus, vel palea, quod ostendit esse arte fa-
 ctum: & insuper videtur fabulosa eius historia à
 Serapione proposita, quòd sit lacryma ceruorũ
 Orientis, &c. Et Mindererus *p*, Smaragdum
 quem sæpius exhibuit, magis forsàn (inquit)
 lauda-

laudauerim, quo etiam veteres, Arabes præfer-
tim & moderni quoque medici vtuntur, exhi-
bendo eius grana sex vel octo, cuius vi maligni-
tatem expelli fuit hucusque creditum, licet effe-
ctus non semper respondeat, de quo Fracasto-
rius: hoc insigniter ac momentanea quasi vi se-
mel admirabundè profuisse vidi, quod Recipit
Smaragdi præparati, lapidis Bezaard orientalis
ana grana vij. Hyacinthi præparati gra. iij. misce,
fiat puluis.

Non minus eleganter quàm verè Syluaticus q,
facilimum sanè ei qui voluerit, suamet adducta
experientia quicquid voluerit de quouis medi-
camento affirmare: faciant hoc circumforanei
& circulatores, quod Medicos rationales vbiq;
dedecet: faciant & illud, qui medicamentorum
vires penitus nesciunt, ea tamen laudare inten-
dunt. Dicant quæso nobis qui talia tantaque de
lapidè isto affirmant, qua in eo propalando vsi
fuerint experientia, quomodo cognouerint, il-
lum venena omnia, & morbos omnes veneno-
sos superare. Proferant ad id confirmandum ex-
perientiæ factæ tempus, quibus ea fecerit, qui-
bus venenis vsi fuerint, & quibus tandem ob-
seruatis experientiæ legibus, negotium absol-
uerint: statimque vanam, infidam, incertam &
maneam eam fuisse is intelliget, qui veræ expe-
rientiæ leges sciuerit. Particulares quosdam e-
uentus adduxerunt, veram & absolutam expe-
rientiam minimè constituentes. Ægrotantes
plerosque sumpto hoc lapide, sanitatem acqui-
suisse,

guisse, affirmant. Sed an aliis simul vfi fuerint
 medicamentis, erat vt animaduertent: quia
 sic non plus huic, quàm illi medicamento, est ef-
 fectus assignandus. Sed & illud ipse cum aliis
 nonnullis affirmo, tot tantisque recitatis mor-
 bis non venenosis, conuenire minimè posse la-
 pidem hunc, neque ratione, neque experientia
 id attestantibus: melancholiæ dico, aliisque me-
 lancholicis morbis: obstructionibus, partui dif-
 ficili, secundæ retentæ, mensibus restrictis pari-
 ter & præter modum fluentibus: comitiali mor-
 bo, & aliis enumeratis. Sunt horum morborum
 calidi aliqui, frigidi alii: attenuatione eget vnus,
 incrassatione alter: quibus quidem contrariis
 indicationibus, vna sola refrigerandi, & exic-
 candi facultate manifesta, qua præditus est, sa-
 tisfacere illum posse, nullus qui de rebus Medi-
 cis rectè sentiat, affirmabit. Ad occultam pro-
 prietatem sese recipient, scio: & hanc contrarios
 effectus facere posse, affirmabunt. Hos eo in pri-
 mis argumento redarguere nobis licet, quod
 non à forma lapidis occulta ii effectus proueni-
 unt, sed ab ipsius herbæ lapidem producentis
 rei occulta, vt dixit Iosephus Acoſta ex Indorum
 mente. Si dixerint herbam illam, & ipsam id à
 proprietate occulta præstare. Dicam ex aduer-
 so, huiusmodi contrarios effectus ab occulta pro-
 prietate proficiscentes, sola experientia deter-
 minari. Ex his qui in exteris regionibus & Ita-
 liæ vicinis de lapide isto scripserunt, non omnes
 vnum & idem testati sunt. Ex antiquioribus, v-
 num

num solum Serapionem, luculentius & distinctè magis de hoc lapide scripsisse, suprâ admonuimus, nec tamen enarratis morbis non venenosis, quod conferat, docuisse, ex ipsius verbis cuiq; manifestum esse potest. Venenorum tantum & venenosorum morborum, sicuti & Rhafis meminit: quorum autoritate freti, febribus quoque pestilentibus, cum ipsis venenis similitudinem quandam habentibus, conferre illum posse, negare non audemus. Sed ad lapidem Bezaar Occidentalem, siue Peruvianum veniamus.

a lib. 20. cap. 36. *b* lib. 5. cap. 13. *c* lib. de noua medicina, in quo multorum errores detegit. *d* epist. 191. *e* lib. 7. suæ praxeos cap. 24. *f* de peste lib. 2. *g* 4 meth. 2. *h* lib. de bezaar. *i* de febr. cap. 37. *k* lib. de febr. malig. cap. 15. *l* de lue Vngarica cap. 6. *m* cap. 7. hist. 7. *n* de pestis phœnom. tr. 2. cap. 6. *o* lib. 14. de vitand. errorib. cap. 4. *p* lib. de peste pag. 202. *q* lib. de bezoar.

DE LAPIDE BEZAAR

OCCIDENTALI SIVE

Peruiano.

CAPVT XLIIII.

CVM de lapide Bezaar, qui ex India Orientali adfertur, abunde dictum fuerit: nunc de eo, qui ex India Occidentali, siue qui ex regno Peru aduehitur, sermonem instituemus: & primùm, locum in quo animalia lapidè hunc gestantia, viuant: deinde, quæ illa sint, quomodo nomenclentur, & quæ ipsorum forma sit, proposituri sumus.

Locus

Locus seu solum natiuum huius animalis, sunt montes Peruuiani, Petro de Osma *a* auctore; illud enim admiratione non carere scribit, quod animal hoc p totas [Indias nō reperiatur, præterquam in montibus regni Peruuiani: se etenim omnia Mexiocana regna, omnes Peruuianas prouincias & regna: prouincias & insulas Maronnon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragrasse, attamen nusquam quàm in solis huius regionis montibus conspexisse.

Auctor est Iosephus Acofta *b*, in omnibus animalibus, quæ Peru peculiaria habet, lapidem hunc reperiri: addit, in Prouincia Xauxa, & aliis Peru finitimarum Prouinciis, in diuersi generis animalibus, tam feris, quàm cicuris reperiri. Ex quibus sint Guanacos, Pacos, Vicunnas, & Taraguas: quibus caprarum quoddam genus adiungant, quas Cypris vocent. (Bacchius *c* capriceruum nominat.) Imò & in regno nouæ Hispaniæ, Ceruos quoque hos lapides promere, quo tamen loco, nec Vicunnas, nec Pacos, nec Taraguas, vsquam reperire liceat, idem testatur.

FORMA ANIMALIS.

FORMAM animalis Petrus de Osma *d*, his verbis expressit: Animalium genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valdè simile iis hircis (nisi quod cornibus orbum sit) quos in Orientali India reperiri tradis (Monardem

dem intelligit) ruffi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur, quarum magna est copia in montibus, vbi ista animalia degunt: ita fugacia, vt solo tormentorum ferreorum ictu adsequi possimus.

Verum cum Iosephus Acoſta *e*, de prædictis animalibus capitibus duobus egerit, eorumque descriptiones adposuerit, lubet, in Lectoris gratiam, ne quid huic tractatui desit, ipsius verba duobus subsequenter capitibus subiicere.

a in epist. ad Monardem cap. 75. *b* lib. 4. hist. natural. Indiæ cap. 42. *c* lib. de gemmis cap. 34. *d* vide supra cap. 17. hæc etiam refert Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 192. *e* lib. 4. hist. natural. Indiæ cap. 40. & 41.

DE VICUNNAS ET TARAGVAS IN PERU.

CAPVT XLV.

EX rebus præstantissimis, quas Peru habet, Vicunnas sunt & Oues. Vicunnas, feriores sunt: Oues, mansuetæ. Sunt, quibus persuasum est, de his etiam Aristotelem, Pliniū, ac cæteros auctores tradidisse, quo loco de Capris egerunt, cum quibus propter agilitatem, & montium amorem conferri possint. Sed hæc animalia, ex caprarum genere, neutiquam sunt. Nec enim Vicunnas, cornua caprarum more habent, quas suis Aristoteles assignat: multò minus capræ sunt Orientals, ex quibus lapis Bezaar demitur. Aut si omnino huius generis censendæ forent, illarum diffusum genus ceu canum, omnino esse oporteat.

Æqua

Æqua ratione Vicunnas Peruenſes, non id animal ſunt, quod in noua Hiſpania Bezoar promit: hoc enim ex Ceruorum genere eſt, cui ſimile noſtro iudicio non in vniuerſo orbe reperiat, niſi in Peru ac Chile finitimis.

Vicunnas capris maiores, vitulis minores, colore leonino, ſed ſplendentiore ſunt: cornua non habent, vt in capris & ceruis ſunt. Montanorum loca gelidiſſima colunt, Punaſ dicta: eas nec glacies, nec niues lædunt, imò potius firmant, reſciantq; . Gregatim oberrant, & miræ celeritatis ſunt: peregrinantibus tum hominibus, tum pecoribus occurrentes, feſtino in fugam ſe dant, cum ſint timidiſſimæ: fugientes, pullos ante ſe agunt. Hæ an genus ſuum propagent, nulli ſciturum eſt: quæ de cauſâ Ingæ reges, mandato cauerunt, ne figerentur, aut quouis modo ferirentur: niſi id iuſſu priuato diebus feſtis liceret. Multi quærentur, Hiſpanos Indiam ingreſſos, venationibus crebris, harum numerum nimium confeſiſſe, vnde iam pauciores ſint. Venatibus operam daturi, vno numero tria aut quatuor millia virorum congregiuntur, qui montis partem inſignem ambientes, ex omnibus locis in vnum pecudes compellunt, coguntq; . Ex harum medio poſtea 300. aut 400. quantum volunt, ſeligunt: cæteras, cum primis fœmellas, procreandæ ſobolis gratia dimittunt. Eas tondere quoque conſueuerunt, ex lana pallia & tegetes texentes, quæ magni æſtimantur. Lana ſiquidem ſerici æmu-

la durationis longæ est: colorem natiuum seruat: tinctura non variatur. Vestes huiusmodi, in calidis aëris constitutionibus perfrigerant, & renum comprimis ardorem mulcent. Sed & alio modo adhibentur, nimirum in lectis. Haud pauci, lanâ in genere, pro totius corporis sanitate firmanda vtuntur, cuius vires, non inualidas experiuntur. Ex hac confectos tegetes, podagricos dolores mulcere, aut arcere affirmant.

Vicunnas caro proba non est, etsi hanc Indi edant, fumoque indurent. Quam verò vim medicam habeat, nostris peregrinationibus didicimus. Nam cum aliquando per montana Peruentia profecti, vesperi in Tambo seu hospitio diuertissemus, dolor inæstimabilis oculos nostros inuasit, tanta crudelitate, vt oculos nobis elisum iri omnino videretur. Quo morbo ii ferè corripuntur, qui per assiduas niues iter faciunt, nec præter has oculis quicquam dispiciunt. Nobis ergo cum intenso dolore acriter luctantibus, scæmina quædam Indica cubile ingreditur, de carne Vicunnas recens captæ (nam vel dum cruor emanabat) aliquid promens, iubensque, vt oculis imponeremus. Quo factò, oculorum ægritudo quasi in momento desæuiit, & nos in totum illico restituit. Præter supra dictam venatus rationem, Vicunnas alia quoque arte captant; eas in locum tam angustum cogunt, vt emissis glandibus assequi queant. Ex lineis funiculis plumbi glandem, seu massam religant: his excussis, animalium pedes inuoluunt, innectuntque,

nectuntque, ne quo fuga proflire queant: hoc modo, quot volunt, capiunt. Præcipuum quod habent hæc animalia, Bezoar lapis est, in ipsis conditus.

Sed & aliud animalis genus TARAGVAS vocant, ferum & ipsum, at pernicitatis maioris, & corporis grandioris: color adustior: aures pro- pendulæ: non, vt Vicunnas, gregatim errant, sed singulis pascua solitaria, idque in locis editioribus. Ex his quoque Bezoar eruitur: cæteris tum magnitudine, tum viribus præstantior.

DE OUIBUS PERUANIS, PACOS, ET GVANACOS.

CAPVT XLVI.

Peruanis nulla res maiori aut vberiori que- stui est, quàm pecudes, cum primis oues i- p̄sis llama dictæ: quibus, vt verè dicam, ni- hil vnquam vtilius esse possit: vt alantur, sum- ptu nullo opus est: & tum cibos, tum vestes, in- colæ ex hac pecude accipiunt, velut Europæi ab ouibus suis. Præter has commoditates, Indi hanc quoque sentiunt, quod ouibus omniane- cessaria ipsis apportantur: quæ tamen vt equi nec sufferrantur, nec frenis incinguntur: his nec auena obiicienda, nam gramine satiantur. Vi- dere tamen hinc est, voluisse Deum, Indis hoc animal & pro oue simul & equo seruire. Cùm- que populus magna parte pauperrimus esset, suffecto copioso gramine, penuriam hanc Deus

ipsis demptam voluit. Illa autem duorum generum sunt: vnum Pacos, laniferum: alterum lana carens, sed gestandis sarcinis & oneribus aptius. Europæis ouibus maiores, minores vitulis sunt, collo oblongo & camelorum modo porrecto. Quod natura ita statuit, vt erectiori corpori, proceritas colli responderet. In colore variant, nam reperiuntur albæ, nigræ, cæsiæ, variegatæ; Indis Mocomoro dicuntur. Incolæ loci, in sacrificiis olim faciendis, colorem diligenter attendebant, quem anni temporibus & votorū generibus respondere oportuerat.

Pecudis caro esilis quidem, sed durior & tenacior: agni, in cibum delictiores: sed horum paucos mactant: earum vsus est, vt lanam, pannis aptam, promant, & onera portent. Lanam detonsam Indi parant, & ex ea pannos texunt, quibus vestiantur. Sed hi crassiores sunt, quos Hauasca nominant: subtiliores & pretiosiores, Cumbi appellantur. Ex his mappas, tegetesque & similia texunt, quæ tum durabilia, tum splendidiora, serici modo micant. Texturæ peculiarem modum adhibent: & Ingæ ad præstantissimos pannos faciendos opifices ingeniosissimos olim adhibebant: textores artificiosissimi in prouincia Capachica, apud latum Titicacæ fluiuium habitabant, &c.

Vniuersum hoc pecudis genus locis frigidis gaudet, in quibus probè augetur, & saginatur. In campestribus æstu facillè tabescit, & emoritur: tum pruinis, tum glaciæ persæpè horridæ

oues incedunt, & tamen optimè sanifsimeque habent. Lanæ, quæ breuiores sunt, vultum amabilem admodum & iucundum habent: quæ nonnunquam in media via restitantes, erecto collo actores suos & alios quasi admirabundæ longo tempore aspiciunt, aut intuentur, nullo interim vel metus, vel gaudii signo edito: quæ res multis risum excutere possit. Facile tamen terrentur & in pauorem dantur, adeò vt rapida festinatione altissimos sæpè scopulos ascendât. Quod si accidit, ne cum ipsis profugis argentum quoque pereat, sclopetis ex edito præcipitandæ & decutiendæ sunt.

PACOS quin etiam vsque adeò ira incandescent interdum, vt cum onere in terram procumbentes ab isto loco abigi non possint, etsi fustibus frustulatim comminuantur. Hinc in Peru de iis, qui nullorum monitis aut iussis parere volunt, natum hoc prouerbiu est: Hic impacatus est, id est, Pacos æmulatur: quo disterio reo contumaciam exprobrant. Ergo si quæ fors iratior ita procubuit, tum custodes eius suscitandæ remedium nullum habent aliud, quàm vt iuxta Pacos confideant, illis abblandiantur, & quo cum vis verborum lenocinio deliniant, dum spontè sua resurgant: quibus blandimentis ternæ interdum horæ conficiuntur. Vitio quodam scabiei simile infestari solent, ex quo persæpè moriuntur, id Carache vo-

ant, &c. Hactenus

Acosta.

DE LOCO, IN ANIMALI,
IN QVO LAPIS HIC
reperitur.

CAPVT XLVII.

NVnc locum in animali, in quo lapides hi reperiuntur, subiiciamus, ex epistola Petri de Osma ad Monardem scripta decimaquinta Iunii anni 1568. nos cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus, in huius regionis montes, in eam quinque dies infuimus, & aliquot ex iis animalibus cōfecimus. Aperto itaque maximo a, & prouectioris ætatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus: quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putarem: percontati Indi, quos, vt nobis inferuirent, deduxeramus, qua corporis parte, lapides hæc animalia haberent: se quicquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cū videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, domi postea eas ruminatas in ventriculum traiciunt. Ibi paerum illicō interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset; eundem tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificia-

crificarunt. Indi hos lapides magno habent in pretio, & in Idolorum suorum delubris, quæ Guacas vocant, cum aliis quibusque pretiosissimis offerre solent, veluti auro, argento, gemmis, monilibus, animalibus & pueris. Ex animalis igitur, quod primum secuimus, bursula nouem lapides, eximimus: secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

At Monardes *b*, locum illum, in quo lapides hi generantur, sic expressit: primus illorum obseruator (intellige Petrum de Osma) videre cupiens, quâ ratione in animalibus generarentur, suis ipsemet manibus, eorum animalium Anatomen fecit, & mihi deinde significauit, eos cingni in receptaculo quodam, fasciæ modo confecto, & villosa carne constante, duorum palmorum longitudine, & trium ferè vnciarum latitudine, ipsi ventriculo parte interiore adherente, alios aliis maiores, & quodam ordine dispositos, vti nodos vestem anteriore parte claudentes. Eo receptaculo aperto, eximuntur lapides, quos isti magna Naturæ Prouidentia ad nostram salutem & nostrorum morborum remedium generari, summa admiratione non caret. Atque vti intelligo, qui ex Orientali India adferuntur, eâdem ratione inueniuntur, & eximuntur, è certo caprarum genere, quæ magna ex parte ruffæ sunt, vti nostræ. Sic Iosephus Acosta *d* refert, in stomacho & ventre horum ani-

malium (scil. in Occidente) aliquando vnum solum, aliquando duos, tres, etiam quatuor reperiri.

a hæc quoque Syluaticustr. de lap. bezaar pag. 82. recenset. *b* de simp. Indic. cap. *c* hæc & Boëtius lib. 2. de lapid. cap. 192. refert. *d* lib. 4. hist. natur. Indiæ cap. 42.

DE LAPIDIS HVIVS
MATERIA, ET GENERATIONIS modo.

CAPVT XLVIII.

MAteriam, ex qua lapis hic generatur, breuissimè Petrus de Osma & Monardes proposuère, dum ex salutiferarum herbarum depastarum succo, ruminacione concreto, generari scribunt. At Iosephus Acofta generationis modum plenius expressit: Indiani ex traditione & relatione suorum parentum referunt, in Prouincia Xauxa & in aliis Peruvianis prouinciis, tum herbas multas, tum animalia venenata plurima degere, quæ aquas vnde potent, & gramina siue pascua, quæ carpant, & etiam odoratu, contagio suo inficere soleant. Contrà verò inter herbas illas à naturâ singularis quæpiam ibi producta est, quæ arcendorum venenorum vim maximam præstat. Hæc herba folius naturæ solertiâ, & instinctu quodam naturali, ipsi Vicunnæ & cæteris animalibus, quæ lapidem Bezaar generant, notissima est, quam herbam auidè deuorant, vt eius auxilio præferuentur, à virulentia aquarum & pascuorum: & ex her-

ex herba hac esitata in ipforum ventriculo lapis hic generatur, qui ab herba hac virtutem omnem, quam contra venena habet, acquirit. Hæc Indorum opinio, per viros in regno Peru experiētia claros, detecta fuit: quæ cum iis conueniunt, quæ à Plinio de capris montanis referuntur, quæ sine omni periculo venenis nutriuntur & pascuntur. Indiani, addit Acoſta, à nobis interrogati, cur verueces, vaccæ, capræ & vituli Castellanis similes, quæ animalia etiam ex Hispania venissent, lapidem Bezaar non habeant, cum tamē iisdem in rupibus herba hac pascantur. Respondent, se non credere animalia illa, quæ ex regno Castiliæ adducta sunt, hanc herbam deuorare: imò etiam in Ceruis & Damis lapidem Bezaar reperiri. Quod sanè consentit cum eo, quod etiam in noua Hispania lapides Bezaar (quamuis in ea nec Vicunnas, nec Pacos, nec Taraguas, neque Guanacos sint) in ceruis aliquibus reperiantur: quod & supra peculiari capite monuimus.

Verùm, vt idem Acoſta *b*, admiratione dignum, hos lapides supra res diuersas nasci & formari: vt super ligulæ ferramentum, super aciculam, aut festucam, ligniue fragmentum, quæ in lapidis centro reperiuntur, quam tamen ob causam falsi non æstimandi: contingere enim potest, vt animal tale quid simul cum gramine deuorarit, & super hæc lapidis sensim augefendo circumglobetur & crassescat. Rei admirabilis à se circa hanc rem obseruatæ, historiam ad-

didit: duos scil. se in Peru lapides vidisse, in quorum cavitare nucleus Pini Castellani, circa quæ conglobatus erat, continebatur, quòd omnes in admirationem traxerit, siquidem in toto regno Peru, neque Pinos, neque nucleos Pineos Castellanos vidimus, nisi fortè ex Hispania allati fuerint, quæ tamen res mihi extraordinaria videtur.

Ex diuersis autem tunicis, aut pelliculis sibi inuicem incumbentibus, lapides hi formati & compositi sunt, vt rectè Acosta. Sensim enim, ait Baccius, aggeritur circa festucam, laminatim instar tunicarum Cepe, sic vt lamina priore sub-lata, quæ sequuntur clariores & splendidiores, quo vltior progressus fit, appareant, quarum nonnullæ exterius splendorem auri repræsentant: & Monardes *d* testatur se aliquot comminuisse, qui ex tenuibus splendentibusque laminis, eodemque colore constabant, quo ii, qui ex India Orientali aduehuntur, atq; aut in puluerè aut in granulum, vt illi desinebant. Sic Clusius *e* proposuit: cõstant ex tunicis, siue crustulis, modò crassioribus, modò tenuiorib. aliis alias amplectentibus, politis interdum & splendētibus: nonnunquam aliquantulū scabris, extima præfertim & reliquas complectente, vt in renum & vesicæ calculis videre licet: sed inueniuntur nonnulli, quorum crusta exterior, variis locis adedè altè exesa conspicitur, vt secunda appareat tunica, nonnunquam & tertia.

a lib. 4. hist. Indiæ cap. 42. *b* Syluaticus lib. de bezoar pag.

pag. 89. eadem habet. c in ea regione Peruana in qua non
 id sunt Pinci, neque ad eam ex Hispania adferri solent. Syl-
 uaticus. d cap. 34. e innotis ad Monardis cap. 34.

DE HVIVS LAPIDIS

DIFFERENTIIS.

CAPVT XLIX.

CVM lapides hi plurimum inter se differāt,
 partim ratione animalium in quibus re-
 periuntur, & quidem vel in montosis, vel
 in planitie pabulum capientibus: partim ratio-
 ne formæ, magnitudinis, coloris & saporis, has
 differentias, subnectemus: & primùm quomo-
 do ratione animalium differant, exponemus.

Auctor est Petrus de Osma, sola animalia, quæ
 in montibus pascuntur, lapides istos præstantes
 generare: nam quæ in planis pabulum sumunt,
 quia herbas minus salubres depascuntur, pro-
 pterea lapides eorum, tametsi vtilis, iis viribus
 tamen non pollent, quibus ii præditi, qui ab a-
 nimalibus in montanis degentibus eximuntur.
 Et Monardes a: verum quidem est, eos qui sele-
 ctioribus notis præditi sunt, quas probatissimi
 lapides Bezaares obtinere debent, ex animalibus
 quæ in montanis degunt, eximi oportere:
 nam qui ex animalibus in planis viuentibus e-
 ducuntur, improbi sunt, nec vlla Medica facul-
 tate præditi, quoniam non aluntur iis salutife-
 ris herbis: mox subiungit: sunt etiam selectio-
 res, qui ex animalibus in Persiæ montanis de-
 gentibus educuntur, quàm qui ex aliis capris in
 Malacæ

Malacę planis & campestribus viuentibus: nam illi eo pretio non habentur, neque eam præstantiam & facultatem obtinent, quas Persici quia Malacenses capræ ad lanienam duntaxat seruantur, cùm ad eò salutiferas herbas non depascantur, vti quæ in montanis degunt. Eadem planè est ratio in Occidentali India; nam quæ in montanis Peru vitam agunt, selectiores & legitimos lapides, & ad medicamenta vtilis habent: quæ verò in campestribus pascuntur, Malacensibus similes sunt, quæ simul incedunt & viuunt vti greges, qui ad lanienam seruantur, ex iis enim multi quidem lapides eximuntur, sed inutiles, quoniã salubres illas herbas montanas non depascuntur: hæc Monardis. Hic mirari subit Monardem, cùm is fateatur se omnia ea, quæ lapidem Peruuianum concernunt, ex epistola Petri de Osma cognouisse, hicq; omnes quidem vtilis, sed iis viribus non pollentes asferat: Monardis verò, improbos esse, nec vlla Medica facultate præditos pronunciet.

Sed Iosephum Acoftam hac de re etiam audiamus. Lapides qui in Guanacis siue Verueciibus eius regionis, & Pachis inueniuntur, plerunque minores sunt & nigricantes, nec tanti aestimantur, nec in vsu Medico probantur. Verùm ex Vicunnis maiores eximuntur, qui cineritii *b*, aut albi aut obscurè virentes, hiq; optimi censentur. Attamè qui ex Taraguas excinduntur, omniũ præstantissimi habentur, inter quos satis magni etiam reperiuntur, & cõmuniter *c* al-

bi ad

bi ad cinereum vergentes: horum laminæ communiter crassiores & densiores, quam aliorum: hi autem pariter in maribus ac semellis reperiuntur: verum omnia animalia, apud quæ hi lapides generantur, ruminant, & plerunque inter niues & in rupibus sua pascua habent. Atque sic Peruanos omnes, quicumque illi fuerint, Orientalibus postposuit, ita eos qui ex noua Hispania deferuntur, Peruanis in opere debiliores esse constituit. Hoc addito, lapidem quemcunq; Bezaar efficaciorē esse in Hispaniis, quam in regionibus Peruvianis.

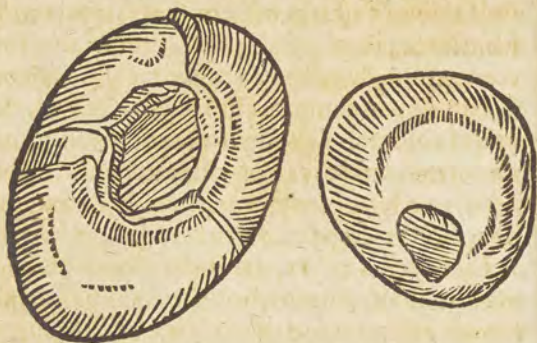
LAPIS BEZAAR OCCIDENTALIS.

Præterea differunt plurimum inter se, vt idem testatur (& quotidie in Pharmacopoliis notare

possimus) magnitudine, formâ & colore: quippe quod aliqui solum auellanæ magnitudine & adhuc minores: aliqui nucis quantitate: alii oui columbini instar: alii etiam ouū gallinæ æquēt: testatur se aliquos mali arantii magnitudine vidisse. Ad-

dit insuper, ex quo lapides hi in pretio esse cœperint, Indos arte conficere cœpisse: hinc multos, quando lapides hos solito maiores vident, falsos

falsos existimare: licet magni & ii quidem præstantissimi reperiantur; & contrà parui, qui tamen falsi sint: verùm genuinos cognoscendi, ipsam experientiam optimam magistram esse.

Carolus Clusius in suis ad Monardem notis, scribit, se ternos eiusmodi lapides habuisse munere Generosi Dn. Francisci Drake, cui ferè passerini magnitudine, qui dimidiã circiter drachmam pendebant: ille verò alios adseruabat, qui binas atque etiam plures drachmas pendebant. Subiungit, se apud Ortelium vidisse, qui quinque propemodùm drachmas pendebant; & apud Plantinum binos, alterum renis veruecini forma & propemodùm magnitudine, non eum quidem integrum, sed extrema parte con fractũ, & laminarum situm ostendentem, atq; in meditullio veluti festucae fragmentum continentem, qui vnciae vnus cum semisse, dum integer erat, pondere fuisse potuit: alterum compressa, qua parte ventriculo adhæsit, forma, sensim de
inde

inde in tuber assurgente à multis etiam laminis seu tunicis, cum crassioribus, tum tenuioribus contextum, duas uncias cum drachmis duabus & semisse pendentem. Dn. Ludouicus Perezius vnum columellæ, duas uncias aut amplius longæ forma, uncialis cum semisse aut maioris ponderis: quo longè maiorem priùs acceperat, galinacei, vt referebant, oui magnitudine.

Et Baccius refert, ex India Occidentali, & montibus Peruuix hodie Orientalibus non ab- similes adferri, cum iis in locis Capriceruorum magna sit copia, ex quibus hic lapis per incolas eruitur: & addit: quamuis dubium sit, an ex Oriente alii præter adulterinos adferantur: certum tamen esse quod Occidentales ex prædictis animalibus excindantur: quorum quidam par- uam nucem, alii amygdalarum ossa, vel fabam magnitudine sua referant, pro maiori, vel mi- nori ipsorum augmento.

d Forma quoque variant, alii rotundi, alii o- uali, alii lentis forma, & plurium aliarum for- marum. Quare Clusius loco citato, eorum for- ma nunc orbicularis, modò compressa aliquan- tum, vel inæqualis, modò renis formam ex- primens.

Colore quoque differunt, Iosepho Acoſta au- ctore: reperiuntur nigri, albi, cinerei, atrouiren- tes, alii ac si deaurati essent: & Clusio color nunc nigricans, nunc subcinereus, interdum flau- scens. Vt plurimum, ait Baccius, exterius scabri sunt cum colore viridi, qui in fuscò rufescit, quasi
partim

partim sanguine, partim humore ab animali relicto, tincti essent: minus tamen maturi, cinerei sunt: & Boëtio *e*, Occidentales subcinereum habent colorem, neq; ita vt Orientales splendent, crustas enim habent, crassiores & gypseas. Verum siue ad colorem, siue ad figuram respiciamus, de bonitate aut subtilitate lapidis, iudiciū ferri non potest.

Quos ego vidi Occidentales, maiori ex parte sunt coloris cinericei, cum nigrore aliquo admixto, quia materia horum albidior est, & minus à calore elaborata, idq; propter animalium calorem minorem, regionis frigidioris causa. Sic etiam communiter Occidentales, qui albicant maiores sunt & substantiæ minus compactæ, quàm in Orientalibus obseruetur: qua de re plenius suprà in Orientalis lapidis differentiis, à colore desumptis, egimus.

Quoad saporem, proprium nullum habet, quod ipsum etiam Rhafis Arabs tradit.

a cap. 34. *b* Syluaticus legit flauos, albos, cinericeos. *c* Syluat. legit maiori ex parte albi, flauescens *d* Ioseph. Acofta lib. 4. hist. indiæ cap. 43. *e* lib. 2. de lapid. cap. 194.

DE LAPIDIS FACULTATIBVS, QUANTITATE ET vtendi modo.

CAPVT L.

DE facultate huius lapidis sic Baccius: non desunt, qui dubitent, vtrum hi lapides easdem facultates cum Orientalibus obtineant,

tineant, quæ ab Arabum scriptoribus illis afsignatæ fuere: quibus respondet, Orientales reuera in hoc genere bonitate reliquos excellere, eò quòd in fronte aspectum Solis Orientis obtineant, qui rebus maiorem vigorem & virtutem infundit, respectu Occidentalium, qui resolutis per calorem diei partibus subtilioribus, & alimentalibus, vapores adustiores, minusque efficares accipiunt.

Sic Iosephi Acoftæ *a* de lapidibus Bezaar iudicium tale est: quod inter hos ii, qui ex India Orientali oliuæ colore adferuntur, primas teneant: secundum ii, qui ex Peru: tertium, qui ex noua Hispania adferuntur. Et Saxonia *b*, eos qui ex Indiis Occidentalibus adferuntur, coloris cinerulenti, & Orientalibus multo viliores esse, scribit. Sic Gallus *c*, reperitur etiam, & quidem frequentius lapis iste quasi colore cinericeo infectus, quem Occidentalem pleriq; autumant: ac licet non omnino spernendus sit, multum tamen virtute ab Orientali distare cognouimus.

De qualitate huius lapidis, Baccius censuit, temperatis qualitatibus pollere, minimeq; aliorum lapidum & antidotorum more exsiccare, quare hoc remedio securè & citra damnum aliquod nos vti posse. Quem tamen aluum potiùs mouere, quàm sudores, sunt qui obseruarunt, Sylyatico *d* admonente. At Monardes testatur, etiam hunc qui in Peru reperiatur, viribus Orientalibus nequaquam inferiorem esse: quem sequitur Salmuth *e*, tota Petri de Osma epistola

adpositâ: quemadmodum & Wittichius in suo tractatu Germanico.

Dofin subiungamus: Aluarus Torres, Baccio referente, grana feptem cum vino febre abfente, at ea præfente, cum aquæ acetofæ vncia vna exhibet. At Saxonia l. cit. duplum ponderis refpectu Orientalis præbendum, ex aliorum fententia tradit, qui admodum inefficaces fint: addens, quando ex Occidentalibus probus reperietur, grana fex vel octo exhibenda efle. Verùm Syluaticus, Peruani tanquã imbecillioris, paulò plus quàm Orientalis, qui valentior fit, exhibere iubet: Orientalis verò feptem, decem & duodecim grana offerri poffe afferit.

a in hift. Ind. lib. 4. *b* de feb. peftil. cap. 37. *c* de feb. peft. tr. 1. cap. 29. *d* controu. 93. *e* in notis in Pancitollum.

QVIBVS IN MORBIS huius vfus efle poffit.

CAPVT LI.

Confultum ducimus de huius lapidis viribus Monardem *a* audire, cùm nullus quod equidem fciam, huius medicamenti facultates eximius laudarit, idq; hiftoriis multis allatis, quibus oftendit plerofque etiam potentiffimos viros à pefte & morbis peftiferis ac difficilimis, venenisq; liberatos fuiffe, quas etiã fuprà in lapide Orientali adduximus: nunc verò quæ de Occidentali prædicet, audiamus. Si infignes iftius Peruani lapidis facultates, omnesque

hænesque morbos quos curasse asserunt, qui ex ea regione redeunt, hîc enarrare vellê, magnus liber de eo scribêdus foret. Quapropter ea duntaxat proferã, quæ ipse sum expertus ut iis maior fides adhibeatur, & intrepidè lapide uti queant, quandoquidem experientia constet similes facultates possidere.

Nofter igitur lapis Bezaar Occidentalis insignes facultates obtinet, præsertim in cordis ægri- tudinibus, in quibus magnam, eorum qui mihi missi fuere, partem insumsi felicissimo successu: sic ut multi Syncope laborantes, ea sublata, à morte liberati sint: propinari autem debet in ipso paroxysmo, aut paulò ante, manè ieiuno ventriculo ex aqua rosacea, si febris adsit: si absit, ex aqua florum mali aureæ, in pulverem tritus, ad pondus quatuor granorum singulis vicibus: obseruaui autem, in mulieribus præsentius adferre remedium, quàm in viris.

Venena) In omni generis venenis, nullum præstantius nouimus remedium: quoniam eos, qui aut venenum hauserunt, aut à virulentis insectis præmorsi fuerant, mirum in modum iuuat. Qui aquæ stagnantis potu, in qua virulenta animalia versantur, illicò intumuerunt, sumpto isto lapide bis aut ter, sanatos conspexi. Sic Iosephus Acoſta huius lapidis vim principem esse, ut venenis & morbis venenosis aduersetur, ex Indorum opinione pronunciauit.

Febres pestilenciales) in pestilentibus febribus sæpius exhibui, & sanè earum virus extin-

xit: cuius rei primariam in similibus morbis curam Medicus habere debet: nam licet putrefactio prohibeatur, nisi extingatur virus, inutilis erit cura: nam illud est, quod hominem iugulat. Similiter si adsint carnis cum rubore eminentiæ, quas Hispani Tauardete appellant, quæ ple- runque huiusmodi febres comitari solent, Lapis Bezaar Peruanus maximam vim possidet: nam in similibus morbis maiorem eorum quos accepi partem absumpsi, plurimiq; felici & mi- ro successu curati sunt. Vel, vt Acoſta, in morbo illo epidemico auxilii plurimum tulit in Hispania & Italia, non verò similiter in Peru.

Febris quartana) Quartana laborantibus de- di, & licet febrim non tollat, eius tamen aufert symptomata, animi mœrores, anxietates, & cordis affectus, quæ in istis febrib. vulgaria sunt, magnamque ex eius vsu vtilitatem senserunt.

Melancholici humores) Miros autē effectus præbet in melancholicis humoribus, siue vni- uersum corpus, siue eius duntaxat partem, vti caput, occupent: atque in Arabum Lepra, siue Græcorum elephantiaſi: item in scabie, prurigi- ne, erysipelate, & reliquis cutis vitiis præſens adfert remedium, quoniam ad ea sananda pe- culiarem facultatem habet.

Morbi diuturni) In omnibus diuturnis & importunis morbis, magno successu exhibere soleo, præſertim in quibus veneni suspicio est, aut flatus adsunt: nam in similibus peculiarem vim habet: hinc fit, vt plurimum conducatur, eius
ali-

aliquot grana purgantibus medicamentis iniicere: quoniam si medicamentum simplicia quædam venenosa continet, ea corrigit: sin minus, corroborat, & faciliorem deiectionem molitur.

Lumbrici) Aduersus lumbricos & ventris tineas, felici successu propinatur hic lapis: eum multis exhibui, præsertim pueris & adolescentibus eo morbo affectis, & vix credibile est, quantum profuerit: solû dare soleo, vel cum sequenti puluere mixtum, hac ratione.

℞. Herbæ lumbricorum, drachmas duas: seminis Santonici drachmâ vnam, cornu ceruini vsti, sem. portulacæ & carlinæ, singulorû dimidiam drachmam: lapidis Bezaar Peruani dimidiam drachmâ: reducâtur omnia in tenuissimû puluerem, & probè misceantur. Miras facultates obtinet iste puluis, & experimento comprobatum est, multis profuisse: datur mane ieiuno ventriculo ea quantitate, quæ Medico commoda videtur, pro eius ætate, qui sumere debet: eo sumpto, duabus horis post alius clystere confecto ex lacte & saccharo elui debet.

Epilepsia) Infantibus epilepticis datur lapis cum lacte, si adhuc lactent: sin minùs, sine lacte: in natu maioribus Epilepsia laborantibus etiam cum magna vtilitate exhibetur, per se, aut alijs rebus ad eum morbum accõmodis, admixtus.

Breuiter hoc lapide vti solemus, in omnibus diuturnis & difficilibus morbis, in quibus medicamenta vulgaria nihil profuere, eoq; magna cum vtilitate, aut saltem sine noxa. Hactenus Monardes.

Summatim de huius viribus Petrus de Osma sic scripsit *b*. Ego qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intrò sumptos, aut foris impositos, miraculè venenis aut toxicis resistere intellexi: cordis affectibus auxiliari: tineas ventris expellere: & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa, hunc lapidem Alexipharmacum esse, perniciosissimi illius toxicì, quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuò conficiendos, atq; etiam nos Hispanos, quorum plerique post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullú auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperfo nonnulli leuamen senserint: verùm si toxico recenti illitæ sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

Cœpimus iis vti eo ordine, quem in tuo libro docuisti, & aduersùs eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset recensere: quæ omnia tibi accepta referre debent, non modò Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Hæc Petrus de Osma in epistola è Lima in Peru 26. Decembris anno 1568. ad Nicolaum Monardem scripta.

Exhibetur autem tritus aut læuigatus cum liquore aliquo, vel vino, vel aceto, vel aqua stillaticia boraginis, buglossæ, aliâve, prout morbi natura postulat, & Medico visum est.

• in histor. medicament. simplic. ex India Occident. cap.

DE LAPIDE BEZAAR
ex Hispania noua.

CAPVT LII.

CVM dictum fuerit de Lapide Bezaar tam Orientali quàm Occidentali, nunc de eo qui ex Hispania noua adfertur, paucissimis. In noua Hispania lapis hic quoque reperitur, etiamsi in ea regione, nec Vicignes, nec Pacos, nec Taragues, nec Guanacos habeantur, sed solum cerui in quorum aliquibus, Iosepho Acoſta *a* monente, lapis hic reperitur. Verùm quemadmodum ipse *b* Peruanos omnes, Orientalibus postposuit, ita eos qui ex noua Hispania deferruntur, Peruuianis in opere debiliores constituit: sicque locum tertium tribuit.

CONCLUSIO.

Hæc sunt, Lector candide, quæ Trinuno Deo adiuuante, de Lapide Bezaar, partim ex variis & pluribus auctoribus fideliter & collecta & methodicè disposita, partim ex propria experientia & obseruatione, in medium adferre volui, quo Medici in eius & electione & administratione, prudentia summa, summaque cautione vtantur, ne vel in eo vitæ ægrotantium, eorundemque facultatum, damnum vtantur. Et cum Syluatico rogamus, ne auctoritatem magnatum qui lapides hos possident, tanti faciant, vt

vel in eorum præstantia & authoritate exploranda minus sint diligentes, vel etiam perniciosos reprobare non vereantur. Verè enim p-bos, modò tales reperiantur, nunquam improbabimus. Adulationis genus hoc pessimum est, qua in arte nobilissima nihil nocentius, nihilve magis indignum esse potest: vno enim hoc consilio & qui lapides possident & qui iis vtuntur, sub Medici fide, grauissimè & falluntur & læduntur. Caueant rogamus, ne lapides à mercatoribus oblatos, priusquam diligenter eos probarint, amicitiaè causa, oscitantius cõmendent. Quod si aliqui in lapide tanti momenti iudicando negligentiores fuerint, haud dubiè sepius lapides adulteratos probabunt, & veros damnabunt. Quos verò in his lapidibus commendandis dubios esse continger, eos monemus, vt in eorum commendatione cõscientiam suam non fallant, sed potius liberè & candidè fateantur, se dubitare, seque nihil certi determinare posse. Hec est illa ingenuitas, quam Dux noster & antesignanus Galenus, Medico rationali dignam esse iudicauit: nos verò Medico Christiano digniorem esse dicimus. Nam si omnia diligenter conferantur, apparebit liquidò, quàm isti non vniuersi tantùm inter se, sed singuli etiam secum reipsa dissideant. Rectè ergo Mindereus cõsuadet, ne quis oportunum medicationis tempus negligat, & his confisus, probata ac vsus experimento testata remedia quasi posthabita seponat.

a lib. 4. hist. Indiæ cap. 42. *b* Eadem Syluaticus pag. 95. allegat. *c* lib. de peste pag. 202.

FINIS.

SOLI DEO GLORIA.

APPENDIX.

Lapidis Bezaaris naturalis historiâ ad finē perductâ: quod nobis solum propositum erat, nonnulla de Bezoardico artificiali (ne fortè sint qui nos hæc ignorare existiment) adspargenda supersunt,

Artifices Bezoaris nomen, remediis nonnullis arte confectis imponunt: quæ autem hoc nomine donantur, ut plurimum ratione vel essentialium, vel accidentalium quorundam variant: essentialium, vel respectu formæ, vel materiæ. Ratione formæ, aut externæ, hinc Aquæ bezoardicæ, quæ trito nomine Theriacales vocantur: vel internæ, hinc prostat Sulphur illud Bezoardicum apud Quercetanus *a*: partim etiam Sales theriacales vel Bezoardici in hanc classem referuntur. Vel materiæ (quæ Magisteriorum Bezoardicorum hoc solo nomine nunc utamur, multorum aliorum, quibus utuntur, non ignari) ratione differunt, cum materiam

suam à viuentibus animalibus, puta serpenti-
bus, vel viperis, quod Bezoardicū animale: vel
à mineralibus siue metallicis, quod Bezoardi-
cum metallicū siue minerale dicitur, mutuen-
tur: de vtroque paucissimis.

DE BEZOARDICO Animalis.

Primum, quod Bezoardicum animale vo-
cant, ex Serpentibus seu Colubris vulgari-
bus, vel Viperis conficiunt, ad aliquam i-
mitationem veterum, qui è Viperis similia me-
dicamenta confecere: cuiusmodi fuere apud
antiquos Sales theriacales, vt apud Galenum *b*,
Æginetam *c* & Aëtium *d* videre est. Verùm cum
huius medicamenti, quod Bezoardicum ani-
male vocant, descriptiones variæ habeantur,
duas tantùm, & quidem ex Sennerto *e*, adpo-
nemus.

I. Recipe Serpentem, excoriato mox, exi-
me linguam, cor, hepar: abscinde caudam &
caput: carnem in olla noua coque, donec caro à
vertebris separari possit. Spina torreatur & pul-
uerifetur: torreatur similiter & cor, hepar, lin-
gua, contundantur, & cum puluere spinæ mi-
sceantur: fiat puluis. Nonnulli adhuc in pa-
tella ænea super igne amplius torrent, conti-
nuo agitando, donec colorem fuscum acqui-
rat: fit inde dosis vna quæ propè est drachmæ
vnius.

Ab hac præparatione parum variat, Serpentum, præcipuè Viperarum Alcohol, cuius præparationem Crollius sic proposuit. Post excoriationem, intestina, caput & cauda auferuntur (pinguedo ab intestinis separata seorsim pro singulari Ophthalmico asseruatur) reliqua caro elota, cum corde & iecore, post lentam exsiccationem siue per se, siue in Balneo Mariæ, in Alcohol redigatur: puluis hic in vsu Medico intus præsumptus, Venenum ad cutim propellit, tanquam Theamedes lapis, qui ferum longè à se expellit. Idem asserit, contra omnia Venena remedium esse tam *δερμαστυμόν* quàm *περφυλακτισμόν*: & hoc medicamento magna pecunia à quibusdam empto, cum fiducia vti licere, nec quisquam Medicorum eius vsu famam vnquam periclitasse. Dosis esse à drachma semis ad drachmam vnam, in haustu Vini Maluatici, vel iuscule vini generosi.

I I. Alii aliter parant. Recipiunt Serpentes quinque vel sex viuos, coniiciunt in ollam vitreatam, quam operculo tegunt, quod in medio foramen habet: torreantur ad ignem carbonum lentum, vt omnis pinguedo & humiditas separetur atque absumatur, nihil tamen comburatur: postea in puluerem redigantur. Pulueris huius Recipe vncias duas, radic. Valerianæ, Angelicæ, Pimpinellæ, Rutæ, ana vnciam vnam; Sacchari candi albissimi, vnciam vnam: fiat puluis, cuius dosis scrupulus semis.

Hi pulueres hodie apud plurimos in frequen-
 ti vsu contra venena habentur; & vt rectè Dö-
 ringus *g*, nonnulli parem securitatem ac Mi-
 thridatio tribuunt, verùm ad certum tempus.
 Nouimus qui pro indubio contra pestem præ-
 seruatiuo & curatiuo prædicarunt, magnoque
 pretio vendiderunt, quorum tamen aliqui, cum
 ante 13. annos apud nos pestis sæuaret, ablatis
 hominum circiter millibus quatuor, peste cor-
 repta, tandem opem nostram implorarunt. Qua-
 re rectè Sennertus, neminem temerè his confi-
 dere vult, nisi eorū efficaciam experientiis com-
 probatam sciat: quod factu, ait, difficile. Nam
 quæ in brutis fiunt experientiæ, sæpè fallaces:
 cum quæ homini sunt venena, non omnia aliis
 animalibus venena sunt.

Magisterii Bezoardici animalis, Querceta-
 nus *b* etiam meminit, quod ex puluere Vipera-
 rum extrahatur, idque opera eiusdem menstrui,
 siue sulphuris, aut ignis naturæ: quo chemicè
 calcinantur & soluuntur enarratæ viperæ, quæ
 iam in terræ latibus à sola balsamica illa virtu-
 te, eiusdem salis & ignis naturæ, summam Ale-
 xiterii vim acquisuerunt. Ope enim horum spi-
 rituum balsamicorum prædicti ignis, naturæ
 viperinæ carnis virtus alexiterica & bezoardi-
 ca, in infinitam virium potestaté excrescit. Vn-
 de etiam basis principalis locus in Theriaca cœ-
 lesti Quercetani, quæ septem Magisteria reci-
 pit, & inter cætera Magisterium Bezoardici a-
 nimalis, & Magisterium Bezoardici mineralis.

Hæc-

Haftenus de Bezoardico animalis, nunc paucis quoque de Bezoartico metallico siue minerali, ex Quercetano & Sennerto.

DE BEZOARDICO METALlico siue Minerali.

HAbentur & Bezoardica mineralia, quæ à mineralibus, & vi Alexipharmaca quam possidere dicuntur, nomen fortiuntur, vt est Antimonium diaphoreticum, quod aliis Antimonium vitæ, Essentia antimonii, Mercurius vitæ, generis nomine Bezoardicum minerale: apud Quercetanus *i* dici posset spuma vel remedium è spuma duorum draconum natum: est & Bezoar metallicum fixum.

Bezoardicum autem minerale, quod alii Antimonium diaphoreticum nominant, hunc in modum, Sennerto *k* monente, conficitur: Recipe Mercurii sublimati cum vitriolo & Salis (vel nitri, vel ammoniaci, vel petrae) ana libr. vnam, Antimonii libr. tres (alii sumunt partes æquales) terantur inuicem, & destillentur per retortam vitream in arena. Liquor seu oleum butyri instar, semel rectificetur: huic oleo guttatim spiritus vitrioli aliquid affundatur: exempli gratia, vnciæ quatuor (alii etiam Aquam regis infundunt) Aqua per alembicum destilletur, aquæ destillatæ addatur Aquæ vitrioli recentis vncia vna, atque iterum præcipitato affundatur, idque tertia vice repetatur.

Præ-

Præcipitatus hic postea teritur, abluitur & ignitur. Verùm alii etiam Solem addunt: sumunt exempli gratia ad libram semis, Solis siue auri, vnciam semis, in aqua regis siue forti prius seorsim soluti, atque priori solutioni affundunt. Aquam omnem spacio duorum dierum abstrahunt, vltimo ignem augent, vt cucurbita parte inferiore incandescat. Quod sublimatum fuerit, abiicitur: reliquum sublatum & nullius ferè saporis est, in crucibulo per dimidiam horã igniatur. Sunt qui oleo ex Antimonio, & sublimati Mercurii æqualibus partibus destillato, affundunt aquam calidã & puluerem præcipitatum ablutum & exsiccatum ad vsum seruant, & vt dictum, aliqui Mercurium vitæ, alii essentiam Antimonii nominant. Verùm vix (addit Sennertus) ob magnam vehementiam eius vsus tutus est, cum vltra granum vnum exhiberi vix possit.

Balsamum Bezoardicum denique, qui vult apud Libauium *l* legat, quod ex herbis, radicibus, aromatibus, gummatibus, magnis opiatis & oleis simul ex arte destillatis, conficitur.

Sed hinc subsistamus, sedulo iuuenes propter conscientiam admonentes, imò propter suorum ægrorum sanitatem rogantes, ne temerè Bezoardica metallica intra corpus exhibeant, sed potius blandioribus & naturæ humanæ
conue-

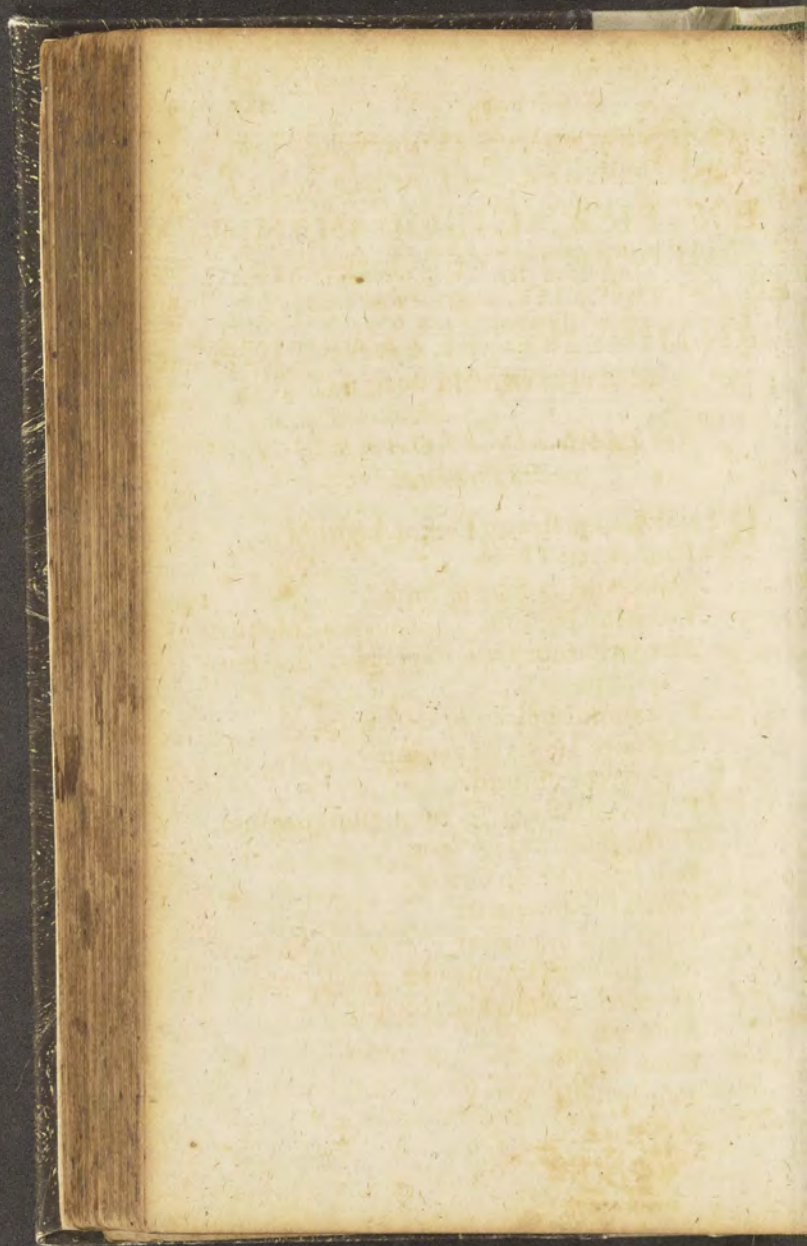
conuenientioribus, quibus DEI gratia non ca-
remus, vtantur.

a in pharmacia restit. *b* 11. simpl. medicam. in ini-
tio. *c* lib. 7. cap. 11. *d* tetrab. 4. serm. 1. cap. 97. *e* in
Institut. medic. lib. 5. par. 3. sect. 3. cap. 14. *f* in sua Bassi-
lica. *g* lib. de medicina, sect. 5. clas. 3. cap. 6. *h* in sua
pharmac. restitut. cap. 32. *i* in pharmac. restit. cap. 23. v-
bi Bezoardici mineralis proprietates & eiusdem descri-
ptionem metaphorice proponit, quemadmodum de
Bezoare metallico quod præstantissimum contra pestem
& venena sudorificum statuit, cap. 8. *k* instit. medic. lib.
5. par. 3. cap. 18. *l* lib. 2. Alchimie tract. 7. cap. 17.

quod est de oleis & balsamis
compositis.

FINIS.

EX FRANCISCI PONÆ
 MED. PHYS. VERONENSIS
 TRACTATV CVI TITVLVS
 ANTIDOTVS BEZAARTICA
 aduersus omnia venena.

*ANTIDOTI BEZAARTICI
 nostri formula.*

Recipe Lapid. Bezaar Orient. legitimi
 Pauonii seu Thaos
 Malacensis ex felle hystricis
 Vnicornu legitimi an. drach. semis.
 Margaritarum Orient. præpar. drachm.
 quinque.
 Et hæ multiplicenter deficiente
 Thaos & lapide Malacensi
 pondere illorum.
 Foliorum auri num. quinquaginta.
 Terræ sigillatæ legitimæ
 Boli armeni lutei Orient.
 Corall. rub. præparati
 Smaragdi præparati an. drach. duas.
 Scorzoneræ Hispan. veræ drach. sex.
 Tormentillæ mundæ recentis
 Anthoræ
 Bistortæ
 Pentaphylli

Contra Hierua
 Angelicæ
 Pimpinellæ
 Eringii an.drach.duas.
 Cort.Citri matur.
 Fl. Citri nondum exfolutorum in vmbra
 exsiccat.
 Sem.citri rec.præp. an.drach.duas semis.
 Baccarum Lauri
 Iuniperi an.drach.tres.
 Cardui benedicti
 Dictamni Cretici
 Calamintæ montanæ
 Rutæ
 Scordii veri Cretensis an.drach.semis.
 Agallochi legitimi
 Zedoariæ
 Galangæ minoris
 Citamomi electi
 Caryophyll.selectorum
 Croci Corycii an.scrupul.duos.
 Sem.ocymi caryophyl.
 Amomi veri
 Rutæ an.drach.duas.
 Hypericonis
 Altheæ an.drachm.tres.
 Opobalsami legitimi
 Theriacæ Andromachi rec.
 Mithridatii
 Elect. Alkermes
 de Hyacintho an.vnciam semis
 Mel-

Mellis Attici despum. lib. duas vnc. tres.
 Misce, fiat electuarium secundum artem.

Hæc est BEZAARTICA Antidotus, à me diu-
 turnis cogitationibus concinnata, & rationi
 non minus consona, quam experimentis eui-
 dentibus comprobata: & qua nulli locum ad præ-
 stantiores excogitanda relictum esse autumo.

Ex prædictorum ergo mistione, resultat Be-
 zaarticum nostrum, temperamenti calidi in
 principio secundi gradus, siccum in secunda man-
 sione primi. Quod ut opportunè sumatur, con-
 sideranda est ætas, cæli temperies, ratio cur su-
 matur. Quotiescunque igitur aderit præsentia
 indicantis, scilicet vel assumptio, vel suspicio
 assumpti veneni, statim tanquam ad sacram an-
 choram, erit ad hoc, maxima cum fiducia con-
 fugiendum. Quod si veneni fuerit ignota natu-
 ra, tunc ex Aqua Scorzonæræ Hispanicæ & de-
 coctione feminum Althææ ad æquas partes erit
 sumendum drachmæ pondere: sin minus ad-
 sint Aquæ cordiales, vel talis decoctio, hauria-
 tur siue ex iure tepido, siue ex vino diluto, siue
 ex aqua communi tepida, ea hora qua opus fue-
 rit. Si autem veneni genus liqueat, tunc ad-
 uersus corrodentia, ex Amygdalino recenti, vel
 ex decoctione seminis lini, radicum althææ, fo-
 liorum maluarum, vel pariter ex iure pingui:
 quod si vomitus Bezaartici assumptionem præ-
 cesserit, utilius erit. Si venenum fuerit corru-
 ptium, ex aliqua præsertim planta vene-
 fica, tum ex aqua prædicta Scorzonæræ, vel

Cardui benedicti, vel ex vino albo diluto. Si narcoticum fuerit, quemadmodum Cicuta, Opium, Mandragora, sumatur ex vino generoso vsque ad drachmam vnam, quæ est summa dosis. Si venenum fuerit ab animali, vel morfu, vel punctura illatum, statim sumatur ex aqua Scorzonæræ, vel diluto vino ad scrupulos duos, & parti fauciatae, duobus digitis supra ictum, apponatur fasciola, hoc delibuta, modico aceti addito: hoc modo si admoueatur remedium, tunc prohibetur ad cor ascendere venenata facultas. Æstate dosis erit minor, diebus præcipuè canicularibus, & in gracilibus habitu, maximè si febris insignis adsit, tunc enim ad scrupulum vnum, vel drachmam semis sufficiet ex aqua Scabiosæ, Acetosæ, Melissæ, florum Citri: ratione enim calidi temporis, facilius penetrat & agit: infantibus, scrupulo, vel granis septem exhibeatur. Expediet arterias quoque & tempora inungere: maximè si venenum caput symptomatibus petere videatur: & hoc præsertim veneno frigido.

A venenorum insidiis nos tueri, & opportunè custodire poterimus, si tertio quoque die scrupulus vnus accipiatur, vel in exiguo bolo inaurato, vel dissolutum in aquis cordialibus: sic enim à quolibet veneno, tutum euasurum hominem pollicemur. Et his qui hac ratione videntur, retardabitur senium, oculorum acies validior fiet: nerui ad munia obeunda vegetiores: ventriculus roborabitur: ingenium lucidius fiet,

fiet, spiritus illustriores : præstantior denique corporis habitudo & hilarior sanitas.

Dolores præterea capitis, à causa præsertim frigida, mirificè sedat: & vertiginosis (quemadmodum ego in me ipso expertus sum) singulare est remedium. Cordis palpitationi, haud quicquam accommodatius. Appetitum conciliat: in febribus mali moris mirificè prodest, ex violato saccharo, vel conferua ex acido citri. Nephritidi, vnicum est præsidium: vrinas enim mouet & pellit calculum, si sumatur ex aquis accommodatis. Menstrua citissimè prouocat, & retentas secundas trudit: neque minus partum faciliat. Histericis passionibus, nihil ocyus præsidio est: Lienis vitia corrigit: quartanariis confert. Contra pestis iniurias efficacissimum, si quid aliud. Puerorum enecat vermes, & à rheumatismo præseruat. Aliis quoque præpollet viribus, quemadmodum quotidiano euentu & experimento patebit.

DE LAPIDE PAVONIO SIVE THAOS.

ESt & alius lapis, Pauonius dictus, seu Thaos, & ipse rarissimus, paucisque cognitus: substantia satis dura, in atro cinereus, quibusdam sphaerulis, velut oculis, inter se magnitudine differentibus distinctus, hisque flauo centro & Iride subcærulea: quare Pauonis caudam videtur quodammodo oculorum æmulatione re-

præsentare. Aspidi interim non absimilis: croceus enim & niger, quemadmodum & Aspis & lapis iste, quæ Plinius Pauoni & Aspidi similem facit lib. 37. cap. 11. Talis ad vnguem reperitur in Musæo nostro, rudi quodam & vetusto ornamento suspensus. Nucis iuglandis ferè magnitudine: & huiusmodi lapidem pariter vidisse in Gazis Serenissimi magni Ducis, affirmavit mihi Excellentiss. Bartoletus. Alium verò pro Pauonio lapide, olim Ferdinando Hetruriæ Duci magno, delatum fuisse, oui columbini magnitudine, motu variantem aspectum & colores, ab Indo quodam, cui multo auro repensus fuit, mihi literis significabat Reuer. Pater Zanobius Bocchius, Serenissimi Mantuæ Ducis Botanicus, &c. Illum tamen fuisse præclarum & legitimum Opalen, quorundam fuit opinio, & potissimum excell. Mercurialis, qui tunc aderat. Pauo igitur lapis, & qui ex Malaca ex Hystricis felle defertur, rarissimi sunt, quare eorum succedanea erunt in Antidoto nostra, Vniones orientales præparati, ad eorum pondus: in cæteris absolutum cupimus, neque quidquam substituendum concedimus.

Hactenus Pona.

I N D E X.

A LBZAHAR 5. quid	Baxera arbor	12
6.ii. mineralis	Bedazarica medicina	8
Alcheron lapis	Bedazahar qua dicitur	7
Alexipharmacum quid	Bez ar radix venenata	12
8. commune	Bezard quid	12. Theria-
Gale-	ca dicitur	6
no incognitum	Bez aar nomina	5
Alexipharmaca duplicis	Bez aar aluminis instar	
natura sunt	scissilis	27. ceruinum
174. cur sa-	equinum	74. Germani-
nis obsint	176.177	cum
Alexiterium quid	7.8. an	67. metallicus Sera-
vnum contra omnia ve-	vena detur	12
Animal vno cornu	100	xonia
Animal quale in quo be-	28	
zaar generetur	Bez oar triplex	61
97	Bez oar Latinis incognitus	
Animalis forma	2. solis Arabibus notus	6.
98.255. lo-	78	
cus nataliti ⁹	Bez oar omnium venenoru	
102.255. pellis	11	
ad cōcoctionem facit	Bez oar Orientale cur Oc-	
200	cidentalī praeferatur	171.
Animalium bezaar haben-	273	
tium differentia	Bez aar in peste parū con-	
97	fert	212. letitia affundit
Animi deliquis medetur	203	
198. historiae duae	Bez aar veneno determi-	
224	nato conuenit	9. venenis
Apri capti lacrymantur	omnibus medetur	11. con-
41	tra venena adpeditur	219.
Arsenico bezaar medetur		
222. eius historia		
240		
Affidis lapis : lingua		
18		
Aurigo à veneno		
55		

B

Balsamum bezoardicū
286

T 4

I N D E X.

non est vniuersale contra		Ceruus cornu defodit	52.
omnia venena	221	iuuentutem renouat	39
Bez aaris differentia	15.	Cerui atas 36. cornua v-	
propinandi modus Arabi-		surpantur	52
bis	85	Cerui lacryma 32. 33. 45.	
Bez oardici animalis	282.	partes diuersa in vsu me-	
metallicum siue minera-		dico 52. 62. serpentes cur	
le	285	deuorent	33. 34. 35
Bez oardici animalis ma-		Cerui in corde lapis 61. in	
gisterium	284	ventriculo 63. qui Be-	
Bolus Armena est Bez oar		zaari praefendus	62
9		Cerui vermes habent	37.
Bugoldalf animal 17. ca-		etiam in capite	38
pra	97	Ceruis torques appositi	36
Buffonis lapis	18	Coagula sunt Bez ahar	10
C		Collectio dura Bez aare cu	
C alculus humanus 0-		ratur	215
mnibus aliis praefe-		Conceptum promouens la-	
rendus.	116	pis	63
Cancro vlcerato Bez aar		Cordis aegritudinibus Be-	
adhibetur	215	zaar medetur	275
Capra syluestris	99	Cornu animalis Bez aar	
Capriceruus	97. 255	100	
Capriceruorū copia in Pe-		Cornu cerui, ipsi Bez aar	
ru in quibus Bez aar	271.	praefertur	250
Carbunculo pestifero Be-		Crepaudina lapis	19
zaar confert	212	Cumbi panni species	260
Cerua Dauidis	40	Cutis vitiis Bez aar reme-	
Cerua in ventriculo lapis		dium	276
62. in vulua	63	Cynagrostis	113
Ceruicapra	99. 114	Cypris caprae genus	255
		in Da-	

INDEX.

	D		
<i>in DAMIS lapis Bezaar</i>		<i>tur</i>	6
265		<i>Galeno, Alexipharmacum</i>	
<i>Dauid quid velit per cer-</i>		<i>cōmune incognitum</i>	54
<i>uum fontem desideran-</i>		<i>Gemma Hyeniz</i>	46
<i>tem</i>	40	<i>Guanacos</i>	259
<i>Doronicum in pila</i>	68	<i>Guancum</i>	97
		<i>Guanochi</i>	98
	E	H	
E <i>lephas serpentes ex-</i>		H <i>ager quid</i>	96
<i>trahit</i>	47	<i>Haber albedengesifib.</i>	
<i>Epilepticis Bezaar prodest</i>		<i>albezahar</i>	96
197.277		<i>Hager & bezaar idem non</i>	
<i>Exanthematibus Bezaar</i>		<i>sunt</i>	96
<i>medetur</i>	213	<i>Haraczin lapis</i>	23
<i>Experientia in bezaare a-</i>		<i>Hauasca panni species</i>	260
<i>liquidne possit</i>	167	<i>Herba balestera</i>	154
	F	<i>Herba quam bezaar gene-</i>	
F <i>ebris pettechialis</i>	2.	<i>rantia deuorant</i>	264
<i>cui bezaar prodest</i>		<i>Hyene oculi lapides c.</i>	46
206. eius rei historia	231		I
<i>Febris maligne remedium</i>		I <i>ctero bezaar inseruit</i>	23
70. historia aliquot	228	<i>Ilama ouis</i>	259
<i>Febribus catarrhosis beza-</i>		<i>Im.igines lapidibus inscul-</i>	
<i>ar prodest</i>	205.	<i>pta</i>	87
<i>malignis</i>	205.	<i>Impetigines bezaar curat</i>	
<i>pestilentialibus</i>	275.	214	
<i>putridis</i>	204.		L
<i>quartanis</i>	205.276		L <i>ac in venenis corroden-</i>
<i>in Febribus pestilentialibus</i>		<i>bezaar parū prodest</i>	241
<i>bezaar parū prodest</i>	210	<i>Lacryma cerui</i>	32. Iobi
	G		119
G <i>albanum, Bezaard dici-</i>			

I N D E X.

- Laminarū in bez-aari dif-*
ferentia 145
- Lapis Albez-aar* 5. 12. *albe-*
z-aar animalis 95
- Lapis alcheron* 23. *aspinus*
 74. *aspidis* 18. *balz-ahar*
 5. *beg-aar* 5. *bedez-ahar*
 5. *bez-achar* *ibid.*
- Lapis bez-oar Arabum* 75.
ab Arabibus inuentus 2
- Lapis bez-aar recentiorum*
 94. *eius nomina* 95. *du-*
plex est 96. *quomodo ge-*
neretur 114. 119. *quo tem-*
pore generetur 120. *ex*
qua materia 109. *in qua*
parte animalis reperia-
tur 107
- Lapis Bez-aar verus quibus*
signis dignoscatur 143.
vnde adferatur 104
- Lapis bez-aar an adultere-*
tur 135. *quomodo adulte-*
retur 141. *& ex qbus* 142.
falsus corticibus destitui-
tur 146. *pulvere caret*
 147. *dentes inficit* 152
- Lapis bez-aar quibus mor-*
bis conueniat 196. *quibus*
personis 189. *quomodo*
vsurpandus 189. *solus su-*
mendus 207. *cur solus ex-*
hibendus 192. *quo tem-*
pore 185. 188. *quamdiu* 189
- Lapis bez-aar senium im-*
pedit 194. *sudores mo-*
uet *ibid.* *sed lethalem* 195
- Lapis bez-aar an sua natu-*
ra sudorem & aluum
moueat 187
- Lapis bez-aar à sanis etiam*
sumi potest 181. *sanita-*
tem conseruat 193
- Lapis bez-aar purgantibus*
additur 194. *vomitoriis*
miscetur 192. *inter Car-*
diaca refertur 199
- Lapis hic in magnis morbis*
vtilis 196. *in deploratis*
 197
- Lapis bez-aar prodest ani-*
mi deliquio 198. *historiis*
probatu 224. *appetitui*
prostrato 200. *calculo re-*
num 201. *cholera* 200.
colica 201. *cordis affectib.*
 197. *dysenteria* 201. 228.
epilepsia 197. *ictero* 200.
melancholicis 202. 224.
obstructionibus 227. *pal-*
pitationi 198. *partui* 202.
 228. *pleuritidi*, *peri-*
pneu-

I N D E X.

- pneumonia* 199. ad *secundinas pellendas* 202. *syn-copi* 198. ad *vermes necandos* 201. *vertiginosis* 197. 228. *vteri morbis* 201
Lapis bez-aar venenis resistit 216. 234. non curat nisi *venenum sit in corpore* 177. *vim aliquam deleteriam continet* 177. 179. *contra venena vomitoriis additur* 219. *de collo suspenditur* *ibid.*
Lapis bez-aar valet contra morsus animalium 215. *canis rabidi* 242. *morsus serpentum* 243. *contra Napellum* 222. 236. *cōtra sublimatum* 222. 239. 241
Lapis bez-aar pesti medetur 209. 233. *carbunculis pestiferis* 212
Lapis hic aduersus exāthemata valet 213. *lepram curat* 243. *luem Vngaricam* 212. *scabiem malam* *ibid.* *scrophulas* 215. *ulcera* *ibid.* *cancrem ulceratum* 215. *vulnera* *ibid.*
Lapis bez-aar an in febribus proffit 204. *contra febres malignas* 205. 228. *non tutus vsus* 206. *imò tutus* 207
Lapis bez-aar valet in febre catarrhosa 205. *maligna* 70. 205. 228. *pestilentiali: putrida* 204. *pettechiali* 206. 231. *quartana* 205
Lapis bez-aar ex Hispania noua 279
Lapis bez-aar Occidentalis in quib. animalibus reperitur 255. *in quo loco animalis* 262. *eius materia & generationis modus* 264. *laminas quales habeat* 266. *cur vt plurimū cinericeus* 271
Lapis bez-aar Occidentalis aluum potius quàm sudores mouet 273. *in quib. morbis utilis occidēt.* 274
Lapis bez-aar Orientalis p̄fertur 170. & *cur* 171
Lapis bez-aar Peruuianus virib. Orientali cur inferior 273. *nō inferior* *ibid.*
Lapidis bez-aaris Oriētalis descriptio 123. *color* 126. 129. *forma* 124. *lamine* 121. *magritudo* 129. *suspe-cta*

I N D E X.

<i>Æta</i> 165. materia essentialis iii. scilicet succus herbarum aromaticarū 113.	eius vsus	19
116. cavitati puluis inesi	<i>Lapis bulgolda</i>	17
174. phaseolus inest 148	<i>Lapis ex cerui lacrymis</i> 32.	
<i>Lapidis bez aaris Orientalis</i> dosis varia 178. pondus	44. eius descriptio 49.	
130. pretium 133. sapor	vsus 51. exhibendi modus	
129. superficies 125. temperamentum 172. & hoc non manifestum 174. vsus historiis probatur 223.	55. à quibus cognoscatur	
vituperatio 244. 248. quia nō magnus vsus 121.	58. vel negetur	59
experimentum in brutis suspectum 165	<i>Lapis in corde cerui</i> 61. in ventriculo	63
<i>Lapidis bez aaris Occidentalis</i> differentia 267. color forma 271. facultas 272. qualitas & dosis 274. vsus ibid.	<i>Lapis bouis</i> 23. crepandina 19. draconites 20. in equo 73. Guercz 23. Haracz in 23. hyene 46. kemne 35. in vesica fellea 21. 160. Malacensis 21. Massatum 23. Pauonius 293. Paxar 17. porcinius 22. theriacalis 6. thaos 293	
<i>Lapidi bez aar , terra Lemnia</i> praefertur 251. etiā <i>Smaragdus</i> ibid.	<i>Lapis scorpionis</i> imagine signatus	80.87
<i>Lapides bez aares</i> qui eligendi 155. veri quibus signis cognoscantur 169. ne omnes falsi sint metuedū 138. ratio additur 139	<i>Lapides planetarii</i> qui 90. sub aliquo signo sculpti	80.87
<i>Lapis bez aar metallicus</i> 25	<i>Lepra bez aar</i> medetur	214.243
<i>Lapis bouum</i> 23. buffonis 18.	<i>Lithospermum arundinaceum</i>	119
	<i>Lithospermo</i> nihil mirabilius	ibid
	in Lue Vngarica bez aaris vsus	212

I N D E X.

Lumbricos pellit	201.277	Oues Peruana	259
Lutum diuinum	8	Ouum bouis	68

M

M Agisterium bezoardi-
dicum animalis 284

Mastica de Soho 22

Medicina Bezaar vt ope-
retur 174. sanis obsunt 177

Melancholia bezaar pro-
fuisse historiae 224.276

Mæstis absque causa utilis
203.224

Mineralium distinctio 26

Morbis omnibus medetur
bezaar 196. deploratis

prodest 197. diuturnis suc-
currit 223.276. externis

214. venenosis 275

Morsibus virulētis bezaar
adhibetur 215.242

Moschus infra oculos cerui
51

N

N Apelli remedium be-
zaar 222.236

Nirabri fructus contra ve-
nena 12

O

O Bstructionibus beza-
ar medetur 228

Ossiū de corde cerui vsus 52

Os in corde boum 53

P

P Achi 98

Pacos 255.260

à Pachos, prouerbium Im-
pacatus 261

Panni varii ex lana ouium
Peruanorum 260

Partum facilitantia 56.
69.228

Pazar lapis 86

Pesti cōpetit lacryma cer-
ui 55. bezaar 233

in Peste an bezaar vsur-
pandus 209

Philtrā 67

Pila in capra & oue 66.
rupicapra 67.69.71. in

vituli ventriculo 64

Podagram arcent tegetes
ex lana Vicunnes 258

Pregnanti phylacteriū la-
pis 63

Puluis contra lumbricos
277

R

R Adix cōtra venena 117.
contra vertiginem 69

Rupicapra pila describitur
67. vsus 68

I N D E X.

S

Saltheriacale 232
 Scorpionis imago in la-
 pide 88
 Scrophulis utilis bezaar
 215
 Serpentum moribus me-
 detur 243
 Serpentum Alcohol 282
 Serpentum caro vitam p-
 longat 39
 Smaragdus, ipsi lapidi pre-
 fertur 251
 Sordes oculorum cerui 32.
 42. 43. 46. earum vsus 56
 Sublimati sumpti sympto-
 mata 245
 Sudor qualis à bezaare mo-
 ueatur 195

T

Taraguas descriptio
 259. 268
 Taruca 97
 Tauardete 276
 Terra Lemnia bezaari p-
 fertur 251. montis Rega-
 lis 29
 Theriaca, bezaard dicitur 6.
 est commune bezaar 9
 Theriaca nomen 8. etiam
 compositis conuenit ibid.

Thus Scorpionis imagine
 quò & cur signetur 88
 Tophus iuuenca 65

V

Variola Indis epidemii
 213. his bezaar mede-
 tur 213
 Veneno cuilibet suū est spe-
 cificum bezaar 9. 10
 Venena fugans imago 89.
 bezaar adp̄sum prodest
 219
 Venenorū bezaar qua 8. 9.
 omnium theriaca 54
 Venenis omnib. bezaar re-
 sistit 217. 275. quomodo
 217. historiae quibus resti-
 tit 234
 Vicugne 97
 Vicunnas descriptio 257.
 268. lana serico similis
 257. caro oculorum dolo-
 ribus medetur 258
 Vlceribus antiquis bezaar
 utilis 215
 Vnicornu, ipsi lapidi pre-
 fertur 243
 Vomitoriis bezaar additur
 219
 Vulneribus venenatis be-
 zaar utilis 215

F I N I S.

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pag 6. lin. 7. nunquam notum p. 7. l. 16. quamuis Car-
 danus p. 9. l. 7. præferri p. 9. l. 6. & curam & p. 14. l. 9. an-
 tid. l. 11. simpl. 18. p. 24. l. 20. cap. 16. p. 35. l. 24. dici p. 43.
 l. 6. obseruetur p. 43 l. 21. colligi p. 50. l. 20. lapis est p. 53.
 l. 7. obrudunt p. 61. l. 17. x medic. com. p. 67. l. 8. d. lib. 7.
 p. 73. l. 2. dicitur, Fabio Columnæ p. 81. l. 13. guerræ p. 89.
 l. 12. serpentem p. 90. l. 22. deserto fecisse l. 25. Arlensis
 p. 91. l. 3. at Arlensis p. 96. l. 8. Hagerafos p. 109. l. 11. Lusitani
 sententia l. 13. Chainus, citante p. 113. l. 26. degen-
 tium p. 115. l. 14. vnam p. 116. l. 20. Camerarius f: p. 124.
 l. 3. priore l. 26. sua p. 140. l. 19. faucibus orci p. 145. l. ult.
 dele & p. 156. l. 22. de feb. pest. l. 30. cap. 42. p. 170. l. 7. syn-
 drome p. 180. l. 20. per sex continuos p. 181. l. 7. Claudius
 p. 199. l. 21. utiliter (addit) p. 200. l. 14. induxerat
 l. 21. lèteritia nigra p. 206. l. 11. At vt p. 208. l. 25. cap. 46.
 p. 214. l. 16. & Paræus p. 221. l. 13. præstantissima p. 227.
 l. 27. prius exquisitè p. 241. l. 30. remedia etiam p. 253.
 l. 24. vi occulta p. 256. l. 19. feroces

F I N I S.

TRATA DE...

Faint, illegible text in a single column, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Si

Si

Ta

Ta

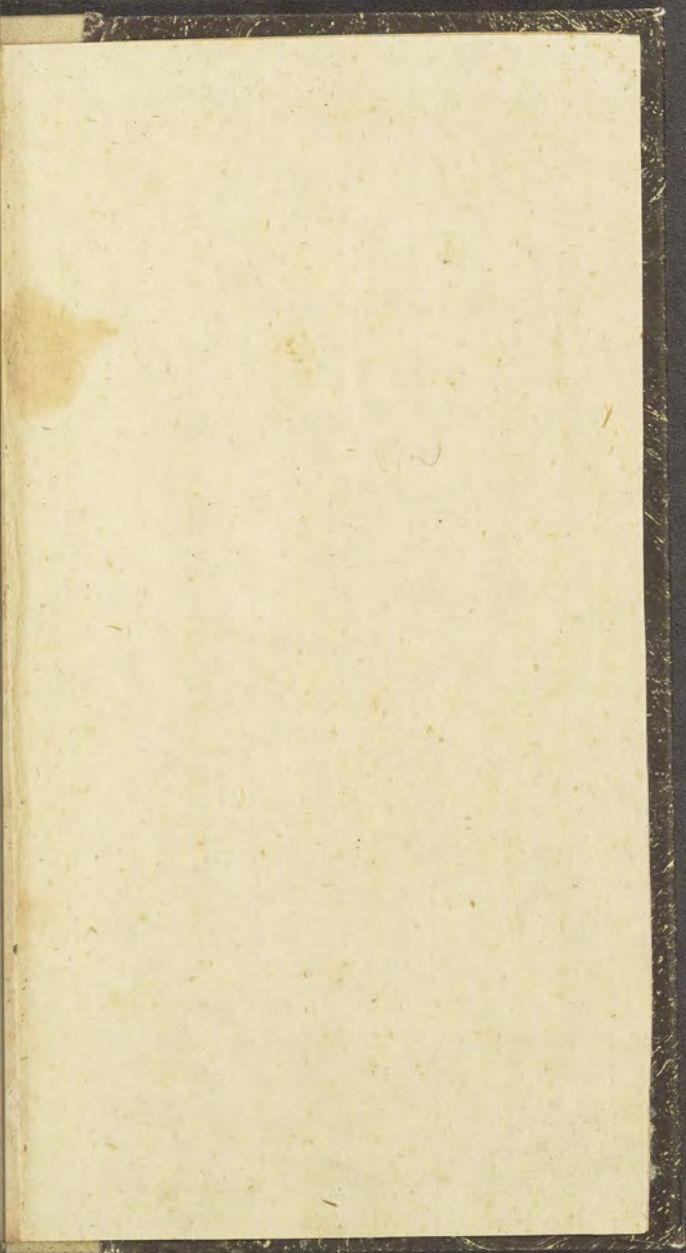
Te

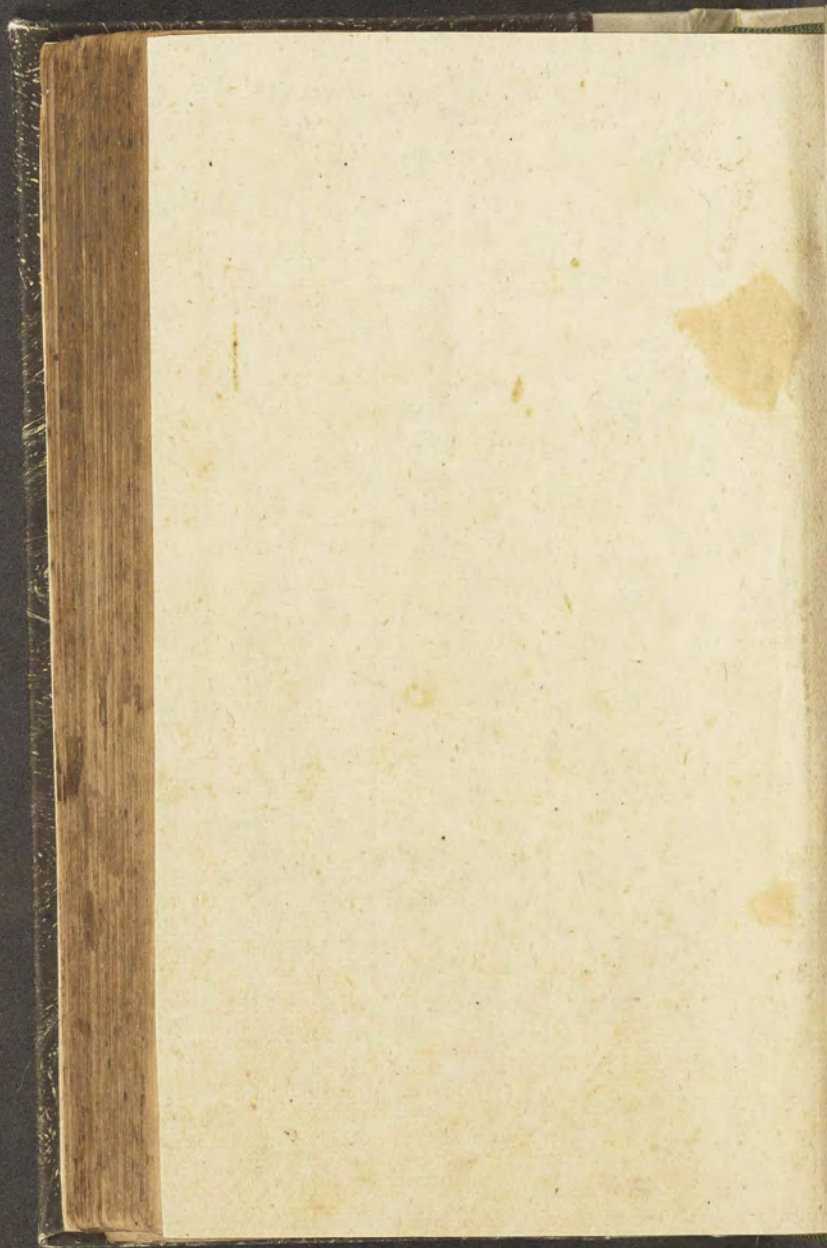
Th

es

Th

66

done

Bauhin, Kaspar, 1560-1624.

Caspari Bauhini Basileens archiatri & praxeos profess. ordinariar. de lapidis bezaaris oriental. & occident. cervin. & germanici; ortu natura differentis veroque usu ex veterum & recentiorum placitis. Liber priore editione auctior ... Basileae, sumptibus Ludovici Regis, 1625.

~~12~~ p. 4, 294, (9) p. illus. 16 $\frac{1}{2}$ cm.

L24JP

1. Rocks. 2. Precious stones. 3. Medicine, Ancient. I. Title: De lapidis bezaaris.

G S 33-279

Libr., U. S. Geol. Surv.,

Geo. F. Kunz Collection K030 B32

